Szathmári Sándor

Kazohinia

Magvető Zsebkönyvtár

Első rész

GULLIVER A HINEK KÖZT

Első fejezet

Szerző hazáját veszélyek fenyegetik, és elhatározza, hogy felajánlja szolgálatait - Beosztják az Invincible cirkálóra, és Sanghajba indul a kultúra biztosítására - Találkozása az olasz hajókkal - A hajót robbanás süllyeszti el, de szerző szerencsésen megmenekül

Az olvasó, aki régebbi, szerény igényű munkáimat talán érdemükön felüli figyelemre méltatta, bizonyára csodálkozással értesül róla, hogy annyi kaland és súlyos megpróbáltatás után újból tengerre szálltam. Biztosíthatom az olvasót, hogy most, Kazohiniából hazatértem után, visszagondolva a hinek, de különösen a behinek közt átélt szenvedéseimre, magam is teljesen hasonló véleményen vagyok.
Ezért, ha nem is mentségemül, de magyarázatul legyen szabad megemlítenem, hogy ez alkalommal átkozott kalandos véremen kívül Nagy-Britannia és a keresztény civilizáció védelme volt az, ami újabb utazásra késztetett. És kérdem a művelt olvasót, van-e tisztesebb hivatás angol állampolgár számára, mint Őfelsége zászlaja alatt fegyverrel szolgálni az emberiség és a kereszténység magasztos eszméit azok megátalkodott ellenségeivel szemben.
Némi méltánylásra tarthat igényt talán az a körülmény is, hogy kazohiniai utazásom egészen ismeretlen területekre vezetett, és oly rendkívüli élményeket nyújtott, melyekben előttem még más embertársamnak nem volt része. De legkivált a behinkór megismerése ébresztette fel bennem a reményt, hogy utazásom nem volt egészen haszon nélkül való, és hogy élményeim leírásával hazámnak és az orvostudománynak, szerény képességeimhez mérten, némi szolgálatokat tehetek.
El vagyok készülve rá, hogy az olvasó az elkövetkezendőkben néhol fejcsóválva fogadja adataimat, ezért előrebocsátom, hogy munkámban mindenkor igyekeztem a szigorú tárgyilagos leírás mellett maradni. Amennyiben könyvem egyes részei mégis kétkedésre adnának alkalmat, ezen cseppet sem fogok csodálkozni. Kazohinia hazámtól és az európai civilizációtól oly távol esik, hogy az ottani szokások, de főleg a behinkór nálunk merőben ismeretlenek, és ha saját szememmel nem győződtem volna meg róluk, talán magam sem tudnám elhinni, hogy vannak, és hogy ilyenek.
Ha most, útijegyzeteimet összeállítva, azokat mégis közrebocsátom, ez csak a tárgyilagos igazmondás iránti olthatatlan ragaszkodásomat bizonyítja, amely - szembenézve az olvasó jogos kétkedésével is - mégis a való tények megírására buzdított.

*

A bűneitől megváltott emberiség az 1935. évet írta, mikor Őfelsége kormánya arra a meggyőződésre jutott, hogy minden valószínűség szerint háborút kell folytatnunk Olaszország ellen.
A művelt olvasónak talán nem kell külön magyaráznom, hogy a nézeteltérések az abesszin nép ellen irányuló akciók miatt merültek fel. Kétségtelen, hogy Olaszországot ezen akcióban nemzeti nagyságának kiterjesztésére irányuló szándék vezette, mit angol gentleman csak tisztelettel vehet tudomásul, még ha ellenfél teszi is. És nehogy az olvasó a továbbiakban az elfogultság vádjával illessen, sietek megjegyezni, hogy ezt Britannia minden tisztes érzelmű polgára el is ismerte.
Sőt, különösen mély hatást gyakorolt ránk az olasz főpapok lelkes áldozatkészsége, ahogyan pénzt, értékes pásztorbotokat és drágaköves aranykereszteket áldoztak a haza oltárán, hogy azokért tankokat, szuronyt és gyújtóbombát vásároljanak a nemes célra. Mindnyájan megilletődéssel olvastuk a lelkes pásztorleveleket, melyekben nem szűntek meg buzdító szavakkal bátorítani a parasztokat, fűszereseket, pástétomsütőket, halárusokat, dokkmunkásokat, koldusokat, juhpásztorokat, fagylaltkészítőket, mézesbábosokat és gyertyaöntőket egyaránt, hogy menjenek a frontra, terjesszék a feketék közt a kultúrát és az igaz keresztényi erényeket, míg ők odahaza ezalatt ájtatos imákban fognak szüntelen esdeni a Megváltóhoz és a loretói Szűzhöz, hogy a fegyvereket a Mennyek kegyelme támogassa magasztos hivatásukban.

Készséggel elismertük egyben az olasz katonák hősies teljesítményét, kiknek halált megvető bátorságát és egyéb tiszteletre méltó erényeit minden hű és jellemes angol alattvalónak példaként kell követnie, persze angol zászló alatt és az olaszok ellen.
Ismétlem tehát, hogy a dolgok *mikéntje* tekintetében semmi ellentét nem volt hazám és Olaszország kormánya között, mindössze a dolgok *miértje* adott okot nézeteltérésre.
Az olaszok ugyanis azt hozták fel abesszinakciójuk indokaképpen, hogy az abesszin népet akarják felszabadítani az amhara nép járma alól, és a kultúrát terjeszteni, minek nyilvánvaló igaztalansága, minden tiszteletünk mellett, kacajra kell hogy késztessen minden józanul gondolkodó, műveltebb embert, aki csak kevéssé is tisztában van más országok diplomáciájának szokásos frázisaival, melyek a dolgok lényegét elkendőzni igyekeznek, megtévesztvén a laikus szemlélőt.
Nem akarok az elfogultság hibájába esni oly utazók módjára, akik nem átallják tudományos leírás köntösében maguk és hazájuk dicsével mértéken felül hivalkodni, de azt hiszem, a szerénység és az idegen államok iránti köteles tisztelet betartásával is megjegyezhetem, hogy a dolgoknak ez a beállítása olyan tévedés, amit angol állampolgár sohasem követne el. Hazámban ugyanis még a kevésbé művelt osztályok előtt is köztudott dolog, hogy a trópusi népek felszabadításának és a kultúra terjesztésének áldozatos, de nemes munkája mindig Angliának volt magasztos feladata, amire, azt hiszem, elég bizonyíték Hátsó-Indiától a búrokig az a sok gyarmat, amelynek népeit hazám szabadította fel, nehéz harcok árán, az elnyomás alól.
És bár angol gentlemant a dolgok anyagi része hidegen hagy, mégsem fojthatom el azon véleményemet, hogy Olaszországot, a kultúra és szabadság ügyén túl, esetleg tudat alatt, az abesszin kávéültetvények és olajmezők is befolyásolták elhatározásában.
Ezért Őfelsége kormánya elhatározta, hogy az olaszországi szankciók elfogadtatása után védelmi háborút indít Olaszország ellen. Évégből az európai egyensúly és a béke biztosítása céljából Egyiptomban sürgősen több hadosztályt helyezett el repülőgépekkel, tankokkal, lángvetőkkel és gyújtóbombákkal, a Földközi-tengerre pedig több sorhajót vezényelt ki, torpedózúzók és tengeralattjárók kíséretében.
Ezt persze az olasz sajtó heves ellenhatással fogadta, azt állítván, hogy hazám elhatározását a felhozott okokon kívül talán a bírvágy is befolyásolta, és sajnálja egy éhes néptől azt a néhány olajforrást és bányát, ami ugyan az olasz érdeklődéstől távol esik, és meg sem említenék, de angolokról lévén szó, mégis beszélni kell róla.
Az olvasót talán már untatják a politikai részletek, de szigorúan elhatározott szándékom kitartani a tárgyi igazság mellett, és igénytelen szavamat mindannyiszor felemelni, valahányszor méltatlan gáncs éri hazámat, a flottát, tankokat, repülőgépeinket és általában mindazon nagyszerű létesítményeinket, amelyek az embert a dúvadtól megkülönböztetik.
Tehát, hogy elbeszélésem fonalát ne vétsem, ugyanez időben történt, hogy hazahívták Őfelségének a kínai vizeken horgonyzó, *Terrible* nevű nehézpáncélos sorhajóját, hogy a Földközi-tengerre küldjék, annak helyére viszont az *Invincible* ócska cirkálót küldték, hogy Őfelsége lobogóját és hazám jogos érdekeit jelenlétével képviselje.
Az Invincible feladata nem volt könnyű, miután hazám érdekeit a Távol-Keleten is erősen fenyegette a japán terjeszkedés veszélye, sőt a kínai nép egy része is lázongott a kultúrát és civilizációt képviselő koncessziós zónák ellen, melyek érdekében kellett az Invincible-nek Sanghajban állomásoznia.
Hazám el volt tökélve keleten is biztosítani az európai civilizációt, de az olasz konfliktus ezt most nem engedte, amit Japán alaposan ki is használt, és maga is terjeszteni kezdte a civilizációt Észak-Kínában, egyelőre a népszövetségi alapokmánnyal és szeretett hazámmal teljes egyetértésben.
Azért is kellett az Invincible-nek a Terrible-t felváltania, hogy ha esetleg a japánok elsüllyesztik, a kár aránylag csekély legyen, és az ügyet ne kelljen barátságtalan akciónak tekinteni.
Bár a szándék szigorú hadititok volt, mégis kiszivárgott a legénység közé, melynek soraiból erre számosan kérték áthelyezésüket. Kérésüket a parancsnokság elutasította, mire többen megszöktek.
A kormány kénytelen volt más módszerhez folyamodni, miután félő volt, hogy a kényszeríttet személyzet Sanghajban fog megszökni.
Tehát dupla fizetést ígért és magas összegű életbiztosítást.
Ez időben én a *Trafalgar* nevű cirkálón teljesítettem szolgálatot mint seborvos, és egy napon hazatérve, megemlítettem a dolgot nőmnek.
Nőm, aki a hű házastárs és anya mintaképe volt, és aki buzgó és erényes élettárs módjára nem szűnt meg engem férji kötelességeimben tanácsaival és biztatásaival szüntelen ösztönözni, azonnal átlátta a helyzetet, és nógatott, hogy ne habozzam rögtön áthelyeztetni magam az Invincible-re. Lelkes szavakkal magyarázta meg, hogy Sanghajban amúgy sem lesz kiadásom, nem lesz módomban délutánjaimat léha

barátaimmal a klubban tölteni, és pénzemet dominójátékon könnyelműen tékozolni, hanem mindet hazaküldhetem szeretett családom istápolására. Sőt afelől sem lesz aggodalmam, hogy mi történik velük hősi halálom esetén, mert a nyugdíjon felül a bőséges életbiztosítás elegendő tápot nyújt neki és családomnak, hogy emlékemet rangomhoz méltóan őrizze meg.
Gyöngéd és szerető nőm fennkölt szavai, valamint imádott hazám hívó szózata egyaránt arra ösztönöztek, hogy az Invincible-re való áthelyezésemet kérjem, amit egy hét múlva meg is kaptam.
Egy újabb hét múlva megtörtént az indulás. Nőm egy honleányhoz illő lelkierővel viselte a válás fájdalmát, sőt a kikötőbe sem kísért ki, nehogy könnyeivel felesleges bánatot okozzon nekem, hanem, hogy sajgó lelkét erősítse, elsietett a szabónőhöz, felpróbálni a ruhát, amit mistress Eric Palmer holnaputáni teaestjére rendelt első dupla fizetésemből.
Az indulás egyébként minden feltűnés nélkül ment végbe. Október negyedikén, rövid félórai behajózás után, az Invincible felszedte horgonyait, néhány sapkalengetés és háromszoros hip-hip-hurrá után kihajóztunk a tengerre.
Már nyolcadikán a Gibraltári-szoroson haladtunk át. Újabb négy nap múlva érkeztünk Máltába, ahol szenet, édesvizet és olajat vettünk fel, de még aznap továbbhajóztunk, és 14-én érkeztünk a Szuezi-csatornához, melyen velünk együtt számos olasz csapatszállító hajó vonult át, néhány torpedózúzó és az "Il Duce" páncélos cirkáló kíséretében, melyet régebben "Libertá"-nak hívtak, de a régi rendszer elnyomása alól felszabadított hálás nép követelésére átkeresztelték, ami elől a vezér minden szerénysége mellett sem tudott elzárkózni.
Az olasz csatahajókkal való találkozásunk örömének kölcsönösen a legudvariasabb formában adtunk kifejezést. Mindketten felvontuk a másik nemzet zászlaját, a magunkét meghajtottuk, és díszlövéseket adtunk le, részben, hogy barátságos indulatunkat tolmácsoljuk, részben, hogy a másik lássa, hogy van muníciónk.

Nem kívánom az olvasót untatni a Vörös-tengeren tett utunk leírásával, bár különösen Aden felé pompás panorámában volt részünk, hanem ott folytatom, mikor az Indai-óceánra kiértünk.
Utunk mélyen az Egyenlítő alatt vitt el, mert lehetőleg feltűnés nélkül kellett célunkhoz elérni, és igyekeztünk kikerülni a rendes hajójáratok vonalát. Legközelebbi állomásunk Singapore lett volna, hova Szumátra szigetének megkerülésével kellett eljutnunk.
Nyolcadik napja szeltük az Indiai-óceán hullámait, és már azt hittük, minden baj nélkül fogunk megérkezni Sanghajba. A kapitány el volt készülve hajónkkal méltóan képviselni az angol kultúrát, tehát két matrózt sötétzárkába záratott, egyet pedig haditörvényszékkel fenyegetett, mert gombjaikat nem fényesítették ki kellőleg, és a díszszemlén hanyagul tartották a fegyvert.
Minden a legnagyobb rendben ment. Az ágyúkat kifényesítettük, a falakat újrafestettük, és a végén sikerült olyan félelmesen kinéznünk, mintha most kerültünk volna ki a dokkból, ahol teljesen átmodernizáltak bennünket.
Este hét óra tájban éppen a középfedélzeti kupola mellett állottam. Mellettem egy sorhajóhadnagy barátom elégedetten dörzsölte kezét, a legénységi termekből pedig elnyújtott énekszó hallatszott harmonika- és kasztanyettakísérettel. Valami régi, Barcelonában tanult dal volt. (Nehogy a művelt olvasó hanyagsággal vádolja derék tisztikarunkat, sietek megjegyezni, hogy akkor még nem tört ki a spanyol polgárháború, következésként hazám sem írta még alá a benemavatkozási egyezményt.)
Hirtelen, minden átmenet nélkül, erős lökést éreztem. Csavarjaink teljes ellengőzzel rántották vissza hajónkat, összevissza kiabálást és futkározást hallottam.
Ijedten körülnéztem, és hirtelen mindent megértettem.
A távolból hosszú csík közeledett a vízen, roppant sebességgel. Egy pillanatig még halványan reméltem, hogy talán elfut a hajó orra előtt, de hiába. Csak annyi időm volt, hogy az ágyú mögötti beszögellésben a földre vetettem magamat, és a következő másodpercben irtózatos lökés dobott neki a szemben levő falnak, és a dörrenéstől majdnem megsüketültem.
Fejem zúgott az ütéstől, és csak négykézláb tudtam kikecmeregni. Mellettem sorhajóhadnagy barátom feküdt, és harsányan nevetett. - A tökfilkók... A tökfilkók!... - fuldokolta. - Most bizonyára azt hiszik, jó fogást csináltak! No, ezeket rászedtük!... Jó volt kipucoltatni a tízcollosokat... Meg kell szakadni!
Még folytatta volna, de közben meghalt, én pedig sietve vánszorogtam a hajófar felé, amely még kiállt a vízből.
A mentőcsónakba egy matróz még utánunk hajított néhány mentőövet, egy másiknak sikerült vagy negyven font konzervet bedobálni, de aztán gyorsan vízre szálltunk, és sietve eleveztünk, nehogy a hajónk után támadó örvény elsodorjon.

Nem akarom az olvasót a részletekkel terhelni. Így is elképzelheti, hogy töltöttük az elkövetkező koromsötét éjjelt lent a déli féltekén, távol minden hajóúttól, és hogy mit jelentett az, mikor éjfél után két órakor kiáltásainkra nem kaptunk választ, és meg kellett állapítanunk, hogy elszakadtunk a többi csónaktól.
Reggelig összevissza eveztünk, mikor pedig a nap felkelt, nem láttunk mást, csak vizet és vizet.
Egy öreg matróz azt erősítgette, hogy ezen a tájon van egy tengerár, amibe belekerültünk, és ostoba futkározásunkkal még mélyebbre jutottunk.
Kétségbeesve átkoztam kalandos véremet, amely annyi megpróbáltatás után is újból tengerre csábított, és könyörögve kértem az Egek végtelen irgalmú Urát, hogy csak még az egyszer mentsen meg, és soha többé tengerre nem szállok
Kétségbeesésemet csak az a tudat enyhítette, hogy imádott nőm és családom hősi nevet fognak örökölni, amely Southampton főterén többekkel együtt kőbe vésve fogja hirdetni az idegen állampolgároknak, hogy hova kell a koszorút letenni. Sőt, a kibékülés után bizton eljön emlékművünkhöz annak az államnak tengerészeti minisztere is, aki most bennünket megtorpedóztatott, és lelkes szavakkal fog áldozni hősiességünknek, amellyel tengerbe fúltunk. Ez a tudat büszkeséggel töltött el mindnyájunkat, beláttuk, hogy igaz angol hazafi ennél többet nem várhat az élettől, és emelt fővel, énekszóval vártuk vesztünket.

A konzervek ugyanis a negyedik napon elfogytak. Délben nyitottuk fel az utolsó két dobozt, kiittuk rá az utolsó korty édesvizet, és felkészültünk dicsőséges éhhalálunkra.
Alkonyatkor azonban szerencsésen viharba kerültünk, amely egyre erősbödött, végül is olyan tombolásba ment át, amelyre a legöregebb tengerészek sem emlékeztek, és magam is csak ahhoz a monszun szélhez hasonlíthatom, ami Brobdingnagba való utazásomkor ért utol, a Molucca-szigeteknél.
Mindenki gyarló szívvel felcsatolta a mentőöveket, és fél óra múlva, mikor csónakunkat elnyelték a habok, derekamon mentőövvel próbáltam meg a szerencsét.
Újabb fél óra múlva a vihar elcsendesedett, én pedig, felhasználva az alkalmat, igyekeztem a mentőöv zsinegeivel magamat megerősíteni.
Így töltöttem az éjszakát, aminek szenvedéseit, azt hiszem, felesleges részleteznem. Mikor a hajnal rám virradt, senkit sem láttam magam körül, de gyarló szívem annál nagyobb örömére, mintegy két mérföldnyi távolságban sziget partvonala tűnt fel szemem előtt.
Minden maradék erőmet összeszedve, úszni kezdtem. Karjaimba újból erőt adott a tudat, hogy nevem kőbe vésve fogja hirdetni hősi halálomat, méghozzá életemben, sőt imádott nőmet sem látom többé.
Négyórai megfeszített küzdelem után végre sikerült partra vergődnöm, ott a kimerültségtől azonnal összeestem, és mély álomba merültem.

Második fejezet

Szerző felébred Kazohiniában - Találkozása a hinekkel, akik nagylelkűen segítik, de tiszteletteljes háláját félreértik, aminek egyelőre nem tudja okát találni - Megérkezése a hinek különös fővárosába - Méltatlanul bánnak az angol valutával - Szerző szeméremérzetébe súlyosan belegázolnak - Tapasztalatai a hinek vendéglőjében és az utcán - Vezetője meghívja lakására

Midőn szememet kinyitottam, ismét reggel volt. Ruhámat a tűző nap megszárította, erőm visszatért, de annál inkább kínzott az éhség és szomjúság.
Befelé indultam a szárazföldre, és hamarosan gyönyörűen művelt, óriási rizsföldekre értem. A rizstáblák mentén keresztül-kasul csövek futottak, úgy látszik, ezekkel szállították ide a táblák elárasztásához szükséges vizet, mert tudvalevő, hogy a rizs elárasztott talajt kíván.
A táblák határában jó másfél órát gyalogoltam, mikor végre országútra jutottam.
Mondhatom, szemem-szám tátva maradt, mert ilyen pompás utat életemben nem láttam. Valami különlegesen finom anyagból készült. Lágyabb, mint a beton, rugalmas és hangtalan, mint a gumi, tapadó, mint a sóder és sima, mint a tükör. Kétoldalt gyümölcsfasor, csatornanyílások, jobbról még külön gyalogjáró egy végtelen allé árnyékában. Úgy ötven yardnyira egymástól nagy, karos, kerti székek az út mentén, de nem nádból vagy gallyakból fonva, hanem valami sima anyagból készítve, mit én bakelitnak néztem. A székek ciprusbokrokkal voltak körülvéve. Minden negyedmérföldre kis, betonból és üvegből készült házikó állt, egyetlen szobával, melynek belseje öt lépés hosszú és ugyanilyen széles lehetett. Oldala egyetlen, körbe futó ablak, csak a négy sarkán tartja a tetőt halványezüst színű fémoszlop.
Benézve, csodás művű, de rendkívül dísztelen asztalt láttam, körötte kényelmes, süppedő gumifotőjökkel. A sarokban villanykályha. Nálunk ehhez hasonló, de korántsem ilyen fényűző üvegszobákat világvárosok autóbuszmegállóinál és mondén fürdőhelyek sétányain láttam, hová eső elől menekültek a járókelők.
Feltevésemet, hogy ilyesmik lehettek, az is megerősítette, hogy az ajtón nem volt zár. A kocsiút mentén, egymástól húsz lépésnyire, mindkét oldalon masszív, húsz láb magas, sima, ezüstös fényű, csőből készült lámpák állottak.

Lassanként arra a meggyőződésre jutottam, hogy valami igen előkelő férfiú parkjába vetődtem. Ez a gyönyörű sétány, ezek az üvegszobák, lámpák semmi esetre sem lehetnek köztulajdon, mert bárhogy néztem, sem rongálás nyomát, sem trágár feliratot nem fedeztem fel. Azonkívül sokkal finomabb kivitelben készült minden, mint ahogyan a közhasználatra szánt dolgokat készíteni szokás.
Csak azt csodáltam, hogy ennyi értéket mért nem határolnak kerítéssel. Viszont az is furcsának tűnt fel, hogy az ilyen gyönyörű sétaút rizsföldek, és nem dísznövények közt vezet.
Szerettem volna kikerülni innen, nehogy illetlen betolakodásommal a terület tulajdonosának jogos neheztelését vonjam magamra, de hiába siettem, az útnak csak nem akart vége szakadni.
Kimerülten, éhesen és szomjasan roskadtam le egy karosszékbe, mikor örömmel fedeztem fel, hogy mellettem egy kis medence áll, közepén csappal.
Sajnos, gyarló ösztöneim itt is győzedelmeskedtek a tulajdon iránti köteles tiszteleten, és a csapot megnyitva, tenyerembe folyattam a friss vizet, és mohón csillapítottam égő szomjúságomat.
Az éhség is gyötört, és az előttem álló, gyümölcstől roskadozó fák látása majdnem a kísértésbe vitt, és lelkemet csak úgy tudtam megmenteni a bűnbeeséstől, hogy erősen emlékezetembe idéztem tiszteletre méltó tanítóimnak a magántulajdonról szóló szelíd oktatását, valamint az önmegtartóztatást, mely a nem tulajdonosoknak dísze és erénye.
Már a kétségbeesés határán álltam, mikor távolról egy luxusautó tűnt fel. Vonalai finomak és fejlett technikai tudásra vallóak. Mattezüst színe és zajtalan suhanása lenyűgözött.
Annyit biztosra vettem, hogy a birtok ura érkezik, és ijedten ugrottam fel helyemről.
Első pillanatban el akartam futni, de aztán mégis jobbnak véltem nyíltan odaállni, és helyzetemet őszintén feltárni, nehogy, ha talán mégis elfognak, besurranó tolvajnak nézzenek. No meg az éhség is hajtott.
Kiálltam tehát az út közepére, és mindkét karom kitárásával jeleztem a sofőrnek tisztes szándékomat, hogy szeretném, ha személyemet megállásra érdemesítenék.
A kocsi tényleg megállott. Nagy, nyitott karosszériában a hátsó ülésen egy másik férfi foglalt helyet. Mindkettő finom, rendkívüli értelemre valló, görög-szoborszerű arcvonásokkal, úgyhogy ha az egyik nem ült volna a volánnál, nem tudtam volna az urat a sofőrtől megkülönböztetni. Hosszú, egyenes orr, szépen ívelt szemöldök, erősen zárt ajkak, magas homlok és rideg, szenvtelen tekintet volt mindkettőjük

jellemzője, ami különös módon párosult valami okos és érdeklődő kifejezéssel. Ilyen furcsa ellentétet sohasem láttam egyesülni, és annyival különösebb volt, mert arcuk mégsem hatott diszharmonikusan. Vagyis nemcsak ellentétek találkoztak, de a diszharmónia egyesült bennük a harmóniával. Mintha egy szabályos mértani idom - mosolyogna! Furcsa, bizonytalan érzés vett rajtam erőt.
A sofőr szólított meg valami idegen, lágy nyelven, amiből mit sem értettem, én pedig jelekkel felelve próbáltam megértetni, hogy nem vele akarok beszélni, hanem az utassal, akit a földesúrnak véltem.
Az úr pedig, megértvén kívánságomat, leszállt a kocsiról, és elém lépett. Most vettem észre, hogy hajszálnyira úgy volt öltözve, mint sofőrje: szürke, egybeszabott öltöny, derékon övvel, csuklóban és bokában szorosan gombolva és nagy zsebekkel, de igen finom anyagból. Úgy látszik, a por ellen használták, autókiránduláskor. Ezenkívül könnyű, puha, svájci formájú sapkát viseltek, amit gumiszalag szorított fejükre.
Mélyen meghajoltam, sapkámat ívben megemeltem.
Meglepetten láttam azonban, hogy az uraság nem fogadja köszöntésemet, ellenben zavartan nézi a kezemben feléje nyújtott sapkát, majd habozva utánanyúlt, elvette, nézegette, és csodálkozva néhány szót mondott, amit persze nem értettem. Nagy nehezen tudtam meg jelekből, hogy azt hitte, neki akarom adni a sapkámat.
Magam is kényelmetlenül éreztem magamat, látván, hogy itt az üdvözlésnek más formái vannak, amiket nem ismerek, és félve gondoltam rá, hogy az ország szabályainak nem tudása, legjobb szándékaim ellenére, mily félszeg és kellemetlen helyzetekbe sodorhat a jövőben.
Ezért kézzel-lábbal kezdtem magyarázni, hogy a tengerről jövök, ahol úszva értem partot, és hogy bocsánatért esedezem, amiért birtokát háborgatom.
Itt, bal kezemet mellemre téve, újból mélyen meghajoltam, mire ő rögtön hozzám lépett, és ahol tenyerem volt, kigombolta zubbonyomat, és mellemet vizsgálta. Nyilván félreértette, és azt hitte, mellemnek van baja.
Aki csak egyszer is volt oly idegen országban, melynek illemszabályai ismeretlenek előtte, megértheti zavaromat, amit még csak növelt, hogy azok egyáltalán nem nevettek, szemükben tárgyilagos jóindulaton kívül semmi egyebet nem láttam. Úgy látszik, korrekt úriemberek közé kerültem, akik megértik az idegen esetlenségét, udvariasan elfojtva jogos nevetésüket.
De az éhség mindjobban gyötört, és látva, hogy így semmire sem megyek, röviden gyomromra mutattam, és jelekkel magyaráztam, hogy éhes vagyok. Kissé szégyenkeztem, hogy mindjárt ilyen témával kell kezdenem, de türelmes bánásmódjuk erre felbátorított. Biztos voltam benne, hogy ez irányú kérésem is megértéssel találkozik.
Nem is csalódtam. Ezt már teljes mértékben megértették, egymásra, aztán rám néztek, és csodálkozva mutattak a fára, jelezvén, hogy szabad lett volna a gyümölcsből szakítanom. A nagylelkűség mélyen meghatott, bátortalanul letéptem egy hatalmas körtét, és mohón tömtem magamba.
Megvallom, ezzel az egy körtével nem laktam jól, de nem mertem másikra is engedélyt kérni. Reméltem, hogy mohó étvágyamat látva, úgyis megkínálnak.
Most ért az első csalódás Kazohiniában. Az előbb oly szíves úr fikarcnyit sem törődött azzal, hogy táplálkozásomat folytatom-e. Megvallom, ez kissé kellemetlenül lepett meg.
Ó, ha akkor tisztában lettem volna a viszonyokkal, nem haboztam volna annyit szedni, amennyi csak kell, de hát járatlan voltam!
Mindenesetre igyekeztem nyájas mosollyal tolmácsolni hálámat, miután meghajolni nem mertem.
Azok vonásai azonban teljesen hidegek maradtak, ami szintén furcsa ellentétben állt előbbi szíves jóindulatukkal, sőt bizonyos aggódó kutatással néztek arcomba.
Aztán néhány szót váltottak egymással, majd értésemre adták; hogy üljek be a kocsiba.
A megtiszteltetés jólesett, igyekeztem volna hálámat kifejezni, de már sehogyan sem mertem.
A kocsi megindult, majd mintegy fél mérföld után megállt. A földbirtokos kiszállt, az autó mögé került, és meglepetve láttam, hogy egy összecsukható, csillogó fémlétrát old le, amit a sofőrrel együtt kinyitnak, majd egy lámpa mellé támasztanak, a földbirtokos felmászik, kicsavarja a körtét, és másikat tesz helyére.
Csodálkoztam, hogy az ilyen munkát mért nem bízza cselédeire, de magyarázatát még nem bírtam megtalálni.
Nemsokára újra visszarakták a létrát, és továbbindultunk. Láttam, hogy az úr érdeklődve nézi ázott és gyűrött ruhámat, én pedig rendkívül szégyelltem illetlen megjelenésemet, és mindenképpen bocsánatát kérve magyaráztam, hogy akaratomon kívül kerültem ilyen, semmiképpen sem szalonképes helyzetbe.
Észrevettem azonban, hogy különösen rangjelzéseim érdeklik, én pedig, kapva az alkalmon, hogy tisztesebb társadalmi rangomnak némi bizonyítékát adhatom, magyaráztam, hogy ez mit jelent, hajómon

hányan voltak rangban alattam, és hogy ez a sarzsi akár Őfelsége belsőbb udvartartásába való bejutásra is jogosít. Úgy vettem azonban észre, hogy ebből ő vajmi keveset értett, és bántott a tudat, hogy esetleg nem méltányol eléggé.
Öt perc múlva újra megálltunk, kiszálltak, és megdöbbenéssel láttam, hogy mindketten piszkos köpenyeget öltenek magukra, majd az úton egy súlyos fedelet emelnek fel, és oldalukon szerelőládával eltűnnek a föld alá.
Kíváncsian magam is kiszálltam, és lenézve megállapítottam, hogy kábelt szerelnek. Úgy látszik tehát, hogy mégsem a birtok tulajdonosával hozott össze sorsom, ami újból zavarba hozott, és erősen szégyenkeztem előbbi alázatos viselkedésem miatt.
Azt sem értettem azonban, hogy akkor honnan vették a merészséget, hogy gazdájuk gyümölcseit nekem ajánlják. Nem mondhatom, hogy a legjobb vélemény alakult ki bennem erkölcseikről.
Jó fél óra múlva visszapakoltak, és továbbindultunk.
Mintegy negyedórát utaztunk, és a tájék még mindig nem változott. Lassan kezdtem már sejteni, hogy mégsem lehet mindez egy ember magánterülete. De akkor minek ez az egész csodálatos technikai berendezés? Ezt csak stratégiai okokkal tudtam magyarázni, mert ekkora alkotásokra csak a honszerelem magasztos eszméje képesítheti az embert az idegen állampolgárok ellen.
Megpróbáltam jelekkel megkérdezni, hogy miért készítették az utat ilyen fényűző módon, de úgy látszik, félreértett, mert azt válaszolta, azért, hogy ne rázzon.
A rizsföldek után gabona-, burgonya- és zöldségestáblák következtek. Néhol karcsú, beton víztornyok tűntek fel, öntözőgépek, szivattyúk, majd néhány ember kormányozott furcsa, nagy, ezüstszínű gépeket. Ezek a földművelők ugyanolyan ruhában voltak, mint útitársaim.
Itt-ott már házakat is láttam. Az elsőről azt hittem, valami különc nagyúr nyaralója. Nem volt nagy, mindössze két-három helyiség lehetett benne, de rendkívül precíz, tökéletes, szolid és magas kultúrára valló építmény. Lapos tető, óriási, négy-öttáblás ablakok, tágas terasz és napozótető-sétány. Körötte fák, bokrok, szép sorban, de virágot nem láttam. Kéménye sem volt, de volt a terasz előtt fürdőmedence vízvezetékkel, azonkívül heverő, függőágy és néhány tornaszer.
Később több ilyen villát fedeztem fel. Mind egyforma volt.
Még egyszer álltunk meg. A sofőr leszállt, egy, az út szélén álló fémszekrényt felnyitott, és abból egy csövet húzott a benzintartályhoz.
Először azt gondoltam, hogy valami különös alakú benzinkút, de a gazdáját nem láttam, amiből viszont azt hittem, hogy vízcsap. Ő azonban nyugodtan szivattyúzni kezdte, és a szaga is benzinre vallott. Fel nem foghattam, hogy őrzik meg a tolvajoktól. Őrt sem láttam a közelben, mérőóra sem volt rajta, az ajtaján pedig nem volt zár.
Továbbmentünk. Pár perc múlva, minden átmenet nélkül, városba érkeztünk.
Egy- és kétemeletes házak következtek, mindegyik hasonló stílusban, mint a mezőkön. Eleinte csodáltam, de később a nagy egyformaság és a dísztelenség valami hiány érzetét keltette bennem. Ilyen gazdag környék után cifra, tornyos palotákat vártam. Kíváncsian lestem, milyen gyönyörűek lehetnek a középületek, templomok, színházak és mondén dancingok oszlopcsarnokokkal, árkádokkal, kariatidákkal, neonreklámokkal, de egyet sem láttam.
Ellenben annál több autó és villamos akadt utunkba. Csaknem teljesen zajtalanul futottak, de olyan sebességgel, hogy csodálkoztam, hogy egyszer sem ütköztünk össze.
Az útkereszteződéseknél felül- és aluljárókon futottunk át, azonkívül hol felettünk, hol alattunk villamos gyorsvasutak vágtattak szörnyű sebességgel, és szinte síri csendben. Hamarosan megállapítottam, hogy a kocsik kereke nem vas, hanem valami különleges, zajmentes anyag, hasonló a kemény gumihoz.
De legjobban mégis az lepett meg, hogy a rengeteg ember, aki gyalog, kocsin vagy vasúton megy, mind nagyon hasonló egymáshoz, és öltözékük csaknem teljesen egyforma, olyan, mint útitársaimé. A különbség csak abban volt, hogy egyesek szürke köpenyt húztak a ruha fölé, ami azonban inkább kámzsa volt, mert sem gallérja, sem hajtókája nem volt. Legtöbbje hajadon fejjel járt, csak kevesen hordták azt a sapkát, amit útitársaim, kalapot pedig egyet sem láttam.
Cipőjüknek nem volt sarka, egy darabból öntött gumilemeznek néztem, itt-ott szellőzőlyukakkal; egyetlen csat tartotta össze. Elképzelheti az olvasó, milyen csendben jártak kocsik és emberek a gumi utakon.
Méghozzá a nők is ugyanúgy öltöztek, úgyhogy eleinte azt hittem, csupa férfit látok. Hiszen hajviseletük is egyforma volt: körbenyírt, lefésült, sima viselet, amit nem is merek frizurának nevezni. Csak később árulta el egy-egy lágyabb arcvonás, finomabb, könnyebb mozdulat, hogy ki a nő a sok egyforma közül.
Hiába vártam fényes üzleteket is. Láttam néhány ajtót különös felírással, de vasredőny nélkül. Mintha nem is üzlet lett volna, hanem utcai bejárattal bíró magánlakás. A felírás betűi igen egyszerű mértani

idomok voltak. Sehol egy kirakat, csak nagy, négyszögletes ablakok, abban a sokszor látott, mattezüst fémkeretben, amelyikből itt minden készült.
Most autónk megállt, vezetőm kiszállt, és intett nekem is. Kiszálltam, a kocsi elindult, mi pedig a villamosmegállóhoz mentünk.
Igen szégyelltem, hogy kísérőmnek anyagi gondokat okozok, annál is inkább, mert nálam természetszerűleg csak angol valuta volt.
Mindazonáltal elővettem tárcámat, és átnyújtottam egy egyfontos bankjegyet, remélve, hogy a tőzsdén utólag átválthatja.
Sajnos, a bankjegy igen gyűrött és ázott volt. Kísérőm sokat forgatta, nézegette, majd jelekkel kérdezgetett valamit, amiből én persze semmit sem értettem, és aztán egyszerűen visszaadta.
Én pedig nem tudtam, hogy gavallériából teszi-e, vagy megsértődött, hogy nem adok neki rendesebb állapotban levő bankjegyet. A kétség mardosott, de nem sok időm volt a töprengésre.
A villamos ugyanis odaért, és mi felszállottunk.
Kényelmes gumi ülések fogadtak. Minden csupa ezüstös fém, üveg és bakelit. Meg kellett állapítanom, hogy soha ilyen kényelmes és finoman rugózott kocsiban nem utaztam.
Az emberek szótlanul szálltak ki és be, számunkra szinte elképzelhetetlen csendben és sietős pontossággal.
Csodálatos nép közé jutottam.
De minden csodálatom mellett is nyomasztó volt ez a gépiesség. Sehol egy mosoly, egy szívélyes üdvözlés. Mindenki faarccal ül, és egy szót sem szól.
Még inkább feltűnt azonban az, hogy a kocsin nem láttam kalauzt. Ennek dacára a kocsi pontosan indult, mert a vezető tükörből látta a felszállást. Perselyt is hiába kerestem, végül azt gondoltam, hogy itt mindenki bérlettel utazik. Fel nem tudtam azonban fogni, hogyan ellenőrzik akkor azt, hogy nem száll-e fel valaki, aki bérletét nem újította meg? Bárhogyan töprengtem, akkor még nem tudtam magyarázatát adni a dolognak.
De ez még csak a kezdet volt.
Egy folyóhoz értünk, két partján, mintegy száz yard szélességben, végtelen park húzódott, mögötte a már ezerszer ismételt, ultramodern villasor. Mintha itt mindenki milliomos agglegény lenne, és mintha az egész város nem volna idősebb húszévesnél. A városnak egyetlen kövén sem láttam semmit, ami a múltra emlékeztetett volna, és nem láttam egyetlen alkotást, amire azt mondhattam volna, hogy gyönyörűséget szerzett szememnek, csak a gazdagságot és kényelmet bámulhattam.
Nem láttam egyetlen szobrot vagy csak egyetlen feliratos emlékoszlopot, ami nagyjaik érdemeit hirdette volna. Nem volt diadalív, hídfő vagy akár csak egy árva szökőkút, ami műélvezetet jelentett volna, méltóan egy ilyen gazdag városhoz.
Kiszálltunk, és egy mozgólépcsőn lementünk a föld alá. Földalatti villamosmegállón voltunk. Egy perc múlva, villámszerű sebességgel, de zajtalanul, befutott egy négykocsis vonat. Erős fékezéssel megállt. Ebben a pillanatban mind a négy kocsi ajtaja szétszaladt, az emberekkel együtt beszálltunk, az utolsó felszálló behúzta az ajtót, és a vonat megindult.
Ezen a vonaton még vezető sem volt. Mint később megtudtam, itt minden magától működik. Megálláskor az ajtók maguktól nyílanak, becsukásra magától indul a vonat. Messzemenő biztonsági automaták gondoskodnak róla, hogy bele ne szaladjon az előtte menőbe, és hogy a menetidőt pontosan betartsák.
A folyó alatt alagúton süvítettünk át, majd a másik oldalra felfutva, a házak fölé jutottunk. Megállás nélkül repültünk vagy öt percet. Kocsink süvített a hihetetlen sebességtől. Alattunk háztenger, parkok, kertek kavarogtak, forogtak és örvénylettek, mellettük furcsa, jelző és irányító automaták villantak fel, és a kanyarodóknál a pálya harminc fokra dőlt meg, mint a motorverseny-pályákon, úgyannyira, hogy a vonat is teljes sebességgel vette, mi pedig valósággal odaragadtunk az üléshez a centrifugális erőtől.
Szorongva gondoltam rá, mi történne, ha egyszer a kanyarodóban üzemzavar miatt megállna a kocsi.
Végre megálltunk, kísérőm intett, és leszálltunk. Köröttem kavargott a világ, ő megfogta a karomat, egy mozgójárdára vitt, amely végtelen szalag módjára futott velünk. Innen egy másik, majd egy harmadik szalagra léptünk át, mindegyik valamivel gyorsabban futott az előbbinél. A harmadikon padok voltak, erre leültünk.
Így utaztunk még vagy negyedmérföldet. Láthattam a házakat felülről. Mintha egy réten vagy parkban lettem volna. Majdnem minden háztetőn növényeket láttam: fű, bokrok, sőt konyhakerti növények és gyümölcsfák is. Meglepett, hogy kémény egyiken sem volt. Majd felálltunk, és visszalépkedve újra az álló járdára kerültünk. Mellettünk sorban fütyültek el a villámvonatok.
Most egy folytonmozgó liftbe léptünk, amely levitt bennünket a földre.
Mondhatom, partra úszásom óta nem volt olyan nyugodt érzésem, mint most. A sok ide-oda rohanó

gépszörny után biztos talajon álltam.
Most gyalog mentünk pár lépést, egy mellékutcába fordultunk be, és megálltunk egy ajtó előtt, amelyen valami felírás volt.
Kísérőm intésére beléptem, és sapkámat illemtudóan levettem. Az ajtó magától tárult ki előttünk, és utánunk ugyanúgy összecsukódott.
Odabent rengeteg üvegszekrényben ezerszám hevertek ugyanazok a ruhák, miket itt mindenkin láttam. Az üzletben azonban (másként nem tudom nevezni) senki sem volt.
Kísérőm most mértéket vett elő, megmérte a magasságomat a vállamig és derékbőségemet, majd egy polcról levett egy öltözet ruhát, és elém téve intett, hogy vegyem fel.
E percben három ember lépett be: egy férfi és két nő. Röviden beszéltek, majd hasonlóképpen válogatni kezdtek a ruhák között.
A ruhát kibontva, inget is találtam benne. A látogatókra való tekintettel azt kérdeztem vezetőmtől, hol van az öltözőhelyiség, de nem értette meg a kérdést. Majd úgy kísérleteztem, hogy a hölgyekre mutattam, az öltözködést imitáltam, aztán az ajtóra mutatva jeleztem, hogy valahol másutt szeretnék próbálni.
Erre vezetőm szó nélkül odalépett a hölgyek egyikéhez, néhány rövid szót váltott vele (meg kell jegyeznem, hogy beszédjök és szavaik igen rövidek és könnyen kiejthetők voltak), majd az egyik hölggyel visszatért.
Udvariasan meghajtottam magam, és kezet nyújtva bemutatkoztam.
- Gulliver vagyok - mondtam, lehető nyájas mosollyal.
A hölgy azonban újra azzal a különös csodálattal nézett arcomba anélkül, hogy visszamosolygott volna, feléje nyújtott kezemet pedig megfogta, két keze közt zavartan forgatta, nézegette, kutatta, majd értetlenül elengedte.
Látván azonban, hogy vezetőm újra félreértette kívánságomat, megint a hölgyekre, az ajtóra és a ruhára mutogatva próbáltam megértetni magamat, mire azok helyeslően bólogattak, karomat megfogva kivezettek az utcára, és ott olyasvalami történt velem, amit elmondani is szégyellek.
A hölgy ugyanis a nyílt, forgalmas utcán kigombolta és lehúzta rólam a kabátot, utána letérdelt, és kigombolta nadrágomat is.
Kimondhatatlan szégyen pírja öntötte el arcomat, és az irtózat kiáltásával fogtam össze testemen nadrágomat. Kézzel-lábbal magyaráztam, hogy szörnyű félreértésről van szó, hogy egy hölgy ilynemű segítségét álmomban sem merészeltem kívánni.
Azok pedig minden megilletődés nélkül mutogatták, hogy ruhámat okvetlenül le kell vetnem, mire összevissza beszéltem spanyolul, portugálul és németül, magyarázva, hogy egy angol állampolgár ilyen szégyent nem tűrhet személyes becsületén, mely egyben nemzetem becsülete is. Diplomáciai megtorlással fenyegetőztem, de minden hiába, mert azok nem értették.
Már sokan megálltak, többen kérdezősködtek, agyamon pedig hirtelen keresztülcikázott a rettentő gondolat, hogy az őrültek országába jutottam, ahol egyedül vagyok, senki meg nem ment, és védtelenül ki vagyok szolgáltatva szeszélyüknek. Mi lesz még itt? - gondoltam a szörnyű jövőre, és balsejtelmem nemsokára be is teljesedett.
Azok ugyanis pár szóval tanakodtak, majd többen nekem estek, és minden sivalkodásom ellenére ott, a nyílt utcán lefogtak, lefektettek, az előbbi hölgy pedig nadrágomat lehúzta.
Torkomszakadtából rendőrért kiabáltam, de hiába. Egyetlen ember sem indult szánalomra irántam, csak bambán és értetlenül nézték egy szerencsétlen embertársuk meghurcoltatását.
Utána ingem és alsónadrágom következett, és én ott feküdtem mindenki csúfságára pucéran, autók, villamosok és járókelők forgatagában.
A körülállók arcán azonban csak csodálkozást és zavart láttam, ami végleg meggyőzött, hogy az őrültek közé kerültem.
Most a hölgy az új inget akarta feladni, de én minden erőmet összeszedve, kitéptem magamat kezeikből, az inget elkaptam, és egyik kezemmel szeméremrészemet eltakarva, sietve húztam magamra.
Mikor ezt a többiek látták, elengedtek, és átadták a ruhát, amit ugyanolyan sietve kapkodtam magamra, régi ruháimat pedig otthagytam, miután zsebeimből mindent átraktam.
Arcom égett a szégyentől, és vezetőm karját megragadva könyörögtem, hogy gyorsan tűnjünk el.
Pár pillanatnyi tanakodás után az bele is egyezett, és elindultunk. Most én vittem őt, és sietve rántottam be egy mellékutcába, ott újra gondjaira bízva magamat.
Szívem a torkomban zakatolt a minden kultúrát megcsúfoló barbarizmuson. Úgy látszik, itt az emberélet és szabadság semmi védelemben nem részesül, legalább eddig még rendőrt nem láttam, sehol egy revolveres vagy szuronyos ember. Hogy tudnak ezek nyugodtan aludni?

Egyben megvolt a véleményem az itteni nők becsületéről, akik a legkisebb szégyenérzet nélkül ragadtatják magukat ilyen trágár és erkölcstelen cselekedetre, amilyenre hazám illedelmes és szemérmes hölgyei sohasem vetemednének. És akkor sem a nyílt utcán!
Őrültek és cédák országa! Elgondolni is szörnyű, hogy itt olcsó pénzért minden nő megkapható!
Meg kell azonban vallanom, hogy a ruha egészen különlegesen finom és könnyű volt. Ilyen könnyen és kényelemben még nem éreztem magam. A legfinomabban omló skót szövet közel se jöhet hozzá.
Fogalmam sem volt, hányadik utcán járunk. Mind egyforma széles, fákkal, bokrokkal szegélyezett volt, és teljesen egyforma házakkal, csak a forgalom különböztette meg egyiket a másiktól.
Vezetőm most egy másik, feliratos ajtón tessékelt be. Ezek az ajtók is mind egyformák: üvegtáblás, zár nélküli ajtók, amit be sem kellett lökni, mert közeledésre magától felnyílt. Úgy látszik, láthatatlan sugár irányította. Sokat töprengtem rajta, hogyan zárják be, de nem tudtam megfejteni.
Megpróbáltam ugyan jelekkel megkérdezni, hogy miért nem lehet bezárni, de úgy látszik, kísérőm ezt sem értette, mert azt felelte, hogy azért, mert akkor nem nyílna ki.
Óriási vendéglőhelyiségbe jutottunk, amely az egész ház földszintjét elfoglalta. Csak a végében volt egy üvegfallal elzárt rész, e mögött fehér köpenyes emberek kezeltek ismeretlen célú, ezüstös gépeket. Kétségtelen, hogy konyha volt, de semmi sem emlékeztetett a mi konyhánk berendezésére. Tartályokat és rengeteg csőhálózatot láttam, szelepekkel, feszmérőkkel, titokzatos villamos műszerekkel, amelyek hullámvonalakat írtak széles papírszalagokra. U alakú csövekben folyadékoszlop hintázott, egy táblán, kerek üveglapok mögött, színes jelzőfények villantak, egy dob sebesen forgott, és egyéb gépcsodák végezték kiszabott munkájukat.
Sok kis asztal mellett ugyanazok a kényelmes karszékek állottak, amiket már sokszor láttam. A falak hézagmentes, vajsárga, porcelánszerű réteggel borítva. Feltűnő volt, milyen tágas utak nyílnak az asztalok közt úgy, hogy bár sokan tartózkodtak ott, tolongás nem volt.
Meglepő csend uralkodott, csak az evőeszközök csörgését hallottam.
Két asztalsor közt, mint a kísértetek libbentünk végig a szivacsos gumiszőnyegen, és a legelső üres asztalhoz leültünk.
Ekkor vettem észre, hogy az asztalok mellett, a túlsó oldalon, lassan mozog egy végtelen szalag, rajta egyenlő távolságra ezüstös fényű dobozok, evőeszközök, poharak.
Ezekből vezetőm egyszerűen leemelt kettőt, és az egyiket elém tette. Első pillanatra nem tudtam, mit kell vele kezdeni, de vezetőm felnyitotta a saját dobozát, és a benne levő ételt kanalazni kezdte, én pedig követtem példáját.
És most már valóban nem tudtam, mint vélekedjem ezekről a furcsa emberekről, akik egyszer brutálisak, máskor gyengédek és szolgálatkészek.
Mikor pedig az ismeretlen, pépszerű eledelt megkóstoltam, az elragadtatástól felkiáltottam.
Valami rendkívüli étel volt. Ízében valahogyan egyesítve volt a fogolypecsenye nehéz zamata a mustár könnyű savanyúságával. Benne volt az erdő illata, a húsos császárkörte levének csorduló szimfóniája, nehéz borok mámora és a forrásvíz üdítő józansága. Mondhatom, az egész életet vettem általa magamhoz.
Most jöttem csak rá, hogy milyen éhes vagyok valójában, hiszen csak egy körtét ettem partra úszásom óta. Mohón estem neki, és egykettőre bekebeleztem.
Vezetőm pedig az üres edényt szó nélkül elvette előlem, és az asztal közepére állítva, egy gombot nyomott meg, mire az asztal megnyílt, a doboz elsüllyedt, majd minden visszazáródott. A sima, sárga üvegfelületen alig látszott a csapóajtó körvonala.
Vezetőm pedig, éhségemet látva, újra vett egy dobozt a futószalagról, és elém tette.
Ennyi szívjóság rendkívül meghatott. Mélyen megbántam előbbi gondolataimat Meghatottan rebegtem néhány köszönő szót, és könnyek tolultak szemembe.
Vezetőm ezt látva hozzám hajolt, és látható ijedelemmel tekintett rám. Hirtelen két keze közé fogta arcomat, és a világosság felé fordítva, összeráncolt homlokkal fürkészte.
Majd felállt.
- Elo! Elo! - kiáltotta.
Az ottlevők közül egy ember felállt, hozzám jött, vezetőm arcomra mutogatva pár szót mondott, az pedig táskát húzott elő zsebéből.
A táskából egy apró fecskendőt vett ki, majd arcomhoz érintve, beleszívta könnyeimet, azután kinyomta egy apró üvegbe, amely talán negyedhüvelyk nagyságú lehetett.
Most szemhéjamat lehúzva, aggodalmasan kezdte szememet vizsgálni, amiből láttam, hogy orvossal van dolgom.
Megint elfogott a rémület, és újra kísértett a rettentő sejtelem, hogy őrültek közé kerültem.

Meg akartam győzni, hogy semmi baja szememnek, letöröltem könnyeimet, és mosolyogtam, ami újabb feltűnést keltett.
Pár szót tanakodtak, majd az orvos elment, én pedig vegyes érzelmekkel leültem megenni a második adagot, de lényegesen kisebb étvággyal.
Annyit azonban láttam, hogy tökéletlenségeiktől eltekintve, sokat köszönhetek nekik. Eszembe jutott, hogy kísérőm ruhámat ki sem fizethette, mert elfutottam, és ő, nehogy magamra maradjak, inkább velem jött, kitéve magát annak, hogy mint rablót keressék, és hogy itt is ő vendégel engem. Mindenképpen meg akartam téríteni kiadásait.
Azt már láttam, hogy bankjegyeinket nem ismeri, de szerencsére volt nálam néhány arany- és ezüstpénz is. Tárcámat kiürítve, átadtam neki a tartalmát. Sokat forgatta, nézegette, jelekkel kérdezte, hogy mit csináljon vele, én pedig a konyha felé mutogattam, de ő a pénzt szájába véve, kínos, rágó grimaszokkal mutatta, hogy ebből nem lehet ebédet főzni. Nem voltam tisztában vele, hogy gavalléria-e készteti-e élcelni, vagy pedig egyáltalán nem ismeri pénzünket. Megpróbáltam magyarázni a célt, de nagyon nehezen ment; végül is lemondtam róla, és az érméket visszatettem tárcámba.
Most vezetőm intett, felálltunk és eltávoztunk. Azt hittem, az ebéd árát is valami automatába fogja bedobni. Meg akartam lesni, hogy majd ott kézzelfoghatóbban magyarázhassam meg pénzem lényegét, de meg kellett állapítanom, hogy itt sem fizetett. Most már igazán tele voltam kíváncsisággal életmódjuk iránt, és nem volt mód beszélgetni.
Hat óra körül lehetett, az utcákon tengernyi lámpa gyúlt ki, de úgy elburkolva, hogy jóformán árnyék nélkül haladtunk. A fény nem volt sárga, sem fehér, hanem olyan, mint a nap: elterülő, tiszta, nyugodt fényáradat.
Mintegy tíz percig gyalogolhattunk ugyanolyan forgalomban, mint délelőtt. A suhanó gépkocsik alakjait alig tudtam kivenni, olyan gyorsan tűntek el. Pedig soha annyi különös kocsit nem láttam. Egyiken hosszú tartály volt, a vezetőt nem is láttam, másikról emelőkarok nyúltak a magasba, egyik óriás fémszájat tátott előre, olyant is láttam, amelyiknek felül is volt kereke, hogy a hátán is tudott futni.
Néha nagy, torpedószerű test úszott el felettünk, mindenütt egy drótvezetéket követve anélkül, hogy azzal bármi kapcsolatban lett volna. Az emberek néma utakon, hangtalan cipőben, a járművek, ha lehet, még hangtalanabbul, de mind rohant. A gépeknek ez a néma boszorkánytánca különös módon megfosztott biztonságérzetemtől. Mintha nem lenne nehézségi erő, csak a testetlen sebesség suhanása.
Az egész olyan valószínűtlenül hatott, mintha mindez valójában nem is volna, vagy legalább nem lenne pillér, amelyre az egész támaszkodik. És az arcok is olyan furcsán idegenszerűek: szokatlan arányosságukból jóakarat és visszariasztó megközelíthetetlenség árad az emberre.
Hirtelen bajtársaimra gondoltam, kikkel annyi kellemes estét töltöttem a klubban, és akik azóta talán az óceán fenekén nyugosznak hullámsírjukban. Szívem elszorult, és nagy szükségét éreztem egy élő embernek, egy barátnak, akihez melegen szólhatnék, és elmondhatnám benyomásaimat, mert furcsa, de ezekről az a benyomásom volt, mintha nem élnének. Mintha e mögött a szörnyű tökéletesség mögött nem volna tartalom.
És amint az utcákat róttuk, még egy érzés támadt fel bennem, és mindinkább erőt vett rajtam, de pontos mibenlétéről még nem tudtam számot adni magamnak.
Úgy éreztem, hogy nagyon jó volna az oltár elé vetni magamat, hogy felsikoltsak. De miért? Mit tudom én! Érdekes, hogy míg odahaza nem voltam túl vallásosnak mondható, most egyszerre megérteni véltem a vallás egész keletkezését és bennünk rejlő gyökereit. Egy templomot kerestem, ahol szívemet kiönthetem anélkül, hogy könnyeimre orvosok tátsák a szájukat.
Jelekkel az égre mutatva, próbáltam kísérőmet a templom felől kérdezni, mire ő ugyancsak jelekkel megnyugtatott, hogy nem fog esni. Szóval, ezt sem értette meg, mint eddig annyi más értelmes kérdést.
Nem sokat törődtem kudarcommal, gondolván, hogy a templomot úgyis észre fogom venni, de hiába kerestem. Minden ház reménytelenül egyforma és dísztelen volt, és ki tudja, hogy e vigasztalan skatulyák közül melyikbe szorították bele a templomot.
Most megálltunk egy ajtó előtt, amely szintén kitárult előttünk.
Bementünk. Liftbe léptünk, amely a második, legfelsőbb emeletre vitt bennünket. A liftből kilépve, üveges loggiára jutottunk, melynek minden ablaka fel volt húzva, és a hátsó kertre nyílt. Lent körülbelül ötven yard hosszú és ugyanolyan széles park terült el, azon túl másik ház következett, kerítés nélkül. Az utakon kényelmes, gumi heverők, különböző lugasok és mindez gyönyörűen világítva.
A heverőkön többen feküdtek, az utakon járkáltak, de mindenki egyedül és némán. Sehol egy társaság, sehol egy bizalmas csoport, sehol egy jókedvű, hahotázó, meghitt sarok vagy egy vitatkozó félkaréj.
A kertből tücsökkoncert és bódító hársfaillat szállt fel. Érthetetlen emberek! Mert, íme, szeretik a

növényt, és kifeküsznek a gyepre, ablakaik nagyok, tágasok, napos teraszok, a kertekben ott a szokásos fürdőmedence, ami mind a szívvel teljes ember tulajdona. Hát akkor mégis miért ez az elkülönülő ridegség? Mért nem becsülik meg egymást kedves szóval, szívvel, meleg barátsággal?
A teraszról egy szobába léptünk, melynek lámpái beléptünkre maguktól kigyulladtak, az ablakokat pedig vezetőm gombnyomással bezárta.
A falak ugyanolyan vajsárgák voltak, mint az étkezőben. A szobában három szék, egy heverő, egy fotőj, egy négyszegletes asztal, de semmi sem fából, hanem a már sokszor látott, bakelithoz hasonló anyagból. A padló ugyanilyen, szőnyegnek, függönynek nyoma sincsen. Az ablak mellett lyukasztott fémlemezekkel borított fűtőtest, a sarokban pedig telefon, villamos óra és néhány olyan készülék, amelyek rendeltetéséről fogalmam sem volt. A falon néhány eltolható, üvegszerű ablak mögött könyvek álltak. Amint a szekrények, úgy az ágy is a falba volt süllyesztve, gombnyomásra kifordult, és visszafordítva a falban elhelyezett porszívó önműködően kitisztította és kiszellőztette.
Aztán a fürdőszobába mentünk. Nem untatom az olvasót a túlságos részletezéssel, az eddigiekből úgyis láthatja a lényeget. Házigazdám tartózkodás nélkül levetkezett előttem, majd nekem is követnem kellett példáját, hogy a tus alatt megtisztálkodjunk, ami nagyon jólesett.
Utána egy faliszekrényből ágyneműt vett ki számomra, a földön elhelyezve nagyszerű fekvőhelyet készített, és intett, hogy feküdjek le.
Megvallom, kissé furcsán hatott rám, hogy a vendéget fekteti a földre. Nem mintha fekvőhelyem nem lett volna elég kényelmes, mert a gumimatrac egyformán puha, akármire teszik, de az eljárás valahogyan gyenge fényt vetett gazdám jólneveltségére. Igyekeztem magamban mentegetni, hogy végtére közönséges villanyszerelő, de akkor meg mire magyarázzam ezt a drága és rendkívül finom berendezést?
Mindenesetre annyit egy villanyszerelőtől is elvár az ember, hogy a forma kedvéért az ággyal kínálja meg vendégét, hiszen tudhatta, hogy jó modorom úgysem engedte volna elfogadni. Újból sóhajtva gondoltam drága hazámra, ahol az emberek finomabbak, kedvesek, gavallérok, és a házigazda mindig a legjobb falatokat ajánlja vendégének, úgyis tudva, hogy az szabadkozik, és a legrosszabbat veszi ki.
Lefeküdtem tehát, míg gazdám különböző rugós és súlyzós tornaszereket vett elő, és a teraszra ment gyakorolni magát.
Negyedóra múlva visszajött, lefeküdt, egyet tapsolt, mire a villany elaludt.
Engem az izgalmak még sokáig ébren tartottak, egyébként sem voltam szokva ilyen korai lefekvéshez. Úgy láttam, gazdám mégiscsak a jobbmódúak közé tartozik, de akkor meg mért nem tart szolgát, vagy legalább mért nem házasodik meg?
Kazohiniában töltött első napom a megfejthetetlen kérdések tömkelegével zárult, és izgatottan vártam a másnapot, hogy mindezekre választ kapjak.

Harmadik fejezet

Szerzőt orvosok vizsgálják meg - Kórházban helyezik el a belohinek közé, és megtanítják nyelvökre - Azonkívül megismerjük a kazo fogalmát, ami az országnak alapelve, jobban mondva állapota

Reggel hat órakor keltünk. A tus alatt megtisztálkodtunk, majd gazdám a telefonhoz lépett, és valakivel pár szót váltott.
Később engem is odaszólított, és arcomat egy lencse elé tartva, pár percig társalogtak.
Aztán intett, és megindultunk. Az utcán újra felvitt bennünket a lift a házak tetejére, majd a mozgójárdán elmentünk a gyorsvasút megállóhelyéhez, és ott vonatba beszállva, végigrepültünk a város felett.
Most már jobban figyeltem, de semmi változatosságot nem fedeztem fel. Sehol egy torony, egy oszlopcsarnok, egy kiemelkedő épület, sőt temetőt sem láttam.
Egyszer gyárak fölé érkeztünk, legalábbis erre vallott az épületek különösebb elrendezése. A felfelé nyíló tetőablakok, az udvaron kanyargó sínek. De az épületnek nem volt sem kéménye, sem kerítése.
Később tudtam meg, hogy mindent villamossággal végeztetnek. Ez mozgatja a gépeket, főzi az ebédet, süti a kenyeret, ez fűt a szobákban, tisztít, mos, szellőztet. A lángot csak a laboratóriumokban ismerik.
Majd mezőkre értünk, ahol a vonat töltésen futott végig. Hegyek és erdők közé kerültünk.
Egy nagy épülettömb tűnt fel előttünk. A vonat itt föld alá futott, és erős fékezéssel megállott.
Kiszálltunk. Mellettünk egy másik vonat fémkocsijai csillogtak, de egészen másformák. Sokan szálltak ki belőlük, némelyikük bekötött kézzel, arccal, volt, akit hordágyon vittek. Innen láttam, hogy kórházba jutottunk.
Liftbe szálltunk, ami egyenesen az egyik épület halljába vitt.
Most vezetőm folyosókon vezetett át, míg az egyik szobába belépve, különös gépek között találtam magamat.
A készülékek közt két ember járkált, egyik jöttünkre hozzám lépett, vezetőm rám mutogatva, pár szót váltott vele, az pedig egy székbe ültetett.
Vezetőm most szó nélkül megfordult és távozott. Kételyek gyötörtek, mert nem tudtam, hogy végleg magamra fog-e hagyni vagy visszatér, de nem köszönt, és így megnyugodtam, hogy nem leszek egyedül olyan ember társaságában, aki még annyit sem tud rólam, mint vezetőm.
Új gondviselőm, aki - mint később kiderült - tényleg orvos volt, szembeült velem, pupillámat figyelte, térdreflexeimet kopogtatta, majd cipőmet levétetve, egy ismeretlen gép elé állított.
Hófehérre zománcozott, széles talpú oszlopon egy nagy, lapos korong állott, melyen körben elhelyezve több skálázott üvegablak volt. Az oszlopból néhány tucat csuklós fémkar nyúlt ki, egyiknek végén fémtányér, másikon tű, harmadikon szívófej és egyéb, furcsa szerszámok. A gép olyanforma volt, mint egy százkarú hindu istenszobor. Tetején néhány tűhegyes, csillogó fémcsúcs.
Az orvos széket tolt elém, én pedig vegyes érzelmekkel helyet foglaltam. Különösen azt a kart néztem gyanakodva, amelynek végén tű volt.
Az orvos pedig éppen ezt fogta meg. Ruháimat vállamnál megnyitotta, és a tűt a legkisebb emóció nélkül lapockámba szúrta.
Éppen tiltakozni akartam a felesleges kínzatás ellen, mikor semmi bajom, de a meglepetéstől elállt a szavam. A szúrásból ugyanis semmit sem éreztem, bár az orvos előzőleg semmi érzéstelenítést nem végzett.
Bámulva tekintettem a furcsa szerkezetre. Annak ablakai mögött ebben a pillanatban fénysávok gyulladtak ki, melyek fel-alá himbálóztak, többször színt változtatva.
Most az orvos egyéb karokat tapasztott homlokomra, mellemre, halántékomra és hátamra. A fények újból erősen himbálóztak az üvegablakok mögött, a gép tetején a fémcsúcsokból villamos kisugárzás foszforeszkált, majd a fénycsíkok lassan megállapodtak. Ekkor csengetés hallatszott, a gépből széles, jelekkel teleírt papírszalag kígyózott elő, amit az orvos letépett, és nagyítóval megvizsgált.
A szoba váratlanul elsötétült, és a szemben levő üvegfalon tavaszi rét jelent meg. A földet csodálatos virágszőnyeg borította, a bokrok virágtól voltak terhesek, és minden virág kivétel nélkül fehér. A rétet lágy szellő borzolta, és amint ez a szellő arcomat érintette, teli tüdővel élvezhettem az üde, tavaszi illatot. A bokrokból madárdal zengett.
De ez a nagy fehérség lassan színét változtatta. Előbb sárga, majd kék mezt öltött a mező, végül egészen valószínűtlen ultramarinszínbe ment át, utána pedig pirosba öltözött.
Ugyanakkor a bokrokból fehér ruhás férfiak és nők léptek elő, és lassú léptekkel haladtak át a színen.

Testük ringott, karjuk ütemre lendült, és a madárdal is ennek az ütemnek megfelelően lüktetett. Volt benne valami a táncból, de sokkal egyszerűbb, természetesebb.
Eddigi, meglehetősen nyomott érzéseim után mindenesetre felüdítő és érdekes látvány volt. Bámultam az alakok tökéletes plaszticitását és az illatot, amit nálunk eddig semmiféle technikai berendezéssel nem lehet létrehozni a mozikban. Azonkívül eleinte határozott műélvezetet is nyújtott a látvány. Sajnos azonban a szép apoteózist néhány olyan melléfogás rontotta, amely jelentékenyen csökkentette művészi értékét, és a merész dilettantizmus benyomását keltette.
A virágos mező ugyanis részekre tagozódott. Kék, sárga és piros kockák kerültek egymás mellé, majd egymásba folytak, szinte birkóztak, a madárének lüktetése pedig lassanként annyira mesterkélttévált, hogy a szép hangulatból kizökkentem. Tetézte még ezt az, hogy a madárdalba idegen, autószirénaszerű hangok, valamint recsegő és sípoló hangszerek is beleszóltak. A szereplők öltözékei pedig ugyancsak megváltoztak: a lenge, fehér, tavaszi köpenyek átváltoztak nehéz, prémszegélyű öltözékekké, majd ezeken sárgaréz övek jelentek meg, melyekről fénylő, kék kövek lógtak, végül pedig a tavaszi illatba egyéb, oda nem tartozó illatok vegyültek: fodormenta-, éter-, sőt kénszagot is éreztem.
Most már - őszintén szólva - kezdtem nem érteni a dolgot. De nem sok időm volt töprengeni, mert a szoba kivilágosodott, a kép eltűnt, a szagot ventillátorok sivítva szívták ki, a gép zizegett, új papírszalag jött ki belőle, amit az orvos letépett és megvizsgált.
Újra sötét lett.
A falon egy narancs képe jelent meg, aztán mellette egy másik, egy harmadik, egy negyedik, és így tovább. Ezzel együtt olyan kellemes narancsillat áradt felém, hogy összefolyt a nyál a számban, és nagy vágyam támadt egyet elkölteni.
Mikor azonban már egész halom emelkedett, a narancsok elkezdtek sorokba rendeződni, végül pedig egyetlen narancsfal állott velem szemben.
Most a narancsok lassan egymásba folytak, a határvonalak eltűntek, és csak a színük maradt meg, mintha a szoba fala narancsszínűre lett volna festve. Ezzel együtt az illat is eltűnt.
A szín aztán mind élénkebb tónusba ment át, majd lakkos fényt nyert, és végül olyan tündöklően csillogott, amit semmiféle általunk ismert festék nem érne utol.
Ezzel azonban hirtelen kivilágosodott a szoba, a gép zizegett, új papírszalagot vetett ki, amit az orvos megvizsgált, én pedig tanácstalanul ültem, mert fogalmam sem volt, mi lehetett az értelme, miért csinálták, és mi volt az összefüggés a falon történtek közt.
Újból sötét lett.
A falon, a bal sarokban egy ember jelent meg. Kimerülten rogyott egy székbe, homlokát megtörölte. Ugyanez ismétlődött a jobb sarokban: megjelent egy másik ember, és leült. Most mind a kettő előtt asztal jelent meg, az asztalokon pedig ugyanolyan ételesdobozok, amilyent az étkezőben magam is láttam.
Az első ember sietve nyitotta fel dobozát, mohón esett az ételnek, de még bele sem márthatta kanalát, mikor a másik hozzálépett, elvette előle és - kiöntötte.
A nem várt fordulat meglepett, de mielőtt magamhoz térhettem volna, a támadó visszaült helyére, az asztalon viszont új doboz jelent meg. Az éhes ember újból nekilátott, de a támadó újból hozzálépett, és kiöntötte az ételt.
Ez már valósággal felháborított, és csak az éhes ember türelmét csodáltam, hogy a támadó újból megtorlás nélkül végezhette galád tettét.
De ez még nem volt elég. A jelenet harmadszor is szóról szóra megismétlődött! A hihetetlen szemtelenség annyira felháborított, hogy szinte oda akartam ugrani, elégtételt venni a szegény, ügyefogyott fráter helyett. Igaz, hogy legszívesebben annak is megmondtam volna a véleményemet.
Most immár a negyedik doboz jelent meg az asztalon. Az éhes ember felnyitotta, mire a támadó újra felállt.
Ez már több volt a soknál. Éreztem, hogy ha most sem veri képen, meg fogok pukkadni.
Ekkor azonban az éhes is felállt. Pattanásig feszült idegekkel vártam a nagy, megkönnyebbítő nyaklevest, de nem ez történt.
Az éhes ember ezt kiáltotta:
- Elo! Elo!
Erre többen a színre futottak, a támadót körülvették, és kényszerítették helyére leülni. Most pedig olyan dolog történt, ami mindennek inkább nevezhető, mint a drámai csomó megoldásának.
Az éhes ember ugyanis felnyitotta a támadó dobozát, belemártotta kanalát, és - *megetette a támadót*, miközben a többiek lefogva tartották! Ezalatt állandóan magyarázott neki, de minden remegés nélkül hangjában. Mikor pedig az egész adagot belediktálták, felemelték, három ember elvezette, az éhes pedig

végre nekiült saját adagjának, és megette.
Ezzel újra világos lett a szoba, engem pedig a legnagyobb hiányérzet töltött el. Ebből a történetből nemcsak a drámai igazságszolgáltatás hiányzott, de mindennapi igazságérzetemet is mélyen feldúlta. Nem mondom, hogy a támadó ételét is ugyanúgy ki kellett volna önteni, elvégre kár az ételért, de legalább valami leckét adtak volna neki, hogy máskor elmenjen a kedve hasonló önkényes akcióktól! Vagy ha már olyan félénk civil közönségről van szó, amely ettől is irtózik, adták volna legalább rendőrkézre hogy a rács mögött legyen alkalma eltűnődni a jó modor szabályain. De megetetni?!
Ebből a történetből teljesen hiányzott az egyensúly, a megnyugtató igazságszolgáltatás. Kibillent, félrecsúszott és befejezetlen volt.
Miért? És főként miért kellett ezt nekem mind végignéznem? Pszichotechnikai vizsgának néztem az egész ügyet, de minek kell olyan történettel traktálni az áldozatot, ami minden logikán és rendszeren kívül esik? Mit lehet az ilyenből megállapítani?
Az orvos azonban kihúzta lapockámból a tűt, a gépből új szalagot tépett le, megvizsgálta és csengetett. Két másik társa lépett be, intettek, hogy menjek velük, majd újra folyosókon át kijutottunk egy óriási parkba, és ezen át egy földszintes épületbe mentünk.
Egy alacsony helyiségbe vezettek, ahol meztelenre vetkőzve egy székbe kellett ülnöm. Mikor beleültem, rémülten fedeztem fel annak karján a villamosszékhez hasonló rézlemezeket, és hirtelen az a gyanú villant át agyamon, hogy hazám valamelyik ellenségének kezébe kerültem. Rémes sejtelmeimet csak megerősítve láttam, mikor egy hatalmas fémkalapot akartak a fejembe nyomni, amely vezeték végén lógott a plafonról, és belsejéből különös sistergés hallatszott.
Sikoltva felugrottam, és ki akartam futni, de ketten hozzám ugrottak, lefogtak, lenyomtak a székbe, odaszíjaztak, és a kalapot a fejembe nyomták, majd jól rákötözték.
Arcomon kiütött a verejték, mindenféle nyelven kiabálva tiltakoztam, rugdalóztam, de a túlerővel szemben tehetetlen voltam, és erőm fogytával szememet behunyva, lelkemet Istennek ajánlva, feladtam a küzdelmet.
Most egy harmadik ember a falon egy kapcsolót zárt, én pedig éreztem, hogy minden hajam szála az égnek mered. Akkor az ijedségnek tulajdonítottam, de később kiderült, hogy a belém bocsátott statikus elektromosság okozta. A kalapból halk berregés hallatszott, majd leemelték fejemről, és végre megkönnyebbüléssel állapítottam meg, hogy élek.
Kezemet feloldozták, és amint fejemen végigsimítottam, minden tisztázódott: *megnyírtak*. Ugyanaz a körbenyírt, frizurátlan hajviseletem volt, mint nekik. Az egész nyírás alig tartott öt másodpercig. Most már sokkal nyugodtabban néztem az elkövetkezendők elé.
Ezután székem megindult, a másik helyiségben új sapkát szereltek a fejemre. Hamarosan langyos víz öntötte el fejemet, egy körben forgó kefe megmosta, majd mikor néhány másodperc múlva leemelték a sapkát, hajam már szárazon, lefésülve feküdt.
Innen még egy vízmedencén vitt át székem, aztán meleg levegőt fújtak rám, végül egy nagy csövön vonultam át, melyben furcsa, lila fény villódzott.
Utána vadonatúj ruhát adtak rám, ugyanolyat, amilyent a városban kaptam, és végül egy kényelmes, tiszta kis szobába vezettek, megmagyarázták, hogy ez lesz az otthonom, és magamra hagytak. A szoba berendezése egyébként ugyanolyan volt, mint amilyet vezetőmnél láttam. Ez megnyugtatott, mert már attól tartottam, hogy előbbi sajnálatos félreértésem miatt őrültnek néznek.
De most mi lesz?
Nem volt sok időm töprengeni. Pár perc múlva belépett egy ember, megfogta karomat, és azt mondta: "ba." Majd a lábamra mutatott: "bola" - mondta, és intett, hogy ismételjem.
Tehát nyelvüket akarták megtanítani, aminek nagyon örültem. Végre remélhettem, hogy világosság derül az eddigi sok megfejtetlen kérdésre. Most önmagára mutatott.
- *Zatamon* - mondta.
Megértettem. Ez a neve.
A többi részlettel nem is untatom az olvasót. Elég az hozzá, hogy a további időt nyelvtanulással töltöttem, és egy hónap múlva tökéletesén beszéltem velük.
Nyelvük ugyanis roppant egyszerű. Ábécéjük harminc betűből áll: tizenöt magánhangzó és tizenöt mássalhangzó. A mássalhangzók közül hiányzik az "r", "q", "x" és "c", viszont több magánhangzójuk van, például egy torokból ejtett "i", egy az "é" és "ő" között álló hang és sok más.
Általában nagyon kényelmes beszédjök van, a nehezebb és kettős hangzókat nem ismerik, szavaikban a magán- és mássalhangzók mindig felváltva követik egymást. A betűk jelei is teljesen egyszerűek: vízszintes, ferde és függőleges vonalak álló és fekvő ellipszis, a mi "v" betűnk négyféle helyzetben, kör,

deltoid alakú betű stb. Szóval mind mértani idom, ami oly jellegzetesen illeszkedett bele az itteni környezetbe.
Számozásra is betűket használtak. Minden számjegynek két neve volt: egy magán- és egy mássalhangzó, amiből az olvasó már láthatja, hogy nem a tízes, hanem a tizenötös számrendszert használták. Például az egyes neve "e" és "l", a tizenkettesé "i" és "m", a tizennégyesé "ü" és "z". Ez a számokat nagyon megrövidíti leírásban, kimondásban egyaránt, ugyanis a számokat a magán- és mássalhangzók felváltva egymás után ragasztásával fejezik ki. Például ez a szám 3331, a tizenötös számrendszerben csak három jeggyel írandó, így 14-12-1, ők pedig így írták, és így mondták ki: "zil."
Időbeosztásukra nem használták az órát és percet, hanem a nap fel volt osztva 50 625 részre (ami 15-nek a negyedik hatványa), ez az időtartam valamivel nagyobb, mint a mi másodpercünk. És például amit mi így fejezünk ki: "délután 6 óra, 32 perc, 11 másodperc", azt ők egyszerűen így mondják: *"kalaz"*, ami az éjféltől elmúlt időegységek száma volt. Később megtanultam, milyen könnyű így telefonszámokat megjegyezni.
Szavaik rendkívül rövidek, és az volt a benyomásom, hogy nyelvüket is mesterségesen állították össze, mert a legtöbbször használt szók a legrövidebbek. Minden szó jellegét meg lehet állapítani az első betűjéből, mert például b-vel kezdődnek az összes főnevek, mint a már említett "ba" és "bola". Z-vel kezdődnek a személynevek, k-val a melléknevek, míg a szókezdő magánhangzókkal az igéket jelzik. Az, hogy a szavak jellegének jellemzői elöl vannak, a beszédet könnyebben érthetővé teszi, mert a figyelem jobban megoszlik a szóban.
A hangsúllyal is sokkal többet fejeznek ki, mint a mi nyelveink. Náluk külön hangsúlya van annak, ha valaki tanácsol, ha felszólít, ha helyesel vagy cáfol. Ugyanúgy a szórend is nagyon változatos, és egyetlen szó elcserélése más értelmet ad a mondatnak. És mindez nagyon könnyen megtanulható, mert nyelvöknek az a furcsa sajátossága van, hogy nem ismeri a kivételeket.
Hogy példát mondjak, a mi parlamentjeinkben hosszas vita tud kifejlődni afölött, hogy ki jobb-, ki baloldali, ki a hazafi, ki internacionalista, ki a diktatúra, ki a liberalizmus híve. Az ő nyelvökben a hangsúly, a szórend, képzők ezer variációja nem az ilyen fogalmakat, mint diktatúra, liberalizmus, hazafiság stb., hanem a szándékot, célt fejezi ki. Éppen azért ilyenekre nincs is kifejezésük, ellenben annál többet hallottam ezt a két szót: *kazo* és *kazi*.
Minthogy ezzel a két szóval még sokszor fog az olvasó találkozni, ezeket kissé bővebben kell tárgyalnunk.
Egyik sem fordítható le egyetlen európai nyelvre sem. Ha valamely cselekedetre azt mondták: "ez kazo", annyit jelentett, mintha nálunk ezt mondanák: "törvényes, jogos." De csak körülbelül ennyit. Lássuk ugyanis, mire alkalmazták ezt a szót? Kazo a gavalléria, méltányosság, türelem, önérzet és igazságosság között van. Valami általános, igazságos szándékot jelent, de egyik szóval sem fordítható, mert nálunk gavallériának számítják a pincérnek adott shillinges borravalót, ami náluk nem kazo, mert túlfizetése valaminek. De méltányosság sem, mert ebbe az engedékenység fogalma vegyül, holott ők a kazóba a szív beleszólását nem ismerik. Szigorú matematikai fogalom a szolgálat és ellenszolgálat egyenlőségére, olyanforma, mint nálunk a fizikában az akció és reakció elve. Ha valaki, aki nehezebb munkát végez, többet is eszik, az nekik kazo. Ha valaki azért eszik többet, mert gyomra így kívánja, az is kazo. Ha a beteg, aki nem dolgozik, finomabb ételeket kíván, az is kazo.
Az is kazo, hogy ha valakit baj ér, a többiek munkájukat félretéve segítenek neki, de csak addig, amíg szükséges.
Mondhatom, sok időmbe tellett, míg ezt a fogalmat megértettem. Hogy olvasóimmal valahogy mégis megismertessem, ezzel a definícióval próbálom megközelíteni:
Kazo az a tiszta értelem, ami matematikai egyenesben és világosságban látja maga előtt, hogy mikor hogyan kell tennie, hogy a társadalmon keresztül az egyén a lehető legnagyobb jólétet és kényelmet érje el.
Tehát a munkát, pihenést, alvást, sportot, táplálkozást úgy beosztani, embertársainkkal szemben úgy viselkedni, hogy a legtöbbet termelhessük, de egészségünket felesleges túlfeszítéssel ne rontsuk. Ha valaki ennél kevesebbet dolgozik, nem kazo, mert amit ő meghagyott, másnak többletként kell elvégeznie, aki ezt fáradtan, csak saját kárára teheti. Ne feledjük: a kazo nem egyéni, hanem általános értelmű: ami másnak nem kazo, az nekem sem az.
A kazóba persze beleértendő az egyéni képesség is. A tehetségesebb, erősebb többet produkál, de ugyanannyiért. Nálunk ez igazságtalannak tűnik fel, náluk pedig éppoly természetes, mint hogy egy tökéletesebb géptől kevesebb üzemanyag mellett nagyobb teljesítményt kívánunk, hiszen ennyit bír el, ilyennek és ezért is hozták létre. Beleértik bajba jutott társaik segítését, mert mondom, nem egyéni,

hanem általános elv. Ha szükséges, az egész város munkája megállna egyetlen ember megmentéséért. És a legcsodálatosabb, hogy - mint később látni fogjuk - a kazóban semmi érzelmi jelleg nincs. Sőt, számos esetben olyanra is alkalmazták, ami semmi kapcsolatban nem volt az emberi társadalommal. Ha például a nyulak elrágták a fiatal fákat, azt is kazónak minősítették, de ha a nyúlanya felfalta saját fiait, az nem volt kazo. Ember legyen, aki megérti őket!
Ennek ellentéte a kazi. Ha például valaki új ruhát vesz ki a raktárból, mikor még a régit használhatná. Vagy ha valaki kényszerítő szükség nélkül zavarja embertársai cselekvését, például szükségen felül, feleslegesen beszélget olyan dolgokról, amik sem magának, sem a másiknak nem jelentenek hasznot, vagy mondjuk, egy kerti pihenőszékre kijelentené, hogy oda más akkor sem ülhet, mikor ő nem ül rajta. Ha valaki, mondjuk, egy kerti pihenőn fekszik, nincs más hely, egy másik odajön, felszólítja, hogy adja át, és az nem hajlandó, úgy az eset akkor kazo, ha a pihenő fáradtabb, ellenesetben kazi.
Mikor tanulmányaim folyamán idáig eljutottam, kissé bizonytalannak éreztem az egészet. Megkérdeztem Zatamont, hogy kerülik el, hogy kazi dolgok történhessenek.
- Kazo ember csak kazo dolgot cselekszik - felelte.
- Úgy látom - mondottam -, nem értetted, mit kérdeztem. (A magázást nem ismerik.) Hogyan tudja az, aki le akar ülni a padra, hogy ő a fáradtabb?
Csodálkozva nézett rám.
- Hát, ha elkéri a másik helyét, csak ő lehet fáradtabb!
- De honnan tudja?
- Mert ez a kazo!
Láttam, hogy nem értjük egymást.
- De hogy lát bele a másikba?
- Megmondtam már - felelte. - Mert a kazo így van. Van például egy hangyafaj. Ha ezek közül egyik mézet talál, azzal teleszívja magát. Ha mármost egy társával találkozik, amelyik nem talált mézet és éhesebb, akkor szájukat összetapasztják, és a jóllakott hangya addig ad át mézet magából, míg egyformán jóllakottak lesznek. Honnan tudja a jóllakott hangya, hogy a másik éhesebb, és honnan tudja mindkettő, mikor lesznek egyformán jóllakottak?
- Nos, honnan tudja? - kérdeztem mohó kíváncsisággal, mert azt hittem, fejlettebb tudásuk révén feltárul előttem egy nálunk még megfejtetlen természeti titok.
- Onnan, hogy a jóllakottabb mézet ad át az éhesebbnek, és akkor lesznek egyformán jóllakottak, mikor szétválnak.
Az ostoba felelet meglepett. Egyáltalán nem ilyet vártam tőle. De akárhányszor kérdeztem, nem tudtam kivezetni ebből az önmagába záródó gondolatmenetből. És mindig azzal fejezte be: a kazo így van. Ezért hát nem is kutattam tovább, gondoltam, majd megismerem magamtól.
Önmagukat *hineknek* nevezik, ami talán megfelel az "ember" szónak, de mint minden szó, ez is szándékkal és céllal van kapcsolatban, amint azt az olvasó mindjárt látni fogja.
Ha ugyanis valakinek a viselkedése nem felel meg a kazo törvényeinek, az ilyet nem nevezik hinnek. Viszont ennek elnevezésére is több szavuk van aszerint, hogy az illető ismerethiányból vagy pedig nem akarásból követ el kazi dolgokat. A tudatlanokat *belohineknek*, az ellenszegülőket *behineknek* nevezik, és nagyon érdekes az ezekről vallott felfogásuk is.
A belohinek fogalma megfelel talán annak, amit mi az "iskolázatlan" szóval jelölünk. Idetartoznak tehát a gyerekek és azok, akik valami új foglalkozást kezdenek. Ezeket iskolákba küldik, de kényszert alig alkalmaznak, legfeljebb a gyermekkor első stádiumában. Az a meggyőződésük ugyanis, hogy ép ésszel senki sem követ el kazi dolgokat.
Ebből következik, hogy nevelésük is gyökeresen eltér a mienktől. Mert míg nálunk az iskola fő célja, hogy a gyermekeket erényes és tisztes állampolgárokká nevelje, lelküket a szép és nemes dolgok iránt fogékonnyá tegye, őnáluk mindez ismeretlen fogalom, és az iskola nem egyéb, mint fizikai, kémiai, egészségügyi és technikai ismeretek forrása.
Persze megkérdeztem Zatamont, hogyan érhető el pusztán technikai ismeretek tanításával a kazi cselekedetek elkerülése. Erre ő ezt felelte:
- Technikai ismeretek és ép ész birtokában nem képzelhető, hogy valaki mégis meg akarná enni a villanylámpát.
Persze ellene vetettem, hogy nem erről szóltam, hanem hogy hogyan lehet erkölcsi szabályok nélkül irányítani az ember erkölcsi felfogását. Erre így felelt:
- Mi értelme volna azt tanítanunk, hogy mit *szabad* és mit *nem szabad* megennünk? Ennek több hátránya volna: egyrészt komplikálná a nevelést, mert az üvegen kívül meg kellene említenünk a követ, vasat,

nikkelt és sok ezer dolgot is. Másrészt nem is célravezető, mert ha az ember csak a szabályokat hallja, és nem maguknak a dolgoknak lényegét ismeri, nélkülözi az automatikus iránytűt, és sohasem fog tudni maga cselekedni, eltekintve attól, hogy a szellem mindenkinek vele született tulajdona, amiből az irányító nevelés *elvenne* valamit, holott a tanításnak nem elvenni, hanem hozzátenni a célja. Végül pedig felesleges is, mert mint mondottam, ha épeszű ember megismeri a valóságot, tilalom nélkül sem fog üveget enni. A tilalmat csak bolondnak kell magyarázni, annak pedig úgyis hiába.
Láttam, hogy megint félreértett, és megjegyeztem, hogy nem az üveg megevéséről szólok, hanem a kazi *életmód* és *cselekedetek* elkerüléséről, de válaszul csak ezt hajtogatta:
- Éppen ezt magyaráztam.
Annyit mindenesetre leszögezhetek, hogy a kazónak semmi köze sincs az erkölcshöz, mert a kazót magát nem is tanítják, hanem valami tudásbeli állapotot jelöl, amit ha valaki megszerez, és elméje ép, az szerintök magától betartja. Ők maguk egymás közt nem is nagyon emlegették, mint ahogy mi nem beszélünk egymás közt az ábécéről, de én mint idegen, annál többet hallottam, mert járatlan létemre lépten-nyomon beleütköztem.
A kazót nem is felfogásnak tekintették, hanem azt mondták, hogy a kazo maga *a létező világ valósága*. Ezzel szemben a kazi nem erkölcstelent, bűnt vagy illetlent jelentett, hanem valami olyasfélét, mint nálunk ez a szó: "abszurdum", ami tehát a fizikai tényekkel ellenkezik. Mondhatom, elég furcsa volt az egész, különösen mikor a kazo többi szabályaival is megismerkedtem, mert az olvasó látni fogja, hogy a kazo az igazságos életmódon túl sok egyébre is kiterjeszkedett, amit már igazságtalannak és bántónak véltem.
Ezek után már érthetővé válik a harmadik csoportról, a behinekről alkotott véleményük is, akik tehát a természettudományi ismeretek birtokában is kazi dolgokat cselekszenek. Behineknek tekintik nemcsak azt, aki az üveget megeszi, hanem aki egy fáradt embert felállít a padról, vagy fáradtan is feláll hogy egy kevésbé fáradtnak átadja a helyét, úgyszintén aki többet vagy kevesebbet dolgozik, mint amennyit megerőltetés nélkül végezhet, aki más ételét elveszi, vagy sajátját másnak adja, holott önmaga éhesebb stb.
Az olvasó bizonyára észrevette ebből, hogy a behin szó két fogalmat egyesit. Mert aki más ételét elveszi, az nálunk gonosztevő, aki sajátját botorul másnak adja, az bolond. Ők viszont mindkettőt egy szóval fejezték ki: a behinnel, tekintet nélkül arra, hogy valaki magának vagy másnak okoz kárt.
Látjuk tehát, hogy az embereket minőség szerint háromféleképpen nevezték, de ezek a külön szavak nem azt jelentették, hogy a behint más embernek tekintik. Egyáltalán nem tekintették embernek, mintha egészen más emberfajjal vagy állatokkal lett volna dolguk.
A behineket egyébként külön helyre zárták, amit nem tudom, minek nevezhetnék inkább: internálótábornak vagy tébolydának. Innen az emberi életbe kijönniök nem volt szabad.
Szerencsére engem nem néztek sem őrültnek, sem gonosztevőnek, csak tanítandó belohinnek.
Most már országuk nevét is megértheti az olvasó: Kazohinia annyi, mint *az emberi lét tiszta valóságát ismerők országa*.

Negyedik fejezet

Szerzőt kibocsátják a városba, ahol igen furcsa dolgokat tapasztal - A hinek egyáltalában nem ismerik a pénzt, mégis gazdagok - Szerző vitája a pénzről és a termelésről - Megismeri utcáikat, parkjaikat, az éttermet és a könyvtárt - Meddő kutatásai a hinek múltja és erkölcsei után

Így tehát mint szerény tanuló vagy szerintök belohin, ki voltam téve annak, hogy az oxfordi egyetemen szerzett orvosi diplomám dacára szégyenszemre beosztanak valami alsóbb fokú iskolába.
Azt be kellett látnom, hogy természettudományi ismereteik fejlettebbek, de mint hazám hű polgára, jól tudtam, hogy nemcsak objektív tények vannak a világon, hanem hazafiúi kötelességek is, és óvakodtam ezt a tényt előttük is elismerni, nehogy alaptalan tápot nyújtsak nemzeti felfuvalkodásuknak.
Hogy tehát e méltatlanságot elkerüljem, tapintatosan megemlítettem Zatamonnak diplomámat, amely minden szerénységem mellett is tanúsít némi tudást és tanultságot. Nem mulaszthattam el azonban megjegyezni, hogy ennek semmibevétele egyben nemzetem lebecsülését is jelentené.
Zatamon azonban azt felelte, hagy az élet mindenkinek magánügye, ő tudja, milyen ismeretei hiányoznak. Belohinségem csak azt jelenti, hogy bárkitől bármit kérdezek, az felelni fog.
Így tudtam meg, hogy voltaképpen nem is vagyok a kórházhoz kötve, bármikor kimehetek a városba, csak egy igazolványt kell magammal vinnem, ami bizonyítja, hogy belohin vagyok, mert különben nem kapnék minden kérdésemre választ.
Ez kissé meglepett, és még furcsább megvilágításba helyezte előttem amúgy sem túlságos udvariasságukat. Zatamon e tekintetben csak azt mondta, hogy a behinek szoktak feleslegesen kérdezősködni, és a túl kíváncsi embert a hinek esetleg behinnek nézik.
Erre még inkább csodálkoztam, megkérdeztem, hogy miért, de válasza megnyugtatott.
- A behinek - úgymond - sokszor megállítják a járókelőket, és a legkülönbözőbb nem létező, tehát kazi dolgokról kezdenek beszélni.
Itt jegyzeteit vette elő, és abból olvasott fel részleteket:
- Az egyik behin például azt állította, hogy a szilvát nem kell megenni, hanem eltenni és szemlélni. Mikor az okát kérdezték, ezt felelte: "mert kék". Egy másik azt erősítgette, hogy a fák beszélnek, egy harmadik azt, hogy az embereknek szenvedniök kell, mert az az éhséget csillapítja, egy negyedik azt követelte, hogy akik őt meglátják, tegyék kezüket a hasukra, egy ötödik pedig sapka helyett drótkarikát tett a fejére, és mindenkinek magyarázni kezdte, hogy az neki megfelelőbb, mert így ő magasabb.
Ez végre megnyugtatott. Láttam, hová céloz, és én is megnyugtattam őt, hogy nálam elmezavartól nem kell tartania.
Az igazolványt azonban kiállította, én pedig elhatároztam, hogy kimegyek a városba.
Ennek a kirándulásnak első meglepetése az volt, hogy a hineknek nincs pénzük.
Már idejöttömkor feltűnt ugyan, hogy akkori vezetőm sehol sem fizetett, de hogy a pénz teljességgel hiányozhat, akkor nem tudtam elképzelni.
Erre mindjárt akkor jöttem rá, mikor a kórház földalattivasút-állomására kiléptem.
Biztosra vettem, hogy ilyen haladott város vasutai elfogadják az idegen valutát, tehát szemem rögtön a pénztárt kereste. Minthogy ezt sehol sem láttam, a legelső hint meg akartam kérdezni, de most jutott eszembe, hogy alapos tanulásom dacára nem tudtam, hogy hívják nyelvükön a pénzt és a pénztárt. Érdekes, hogy ez a hiány eddig nem tűnt fel.
Tudtam azonban, hogy hazám a humanitás és a kultúra terjesztésében mindig vezető szerepet játszott, mire ékes bizonyíték gyarmataink és az ilyen értelmű szavak nemzetközi elterjedtsége, tehát a legelső hinhez odalépve, így szóltam:
- Money! Business!
Legnagyobb csodálkozásomra nem értette, mire tárcámat elővéve, ércpénzt mutattam neki, és nyelvükön megmagyaráztam, hogy szeretném becserélni az övékre, de azt felelte, hogy náluk ilyen nincs.
Erre megkérdeztem, hogyan juthatok a villamoson a városba, mire szó nélkül megfordult, és ott akart hagyni. Én éppen felháborodva akartam tiltakozni az alaptalan gőg ellen, amilyent még Spanyolországban sem tapasztaltam, mikor eszembe jutottak Zatamon szavai, és belohin igazolványomat elővéve, felmutattam neki.
A hin egyszerre megváltozott, és részletesen, szinte bőbeszédűen elmondta a felszállásnak minden *technikai* részletét. Hogy az ajtó nyílása után be kell lépni, leülni s a többi. Kijelentettem, hogy nem vagyok hülye, hanem azt kérdeztem, hogy kell-e valakinek ilyen fémdarabokat adni, hogy a kocsi

elvigyen.
Ő viszont azt felelte, hogy aki nem ismeri a felszállás technikai részleteit, az nem feltétlenül hülye, de aki fémdarabokat akar a kocsi indításához használni, bár jól tudja, hogy a kocsit villany hajtja, annak ép elméjében már könnyebben lehetne kételkedni, és ebbeli nézetétől csak belohin igazolványom tartja vissza.
Mondhatom, sok kínba került, míg megértettem, hogy a pénzt egyáltalán nem ismerik.
Mikor a kocsi megérkezett, és beszálltunk, első kérdésem az volt, hogy ők hogyan bonyolítják le az áruforgalmat. Kiderült, hogy minden teljesen pénz nélkül történik. A gyárak és az őstermelés kitermeli a javakat, de fizetést senki sem kap. Ellenben a javak közprédául állanak a raktárakban, melyekből mindenki annyit visz el, amennyit akar. El nem tudtam képzelni, hogy e fejetlenségben hogyan tudják fenntartani a rendet.
Képzeljük el, mi lenne, ha például vasutaink kalauz és jegy nélkül, ingyen szállítanák az utasokat. A biztos csődtől eltekintve is nem volna az a kocsipark, ami a megnövekedett forgalmat le tudná bonyolítani.
Megkérdeztem hát, nem fordul-e elő náluk, hogy az emberek céltalanul és feleslegesen utazgatnak a villamoson.
- Nem - felelte. - Ez már kazi volna.
- De így, kalauz nélkül mégis könnyen előfordulhat!
Persze meg kellett magyaráznom, hogy mi a kalauz, mire azt felelte, hogy éppen az volna kazi, ha egy ember csak azért volna a villamoson, hogy céltalanul és feleslegesen utazgasson, holott a kocsi nélküle is megy.
Újból meg kellett magyaráznom, hogy a kalauz arra való, hogy a céltalan és felesleges utazgatásokat megakadályozza, amire az ember egyébként igen hajlamos.
- De miért tenné? - kérdezte. - Hiszen mindenkinek van alkalma idejét hasznos foglalkozással tölteni.
- Hát hogy, mondjuk, munka helyett kiutazzon a hegyekbe, ott leüljön, és jólesőt lásson.
Szépet akartam mondani, de erre sincs szavuk, valamint a turisztikára sem.
- Hogy esne jól - felelte -, ha valaki pihent izmokkal tétlenül leül az erdőben? Aki nem dolgozik, az nem érzi jónak a pihenést.
- Nem leülni, hanem hogy, mondjuk, felmenjen a hegyre, hogy jólessen nézni a környéket és a virágokat.
A gyönyörködésre sincs szavuk.
Nem értette, mire elmondtam, hogy nálunk vannak, akik nem dolgoznak, de elernyedt izmaikat sporttal edzik, amiből meg azt következtette, hogy eszerint azok nehéz szellemi munkát végeznek, és kijelentette, hogy ilyenek számára ők is rendes tornatermeket és erdei üdülőket tartanak fenn.
De semmiképpen sem értette, hogy ha valaki szellemi munkát sem végez, mért nem áll a gép mellé vagy tol talicskát, mikor az sokkal értelmesebb és érdekesebb, mert hasznos munka, mert *valóság*, míg az önmagáért űzött sport csak képzelt munka, halvány pótszere az életnek, amiben a szerencsétlen sportolók nem részesülnek.
Megjegyeztem, hogy az élet örömeiben éppen azok részesednek, akiket mi gazdagoknak nevezünk, szemben a szegényekkel, és a gazdagok nem végeznek munkát.
- És kiket neveztek gazdagoknak, kiket szegényeknek?
- Ezek a szavak a pénz elosztását jelentik. Gazdag az, akinek sok pénz jutott, szegény az, akinek kevés van belőle.
- És minek alapján oszlik meg a pénz?
- Ha valakinek sok pénze van, az gazdag. Az ilyen gyárat alapít vagy kereskedik. Ez tehát több pénzt keres, mint a szegény, akinek ehhez nincs elég pénze.
Ezt kissé zavarosnak minősítette, homályosan valami "természetes kiindulópontot" követelt, és hosszas magyarázat után is csak annyit értett meg, hogy némelyeknek sok pénzük van, másoknak kevés. Majd, némi töprengés után felkiáltott.
- De hiszen eszerint pénz nincs is!
- Hogyne volna! - mondtam meglepetve.
- Ami a természetben nincs, az egyáltalán nincs.
És hiába mutattam meg neki a pénzemet, csak megerősítve látta állítását, mert - úgymond - valahányszor ő pénzt kért tőlem, csak papírt, aranyat vagy ezüstöt tudtam neki mutatni, de pénzt nem.
Sohasem szerettem a szellemtelen szójátékot, és csak udvariasságom nem engedte erre figyelmeztetni.
Ezért tehát inkább arról kérdeztem, hogy ők hogyan bonyolítják le a cserét.
Erre azt felelte, hogy nem tudja ugyan, miért kellene kicserélni, mondjuk, kabátainkat, hisz az övé

ugyanúgy jó neki, mint nekem az enyém, de ha ennek mégis szüksége merülne fel, akkor sem érti, mi köze ehhez a pénznek.
- Mert a pénz megkönnyíti a cserét - feleltem -, és így előmozdítja a gazdasági fejlődést.
Erre mindjárt megváltozott, zsebéből jegyzőkönyvet vett elő, és kért, hogy fejtsem ki ezt bővebben, mert hasznos tanulságait közölni szeretné az illetékes termelési tényezőkkel.
Én pedig boldogan álltam rendelkezésére, annyival is inkább, mert tudtam, hogy haladottabb intézményeink ismertetésével hazám dicsőségét öregbítem.
Részletesen elbeszéltem, hogy a pénzt egy központi bank bocsátja ki, különböző címletekben, melyből mindenkinek jut érdeme szerint, és ez egyben jogosítvány, hogy a pénz birtokosa a közös munka gyümölcséből megfelelően részesedjék. Elmondtam a pénz előnyeit, hogy bármily jószágra becserélhető, és így szabad választást biztosít a javakban. Hogy a pénz révén lehetővé válik, hogy eladott cikkeink ellenértékét tetszés szerinti időben és felosztva vagy egyesítve váltsuk át más cikkekre s a többi.
Annak a nézetének adott kifejezést, hogy a csere mégsem lehet könnyebb, ha ezt a pénzcserével összekötve, a munkát megkétszerezzük, de - mint mondta - ez nem is fontos, inkább arra kíváncsi, mennyiben mozdítja elő a pénz a termelést.
Megmagyaráztam, hogy így sok kispénzű ember összeállhat, és gyárat alapíthat, éspedig úgy, hogy részvényeket vásárolnak.
- Az mi? - kérdezte.
- Az emberi elme egy másik nagyszerű találmánya. Egy másik papír, amit a pénz ellenében adnak.
- És ha így megháromszorozzuk a csere munkáját, hol a könnyítés?
- Ott, hogy ezek a papírok indítják meg a munkát.
Gyanúsan nézett rám.
- Mit szólnál ahhoz - kérdezte -, ha azt mondanám, hogy innen az ülésről csak akkor tudnék felállni, ha előbb noteszomnak egy lapját neked nyújtanám át? Ugyebár, ennek semmi köze a valósághoz, tehát nem létező dolog?
Megdöbbentett ez a naivitás, de igyekeztem nevetésemet visszafojtani. De hiába magyaráztam, hogy a pénz hogyan indítja meg a munkát, konokul azt felelte, hogy már érti a dolgot, de úgy látszik, mi nem értjük, mert a munka megindításának minden józan elme szerint egyetlen előfeltétele a munka megindítása, nem papírok csereberélése, melyek a valóságban nem is léteznek, és kár kitalálni.
Bizonygattam, hogy a pénz nagyon is létezik, és hogy ez mennyire igaz, annak fényes bizonyítéka a világválság, amely miatt valósággal megállott a termelés.
- És miért? - kérdezte.
- Mert nincs pénz.
Mire megint azt kérdezte, hogy miért találunk ki olyat, ami nincs.
Türelmem végére értem, bosszúsan hallgattam, és ő sem kérdezett többet. Azt hittem, megsértődött.
Egypercnyi hallgatás után azonban ugyanolyan szenvtelen hangon megszólalt:
- És hogy tudjátok a pénz ellenére biztosítani, hogy kazi cselekedetek ne forduljanak elő?
- Hogy érted ezt?
- Úgy, hogy senki se vegye el a másik sajátját, és senki sajátját ne vegye el a másik.
Csodálkoztam, hogy kérdezhet ilyet pont ő, akiknél a javak közpréda, tehát nem is létezhetik a saját fogalma. Megmagyaráztam, hogy éppen a pénz biztosítja a társadalmi egyensúlyt, vagyis hogy mindenkinek fogalma legyen róla, hogy mi a sajátja.
Ő pedig a legártatlanabb hangon magyarázta, hogy már tudja, hogy mi zavarja a mi látásunkat. Mikor a gazdag ember pénzt ad az áruért, olyan érzése van, mintha valamit egyensúlyba hozott volna, és ha vásárlásaival már jóval túl is haladta a sajátját, akkor is azt hiszi, hogy a kazo egyensúly határán belül maradt.
Gazdagjainkon mélyen szánakozott, hogy így megfosztottuk őket látásuktól, nem dolgozhatnak, kényszerítjük őket mások kenyerét elenni, miáltal a termelés csökken, és nő a nyomor.
Ez ellen élénken tiltakoztam, mondván, hogy éppen gazdagjaink tartják fenn a gyárakat és vállalatokat, miáltal sok szegény embernek adnak kenyeret.
Ezt megint nem értette, mire megmagyaráztam, hogy milyen nagy hasznot jelent az országra a nagypénzű ember, hogy például, ha valaki külföldről jön be hozzánk, megtiltjuk neki a munkavállalást, hogy el ne vegye mások kenyerét.
Amint beszéltem, kutatóan nézte arcomat, majd válasz helyett újra elkérte belohin igazolványomat. Hümmögve többször átolvasta, és azt mondta, úgy látszik, ma kissé kifáradtam a tanulásban, jobb lesz, ha néhány órát sétálok a levegőn.

Élénken tiltakoztam, kijelentettem, hogy elmém teljes tisztaságának birtokában vagyok, és azt, hogy mindez nem ostobaság, bizonyítja, hogy Európa legfejlettebb gazdaságú államában mindez tény és valóság.
Ő azonban nem válaszolt.
Bosszantott ez a gőg, és csak vendég mivoltom tudata akadályozott meg abban, hogy sérelmemért elégtételt vegyek.
Így szótlanul utaztam tovább, ő nem érdeklődött célom felől, én pedig, mikor a folyópartra értünk, találomra kiszálltam.
A parton elhúzódó széles, nagy parkba mentem, amely a gondozottság és elhanyagoltság iskolapéldája volt egyszerre. Tükörsimára hengerelt, kavicsos utak, ezüstfényű lámpaoszlopokkal, néhol földbe süllyeszthető üvegfallal védett sétány és sok gumiülésű szék.
Viszont sem szobrokat, sem szökőkutakat nem láttam. Pázsitjukon a fűvel együtt nőtt a dudva, a fákat csak felületesen nyírták, dísznövénynek pedig nyomát sem láttam. Meg kellett azonban adni, hogy a levegő kitűnő volt, mintha nem egy nagyváros közepén levő parkban, hanem valóban kint az erdőben lennék.
Egy kis terület alacsony zsineggel volt körülvéve. Belül, a fű között, néhány sarjadzó faültetvényt láttam. A zsineg mellett tábla volt, ezzel a felírással:
"Nem hasznos ide belépni"
A park egyik részén egy tisztásra jutottam. Egyedül itt láttam nyírott füvet.
A tisztást félkör alakban kényelmes napozóheverők szegélyezték, melyeken itt-ott emberek hevertek vagy ültek. Néhány tornaszert láttam és furcsa villamos gépeket, melyeknek rendeltetéséről fogalmam sem volt.
A legérdekesebb azonban a középen elhelyezett büfé volt. A büfé falán csapok, melyek hideg tejet és üdítő italokat adtak, egy hűtőszekrény, benne papírdobozokban különböző szilárd ételek és egy rekeszben papírpoharak.
A hinek egymásnak adták a kilincset, ettek, ittak, kiszolgáló személyzetnek nyomát sem láttam.
A napozókon neglizsében heverő hinek, a gazdátlan büfé és az egész miliő ugyanazt az intim benyomást keltették bennem, mint ideérkezésem alkalmával a rizsföldek: mintha nem köztéren volnék, hanem egy vendéglátó főúr garden-partyjára volnék hivatalos. Mondhatom, európai szememnek nagyon különös volt látni a társadalmat, melynek minden tagja gazdag anélkül, hogy egyetlen pennyje volna. Mintha az egész társadalom egy háztartást alkotott volna, melyen belül nincsenek pénzügyi problémák, írott szabály, elhatárolt terület, állásgondok, hanem ahol a családtagok szabadon járnak-kelnek, segítenek egymásnak a házi munkában, és az asztal közepére tett tálból kimerik részüket. Meleg, barátságos és családi hangulatot éreztem, amilyet emberek között még sohasem.
És mindezekkel oly éles ellentétben volt a hinek teljes szótlansága.
A közpréda új, friss benyomása magamat is elragadott, és felhajtottam egy gyümölcsszörpöt, de jólneveltségem nem engedte, hogy nagyon igénybe vegyem vendégszeretetüket. Magam mellett éreztem az udvarias házigazdát, aki bár úriemberhez illően kínálja, de nem nézi jó szemmel a torkos vendéget.
A büfé mellé állva néztem a hinek jövés-menését. Valami felfoghatatlan ellentét nyilvánult meg az egészben. Az a csodálatos gondoskodás az emberekről, ami a meleg, családias szeretet legfelsőbb fokára látszott mutatni, és hogy amellett itt mégis mindenki idegen, még csak egy köszönést sem hallani. Egyik a másik számára egyszerűen nem létezik.
Szerettem volna egyikkel beszédbe elegyedni, hogy megkérdezzem efelől. Végül az egyiket meg is szólítottam.
- Úgy látszik, szép időnk van - mondtam.
Az rám nézett, egy pillanatig állt, majd válaszra sem méltatva, otthagyott.
Mondhatom, modoruk határozottan sértő. De nem volt sok időm töprengeni rajta, mert ebben a percben egy enyhe szélroham jött, és a következő pillanatban szemem fájdalmasan zárult össze. Porszem került bele, én pedig bárhogy is dörzsöltem, nem akart kijönni.
Fejemet lehajtva, vakon álltam, mikor jobbról és balról két kéz fogta meg karomat. Amint makacsul lezáródó pilláim látni engedték, két hin fogott meg, és vezetni kezdett.
Ennyi gyöngédség rendkívül meghatott, és zavartan hebegtem néhány köszönő szót, ami annál nehezebb volt, mert ilyen szavakat sem ismertem.
Azt hittem, vízcsaphoz vezetnek, és annál nagyobb volt meglepetésem, mikor egy útra kiérve megálltak, a legelső autót odaintették, besegítettek, aztán szó nélkül eltűntek, az autó pedig megfordult, és nagy sebességgel elfutott velem.

Jóformán időm sem volt kérdezni, hová megyünk, mikor már meg is állt, a vezető kisegített, egy házba vezetett, ott átadott egy harmadiknak, és ő is eltűnt, mint a kámfor.
Ez utóbbi egy orvosi műszerekkel teli szobába vezetett, leültetett egy székbe, mire jött egy negyedik, aki szemhéjamat felemelte, kivette belőle a porszemet, utána azt mondta: kész, és eltűnt az ajtón.
Tanácstalanul álltam egyedül a rendelőben, és nem tudtam, mi fog történni.
Úgy tízpercnyi várakozás után végre eluntam a dolgot, az elsőtől, aki utamba akadt, megkérdeztem, hogy kell-e még valamit tennem, de mint eddig mindenki, ez sem a kérdésre felelt, hanem azt mondta, hogy az az én dolgom, és otthagyott. Erre eltávoztam.
Így hát megint az utcán voltam, és az előzőeket átgondolva úgy tűnt fel az egész, mint egy nagy automata, amely a bedobott tárgyat elkapja, egyik kar a másiknak adja, a kerekek megtisztítják, fényesítik, hajtogatják, hengerelik, és a végén kihull a kész áru, amiről azonban sem a tárgy, sem a gép nem tehet, mert egyszerűen *megtörtént* az egész.
Utcáikat járva, tüzetesen szemlélhettem berendezéseiket. Minden ötven lépésre nyilvános telefont láttam a házak falába süllyesztett fülkében, ami persze szintén ingyen működött. Sok raktárt láttam, miknek tartalmát a felírás hirdette, odabent pedig a fogpasztától a dinamógépig minden cikk gazdátlanul, de a legnagyobb rendben felhalmozva, és mindenki annyit és azt visz belőle, amennyit és amit akar.
Láttam postahivatalt, de csak csomagokat hoztak feladni. A csomagokat pedig nemcsak nem jegyezték be, de a legtöbb tárgyat be sem burkolták. Egy komplikált mikroszkópról cédula lógott, arra volt felírva a cím. A hin letette egy hosszú asztalra, és távozott. A feladókon kívül egy lelket sem láttam a teremben.
Hátul két ajtót láttam, ezzel a felírással: "Irányító helyiség." Alatta egy másik tábla: "Bent szellemi munka folyik." Nálunk ezt így írták volna ki: "Tilos a bemenet."
Tízpercnyi figyelés után láttam, hogy az asztal megindul, és az ajtón keresztül eltűnik az irányító helyiségben, mialatt a terem másik oldalán egy ugyanolyan asztal jön ki üresen. Az bizonyos, hogy itt nem volt sorban állás, de fel nem tudtam fogni, hogy lehet ekkora forgalmat feljegyzések, vevények ellenőrzése nélkül pontosan és biztonságban lebonyolítani.
Bár igen nehéz őket beszédre bírni, de előbbi szolgálatkész viselkedésük felbátorított, és meg is kérdeztem az egyik feladótól.
Azt válaszolta, hogy ha minden küldeményt könyvbe jegyeznének, az nemhogy segítené, de hátráltatná a forgalmat.
Megkérdeztem, nem fordul-e elő ilyen könnyelmű kezelés mellett, hogy bizonyos kezek között egyes csomagoknak lába kél. Erre azt felelte, hogy egy régen bebizonyított fizikai tétel szerint a természetben anyag nem veszhet el.
Akkor megint az az érzésem támadt, hogy ez is másról beszél, de később rá kellett jönnöm, hogy a lopást egyszerűen nem ismerik, ami őszinte bámulatra ragadott. Így még rejtélyesebbnek tűnt fel előttem ez a nevelés nélküli erkölcs, minek fenntartására a technikai ismeretek önmagukban semmi esetre sem elegendők. Valaminek lenni kell mögöttük, az bizonyos, de mi az, és hogyan fogom megismerni?
Aztán megkérdeztem, hol adják fel a leveleket és táviratokat, mire kiderült, hogy minden lakásnak és üzemnek saját csőpostavezetéke van, amibe a leveleket behelyezik, az elhozza a központba, az viszont ugyanígy továbbítja a címzettnek. Megjegyezte, hogy ez kissé nehézkes módja a levelezésnek (számomra csodálatosan könnyű volt), de a jövő évben új csőpostadobozokat helyeznek üzembe, melyeken egy beállító szerkezet lesz. Ennek beállításával a doboz magától eltalál a címzett vonalára. Levelezés azonban alig van, az üzeneteket többnyire telefonon bonyolítják le. Ha a keresett szám nem jelentkezik, az sem baj, mert az üzenetet a készülék felveszi, szalagra rögzíti, és bármikor lehallgatható.
Gyomrom korgása azonban az ebédidőre figyelmeztetett, tehát a legelső étkezőbe betérve, asztalhoz ültem, és a futószalagról leemeltem az ebédemet.
Velem szemben nemsokára más is letelepedett, én pedig azon elmélkedtem, mit csinálnak itt voltaképpen az emberek, ha itt sincs kiszolgáló személyzet. A pincérnélküliséget már ismerem, de itt új probléma merült fel számomra. Azon töprengtem, hogy kerülik el a gazdasági katasztrófát ott, ahol az embereket mindenünnen kiszorítja a gép.
Eszembe jutott, mennyi gondot okoz hazámnak a munkanélküliek elhelyezése, hány hivatalt kell pusztán szociális okokból fenntartani, és hány gép működését megtiltani, hogy az alkalmazottaknak kenyeret biztosítsunk. Hány ember keresi meg nálunk kenyerét azzal, hogy mint pincér, kalauz, postatiszt, könyvelő, portás, pénztáros, rendőr, lelkész, fogházőr vagy katona részt vesz a nemzeti munkában. Mily áldásos mindezen intézmények léte, és még elgondolni is rossz, mi lenne, ha ezen állások megszűnnének, és az emberek milliói kenyér nélkül az utcára kerülnének. Hiszen az iparban így is munkanélküliség tombol.

Asztaltársamat megszólítva, megemlítettem neki mindezeket, de azt felelte, hogy felesleges beszélgetéssel nem érdemes az időt elfecsérelni. Érdekes, hogy szolgálatkészségük milyen kiszámíthatatlan. Lassan arra jöttem rá, hogy ha intézményeikről kérdezem őket, a legmesszebbmenően útbaigazítanak, de ha egyéni gondolatot vetek fel, vagy hazai intézményeinkről teszek említést, feleletre sem méltatnak. Engem azonban izgatott a kérdés, és belohin igazolványomat elővéve, sikerült asztaltársamat megszólalásra bírnom.
Megkérdeztem tehát, hogy képes ennyi ember pusztán a termelő foglalkozásokból megélni. Kérdésemen nagyon elcsodálkozott, és csak háromszori ismétlésre hitte el, hogy tényleg ezt kérdezem.
- Most sem értem azonban - felelte -, hogy mi kérdeznivaló van ezen. Ha kevesebben termelnénk, úgy nyilván kevesebb jószágot hoznánk létre, tehát rosszabbul élnénk.
- De nem szorítja ki a gyárból a gép az embert?
- Gépeink közt mindig akkora helyet hagyunk, hogy kényelmesen lehessen köztük járni.
- Nem úgy értem. A gép sok ember munkáját végzi el, miáltal sokan feleslegessé válnak, és a termelt áru jó része is felhasználhatatlan lesz.
- A gépet éppen azért készítjük, hogy legyen eszközünk, amivel többet állíthassunk elő. Avagy hogyan volna képzelhető, hogy ruhát azért készítenénk, hogy ne öltözzünk bele?
- De hogyan tud az iparban ennyi rengeteg ember dolgozni?
Ezt megint nem értette.
- Minden ember annyit dolgozik, amennyire képes - felelte. - Ha többet dolgoznak, többet termelnek. Mi korlátozná a termelők létszámát?
- A túltermelés. Nem fenyeget nálatok a túltermelés veszélye?
Megkérdezte, hogy mi az, én pedig elmagyaráztam a világválságot, a bankcsődöket, az ebből folyó leépítést, az árufelesleget és az általános nyomort.
Többször újra kellett elmondanom, mert egy szót sem értett belőle. Mikor végre megértette, azt mondta, hogy valamit bizonyára rosszul figyeltem meg hazámban, mert előadásom erősen hézagos, és a mondott fogalmak közt nincs összefüggés.
- Mert hogyan volna képzelhető olyan társadalom léte - mondta -, ahol a fulladást a levegő megvonásával gyógyítanák? Nem tekintve azt, hogy az egyszerű dolgok felesleges komplikálása a tényeket hamis színben mutatja, márpedig épeszű ember inkább a dolgok megismerésére törekszik, mintsem azok elhomályosítására.
Élénken tiltakoztam hazámnak ilyen sértő modorban való emlegetése miatt, ő pedig válasz helyett újra elkérte belohin igazolványomat, hümmögve többször átolvasta, majd visszaadta, és azt mondta, úgy látszik, ma már kifáradtam a tanulásban, jobb lesz, ha néhány órát sétálok a levegőn.
Én azonban nem hagytam magamat, tiltakoztam a fitymáló hang ellen, követeltem, adja meg a szükséges felvilágosításokat, elvégre úgy tudom, a belohinnak mindenki rendelkezésére áll.
Erélyes fellépésemre hajlandónak mutatkozott további eszmecserét folytatni, csak azt ajánlotta, hogy a magam érdekében beszéljünk "könnyebb" témákról.
Engem azonban bántott a lenézés, és csípősen megmondtam neki, hogy mindazok a dolgok, amiket előadtam, és amelyek az ő számára magasaknak látszanak, hazámban minden utcaseprő előtt is közismertek.
Ezzel visszatértem előbbi témánkhoz. Az képtelenségnek tűnt fel előttem, hogy az iparban ekkora gépesítés mellett elhelyezkedhessék a lakosság, mikor annyi más hivatal is hiányzik, tehát azt hittem, exportra dolgoznak. Erről kérdeztem meg, de kiderült, hogy nem is ismerik a hajózást, azt mondta, hogy a tengeren nem terem semmi, minek menjenek oda?
Megemlítettem neki, hogy a külkereskedelem mennyire fellendíti a jólétet, és milyen hasznos volna, ha vajat, gabonát, mézet és egyebet exportálnának hazámba, miáltal tekintélyes devizakészleteket volna módjukban felhalmozni.
Azt a meglepő választ kaptam, hogy ők nem attól laknak jól, amit más eszik meg!
Fel nem tudtam fogni, hogy a közgazdasági képességek ekkora hiánya mellett miért nem haltak még éhen.
De ezzel azt is beláttam, hogy minden további vita meddő, mert közöttünk valami óriási űr tátong, hogy a hinek lelkének valami olyan titka van, aminek megfejtése nélkül nem tudom magamat velük megértetni.
Felkeltem tehát és eltávoztam. Sokáig gondolatokba mélyedve kutattam, hogy ismerhetném ki őket anélkül, hogy beszélgetni kellene. Itt akárkit akármiről kérdeztem, mind idegen és furcsa választ adott, de mind csodálatosan egyformát. Egyéniség jóformán nem volt bennük. Éppen azért izgatott a kérdés, miféle szellem az, amely ezt a csodálatos fegyelmet tartja bennök, ami nálunk még a hadseregben sem

képzelhető.
Végre arra az elhatározásra jutottam, hogy, olvasni fogok.
Valami néprajzi munkát szerettem volna, amiből szokásaikra és természetükre bővebb tanulmányt meríthetek.
A legelső hint megállítottam, és azt kérdeztem, hol kaphatnék olyan könyvet, ami az itteni emberek természetéről, ruházkodásáról és általában életmódjukról szól. Az etnográfiát akartam ilyen körülírással kifejezni.
Azt válaszolta, hogy hirtelen nagyon sok tárgyat említettem, mert ez részben az anatómiához és a szervek működéstanához, másrészt a textiliparhoz tartozik.
Láttam, hogy ez sem értett meg, tehát csak azt kérdeztem, hol találok a közelben könyvtárt.
Készséggel állott rendelkezésemre, megmondta a címet, de bizony abból nem sokat értettem. Mikor megtudta, hogy idegen vagyok a városban, rögtön mellém szegődött, villamosra ültünk, és elvezetett a könyvtárig.
Templomszerű, óriási, kerek terembe érkeztünk, melynek fala mintegy harmincyardnyi magasságban egyetlen körbefutó polcrengeteg volt, rajta a könyvek milliói. A polcok előtt különböző magasságban picike erkélyek függtek, mindegyiken egy szék és előtte asztalka. Legtöbbjében egy hin olvasott, de nemsokára észrevettem, hogy ezek a kis erkélyek mozognak is. A polcok közt húzódó vízszintes és függőleges síneken a hinek ide-oda vezették, és így jutottak el a kívánt könyvig.
Érdekes, de az a benyomásom volt, hogy könyvtárukban nagy a zaj. Pedig csak a lapozás hangzott, és semmivel sem volt zajosabb, mint a mi könyvtáraink, de egész nyilvános életük olyan csendes volt, hogy csodálkoztam, hogy ez is *csak* olyan csendes.
A polcok között néhol nagybetűs felírások hirdették a szakmákat: "Etiléter", "Cellulóz", "Fehérje", majd máshol: "Ideggyógyászat", "Gyomorcsere", "Elemátalakítás", "Gabonaautómaták" vagy "Mélyrelátók".
Azt hittem, hogy vezetőm tényleg félreértett, és az orvosok és technikusok szakkönyvtárába kerültem, holott én a hineket és főleg szokásaikat akartam megismerni.
Szerencsére a terem közepén megpillantottam egy asztalt, felette ezzel a felírással: "Útbaigazítás."
Odaléptem a mellette ülő hinhez, és megismételtem kérésemet, de az is szóról szóra azt válaszolta, amit előbbi vezetőm.
Láttam, hogy így nem fogok zöld ágra vergődni, és talán valami más tárgykörből kell kiindulnom, amiből szintén megismerhetem életüket. Elhatároztam, hogy történelmüket fogom tanulmányozni, és megmondtam, hogy olyan könyvet kérek, ami a múlttal foglalkozik. Azt felelte, hogy ez nagyon tág fogalom. Van könyv, ami a geológiával foglalkozik, ami a fajok, az idegrendszer, bélcsatorna, a növények és egyéb dolgok fejlődését tárgyalja és sok más.
Megmondtam, hogy nem ilyent keresek, hanem ami az emberek múltjáról szól.
Kérésemet meg kellett ismételnem, de akkor sem értette, hanem azt kérte, említsek talán hasonló tárgyú könyvet.
Erre belohin igazolványomat elővéve, kénytelen voltam feltárni idegen voltomat, közöltem vele, hogy így nem ismerhetem irodalmukat, hanem csak hazám könyveit említhetem.
Találomra megemlítettem neki Froude, majd pedig Green munkáit hazám történelméről, de kérte, hogy mondjak el neki valamit tartalmukból.
VIII. Henrik koráról beszéltem. Boleyn Annával való házasságáról, a reformáció harcairól, az északi grófságok zendüléséről, Morus Tamás, a rochesteri püspök, Boleyn Anna és Howard Katalin kivégzéséről, a király, a parlament, Norfolk herceg és Cromwell küzdelmeiről, a transsubstantiatio, a cölibátus, mise és gyónás vitáiról. Persze, az egész történet hihetetlennek tűnt fel előtte, de ahhoz már hozzászoktam, hogy minden mondatnál azt kérdezte: "aztán mindezt miért csinálták?"
Mikor azonban befejeztem, azon csodálkozott, hogy úgy beszélek a múltról, mint egy létező valamiről, és a végén kiderül, hogy mindez nincs.
- De volt! - feleltem én.
- Az lehet, de ez a szó önmagában tartalmazza azt, hogy nincs. Mi értelme van imaginárius dolgokkal foglalkozni? Csak a jelen van, és ha a jelenen kívül nem létező dolgokkal foglalkoztok, miért éppen a múltra fordíttok ilyen felesleges munkát? Ugyanúgy nem létező bolygók térképeit is készíthetnétek.
Megjegyeztem neki, hogy a múltból sok értékes tanulságot meríthetünk arra, hogy cselekedeteinket hogyan irányítsuk.
- Ez olyasféle - felelte -, mintha felébredéskor éhesen hashajtót vennénk be, mert álmunkban sok étellel terheltük meg gyomrunkat.
Így derült ki, hogy történelmük egyáltalán nincs. Mindenki csak arra az időre emlékszik, amit megélt. Az

elődökből pedig semmi más nem marad az utódokra, mint amit alkottak: egy újabb vegyi eljárás, egy épület, egy gép, de hogy ki készítette, ki találta fel, senki sem tudja.
Szóval megint zsákutcába jutottam. Hogy szépíróik nincsenek, azt már láttam. Gondolkoztam, mit tanulmányozhatnék, ami életüket és világnézetüket megvilágíthatná.
Filozófiai műveket kértem, de újra azt kérdezte, mi az. Mikor az emberi gondolkodásról és annak szabályairól beszéltem, habozás nélkül az ideggyógyászathoz utasított, amiből kiderült, hogy filozófiájuk sincs. Ezen már komolyan csodálkoztam, hisz egész életük a kazo és kazi fogalmainak variálásából állott, amiből minden józan elme filozófus nemzetre következtetett volna. Meg is kérdeztem, miért nem írnak egyetlen sort életük fő problémájáról. Megemlítettem, hogy nálunk hány író és hányféle szemszögből próbálja magyarázni az erkölcsöt, jót, isteni törvényeket és jogot.
- Ami van - felelte -, azt nem kell magyarázgatni. Mi értelme volna például azt magyarázni, hogy a kör kerek? Ha pedig egy idomot egyszer kereknek, máskor négyszegletesnek magyaráznak, az csak úgy lehetséges, ha az az idom egyáltalán nem létezik, mert ha létezik, akkor vagy ilyen, vagy amolyan.
Már őszintén untam a meddő vitákat. Azért inkább valami közgazdasági könyvet kerestem, de azt kérdezte, hogy milyen gyártási ágra van szükségem. Felvilágosítottam, hogy a termelési *rendszerről* kívánok tájékozódni, de újra azt felelte, hogy az minden cikknél más. Más rendszer szerint termesztik a búzát, másképp a rozsot, másképp szövik a ruhaanyagot.
Röviden kiderült, hogy ez sincs. Egyszerűen nincs gazdasági rendszerük, nincs filozófiájuk, jogrendszerük, közigazgatásuk, vallásuk, irodalmuk!
Elképedtem, és fel nem tudtam fogni, hol keressem hát ezeknek az *életét*. Cseppet sem csodálkoztam volna, ha kiderült volna róluk, hogy ők maguk sem léteznek.
Végre elhatároztam, hogy tényleg belenézek az ideggyógyászati könyvekbe, remélvén, hogy gyakoribb neurotikus tüneteikből következtetést tudok vonni lelki életükre.
Beültem hát egy erkélyre, és miután a rendező kioktatott a gombok kezelésére, mintegy háromemeletnyi magasba emelkedtem vele, és kutatni kezdtem.
A könyvek címéből azonban nem sokat értettem. Szakkifejezéseik még idegenek voltak. Végül egyiket találomra kivéve, belenéztem.
Az első fejezet címe ez volt: "Elektronáramlás és gondolkozási szerkezettan." Még a címet is alig értettem, hát még a szöveget! A sejtekről beszélt, a bennük fellépő erőkről, majd rugalmas ütközések és rezgések számításai következtek, ötvenmilliószoros mikroszkópiai nagyítások, amikről fogalmam sem volt, miket ábrázolnak, kémiai szerkezeti képletek és matematikai levezetések végtelen sora.
Továbblapozva másik fejezethez érkeztem: "Agytechnika és idegszerelés." Furcsa mérőműszerek fényképeit láttam, embereket, akik mellükön vagy fejükön apró fémdobozokat hordanak, csipeszeket, késeket, kihúzott és átültetett idegeket, majd néhány különös, fémből készült oldal következett, ami szemrontó sűrűségben tele volt kockázva, és az egész összefolyó, piszkosszürke színben vibrált. Alá egy előttem ismeretlen szó volt írva: "Bomeli."
Kénytelen voltam leereszkedni, és az útbaigazítóhoz fordulni. Az pedig asztalomhoz lépve, felhajtotta annak jobb oldalát, honnan egy mikrofotográfszerű szerkezet emelkedett ki. A könyvet, a kérdezett oldalnál kinyitva, beledugta a szerkezetbe, nekem pedig egy lencsén kellett belenéznem.
Üvegedényben egy emberi agyat láttam, melybe számtalan tű volt szúrva. Balról lila sugár vetett foltot rá. Körös-körül rengeteg műszer, mutatókkal.
Most az útbaigazító lenyomott egy gombot, mire a mutatók mozogni kezdtek, az agyvelő lassan piros színeződést nyert, majd egy emberi kéz nyúlt bele a képbe, egy palack tartalmát az üvegedénybe öntötte, mire az agy visszanyerte természetes színét, a mutatók pedig visszaugrottak.
Persze az egészből mit sem értettem, és főleg semmit sem találtam a könyvben, ami lelki életükre utalt volna.
És hiába mondtam a rendezőnek, hogy az érzés- és gondolatvilágról óhajtanék valamit tudni, azt felelte, hogy agyunkkal érzünk, azzal gondolkozunk, és a gondolatoknak mind keletkezésére, mind kapcsolódására vonatkozó összes matematikai képleteket részletesen tartalmazza az első fejezet.
Valósággal légüres térben éreztem magamat. Láttam, hogy fel van égetve a híd, ami bennünket összekötne, és még meg sem tudom mondani, mit akarok. Sokáig kerestem a kifejezést, de a lélekre nincs szavuk, ha pedig szívet említek, holt biztos, hogy a "vérkeringés" polcához utasítanak.
Párpercnyi kínos fejtörés után lemondtam minden további reményről, és faképnél hagytam őket.
Kiérkezve, egy darabig gondolkozva jártam fel-alá. Egy hint megszólítva, képtárak iránt érdeklődtem. Azt felelte, hogy minden könyvben vannak képek, attól függ, milyen szakma érdekel. Megmondtam, hogy festett képeket keresek, de láttam rajta, hogy ez is ott akar hagyni, hát sürgősen elővettem belohin

igazolványomat.
Meg kellett magyaráznom, hogy milyen a festett kép. Mire megértette, azt mondta, úgy látszik, nálunk nem ismerik ennek tökéletesebb alakját, a fényképezést.
Hiába erősítgettem, hogy a festészet a tökéletesebb mert a dolgoknak nem felületét, hanem lényegét adja, azt mondta, hogy ők ebben is tökéletesebbek, és előadásából kivehettem, hogy a röntgensugárról beszél. Szólt még valami ismeretlen gépről, ami a föld mélyébe lát, valamint egyéb furcsa készülékekről, melyek az anyag belső szerkezetét tárják fel az emberi szem előtt.
Itt nagyon nehezen értettük meg egymást. Azt akartam kifejezni, hogy a dolgoknak érzelmi lényegük van, a benyomás, amit ránk gyakorolnak, de megjegyezte, hogy a dolgok vagy azt a benyomást gyakorolják ránk, amik valójában, és akkor a fényképészet a tökéletesebb, vagy bennünk alakul ki felőlük más kép, de akkor nem a dolgokban, hanem bennünk van a hiba.
Megpróbáltam ecsetelni előtte a festők különböző egyéni impresszióit, ami nem ferdíti el a dolgokat, sőt közelebb akar kerülni hozzájuk, de megmaradt annál a nézeténél, hogy egy dolog lényege nem lehet különböző, és ha többféle felfogás alakul ki, akkor egy kivételével a többi nyilván hamis. Ajánlotta, hogy a vitás lényegű tárgyakat vigyem el valamelyik vegyi vagy fizikai intézetbe, ahol pontos analízist fogok kapni róluk.
Fáradtan legyintve kijelentettem, hogy több felvilágosításra nincs szükségem, mire otthagyott.
Ezzel azonban csak még izgatóbbá vált a probléma, megtudni titkukat. Szemem előtt vágtak egybe egy csodálatos mechanizmus fogaskerekei, és végezték munkájukat a precizitásnak olyan fokán, amit kifejezni nincs is emberi szó. És ennek az óraműnek, bármint is kerestem, nem voltam képes megtalálni a rugóját, ami az egészet mozgásban tartja. Úgy álltam, mint Kepler vagy Pasteur, akik a törvényeket megismerve, mindjobban meggyőződtek az Alkotóról, aki azonban ugyanakkor mind távolabb vonult az érzékektől. Hangja elnémult a csipkebokorban, szeme nem villant a viharban, hangja nem dörgött a felhőkben, és annál messzebb ködbe vonult, minél biztosabbá tárult előttünk léte.
Agyam lázasan lüktetett, és most már csakugyan igaza volt azoknak, akik pihenést ajánlottak. A mai tanulás annyi problémát zsúfolt bennem össze, hogy feltétlenül aludnom kellett rá.
A legelső hint megkértem, mutassa meg, merre van a magasvasút, az szolgálatkészen elvezetett, én pedig beültem.
Hazafelé utazva mégis nagyjából összeírtam a kérdéseket, elhatározva, hogy mindezeket Zatamontól fogom megkérdezni. Végtére ő idegorvos, aki a lélekkel foglalkozik, és engem is közelebbről ismer.

Ötödik fejezet

Szerző részben megismerkedik a hinek titkaival - Ebből a fejezetből megtudjuk, hogy a hineknek semminemű államformájuk nincs - Zatamon furcsa véleményei az igazságszolgáltatásról, szeretetről, lélekről és az irodalomról - Szerző nehéz sakkpartija tanárjával - Zavaros magyarázat a kazóról

Zatamon már nem is nagyon törődött velem. A nyelvet és a hin élet alapfogalmait elsajátítottam, és a többit jóformán rám bízták. Következő nap fel sem keresett, csak harmadnap jött be hozzám, ami annál jobb volt, mert így kellően elkészülhettem gondolataim rendezésével.
Annyit biztosra vettem, hogy a szigeten igen demokratikus, parlamentáris kormányzat uralkodik. Legalábbis eddig akármilyen eljárást kérdeztem, mindenre az volt a felelet, hogy az az én dolgom, saját lépéseimről magam határozok. A szabadság és fegyelem furcsa vegyüléke uralkodott itt, aminek összefüggése egyelőre rejtély volt számomra.
Ezért mindenekelőtt államformájuk felöl érdeklődtem. Mikor azonban ezt megkérdeztem, először el kellett mondanom, mit értünk államforma, demokrácia, diktatúra és parlamentarizmus alatt, hogy mi a választás, kinevezés s a többi.
Lelkes szavakkal emeltem ki hazám ősi parlamentáris és demokratikus kormányzatát, amely mindig biztosítja a népnek a jogot, hogy saját élete folyásába beleszóljon.
Mikor idáig értem, Zatamon azt kérdezte, hogy mért kell az élet folyásába beleszólni, mikor az élet azért van, hogy folyjon, nem azért, hogy beleszóljanak.
- Azért - feleltem -, hogy biztosítsuk a szabadságot.
Ezt csak körülírva tudtam kifejezni, általános emberi jogokról és egyensúlyról beszéltem neki, de azt felelte, hogy a szabadság nem lehet az, aminek magyarázom, mert ha már beleszólnak, nem az. És nem lehet sok köze a valósághoz az olyan országnak, ahol az egyensúlyt olyan érzelmi, tehát nem létező szóval fejezik ki, mint a szabadság.
Hogy az egyensúly nálunk élő fogalmát megvilágítsam, annak legragyogóbb példáját, az igazságszolgáltatást említettem meg, amely a bűnök igazságos megbüntetésével helyreállítja a kibillent egyensúlyt, és biztosítja a békés, nyugodt életet.
Itt ért aztán a meglepetés.
Sehogy sem tudta megérteni, mi a különbség bűn és büntetés közt. Hosszas magyarázataim után is csak időbeli különbséget vélt felfedezni köztük, és nem tudta, mért csinálunk két azonos fogalomra két külön szót, melyek tulajdonképpen csak időrendben különböznek, amennyiben a bűn van előbb, aztán jön a büntetés, de fordítva éppen így lehetne: előbb a bírák követnének el kazi dolgokat, és utána a bűnözök nyernének jogot arra, hogy más kazi dolgok elkövetésével "helyreállítsák az egyensúlyt".
- Úgy látom - folytatta -, ti azt hiszitek, hogy a kazo azáltal létesül, hogy egyszerre nem egy, hanem két kazi dolgot követünk el, holott a kazi megkétszerezése minden józan gondolkozás szerint csak súlyosbítja annak kazi jellegét.
Hiába mondtam, hogy a bíró csak kényszerből és kazo szándékból, a közbéke és nyugalom érdekében büntet, azért, hogy a bűneseteket csökkentse, azt felelte, hogy a bűnözők éppen olyan emberek, mint a bírák, tehát azok is mi vagyunk.
- Avagy mit szólnál ahhoz - mondta -, ha a verebekről kiderülne, hogy kölcsönösen fel szokták dúlni egymás fészkét? Elfogadnád-e azt a védekezést, hogy mindezt nem a verebek csinálják, mert amelyik másodszor dúl fel fészket, az már az első dúlás *után* tette ezt? Végül pedig hogyan fogadnád el azt, hogy a kölcsönös dúlás a béke, nyugalom és egyensúly biztosítása?
Végül így foglalta össze véleményét:
- Nem elég, hogy bűnöztök, még meg is büntetitek.
Így aztán megtudtam, hogy náluk semmiféle kormányforma nincs. Nemcsak az uralkodást, de a parlamentet sem ismerik.
- Csak beteg agyvelőknek van szükségük rá - mondta -, hogy saját dolgaikról vitázzanak. Azt minden épeszű ember tudja, hogy mire van szüksége, elmegy a raktárba, kiveszi, és ha a raktárkészlet fogy, ezt a gyárak megtudják és utánatermelik. Mit kell erről vitatkozni?
Tehát nincs törvényhozásuk, és így törvényeik sincsenek, az igazságszolgáltatásról pedig fogalmuk sincs. Minden megy a maga útján. El nem tudtam képzelni, hogy lehet irányító szervek nélkül élni, ő pedig azon csodálkozott, hogyan tudunk élni olyan bizonytalanságban, mikor egy sereg ember, akinek - mint mondta - semmi köze a termeléshez, állandóan beleszól, és zavarja a munkát.

Most áttértem a probléma másik részére, a nagy rejtélyre, a törvény nélküli fegyelem kérdésére. Megkérdeztem:
- Mondd: nem származik nálatok baj abból, hogy nincs ellenőrzés?
- Milyen bajról beszélsz?
- Hogy például egy élelmes, ügyes és eszes ember rájön, hogy ha kevesebbet dolgozik és többet eszik, az neki hasznosabb.
Majdnem haragosan felelt. (Ha ugyan egyáltalán ismernék a haragot.)
- Hogy lehetne hasznosabb? Ha így gondolkoznánk, akkor nemhogy több, de kevesebb volna a termelés, és éppen ellenkezőleg: kevesebbet tudnánk enni, ami egyáltalán nem hasznosabb. De mért nevezed eszes és ügyes embernek pont azokat a gyengeelméjűeket, akik a matematikának ilyen egyszerű formáit nem ismerik?
Mély tiszteletet éreztem irányukban, ahol a becsületesség és önzetlenség annyira vele születik a polgárral. Meg akartam mondani, de erre sem volt szó. Csodáltam, hogy lehet ennyire becsületes egy állam, mikor erre szavuk sincs. Csak angolul mondhattam, hogy úgy látszik, itt mindenki becsületes és jószívű másokkal szemben.
Persze, a szavakat meg kellett magyaráznom, és mikor nagy nehezen megértette, azon nézetének adott kifejezést, hogy hazámban valószínűleg az ilyen emberek ellenkezője is előfordul, ha arra az emberre, aki a matematikát helyes értelemben képes felfogni, külön szót alkotunk.
Megdöbbenve bámultam rá.
Nemcsak törvény nem biztosítja a becsületességet, de még csak nem is ismerik, mi az. A fogaskerekek tökéletesen egybevágnak, nincs zökkenő, nincs egy csikorgó csapágy a társadalmi gépezetben, és mindezt egyedül a közös *lélek* ereje tartja egyensúlyban!
Szerettem volna a lélektani motívumokról kérdezni, de könyvtári kudarcomra emlékezve rá kellett döbbennem, hogy a lélekről nincs fogalmuk, éppen arról, ami az egész világon itt látszik legfényesebben ragyogni. De honnan jött mindez, és mi tartja akkor bennök?
Akadozva, elfogódva vallottam be neki csodálatomat. Őszintén megvallottam, hogy elmém felmondta a szolgálatot.
Elmondtam, hogy hazámban mily sokoldalú és körültekintő intézmény biztosítja a társadalom menetét, hogy törvény, pénz, igazságszolgáltatás szabályozza a javak forgalmát, és amellett még hosszú éveken át nevelik a gyermeket erkölcsre, jóra és becsületre, míg őnáluk pusztán a lélek, a közös szellem tartja össze az egészet, méghozzá tökéletesebben.
Valóságos szónoki hév fogott el, mikor arról szóltam, hogy mégsem látom mindezen dolgok közös forrását: mi módon és kitől jön az a lélek, és mi oltja beléjük ezt a csodát?
Kérte, hogy fejtsem ki bővebben a lélek fogalmát.
Azt feleltem, hogy a lélek az, ami az embert jó cselekedetre képesíti. Példának hoztam fel, hogy nálunk is vannak kórházak, valamint menházak az aggok részére.
- És mit gondolsz - kérdeztem -, mi építteti meg ezeket velünk? Nos, ez a lélek.
- A kórházat a kőműves építi gépekkel és betonnal - felelte. - Mi köze ehhez a léleknek?
Első pillanatban bosszankodtam értetlenségén, de eszembe jutott egy klinikai esetem: egy hatéves, született vak fiúcska szeméről eltávolították a hályogot, de még hetek múlva sem ismerte fel az alakokat. Anyját látta, de mégis csak hangjáról tudta meg, hogy hol áll. A gyermek agyában ugyanis még *hiányzott a kapcsolat* a képek és azok fogalmai között. Hónapokig kellett tanulnia a látást, míg az összefüggéseket begyakorolta.
Ekkor úgy véltem, mindent megértek. Ezek az emberek a rideg realitásokban nevelkedtek, tehát a lelket nem úgy érzékelik, mint mi. Mondhatnám, más érzékszervekkel, nem agyukkal, mert agyuk csak a tapintható és ízlelhető dolgokat fogja fel.
Nekem tehát most ugyanaz a feladatom, mint a látóvá tett fiúcska esetében: rá kell vezetnem a tények és a lélek közti összefüggésre. Képzete feltétlenül van róla, hiszen a kazo maga a legteljesebb lélek, csak nem ismeri fel.
Valóságos haditervet dolgoztam ki, majd azt kérdeztem:
- És ti miért építtek kórházat?
- Mert vannak betegek és aggok. Mi másért építenénk? Nálatok miért megy a beteg kórházba?
Nem értettem, hogy jön ide ez a kérdés.
- Mert meg akar gyógyulni.
- Akkor hogy kérdezheted, hogy miért építünk kórházat? Azért, hogy meggyógyuljon a beteg.
Ez az olcsó aforizma persze nem vett le a lábamról, és elhatároztam, hogy nem engedem kisiklani kezem

közül.
- Ez maga a puszta cél - feleltem. - De nem az ok. Embertársainkon segíteni a lélek képesít, ami *a betegség ténye és az építés közti hézagot kitöltő kapcsolat.* Hogy példát mondjak, olyan, mint a malter a tégla között, amely nélkül szétesnék a fal. Ez indít tehát segítésre. Érted már, mit keresek?
- Most még kevésbé értem. Miért kell itt hézagnak lenni? Ha a betegség és építés közt nálatok nincs közvetlen kapcsolat, hanem egy idegen fogalom ékelődik közbe, úgy ez nem összeköti azt, hanem szétválasztja, mint ahogy a malter is heterogén választóréteg a téglák közt, és az a tény, hogy valamihez ragasztóanyag kell, csak annak szétesõ voltát bizonyítja. A cementhez nem kell ragasztóanyag, mert önmagában egy anyag, és ezért tökéletesebb.
- Ó, a lélek nem idegen anyag, hanem egész életünk tartalma! Miért kívánna gyógyulni a beteg, ha életének nem lenne lelki célja? És nem a kórház rideg betonja a segítés lényege, hanem ez. Nem elég a csipesz, orvosság és pólya, fő a segítés *lelke*, mely gyógyítóbb annál. Miért élnénk tartalom nélkül? Mi értelme volna életre gyógyulni, ha a barátság, szeretet, szerelem, érdeklődés, hit ezer szála nem kötne embertársainkhoz, ha a léleknek mindeme sugárzása nem melegítené be életünket, és nem adna a betegnek vágyat ebbe visszagyógyulni?
Persze mindent körül kellett írnom úgy, hogy az összekötő lelki kapcsokat a mágnes erővonalaihoz hasonlítottam. Hosszas magyarázkodás után végül is ezt mondta:
- Testünk atomokból áll, ezek határozzák meg vágyainkat, mert ezek a való világ. Egyéb pedig nem képzelhető, mert nem létezik. Azokról a fogalmakról ugyanis, amiket te a mágnes erővonalaihoz hasonlítottál, tüzetesebb kérdéseim után rendre kiderült, hogy azok se nem mágnes, se nem atomok, se nem rezgés, következésként nem létező dolgok. Ami pedig nem létezik, az nincs.
Szörnyű volt az a rideg gondolkozás, amelynek fagyos atmoszférája megdermesztett. Mindazonáltal arra kért, hogy folytassam előadásomat, mert - mint mondta - úgy véli, mégis van szavaim mögött valami valóságos dolog, csak nem tudom kifejezni.
Ahelyett tehát, hogy meddő elvi vitát folytattam volna vele, hazámról kezdtem beszélni. Elmondtam, mily sokat ér a hű barát, akire bajban is lehet számítani, ha ellenségeink dühe ellen védelemre szorulunk. Hogy miként édesíti meg életünket a barátság, a szerető feleség vagy a meleg családi kör. Hogy mily boldogság téli estéken szeretteinkkel együtt a tűzhely köré ülni, karácsonykor, a szeretet ünnepén ajándékot venni nekik, vagy névünnepünkön meghívni barátainkat, kiknek körében szellemes csevegés indul meg színházról, művészetről, apró eseményekről, és hogy mily széppé teszi az életet, ha őket megvendégelhetjük.
A barátot, gyűlöletet, feleséget, boldogságot, színházat, művészetet és vendégséget persze külön kellett egyenként megmagyarázni. Örömmel láttam, hogy Zatamon nagy figyelemmel hallgatja szavaimat, és előadásomról jegyzeteket készít. Már-már reménykedni kezdtem, de a végén azt felelte, hogy szavaimban némi ellentmondást vél felfedezni.
- Azt hittem - mondta - hogy tanulhatok tőled, mert valami összeműködő segítségről beszéltél, ami helyes matematikai értelemre látszott mutatni, de csalódtam. Nálatok ugyanis a kazo dolgokat pusztán bizonyos csoportokra tartják érvényesnek, ami viszont már azt jelenti, hogy nem kazo, mert másokkal szemben nem tartjátok be. Mert ha egyes személyeket közelállóbbnak képzeltek, és azoknak kedveztek, ezt csak úgy tehetitek, ha ugyanakkor másoknak kevesebbet vagy semmit sem nyújtotok. Vagyis mind a barátoknak nyújtott dolgok, mind az azokon kívülállóknak nem nyújtottak kimerítik a kazi fogalmát. Hiszen a barátok nem szükségből vagy általában az egyensúly alapján kapják, hanem - legalább így veszem ki szavaidból pusztán azért, mert kitaláltátok ezt a kazi fogalmat, hogy "barátság".
Ami pedig ezt a szót illeti: "szeretet", úgy látom, ezzel azt akarjátok jelezni, hogy egy szűk csoporton kívül álló emberekkel létük érdemén alul kell bánni, de akkor miért nevezed ugyanezt máskor gyűlöletnek?
Megdöbbentem értetlenségén, és magyarázni kezdtem a különbséget, de ő megmaradt annál, hogy ami az egyensúlyon és viszonosságon túl van, az kazi, és nincs értelme két külön szóra bontani. Ha pedig mi ezeknek külön értelmet is tulajdonítunk, az csak zavart látásunkat bizonyítja.
- Avagy - mondta -, miért kell létének érdemén felül értékelni a feleséget vagy szeretőt, mikor minden nőnek ugyanazon szervei vannak, valamint, úgy látom, a gyermekek közt is aszerint tesztek különbséget, hogy saját magatokból származott-e vagy sem, holott az idegen magból származott gyermekek is léteznek. Ti azonban az előbbit sajátotoknak nevezitek, holott minden személy csak a magáé, hiszen élete neki született, nem az apának. És az ilyen gyermeknek karácsonykor ajándékot vesztek, a többinek pedig nem. Ezt a gyermek előtt úgy tüntetitek fel, mintha az egyenlőségen és viszonosságon túl adnátok, és méghozzá ezt a tényked ésteket mint valami különösen helyeset állítjátok a gyermek elé, ami kétszeresen

is kazi. A gyermeknek ugyanis éppúgy kijár a sajátja a javakból, mint mindenkinek, és helytelen dolog azt úgy tüntetni fel, mintha tőlünk kapná, és méghozzá viszonosság nélkül.
De főleg helytelennek tartotta a karácsonyt, amiből azt olvasta ki, hogy a többi napokon jobban kell gyűlölnünk embertársainkat. Hiába magyaráztam, hogy nem a gyűlöletre, hanem a szeretetre alkották a karácsonyt, megmaradt annál a nézeténél, hogy a szeretet feltételezi a gyűlöletet, mint fény az árnyat, és csak ott teremhet szó erre, ahol az ellenkezője is megvan, és az, hogy valakit szeretünk, már önmagában tartalmazza azt, hogy másokkal szemben károsabban kell viselkednünk, tehát a szeretet maga kazi, ami ellentétet, viszályt, gondot, éhséget, romlást, kazi dolgok lavinaszerű halmozódását és ezzel a termelés és jólét csökkenését hozza magával.
Úgy vélte, nálunk roppant sok behin lehet, akik, bár tudják, hogy helytelenül cselekszenek, mégis igyekeznek többet enni, kevesebbet dolgozni, és másoknak juttatni a munkát, mert beléjük oltódott a szeretet mérge.
Csak azt nem értette, miért nevezzük mi pont azt az állapotot hasznosabbnak, mikor az ételből jut több és a munkából kevesebb, holott szerveinknek általános egyensúlyra van szüksége, és a túlterhelés egyformán káros akár a gyomrot, akár az izmokat terheljük túl.
Láttam, hogy így sohasem fogja megérteni a szeretet lényegét, és ezért megemlítettem, hogy mi, európaiak, mind egy közös, nagy próféta tanításait követjük, aki kétezer évvel ezelőtt kijelentette, hogy minden embertársunkat egyformán szeretnünk kell, tehát nem kis csoportokra terjed ki a szeretet, hanem az egész emberiségre.
Elmondtam, mily széppé és élvezetessé teszi életünket ennek követése, a hit, ami lelkünket megszépíti, gyönyörrel tölti el, vigasztal, és menedéket ad a csapások elől, és hogy mily felemelő a végtelen irgalom tudata, mely a léleknek támpontot ad.
- Nem egyszerűbb lett volna az életet eleve bizonyossá tenni? - kérdezte.
- Nem értem, hogy kerül ide ez a kérdés.
- Bizonyossá, kiszámíthatóvá tenni.
- De miért?
- Hogy ne kelljen a bizonytalanság elől a bizonytalanságba menekülni. Zavart és célszerűtlen okok csak zavart és célszerűtlen okozatra vezethetnek.
Ettől persze nem lettem okosabb. Azt feleltem, hogy válasza sokkal zavarosabb, mint a mi életünk, amit a mindenkire kiterjedő szeretet törvénye biztos alapokra hozott, és összekapcsolta az egész emberiséget.
Erre azt jegyezte meg, hogy mostani szavaim teljes ellentétben vannak a szeretetről előbb elmondottakkal, bizonyosra veszi azonban, hogy a kettő közül az előbbi a tény, mert ha a szeretet valóban az egész emberiségre terjedne ki, akkor nem is lehetne szeretetnek nevezni, mint ahogyan, ha az egész föld felülete a legmagasabb csúcs szintjére emelkednék, senki sem mondaná a földre, hogy annak minden pontja hegycsúcs, hanem síknak neveznénk, és nem is volna szavunk a hegycsúcsra.
Úgy vélte azonban, hogy az a próféta mégis hin lehetett, akiben megvolt a kazo állapota, csak mi nem értettük azokat a matematikai tényeket, miket előadott, éspedig valószínűleg azért, mert nekünk lelkünk van, ami zavarja a megértést, és ahelyett hogy szavait tudomásul véve átszületnénk a kazo állapotába, szavaiban "vigaszt", "szépet", "gyönyört" keresünk. Nyilvánvaló, hogy így nekünk sohasem lesz életünk.
Ez ellen erélyesen tiltakoztam. Elmondtam, hogy az ember lénye végtére is nem keze, lába vagy gyomra, hanem énje. A lélek pedig a szépségből és változatosságból táplálkozik, amelyre éppúgy szüksége van, mint a gyomornak az ételre.
Ezt merőben érthetetlennek nyilvánította, és kérte, magyarázzam meg, mi a szépség, amivel a lélek táplálkozik, és mi tulajdonképpen a lélek, amelynek mind olyan dologra van szüksége, ami az embernek magának szükségtelen, és én mégis azt mondom, hogy a lélek maga az ember. Mert - mint mondta - eddig csak mint a cselekedetek kötőanyagát említettem neki, de úgy látja, hogy az nemcsak válaszfal, ami a való világ tényei közé ékelődik, hanem valami önálló léttel is bír és nagyon zavaros valami lehet. Úgy viselkedik, mint egy élőlény, táplálkozást tulajdonítok neki, és mégsem tudom leírni alakját.
Szavain önkéntelenül mosolyognom kellett. Eszembe jutott egy régi betegem. Mint tanulatlan dokkmunkás került a flottához. Nagy tökfilkó volt az istenadta, akinek kiképzése sok gondot okozott feljebbvalóinak. Kezelése alatt magam is foglalkoztam vele, sokat beszéltem neki az angol flotta dicsőséges hivatásáról, az Egyesült Királyság múltjáról és hogy lelkünk mily édes tápot nyer a tradíciókból.
Midőn végül megkérdeztem, hogy tudja-e már, mi a tradíció, azt felelte:
- Valami pudingféle lehet.
Most hasonló feladat előtt álltam Zatamonnal szemben.

Hogy a lelket és a szépet jobban megvilágítsam, megemlítettem neki szépirodalmunk legjelesebb alkotásait: Shakespeare Hamletjét, Tolsztoj Karenina Annáját és Kreutzer-szonátáját, Ohnet Vasgyárosát, Dumas Kaméliás hölgyét, Ibsen Peer Gyntjét és általában a klasszikus műveket, mik az emberi lélek legmélyére bocsátkoznak le, felszínre hozva és megmutatva az ott kavargó szenvedélyek és indulatok titkos rugóit, pontos analízisben mutatva ki a titokzatos Én rejtelmeit, a meghasonlásokat és tudat alatti gátlásokat, mik néha a legtisztább lelkeket is elválasztják egymástól, disszonanciákba és katasztrófákba kergetik az embert, sőt - mint Raszkolnyikovot - gyilkosságba és mártíromságba is, de ugyanúgy ki is békítik az ellenséggel, sőt akár a halállal is. Kiemeltem, mily mély és tökéletes egy Karenina Anna jellemének ezer változatú analízise, mily élményt jelent meglátni és felismerni önlelkünket Faust doktor és Peer Gynt önmagával vívott küzdelmeiben.
Szavaimat figyelmesen végighallgatta, és a végén azt felelte rá, hogy úgy látszik, mi magunk alkotta hínárokba veszünk el, mert ahelyett, hogy a dolgokat tiszta valóságukban látva, egyszerűen *élnénk*, inkább részegen bolyongunk lidérces problémák önmagába záródó labirintusában. Azt a véleményét fejezte ki, hogy a lélek valami szörnyű betegség lehet, ami mindent megzavar, és megakadályozza a kazo egyensúly kialakulását. Csak azt nem értette, miért kell a lelket, mint zavaros és terhes valamit, hosszú könyvekben folyton csak analizálni, ahelyett, hogy annak haszontalanságát felismerve mint selejtet eldobnánk, és olyasvalamit keresnénk, amivel élni lehet.
- Nálunk is megesik - mondta -, hogy a metilalkohol, kénsav vagy a cellulóz előállítása nem sikerül. Mindezeket száz- és százféleképpen lehet rosszul csinálni, de őrültnek néznénk azt, aki életét annak szentelné, hogy megírja, milyen a *rossz* cellulóz, hányféleképpen juthatunk el a rossz cellulózhoz, hányféleképpen mehet tönkre a cellulóz, és hányféle célra *nem* lehet használni. A mi könyveink csak a jó cellulóz előállítását tartalmazzák, csak annak tulajdonságait ismertetik, amiről azonban nálatok egy szót sem írnak. Főként azonban azt nem értem, miért nevezed alkotásnak azt, ha valaki munkaerejét alkotásoktól elvonva, rossz és helytelen dolgok meddő boncolgatására pazarolja életét.
Hogy rossz és helytelen dolgoknak nevezi alkotásainkat, ez ellen hiába tiltakoztam, beláttam, hogy ezeknek csak a puding a táplálék, így hát csak arra a kérdésre akartam még felelni, hogy egyáltalán miért írják a könyveket.
Azt mondtam, hogy szórakoztatásra, ami az embernek jólesik, tehát szüksége van rá. Arra a kérdésre, hogy mi a szórakozás, megemlítettem az olvasást, játékot és csevegést. Persze, ezeket is kazi dolgoknak nyilvánította.
- Nálatok a beszélgetés is kazi? - kérdeztem meglepetve.
- Nem az a szükséges beszélgetés. De úgy látom, te valami önmagáért folytatott, tehát felesleges beszélgetésről szólasz, ami éppen azért nem is eshet olyan jól, mint az alkotó munka.
- De az alkotó munka utáni időben!
- Olyankor pedig pihenésre van szükség. Avagy mit szólnál az olyan emberhez, aki céljához fáradtan megérkezve leül, és ülve is lépésre járatja tovább a lábát? Akinek pedig ez jólesik, annak élete már kibillent az egyensúlyból, mert az bizonyára éppúgy ki tud elégülni a felesleges, mint a szükséges beszélgetésben, sőt esetleg jobban, és keresi az alkalmat, hogy a szükségestől a szükségtelen javára vonja el idejét, míg mások a szükségessel foglalkoznak, termelnek, ami már nem egyensúly, nem kazo. A felesleges értékelése a csíra, amiből a kazi dolgok születnek, amit te szépnek, szórakozásnak, irodalomnak és egyéb értelmetlenségnek nevezel.
Mindezekből csak azt láttam, hogy voltaképpen nem érti, mit mondok, és megjegyeztem, hogy lényegesen más a munkától ellopott idő és a tisztes munka utáni, felfrissítő szórakozás, ami éppen az elme és test munkaképességét emeli. Ő azonban makacsul hajtogatta:
- Nem létező dolgok műveléséből csak kár háramolhatik, mert mi magunk a létező világban élünk.
Sokat gondolkoztam, hogy példát mondjak olyan szórakozásra, amit a kazo szempontjából sem kifogásolhat. Végre a sakkjátékot említettem meg mint a lélek ártatlan szórakozását, amiből igazán senkire sem háramolhatik kár.
Lerajzoltam a mezőnyt, majd apró papírszeletekre a figurákat, és elmagyaráztam a játékszabályokat, ami, mondhatom, súlyos feladat volt. Soha ilyen nehézfejű tanítványom nem volt. Mikor ötödször elmagyaráztam, hatodszor újra azt kérdezte:
- De mi a cél?
- Az ellenfél királyát kiütni - mondtam, és újra kezdtem magyarázni.
Végre hosszas vállvonogatással beleegyezett egy partiba. Kiléptem egy paraszttal, és intettem, hogy lépjen, mire megfogta királyomat, kitette a tábla mellé, és kérdőn nézett rám.
- És most mi az értelme? - kérdezte bambán.

Bosszúsan visszatettem a figurát.
- Az nem megy ilyen egyszerűen!
- Látod, hogy megy!
- De be kell tartani a szabályokat! Így persze hogy nincs értelme. Ha szabályosan lejátszod, meglátod, hogy lesz értelme.
Nagy nehezen lejátszottuk. Persze megvertem.
- És most? - kérdezte.
- Most én vagyok a győztes.
- Az mi?
- Megnyertem a játszmát.
Hosszan gondolkozott. Látszott, hogy még mindig nem érti.
- És az mi? - bökte ki végül.
- Hogy én győztem.
- Ti egyik szóval magyarázzátok a másikat, amire, úgy látszik, azért van szükségtek, mert egyiknek sincs köze a valósághoz. Mindkettőt magatok faragtátok anélkül, hogy egyiknek is volna tartalma.
Képtelen volt megérteni, hogy - az ő szavai szerint - miért csináltuk a semmit ilyen hosszan és körmönfontan, aminek akkor sem lett volna értelme, ha mindjárt az elején kiütöm a királyát, és azt a következtetést vonta le, hogy valószínűleg egész életünk és közéletünk is abból áll, hogy a semmit komplikáljuk, hogy képzelt bálványok irányítják cselekvéseinket. Márpedig ha a semmit valóságként értékeljük, ebből csak nyomor, viszály és kazi dolgok halmozódása származhatik, ami, úgy látszik, mind annak a betegségnek következménye, amit én léleknek és érzelmeknek nevezek, és ami bennünket elvon az alkotásoktól.
Bántott ez a fitymáló hang, és ellene vetettem, hogy éppen a lélek az alkotások szülője, ez az, ami szárnyal, ami felemeli az embert a szürke földről, és alkotásokra bírja.
Bizonyságul felhoztam a festészetet, megemlítve egy Mona Lisa lebilincselő nagyszerűségét, a templomokat, szobrokat, síremlékeket, középületek díszes márványhomlokzatát, tehát, az előbbieken okulva, mind csak kézzelfogható, valóságos dolgot, amire még ő sem mondhatja, hogy nincs, de makacsul ezt felelte:
- Mindez éppen azt bizonyítja, hogy a lélek elvonja energiátokat az alkotó munkától, kibillenti és mellékvágányra tereli. Csak azt nem értem, hogyan nevezheted szárnynak azt a nyűgöt, ami az élet könnyű megélésében akadályoz, energiátokat tévutakon fecsérli el, problémák labirintusába és értelmetlen meghasonlásokba visz benneteket? Ez a teher nemcsak nem emel, hanem akadályoz az előhaladásban, és lehúz, de nem a földre, mely az élet egyetlen igaz terepe, hanem a föld alá, hol sötétben támolyogtok, és nem tudtok az egyszerű, napfényes valóságra kivergődni. Ennek következménye a sok csapás, gyűlölet, nyomor, középületek, irodalom, bizonytalanság, ajándék, elnyomás, szeretet, hazugság, festmények és mindaz a sok súlyos életteher, amit most elmondtál.
Mindezekből pedig annak újabb bizonyságát olvasta ki, hogy az élet megélésének egyetlen módja a kazo, az összeműködő segítség, mikor mindenki egy közös célért dolgozva, a köznek szenteli életét.
- Ezt persze ti szeretettel, áldozatkészséggel és más ilyen furcsa, a valósággal össze nem függő szavakkal mondjátok, holott ezek a szavak egyrészt nem létező fogalmakat jelölnek, másrészt olyan tettekre vezetnek benneteket, amelyek ellenkeznek a tiszta kazóval, pedig ez a valóságos hasznosság egyetlen módja, csakhogy ti nem ismeritek.
Ezt az egy vádat azután igazán nem engedhettem magunkon száradni. Kijelentettem, hogy hazámban minden polgár egy közös célnak rendeli alá életét, mert tudja, hogy a haza elvesztésével minden elveszett. Mint a közösség szellemének legnagyszerűbb letéteményesét, a hadsereget említettem meg, felsorolva őseink küzdelmeit, amivel megalapították hazám mai világhatalmát.
Zatamon egy darabig figyelmesen hallgatott, de homlokán mind erősebben tűnt fel valami furcsa, aggódó vonás. Majd váratlanul felállt, és megjegyezte, hogy úgy látszik, a mai tanulás megártott nekem, mert szavait meg sem tudom érteni, és amit az utóbbi percekben mondtam, annak nemcsak a valósággal nincs kapcsolata, de még egymással sincs összefüggésben, tehát nem is valószínű.
Újból kezdtem neki magyarázni a honvédelem magasztos feladatait. Háromszor is újra kérdezte, háromszor kellett ismételnem, de végül is csak annyit sikerült vele megértetnem, hogy vannak esetek, mikor a polgárnak életét kell áldoznia, hogy a haza fennmaradjon.
Erre azt kérdezte, mi a haza.
Megmondtam, hogy a polgárok összessége, mire megint az elejét nem értette, és azt kérdezte, hogy tudunk mi összességben úgy élni, hogy külön-külön mind meghalunk?

Letörten legyintettem, ő pedig megállapította, hogy nagyon fáradt lehetek.
Ezzel távozni akart. Hiába tiltakoztam, mondván, hogy mindaz, amit mondtam, a valóságban is úgy van, hiába erősítettem, hogy magam is azzal foglalkozom, hogy meggyógyítom a sebeket, miket előzőleg mások ütöttek, azt felelte, hogy szavaim egyre ellentmondóbbak lesznek, és valamit bizonyára rosszul figyeltem meg.
Én azonban nem hagytam elmenni. Kijelentettem, hogy mindent meg fogok magyarázni, és ő is meg fogja érteni.
Zatamon visszaült.
- De hát miért teszitek mindezt? - kérdezte.
- Mert tudunk érezni.
- Nekünk is ugyanolyan érzékszerveink vannak, mint neked, mégsem tesszük.
- Mert érzitek a hőt, fényt és hangot, de a boldogságot nem.
- Mi hát az, amit te boldogságnak nevezel?
- A lélek kielégülése.
- Az, hogy a lélek jóllakik?
- Valami olyasféle.
Elgondolkozott.
- A te lelked jóllakott, mikor sakkoztunk?
- Igen, mert megnyertem a játszmát. Látod, ennek örömét ti nem élvezitek.
- És hogy éritek el, hogy mindkét fél megnyerje a játszmát?
Nyomott hangulatom dacára elmosolyodtam.
- Hogy képzeled ezt? Azért játszma, hogy egymás *ellen*, és ne *egymásért* játsszuk. Az egyik félnek vesztenie kell.
- És a vesztes fél is boldog?
- Nem. Az boldogtalan. De máskor ő is lehet nyertes.
- Akkor miért teszitek boldogtalanná az egyik felet?
Őszintén megvallva, kérdése kissé meglepett, és alaposan össze kellett szednem gondolataimat, hogy megértessem a helyzetet.
- Az úgy van - kezdtem -, hogy a boldogság bizonyos energiaszerzést jelent a léleknek, és mint minden energia, ez is valami nívókülönbségből ered: az eredményekből, miket én értem el, és nem más.
- Fejtsd ki ezt érthetőbben.
Magyarázatul felsoroltam neki a haditengerészetnél szokásos kitüntetéseket, beszéltem a fáraók hatalmáról, maharadzsák kincseiről, majd példaképpen megemlítettem a bélyeggyűjtést is.
- Na és - mondtam végül - mi értelme volna a kitüntetéseknek, ha mindenki mellén ugyanazon kitüntetések függenének? Mi tenné boldoggá az indiai maharadzsát, ha mindenkinek ugyanannyi gyémántja volna, mint neki, vagy a bélyeggyűjtőt, ha mindenkinek volna Mauritiusa?
Fejét csóválta.
- Úgy látom, a boldogsághoz nem is egy, hanem igen sok ember boldogtalansága szükséges.
- A boldogság mint energia az elért nívóval arányos, amit csak másokhoz való helyzeti viszonyunkkal mérhetünk. Valaki minél több ember közül emelkedik ki, annál boldogabb, de ez másként nem is képzelhető. Viszont éppen a boldogság vágya az, ami minket alkotásra és munkára serkent. Enélkül még ma is a fákon mászkálnánk.
Ezt is teljesen érthetetlennek nyilvánította, majd azt vonta le, hogy a boldogság is üres és elérhetetlen délibáb.
- Mert - mint mondta - a dolog természetéből folyik, hogy mindenki más fölé legfeljebb *egy* ember emelkedhet, tehát a többiek nyilván mindannyian boldogtalanok.
Az volt a véleménye, hogy a boldogság nem is létezhet, mert ha volna, már megszűnne lenni.
- Hogy érted ezt? - kérdeztem.
- Minden rögeszmétek a megvalósulás pillanatában szűnik meg, és a ti képzelt céljaitok, miket általában kultúrtörekvéseknek szoktál nevezni, épp ebben különböznek a valóságos céloktól. Az éhes ember addig szenved, míg éhes, de ha jóllakott, örül, és örömét nem csökkenti az, ha mások is jóllaktak, mert a gyomrot nem mások éhsége, tehát nem a nívókülönbség *fogalma*, hanem a jóllakottság anyagi valósága elégíti ki. Lelketek azonban csak mások éhségéből táplálkozik. Az admirális boldogtalan lenne, ha mindenki admirálissá válna, a bélyeggyűjtő pedig tűzbe vetné albumát, ha egy nagylelkű kormányzat, amely a közboldogságot akarja elérni, mindenkinek juttatna Mauritiust. Ahogyan a szeretet általánossá válása annak megszűntét és a kazóba való átmenetét jelentené, éppúgy szűnne meg a boldogság, ha

mindenki elérhetné. Ezért törik fejüket hiába bölcselőitek is egy boldog államon. Nos, elképzelhető-e olyan dolog, ami csak addig van, amíg nincs?
Közbe akartam vágni, de ő leintett és folytatta:
- Beszéljünk azonban arról, hogy egyáltalán *anyagilag* kielégíthetőek-e a kultúrszükségletek? Ugyanis lelketek törekvése sohasem a segítés, hanem mások megrablása, hiszen ez ad nívókülönbséget. Lelketek gyomra azonban feneketlen zsák, melynek telítettsége nem ismer határt. Valóságos gyomrunk köbtartalma meg van határozva. Egy bizonyos mennyiségű ételnél több nem fér bele, és a gyomor túlterhelése éppoly fájdalmas, mint az éhség. Tizennyolc foknál hidegebb és huszonnégynél melegebb környezetben egyformán rosszul érezzük magunkat, de a kultúrszükségleteknek nincs felső határa. Ha királyaitok aranyhintón járnak, és százféle ékszertől nehéz díszruhát viselnek (ami már magában véve is szükségtelen), még mindig nem engedik meg a népnek, hogy maradék munkaerejét saját fizikai léte javára használja fel, hanem piramist építtetnek maguknak, vagy háborút viselnek a többi nép ellen, hogy azokat is nyomorba döntsék a nívókülönbségért. A lélek csak egymás eltiprására, és sohasem segítésére hajszol benneteket, és méghozzá teljesen céltalanul, mert hiszen a cél elérhetetlen.
A boldogságot jóllakásfélének nevezed. De csak a testi jóllakás elégíthető ki, ez azonban teljesen. Ha ez volna célotok, feleslegessé válna köztetek a bíró, rendőr, katona, és szabadon lehetnének az áruk a raktárakban, hiszen kazo ember számára semmi értelme nincs embertársainak munkaerejét arra használni fel, hogy önmagunknak felesleges dolgokat készíttessünk, és az erőt elvonjuk a szükséges alkotásoktól.
Valaha azt mondtad - folytatta tovább -, hogy a pénz a javak igazságos elosztását biztosítja. Ellenkezőleg: csak az igazságtalan elosztást kell a vásárlóerő előre való elosztásával biztosítani. A valóságos célokat az elosztás erőszakos szabályozása nélkül bőven el lehet érni, hiszen testi szükségleteink oly kicsinyek, csak a lélek boldogságának délibábja űz marakodásba. A lélek az örök rablás és harc törvényeinek alapoka.
Nem akartam szó nélkül hagyni a léleknek ilyen ferde beállítását, és ellene vetettem, hogy a lelki boldogságot nemcsak az egymás fölé emelkedésben, hanem a megalázkodásban és lemondásban is megtalálhatjuk. Példaként ismertettem a buddhizmust, amely épp a vágyak teljes leküzdésére törekszik. Megemlítettem a yogikat, akik nem viselnek gyapjúruhát, képesek hetekig nem táplálkozni, mialatt a lélek szárnyain a magasba emelkednek a vágyaktól terhes földről.
- Nem csodálkozom azon - felelte -, hogy a lélek ilyen zavaros és önmagával ellentétes valami, annál inkább, mert a maharadzsák és yogik boldogságában csak ti láttok ellentétet, akik a szeretetet és gyűlöletet is ellentétnek hiszitek.
Majd azzal folytatta, hogy sokkal jobb volna, ha a yogi nem szárnyalna, hanem a földön maradna, és nyugodtan táplálkozna a szent tehén húsából, mert - mint mondta - fizikai létünkön semmiféle szárnyalás nem tud változtatni, és a kazo szempontjából egyaránt káros, ha saját testünket nyomorítjuk meg vagy másét, mert minden test egyforma és valóság.
- Az - mondta -, hogy a lélek titeket egymás fölé vagy alá űz, egyaránt azt bizonyítja, hogy nem az egyensúlyra és harmóniára való, hanem abból billent ki benneteket.
Jellemzőnek találta, hogy éppen ott vannak maharadzsák, ahol a fakírok lelke a magasban szárnyal, míg testüket a tetvek marják, és éheznek.
- Testünk atomokból áll - ismételgette -, és ezen semmiféle lelki szárnyalás nem változtat. Kazi szándékkal el lehet ugyan képzelni, hogy nem levegőre és ételre, hanem éhezésre és gyémántra van szükségünk, sőt elérhetjük, hogy örömünket természetellenesre fordítjuk, amit te igen helyesen nevezel boldogságnak, megkülönböztetésül a természetes örömtől, de tüdőnket és emésztőszerveinket úgysem tudjuk átalakítani. Sőt ez nem is szükséges, hiszen a természet akaratát oly könnyű kielégíteni, míg a gyémántot, piramist és aranykocsit oly nehéz létrehozni, és csak gyomrunk és tüdőnk rovására tehetjük.
Általában képtelen volt különbséget találni a maharadzsák és fakírok élete között. Mindkettőt egyaránt betegnek nevezte.
- Tehát mi a voltaképpeni véleményed a lélekről? - kérdeztem, mert kissé hosszúra nyúlt a vita, és szerettem volna az eredményt röviden összefoglalva hallani.
- *A lélek betegség, mert diszharmóniában áll a testtel. Míg a testet biológiailag átalakítani és hozzá hangolni nem tudjátok, addig mindig romlástokat fogja okozni.*
Pár pillanatig viaskodtam magammal, hevesen akartam válaszolni, bár tudtam, hogy ezzel semmit sem érek el. Hogy mégis fékezni tudtam magamat, azt inkább annak köszönhettem, hogy eszembe jutott: vitánk során teljesen eltértünk a tárgytól, és a legfontosabbra még most sem kaptam választ.
Már az ajtónál volt, mikor utánakiáltottam, hogy még csak egyetlen kérdésre szeretnék választ kapni. Zatamon megfordult, én pedig megkérdeztem:
- Azt mondd meg, mi tartja bennetek a kazo szellemet? Ha nálatok nincs törvény, igazságszolgáltatás,

nevelés, mi az, ami mégis fenntartja azt, amit kazónak és egyensúlynak nevezel?
- Hogy mi tartja fenn az egyensúlyt?! Hát az egyensúly maga! Csak különböző súlyok billentik ki a mérleget!
Tehát megint egy olcsó aforizmával akarja elütni a dolgot! Ez a makacsság hovatovább azt a gyanút ébresztette bennem, hogy talán nem is olyan értetlen, mint ahogy mutatja, hanem féltve őrzött titkokat rejteget előlem. De most már elhatároztam, hogy nem engedek mellébeszélést. Vagy feleljen a kérdésemre, vagy mondja meg, hogy nem közölheti a titkot.
- Hajlandó vagy-e végül is felelni a kérdésemre? - tettem fel az egyenes felszólítást.
- Voltaképpen mit nem értesz?
- Nem értem ezt a teljes együttműködést! Azt, hogy itt senkinek sincsenek eltérő, egyéni céljai. Hogy képzelhető el a törvény nélküli törvény, az erkölcs nélküli erkölcs? Hol van az erő, ami a pályák betartását biztosítja?
- Nem tudom - felelte -, hogy lehet ilyent kérdezni. Mi kényszeríti a bolygókat, hogy elliptikus pályájukat betartsák, ha nem maguk a bolygók, melyek tömegének vonzása így adódik ki?
Majd arról beszélt, hogy a vonzás sem különálló valami, hanem maga a bolygó, tehát minden, ami történik, azért történik így, mert minden, ami van, *létezik*. Majd így folytatta:
- Erő csak akkor kellene, ha más pályára akarnád őket bírni, mert az erő csak az egyensúly kibillentéséhez szükséges. Ezt az erőt adja nálatok a lélek. Ti a kazót az összeműködés acélerős törvényének nézitek, és törvényhozót kerestek, holott az egyszerűen csak *van*. Teljes rend csak a magától levőtől eredhet, mert ezt minden dolog biztosan betartja. Ezt a fizikában a legkisebb ellenállás útjának nevezik, ami például a szabadon eső test számára a függőleges. Minden törvényhozás csak káros beavatkozás, mert kibillenés, hibák forrása és bizonytalanság. Egyszóval: kazi.
- Talán ne beszéljünk a kozmoszból vett, amúgy is kétes hitelű példázatokban - feleltem türelmetlenül -, mert ez ismét félrevezeti vitánkat. Én a ti *társadalmi* rendszeretekről szeretnék felvilágosítást kapni.
- Úgy beszélsz, mintha az ember nem a kozmosz tagja volna. Neked hasonlat a valóság, és így igazán nem csodálom, ha viszont nem létező problémáitokat valóságnak hiszitek.
- Hogy érted ezt? - kérdeztem. - Csak nem akarod ezzel azt mondani, hogy a gravitáció és a kazo...
- De igen. Az ember is a kozmoszban él, tehát a kazo nem törvény, nem szokás, hanem maga a kozmosz valósága, amellyel lényegileg is azonos. Minden, ami a világon létezik, a kazo szerint létezik, mert a kazo az *általános valóság*. Ami ezenkívül van, az nem létezik, mert kazi, *ami maga a nemlét*.
Szavain hosszan gondolkoztam. Korrekt gentlemanhez illően azokat nem elvetni, hanem megérteni kívántam. Minden mondatát újból, lelkiismeretesen átgondoltam, de minél inkább törtem a fejemet, annál zavarosabbnak tűntek fel előttem.
Végül is arra a meggyőződésre kellett jutnom, hogy elveik nem egyebek sületlen zagyvaságoknál, amelyek a józan angol felfogás számára teljesen érthetetlenek, és nyugodt lelkiismerettel állíthatom, hogy az én helyemben hazámnak minden művelt polgára hasonló véleményre jutott volna.
Az egész beszélgetésből tehát csak azt ismertem meg, hogy mi *nincs* nálunk, és mire *képtelenek*. Vajmi kevés ahhoz, hogy a hin élet titkát megértsem.
Elhatároztam, hogy egyelőre felhagyok a kutatással, az időre és személyes tapasztalataimra bízva problémáim megoldását.

Hatodik fejezet

Szerző kikerül a hin életbe, és orvosi gyakorlatot folytat - A hinek csodálatos orvostudománya - Szerzőt ártatlanul gyilkosságba keverik, mire elhagyja állását - A hinek nincsenek tekintettel a gyermeklélekre - Szerző szövőmunkás lesz, de az unalom majdnem katasztrófába sodorja

Zatamon egy nap közölte velem, hogy úgy látja, immár eleget tanultam, és hasznos tagja lehetek a hin társadalomnak. Megjegyezte, hogy agybeli struktúrám nem látszik ugyan elég tisztának, és valószínű, hogy az élet teljességéhez szükséges tökéletességet mint *állapotot* nem is fogom elérni, de ha meglesz bennem a gyakorlat szándéka, használhatóvá lehetek.
Mint mondta, több kétségtelen behinnel is volt már dolga, akik a kazo állapot hiányával is el tudták végezni az élet feladatait.
Ezek persze csetlettek-botlottak, mert agyuk nélkülözte a természetes iránytűt, de a másoktól ellesett módszerek mégis úgy formálták tetteiket, hogy a nem orvos laikus észre sem vette a szervi fogyatékosságot, mint ahogy a süketnéma is megtanul beszélni mások ajkáról, bár a hangot, amit kiad, sohasem fogja lényegileg átélni.
Közölte tehát, hogy eltávozhatom az intézetből, és megkezdhetem az életmunkát.
El voltam tehát küldve, és rettegés fogott el jövöm iránt. Tanácstalanul álltam, azt kérdeztem, mit kell tennem, elvégre nem tudhatom, hol van szükség alkalmazottra, hol hajlandók engem felvenni.
Ő pedig azt felelte, hogy oda menjek, ahova akarok, és ne várjam, hogy irányítsanak. Mindenki maga tudja legjobban, mit tud, mások dolgába beavatkozni kazi volna.
Szavai persze nemhogy megnyugtattak volna, hanem a legnagyobb bizonytalanság érzetével töltöttek el. Hazámban minden iskolai bizonyítványnak pontos és határozott értéke van, a polgár tudja, hova jogosít, hogy melyik hivatalnak ki a vezetője, illetve saját barátai közül ki van vele jóban, de mit kezdjek itt, az anarchia országában, kivetve a bizonytalanságba?
Első probléma a lakás volt. Mert ebédet és ruhát már tudtam szerezni, de lakásügyekről fogalmam sem volt.
Amint a kórházat elhagytam, jó pár órát lődörögtem a környéken, majd kimentem az erdőbe. De a hűvös este visszakergetett.
Végre, minden bátorságomat összeszedve, benyitottam egy házba. Gondoltam, megkérem az egyik lakót, hogy adjon szállást az éjjelre. A hinek könnyen vendégelők. (Vendég*szeretőknek* igazán nem nevezhetem őket.) És ahogy idejöttömkor sikerült szállást kapnom, talán sikerülni fog most is.
A lakásokat végigjártam. Az ajtók persze sehol sem voltak zárva, és belépésemre a lakók meg sem fordultak. Senkivel nem törődnek, míg meg nem szólal. A nemkívánatos vendéget pedig éppúgy nem ismerik, mint a kívánatosat.
Az első, akihez benyitottam, olvasott, nem akartam zavarni, a másik már levetkőzve hevert az ágyon. Két lakásban senkit sem találtam otthon. Végre a harmadik lakóját megkértem, hogy adjon szállást.
- Miért? - kérdezte az. - Nincs üres lakás a házban?
- Hát van? - kérdeztem érdeklődve.
- Én azt nem tudhatom. Nézd meg.
- Hát ki tartja nyilván?
- Senki - felelte és elfordult.
Ha elővettem volna belohin igazolványomat, talán kaptam volna felvilágosítást, de nem mertem vele nagyon tüntetni, mert engem mint a társadalom hasznos tagját bocsátottak el, és mint elhelyezkedni akaró mégsem akarom azt hangoztatni, hogy mit nem tudok. Magam energiájára vagyok utalva, tehát mindent magamnak kell megtanulnom. Így hát szó nélkül kifordultam, és végigjártam a házat.
Bizony minden lakásban volt valaki, vagy a berendezés mutatta, hogy lakják. Végre a második emeleten az egyik ajtón ezt a cédulát láttam kifüggesztve:
"Elköltöztem."
Lenyomtam a kilincset, persze kinyílt. Körülnéztem, de minden jel azt mutatta, hogy mégis lakik benne valaki. Az összes bútorok, székek, ágy, minden a helyén. Ott a telefon, a lámpa, és minden hajszálnyira ugyanolyan, mint amelyik szobában először éjjeleztem. De akkor mit jelent a cédula?
Tanácstalanul forgolódtam, de minthogy egyelőre nem láttam bent senkit, lefordítottam az ágyat a falból, amely meg volt vetve, és ruháimat ledobtam magamról. Aztán a fürdőszobába mentem meleg fürdőt venni, mert az erdőben kissé átfáztam.
Egy fél óráig vártam a gazdát, és nagyon elálmosodtam, tehát lefeküdtem.

Csak napok múlva derült ki, hogy a szobának tényleg nem volt lakója, és a cédulát éppen azért teszik ki elköltözéskor, mert másképp senki sem tudná megkülönböztetni az üres lakást a lakottól.
Másnap reggel tüzetesebben körülnéztem a szobában.
Az általam már ismert készülékeken kívül néhány gombot fedeztem fel a falon. Mindegyiken felírás. Egyik a hőmérséklet-szabályozót helyezte működésbe, másik az ablakot mozgatta, harmadik a ventillátort. Egy gombra ez volt írva: "Jelentő." Ezt is megnyomtam, és kíváncsian néztem körül, de nem történt semmi. Tíz másodperc múlva azonban a hátam mögött egy hang ijesztett meg:
- Rendben.
Összerázkódtam, megfordultam, de senki sem volt mellettem. Egy fali hangszóró beszélt.
Vártám, mi következik, de nem történt semmi.
Fel-alá járkáltam, töprengve jövő sorsom felöl. Az ablakokat leeresztettem, és meglepetve láttam lent az autók százait suhanni, míg felettem a magasvasút kígyózott. És mindebből egy hangot sem hallottam. Mintha némafilmet látnék. Közben persze egészen megfeledkeztem a hangszóróról is.
Most azonban hátam megett kattant valami. Megfordultam. A falban egy csapóajtó nyílt le, belőle egy kis fémhenger nyúlt ki.
Odamentem, megfogtam, mire levált.
Amint forgattam, rájöttem, hogy ki lehet nyitni.
Felnyitva két kisebb hüvely esett ki belőle. Egyikben tej, másikban néhány szem gyümölcs volt.
Vagyis a "jelentő" gomb megnyomásával azt jelentettem be, hogy a szoba lakója itthon van.
Úgy látszott tehát, egyelőre minden rendben van. Kényelmetlen bizonytalansági érzésem kissé alábbhagyott. Hiszen így elélhetek itt akármeddig anélkül, hogy közéjük kellene keverednem, amitől nagyon féltem. Sohasem tudja az ember, hogy közöttük élve mikor sérti meg a kazo szabályait.
Reggeli után újból fel-alá járkáltam, és jólesett a tudat, hogy békében élhetek. Később kezdett egy kissé unalmas lenni, és szinte megörültem, mikor nyílott az ajtó, és egy hin lépett be.
Kissé meglepődött, én pedig azt hittem, mégis van lakója a szobának. De aztán nyugodtan a falhoz lépett, porszívócsövet húzott ki, és ezzel kitakarított, a fürdőszobát egy tömlőből vízsugárral locsolta végig, a reggelim hüvelyét visszadugta a falba, majd megindította a ventillátort, és eltávozott.
Aztán megint csend borult rám, és újabb kutatáshoz fogtam.
A falban, egy csapóajtó mögött, nagy nyílást fedeztem fel, ami egy kéményszerű járatba torkollott. A földszintre lemenve megismertem rendeltetését: egy nagy gyűjtőedényben végződött, melybe a szennyes ruhát dobálták. Innen azt, úgy látszik, a mosoda időnként elszállította. Mellette egy szekrényben viszont tiszta fehérnemű volt közhasználatra kitéve.
Szobámba visszatérve, egy darabig hevertem, majd magamat elunva, kimentem, és fel-alá lődörögtem az utcákon, a szürke, egyhangú falak és suta fák közt. Délben egy étkezőhelyen megebédeltem, és azon gondolkoztam, mivel fogom a délutánt eltölteni, hogy szabadságomat kellemesen használjam fel.
Arra gondoltam, hogy kiutazom a tengerpartra.
Oda kiérve, többször végigmentem a parti sétányon, majd felkapaszkodtam egy sziklára. A végtelen tenger örök hullámzása lassan elálmosított. Így aludtam egy órát, és felébredve megint az a probléma gyötört, hogy mit csináljak estig.
Üresen és gondolat nélkül sétáltam egy újabb órát, majd leültem egy padra. Unalmamban malmozni kezdtem a hüvelykujjammal. Ezt gyakoroltam felváltva előre és hátra.
Órámat többször elővettem, hogy mikor lesz este, amikor megvacsorázhatom. Sétálni indultam, és lépéseimet számoltam, a távolságokat a legkülönbözőbb irányokban mérve, és sajnáltam, hogy nem tudtam tovább aludni.
Valósággal öröm volt számomra, mikor éhes lettem. Az evés mindig változatosság. Beutaztam a városba, megvacsoráztam, majd hazamentem, és a síri csendben újra lefeküdtem.
Másnap reggeli után újra jött a takarító. Megütközve nézett rám, és megkérdezte:
- Ha délutáni munkád van, miért nem szólsz, hogy a délutáni takarítót küldjék?
Zavartan hebegtem valamit, hogy így és úgy, elfelejtettem, ő pedig megígérte, hogy jelenteni fogja.
Utána sietve eltávoztam, és késő estig összevissza csatangoltam. Délelőtt sikerült a folyóparti heverőkön aludni egy órát, sőt ebéd után is elálmosodtam, de nem mertem lefeküdni, mert akkor éjjel nem alszom, ami pedig még rosszabb volna.
Így aztán megérlelődött bennem a tudat, hogy mégis valami munkába kellene kezdenem, mert a semmittevést nem lehet sokáig kibírni.
Mivel foglalkozhattam volna? Seborvos vagyok, hát elsősorban szakmámban próbáltam elhelyezkedni.
Következő reggel kimentem a kórházba, és a vezetőséget kerestem. Ilyenről azonban senki sem tudott, azt

mondták, a kórház arra való, hogy betegeket gyógyítsanak.
Az egyik orvosnak látszó hinnek megmondtam, hogy magam is orvos vagyok. Hivatkoztam az oxfordi egyetemen szerzett diplomámra, de nem tudta, mi az. Kénytelen voltam származásomat és eddigi szereplésemet felfedni, majd megmagyarázni a diploma lényegét, de ekkor meg azt kérdezte, hogy tudják az emberek megállapítani, hogy a másik mit tud.
- Mert - mint mondta - a tudás az emberen belül él, kívülről megállapítani egyelőre nincs mód, de nem is szükséges, mert azt, hogy az illető miben sajátított el jártasságot, úgyis tudja maga az illető. Egyébként, úgy látom, nekem mindezekhez nincs közöm, azt mondd meg tehát, hogy mit akarsz *éntőlem*?
- Szeretném, ha ide felvennének, és dolgozhatnék.
- Az a te dolgod - felelte. - Azt mondd meg, *tőlem* mit akarsz?
Most én bámultam. Ha tíz évig éltem volna köztük, akkor sem tudtam volna kiismerni komplikált szokásaikat.
- Értsd meg - szóltam -, én seborvos vagyok, és dolgozni szeretnék.
Megint azt felelte, hogy az az én ügyem!
- Hát nincs valami rendszer?
- Attól függ, melyik szakon. Minden betegséget más rendszerrel, gyógyítunk.
Türelmem végére értem. Az értetlenségnek is van határa. Egyszerűen kijelentettem:
- Én itt akarok dolgozni, és kérlek, vezess be az itteni munkába.
Ezek a szavak csak a türelmetlenség miatt jöttek ajkamra, nem is gondoltam akkor, hogy ezzel megtaláltam az egész itteni életnek a kulcsát.
Orvoskollégám minden meglepődés nélkül megfogta karomat, és elmagyarázta osztályának egész berendezését és szokásaikat.
Annyit mondhatok csak, hogy bár sok csodálatos dolgot láttam a hineknél, de ehhez a kórházhoz foghatót álmomban sem képzeltem volna, és míg kollégám vezetett, egyik ámulatból a másikba estem.
Nem volt az kimondott sebészet. Ők egészen más, előttem ismeretlen alapon osztályozzák a betegségeket. De még kórházhoz is alig hasonlított.
Ha ugyanis mi kórházra gondolunk, fehérre festett, tiszta kórtermek sora jut eszünkbe. Rengeteg épületeiket látva, én is azt gondoltam, hogy itt legalább húszezer beteg fekszik.
Csak azután derült ki, hogy a kórtermek - vagy, mint ők mondták: *alvótermek* - az épületeknek csak igen kis részét teszik ki, és az egészben nincs több négy-ötszáz betegnél.
Ennek pedig két oka van: először a messzemenő megelőzés folytán náluk sokkal ritkább a megbetegedés, másodszor igen fejlett gyógykezelésük révén aránylag hamar kigyógyulnak.
A kórház legnagyobb része inkább egy hatalmas gyártelephez hasonlított. Kollégámmal termek és fülkék végtelen során mentünk át; gumipadlós függőerkélyeken, csigalépcsőkön kanyarogtunk, majd liftek és futószalagok ragadtak tova bennünket gépek és készülékek rengeteg útvesztőjében.
Egy derék vastagságú üvegkéményben sárgás gőz gomolygott felfelé, alattunk és felettünk ezüstös csőkígyók sisteregtek, motorok sivítottak, kompresszorok dohogtak, jelzőfények villantak, mutatók táncoltak, egy forgó teleszkóp szeméből vörös fénykéve sepert végig egy futószalagot, melyen gőzölgő palackok vándoroltak. Másutt fejünk felett egy fémkosár vonult el, benne egy mozdulatlan emberi test. Előtte felnyílt egy roppant fémhordó teteje, belsejéből hirtelen vakító lángok csaptak elő, a fémkosár pedig egyenesen belevitte a testet, majd utána bezárult a fedél.
Meg voltam győződve, hogy krematórium, és szédülve tudtam meg, hogy *fertőtlenítő*, hogy a láng nem láng, hanem sugárzás, amely bizonyos vírusokat és coccusokat elpusztít, de az emberi sejtekre hatástalan, mert a beteg előzőleg immunizáló eljáráson esett keresztül!
Ezek a bárgyú viselkedésű emberek legalább száz évvel vannak előbbre a gyógyászat terén. Gépeiknek még a nevét is alig tudtam megjegyezni, és rémülten gondoltam rá, mit fogok én itt csinálni úgy, hogy dolgozzam is, de tanulatlanságot ne áruljak el, nehogy oktalan nemzeti felfuvalkodásuknak alapot szolgáltassak.
Hogy a szégyent elkerüljem, azt füllentettem, hogy speciális szakmám a fogorvoslás. Elvégre a tömés és húzás technikája csak nem fejlődött olyan boszorkánysággá, hogy még ne tudjam tanulni.
Leforrázva kellett azonban hallanom, hogy náluk nincs fogbetegség, mert az étel, amit az étkezők készítenek, orvosok vezetése alatt, egyben orvosság is, amely bizonyos betegségek kifejlődését - és így a fogbetegségekét is - megakadályozza.
Most már csak a menekülés ürügyén gondolkoztam, de kollégám váratlanul kijelentette, hogy legjobb lesz, ha az alvótermekben dolgozom és a műtéteknél segédkezem, ami leginkább megfelel tudásomnak.
Gúnyos megjegyzése határozottan sértő volt, de arcvonásai sem gúnyt, sem semmiféle érzelmet nem

árultak el, én pedig beláttam, hogy a sivár semmittevésbe nem mehetek vissza, így tehát, szégyenkezve bár, de elfogadtam ajánlatát.
Kijelölték szobámat, én pedig felvettem a fehér köpenyt, és igyekeztem dolgozni. Persze, így is minden lépésnél kérdezni kellett.
Kollégám mindjárt az első nap megkérdezte nevemet is. Meglepődtem, hogy egyáltalán érdeklődnek az alkalmazottak kiléte iránt, de kiderült, hogy a szakközlönyt akarják címemre küldeni.
Mikor megmondtam, azt felelte, hogy az nem név, mert - *semmi kapcsolatban nem áll velem!*
El voltam képedve, hogy merészel ilyet állítani, elvégre én csak jobban tudom, hogy hívnak, de ő változatlanul erősítgette, hogy a Gulliver szóval semmi kapcsolatban nem vagyok, az egy értelmetlen betűhalmaz, és majd segíteni fog nevemet eszembe juttatni.
Ha a nevetést nem tekintenék behinségnek, igazán nagyot tudtam volna kacagni, de ő a világ legtermészetesebb hangján születésem ideje és lakásom címe felől érdeklődött, majd születésem napját az ő időszámításukra átszámítva, azt mondta:
- Na látod, a te neved *Zamono Nital*.
Szájtátva bámultam rá, majd hosszas fejtörés után sütöttem ki "nevem" értelmét: a "Z" betű azt jelzi, hogy a szó személynév, a többi születési adatokat, nemet és szaktudást, a második szó pedig telefonszámomat jelenti, ami lakcímemmel azonos. A hinek tehát költözéskor nevük felét is megváltoztatják.
Én azon csodálkoztam, miért nincs a hineknek *saját* nevük, ő pedig azon, hogy nekünk miért nincs *saját* nevünk, csak oda nem tartozó, értelmetlen betűhalmazunk.
- Mi másra való a név - kérdezte -, ha nem arra, hogy az illetőt megismerjük belőle?
Én ellene vetettem, hogy tárgyi adatokból úgysem lehet az illetőt mint karaktert megismerni, de csak körülírva tudtam kifejezni, mert a karakterre sincs szavuk, és akkor is azt felelte, hogy furcsa ország lehet az én hazám, őnáluk bizony minden ember egyformán oxigént lélegzik be, és szénhidrátokkal meg fehérjékkel táplálkozik.
De amennyire távol voltak ők az egyéniség megértésétől, annyira távol voltam én az ő gyakorlati tudásuktól.
Mint említettem, eleinte az alvótermekben dolgoztam, de munkám nem terjedt túl az ápoláson.
Az alvóterem körülbelül megfelel a mi kórtermeink fogalmának. Hogy miért nevezik mégis alvóteremnek, arra most jöttem rá.
Ők ugyanis minden beteget elaltatnak, ha a betegség fájdalommal jár. Valami elektromos tűt szúrnak a nyakszirtjébe, amitől a beteg mély álomba merül. A tűt csak a teljes gyógyulás után vagy legalábbis a fájdalmas időszak lezajlása után veszik ki. A hinek egyszerűen átalusszák betegségüket, álmukban pedig mesterségesen táplálkoznak.
Egyszer egy szívbeteget vittem a műtőterembe, és ámulattal láttam, mint veszik ki szívét. Az aortába csöveket kötöttek, melyek egy melegen tartott villamos szivattyúba torkolltak, majd a beteg testét ideiglenesen bevarrták, és a szivattyú tartotta fenn napokig a vérkeringést, míg a szív valami folyadékban dobogott, amit naponta felöntöttek. Később a szívet újra visszaoperálták helyére.
Be kellett látnom, hogy én itt sohasem fogok orvosnak számítani. Még kérdezni is szégyelltem, attól félve, hogy tudatlanságom miatt lenéznek, esetleg jogos gúnyjuknak is ki leszek téve, mint ez kollégák közt szokásos. Kérdéseimre egyébként csak hideg, szenvtelen arccal magyaráztak, amiből semmit sem tudtam kivenni irántam való érzelmeikből. Azt pedig hogy a faarcok mögött nincs is semminő faja az érzelmeknek, európai ember úgysem tudja megszokni. Arcukat fürkészve, mindig az indulatokat kerestem mögötte, és hidegségükből azt következtettem, hogy voltaképpen utálnak. Mindezzel pedig szinte teljesen érthetetlen ellentétben állt a végsőkig menő szolgálatkészség, amellyel minden lépésemben segítettek, anélkül azonban, hogy egyetlen jóakaratú mosolyt vagy kedvességet láttam volna rajtuk.
Szolgálatkészségük annyira megtévesztett, hogy megkíséreltem barátságukat is megnyerni, de minden ilynemű kísérletemre rideg és értetlen elutasítás volt a válasz.
Azt mondták, határozzam meg pontosabban, mit akarok, mert amit én zavarosan körülírva barátságnak nevezek és kérek, az valami fogalomféle, következésként adni sem lehet.
Hiába mondtam, hogy csak azt kérem, hogy legyen velem valaki, aki támogasson és társalogjon, azt kérdezték, *mit csináljon és miről beszéljen,* mindent megtesznek, csak pozitívumot mondjak arról, amit akarok.
Bármennyit is hallottam már róluk, mégis úgy fogadtam szavukat, mint gőgös arisztokratákét, akik udvarias ürüggyel zárják ki körükből a tolakodót. Úgy néztem rájuk, mint megfejthetetlen diplomatákra, talán éppen azért, mert megszoktam, hogy a talánytalan arc takarja a legnagyobb lelki komplikáltságot.
A tudásbeli és társadalmi távolság rendkívül kínossá tette amúgy is félszeg helyzetemet. Mikor a műtőben

hangtalanul és óramű pontossággal összeműködve villant a kés egyik kézből a másikba, én csak leforrázott kiskutya módjára ugráltam köztük, és szégyenpír öntött el, valahányszor a nagy csendben egy-egy hang mégis megszólalt, mert az mindannyiszor csak nekem szólt.
És hiába böngésztem otthon a szakközlönyt, mit a csőposta rendesen lakásomra szállított, az az én számomra marsbeli nyelven volt írva. Csupa matematikai képlet volt az egész, még az egyes gyógyszereknek sem hatásait ismertette, csak kémiai tulajdonságaikat, amiből egy szót sem értettem.
Kollégáim pedig olyanok voltak, mint a szfinx.
Ha legalább összeszidtak volna, mindent könnyebben tudtam volna elviselni. De a szenvtelen, oktató hang, amiről sohasem tudtam, mi rejtőzik mögötte, lelküknek ez a vákuumszerű megfoghatatlansága felőrölte idegeimet.
Helyzetem tarthatatlanságát betetőzte egy borzalmas eset, amely kereszténYi és humánus felfogásomat a végsőkig feldúlta.
Egy agonizáló beteget látogattunk meg. Kollégám az alvó beteget megvizsgálta, majd egy másik orvost is odahívott, és az újra megvizsgálta. Ezután az előbbi a szekrényhez lépett, egy ampullát adott át nekem, hogy azt intravénásan beadjam.
Amint a pravaz tartalmát belenyomtam a betegbe, legnagyobb rémületemre azonnali merevséggel beállt az exitus.
Kollégámhoz rohantam a pravazzal és ampullával, bizonygatva, hogy nem én cseréltem el az injekciót, ő pedig a legteljesebb lelki nyugalommal azt felelte, hogy nem történt csere, az illető reménytelen volt, és *meg kellett szüntetni,* tehát telefonáljak a szállító osztálynak.
Megtántorodtam. Gyilkos vagyok!!
Csak akadozva tudtam néhány szót hebegni, hogy mit szólnak ehhez az eljáráshoz a hozzátartozók, de azt felelte, hogy mindössze egy öltöny és egy pár cipő tartozott hozzá, ezt pedig higiénikus okokból minden alkalommal elégetik.
És az emberek elpusztulnak anélkül, hogy valaki is egy könnycseppet ejtett volna értük! Apját-anyját senki sem ismerte, a szülők sem gyermekeiket, a moribund beteg pedig, mihelyt elérte az agóniát, eltávolítandó szemétnek számított!
- Ti tehát képesek vagytok az orvosi hivatás alapvető célját megtagadni? - kérdeztem, mikor némileg magamhoz tértem.
- Miféle célra gondolsz?
- Az élet fenntartására a lehető legvégső határig.
Kollégám érdeklődve lépett közelebb hozzám.
- A te hazádban ez az orvosi hivatás célja?
- Miért az én hazámban? Mindenütt. Más cél el sem képzelhető.
- Tévedés. Hivatásunk célja az embert megmenteni a szenvedésektől. Persze, hacsak lehet, visszaadni egészségét. Ha nem lehet, fájdalommentesen megszüntetjük, hogy ne okozzunk neki felesleges szenvedést, magunknak pedig felesleges munkát, amit más, biztos sikerű gyógyítástól vonnánk el.
Bár ezek a kegyetlen szavak is felforgatták humánus érzéseimet, de kollégám még folytatta:
- Ezenkívül vannak esetek, amikor a gyógyulás csak részleges lehet, és szenvedésteli életet jelentene. Főleg, ha a beteg nehezen pótolható testrészét veszti el. Ha ugyanis csak szívét vagy tüdejét kell eltávolítanunk, ez könnyen pótolható transzplantációval vagy műtüdővel, műszívvel. Sőt, már a fület is pótoljuk műfüllel, amely bármely működő idegre rákapcsolható, és a beteg rövid időn belül megtanulja a hallás új módját. De például a szem pótlása még csak kísérleti stádiumban van, az eddig kibocsátott fotoprotézisek csak ép látóidegre és ép látóközpontra kapcsolhatók, azonkívül nehezek is. Még rosszabb, ha valaki lábát veszti, és műlábbal örökké sántikálnia kellene. Nyilvánvaló, hogy az ilyent alvása közben megszüntetjük.
Reszkettem a borzalomtól.
- Azt csodálom - mondtam -, hogy egyáltalán be mer feküdni valaki kórházaitokba.
- Hát hogyne merne, mikor tudja, hogy beérkezése pillanatától kezdve megszűntek szenvedései.
- És az életösztön?
- Te bizonyára az állati életből örökölt életösztönre gondolsz. Ez az atavisztikus állapot nálunk is megvolt néhány ezer évvel ezelőtt, de mai ösztöneink természetesen a mai körülményekhez alkalmazkodnak. Említetted, hogy nálatok a fog még megodvasodhat. Tudod, hogy az milyen fájdalommal jár. Az ember úgy érzi, ki kellene tépni a fájó fogat, és valóban, a lyukas fog semmiképpen sem gyógyul magától, tehát következetes lett volna, ha a lyukas fog fájdalmával egyben a kihúzás kellemessége járt volna vele. Ehelyett a fog még az érintésre is erős fájdalommal felelt, tiltakozva az egyetlen lehetséges gyógyítás

ellen. Van tehát a természetben is következetlenség.
- De az életösztön...
- Az ugyanilyen következetlen volt. A beteg teljesen gyógyíthatatlan állapotban, fájdalmaktól őrjöngve is ragaszkodott életéhez.
- Mert ez a természetes ösztön.
- Ami az ősállapothoz igazodott. Civilizációnk azonban megváltoztatta környezetünket és életfeltételeinket. Ha ösztöneink ma is az őskörnyezethez igazodnának, és nem szelektálódott volna ki a mai környezethez alkalmazkodó embertípus, úgy éppen ez volna természetellenes, mert egy belső ellentmondás emésztené fel életünket.
- Ezért öltök embert? Ez az igazi ellentmondás!
- Ezért *nem* ölünk embert. Az ősállapotban az embereknek harcolniuk kellett egymással a táplálékért, de ma már magunk termeljük azt. Ha ősi ösztöneink nem fejlődtek volna civilizációnkkal, úgy ma is egymást ölnénk, mikor a táplálékért nem ölni, hanem támogatni kell egymást a termelésben. Igenis ölnénk, magunk se tudnánk, miért, mesterségesen kiagyalt címeken, viszont a reménytelen beteget életben tartva, további szenvedésekre kényszerítenénk. Nos, ez volna az ellentmondás.
- Ti beszéltek ellentmondásról, akik úgy szolgáljátok az életet, hogy megszüntetitek?
- Nem az élet és halál jelent ellentétet, hanem az élet és szenvedés.
- Akkor miért van nálatok egyáltalán gyógykezelés? Ha célotok pusztán a szenvedések elkerülése, miért nem altatjátok mindjárt az újszülöttet halálra? Elvégre, elveiteket követve, oda kell kilyukadnunk, hogy a legtökéletesebb lét a nemlét. A nemlétben csakugyan nincs ellentmondás, de a ti gondolkodástokban annál több.
- Mi az életet biztonságossá és bőségessé tettük, amibe érdemes beleszületni, és érdemes abba visszagyógyulni. Hozzánk a beteget egészséges és a környezethez idomult ösztöne hozza, mert tudja, hogy egy szenvedéstelen életbe gyógyítjuk vissza, vagy ha további élete szenvedéssel fenyegetne, szenvedéstelen halálba gyógyítjuk. De a ti kórházaitok egy kezdetleges kor itt maradt kínzókamrái. Csodálom, hogy valaki egyáltalán be mer feküdni.
Szavai persze nemhogy meggyőztek volna, hanem még inkább megborzasztott ez a rideg és könyörtelen gondolkozás, amely előtt az ember élete semmivel se szentebb a vágóbaroméná l. Valóban, csak lélek nélküli barmok képesek szó nélkül tűrni az egyén élethez való legelemibb jogának sárba tiprását.
Percig sem tudtam tovább maradni. Kirohantam és elutaztam, távol a várostól. És ott, ahol senki sem látta, magam a földre vetve könyörögtem az Egek Urának, hogy bocsássa meg végtelen bűnömet, melybe önszántamon kívül kevert e szívtelen, gyilkos és gonosz faj.
Ezzel azonban betelt a mérték. Valahogyan el kell mennem olyan foglalkozásba, ami lehetőleg szakmámba vág, de ahol mégsem kell gyilkolnom.
Végül kitűnő megoldásként villant fel bennem a gondolat, hogy beiratkozom egyetemükre, hol mint passzív hallgató tölthetem időmet. Ezzel nemcsak köztük való pozíciómat véltem megerősíteni, és az unalmat elűzni, hanem főként az a gondolat vezérelt, hogy idővel, hazámba visszatérve, tudásommal értékes szolgálatot tehetek hazámnak és a keresztény civilizációnak, ha tudniillik azon katonáinkat is vissza tudom adni az életnek, akik jelenleg reménytelenül sebesültnek látszanak.
Hevenyészett számításaim szerint, ha minden angol matróz életét csak kétszer is meg tudjuk hosszabbítani a végleges hősi halálig, úgy Őfelsége flottája a jelenleginél legalább hetven százalékkal nagyobb veszteséget tud okozni hazám és a civilizáció galád ellenségeinek.
Kollégámnak azt mondtam, hogy úgy látom, ismereteim némi kiegészítésre szorulnak, mit az egyetemen óhajtok megszerezni, és kértem hozzájárulását, mire a válasz megint az volt, hogy az az én dolgom.
Bejelentettem tehát távozásomat, helyemet átvette egy hin, én pedig felkerestem az egyetemet.
Óriási épületcsoportba jutottam, melyben mindenféle iskola egyesítve volt, és azt se tudtam megállapítani, mi tartozik az iskolához és mi az utca többi házaihoz. Mi ugyanis szokva vagyunk hozzá, hogy az összetartozó épületeket kerítés veszi körül. Mármost képzeljen el az olvasó egy kertes házcsoportot, amit sem a járdától nem választ el, sem belül nem tagol látható határ, és nincs különbség utca és udvar közt.
Ma sem tudom, milyen területen álltam, mikor egy kézikocsi tűnt szemembe, amit egy férfi tolt, és rajta minden lepel nélkül egy férfihulla feküdt.
A látvány megriasztott, de némileg szokva voltam hozzá, hogy a hinek között ne keressek szégyent, tehát belenyugodtam, sőt örültem, hogy a kocsi nyomán eltalálok az orvosi fakultásra.
Nyomába szegődtem tehát. A kocsi egy ajtóhoz közeledett, amely magától szétnyílt előtte. Egy folyosóra kerültünk.

Legnagyobb meglepetésemre a folyosón egész apró gyermekeket láttam, a hin pedig minden emóció nélkül tolta végig köztük a hullát. A gyermekek közül néhányan fel is figyeltek, és érdeklődve követték a kocsit.
Ez mégis több volt, mint amennyit felháborodás nélkül el tudtam fogadni.
És ez még csak a kezdet volt! Igazi meglepetésem akkor következett, mikor a hin betolta a hullát egy terembe. A teremben már három másik asztalon feküdtek meztelen emberi hullák, körülvéve mindkét nembeli ártatlan apróságokkal!
A gyermekek gumikesztyűs kezében pedig kés, és minden megilletődés nélkül boncolták a hulla beleit és nemi részeit.
A döbbenetes látványtól elállt a lélegzetem.
Egy felnőtthöz fordultam, aki magyarázott a gyermekeknek. Megkérdeztem, hogy ezekből lesznek-e az orvosok, bár már az is különösnek tűnt fel, hogy hét-nyolc éves korukban csepegtetik beléjük azt, amit a művelt Európában csak húszéves korban fednek fel a kifejlett lélek előtt.
Azt a feleletet kaptam, hogy ezek még nem tanulnak szakmát, csak az élethez szükséges elemi ismereteket, az orvosok a másik épületben vannak.
Nem állhattam meg, hogy meg ne kérdezzem:
- Akkor mi címen kerül a hulla a gyermekek kezébe?
Erre a világ legtermészetesebb hangján azt válaszolta, hogy ezzel kezdődik a tanítás. Az embernek először saját testét kell megismernie.
A gyermeki ártatlanságnak ilyen trágár és otromba legázolása olyan undorral töltött el, hogy szó nélkül kifordultam, és nem voltam többé kíváncsi az orvosi fakultásra sem. Inkább nem kell a tudományuk, semmint hogy az emberi lélek e frivol meggyalázását akár passzív szemlélettel is el kelljen szenvednem.
A most következő napok újra a reménytelen unalom jegyében teltek el. Reggeli után már el kellett hagynom lakásomat, és az erdőbe menekülnöm. Ha eső vagy hűvös idő kergetett be a városba, az utcákon való kódorgás még sivárabb volt. Tíz- és tízezer emberrel voltam körülvéve, és teljesen egyedül álltam. Egyetlen szórakozásom abból állt, hogy a gyomromat figyeltem: tudnék-e valamit enni. Az éhség és annak csillapítása volt az egyedüli változatosság életemben.
Ha ültem, felálltam, ha álltam, leültem, és folyton azon gondolkoztam, mivel tölthetném időmet. Sajnos, a toll csak a tényleg történő borzalmakat tudja leírni, pedig mindezeknél borzalmasabb az, ha semmi se történik, ezért olvasóimnak, akik a színes és változatos angol közéletben ezt nem ismerik, hiába is ecsetelném.
A semmibe voltam száműzve. Foglalkozást kellett volna keresnem, de nem voltam képes rá, hogy gonosz és embertelen életükbe bekapcsolódjam. Valami olyan munkát szerettem volna, ami természeténél fogva független bántó szokásaiktól, és amit különleges előképzettség nélkül is megtanulhatok. Valamit mindenesetre csinálnom kellett, mert így nem ment tovább.
Nagy-Britannia két dologról híres: tengerészetéről és szöveteiről. A hineknek tengerészetük nincs, de van textiliparuk.
Így gondoltam rá, hogy szövőmunkásnak megyek. Botor fejemmel akkor még azt hittem, hogy az el fogja űzni unalmamat.
Mit terheljem az olvasót részletekkel? Hisz ilyenek itt voltaképpen nincsenek is. Itt az élet nem *történik*, hanem egyszerűen *van*. Ha az ember megszületett, addig *van*, míg meghal, utána mások *vannak*.
Megkérdeztem a szövőgyár címét (náluk minden gyárból csak egy van, de az kolosszális), és felkerestem. Igen magas, tizenkét emeletes, teljesen üvegfalú és végeláthatatlanul hosszú épületbe értem, hol a legelső hinnek megmondtam, hogy én itt fogok dolgozni. (A stílusba már belejöttem.)
Erre mellém adtak egy mestert, aki liften a hetedik emeletre vitt. Ez egyetlen, mintegy fél mérföld hosszú, de csak húsz lépés széles, óriási teremből állott, melyben vagy tízezer igen furcsa, de teljesen egyforma szövőgép működött. A gépek végtelen sorai közt széles út vezetett. Süppedő gumipadlón haladtunk, a plafon egyetlen, vajsárga, porcelánszerű felület, kétoldalt, a tejszerű üvegfalon tompára szűrt napfény pedig határozottan a legtökéletesebb megvilágítást adta, amit eddig láttam.
A mester a gépekhez vezetett, és elmagyarázta működésüket.
Minden nagyon könnyen ment. Egy óra múlva egészen belejöttem. Munkám abból állt, hogy hatvan szövőgépre vigyáztam. A láncfonalak a plafonon keresztül, felülről jöttek a géphez, és soha ki nem fogytak, mert odafönt egy általam ismeretlen eljárással állandóan utánafonták. Az én gépeim jóformán csak az ide-oda csapkodó vetélőkből álltak, és a csévét sem kellett cserélnem, mert ugyancsak fentről végtelen szalag szállította a vetélőládába. Ha a szál kifogyott, magától cserélődött.
Ez a gyár nálunk a csodák birodalmának számított volna.

Nem tudom, milyen anyagot használtak, de ottlétem alatt szálszakadás sohasem fordult elő, bár a vetélők legalább ötször olyan sebesen dolgoztak, mint odahaza. Csapódásuk sűrűsége felülmúlta a legrutinosabb ezreddobos munkáját.
A kész szövet viszont a padlón át vándorolt le az alattam levő kikészítőkbe, ahol nyíró-, mosó-, vasaló-, kefélő- és egyéb gépek során át vándorolt lejjebb emeletről emeletre, majd a szabóműhelybe, ahol sajtológépek egyetlen nyomással kivágták a formákat, és lebocsátották a varrodába, hol egy gép, mely a varrógépet helyettesítette, a ruha szélein végighaladva, összeragasztotta a darabokat. Ez a kötés erősebb volt a varrásnál.
A tizenkettedik emeletre csővezetéken nyomták fel a műrostanyagot, a földszinten teherautóba rakták a kész árut a zsebkendőtől a télikabátig, nekem pedig csak a gépek épségére kellett vigyáznom és az elhasznált alkatrészeket cserélnem.
Mikor a mester látta, hogy belejöttem, széket tolt alám, és eltávozott.
A végeláthatatlan teremben szótlanul dolgozott mint egy száz társam. Felügyelet egyáltalán nem volt. Társaim legtöbbje ült, és a mester megjelenésére sem álltak fel, amin nem kevéssé lepődtem meg, és szomorú konzekvenciákat vontam le fegyelmükről, összevetve a hazámbelivel, hol a munkarend és fegyelem értékét jól ismerve, még a villamosvezetőnek sem készítenek ülőhelyet.
Ezeknél, úgy látszik, csak az a fontos, hogy a szövet elkészüljön, hogy legyen mibe burkolni lélektelen testüket, a magasabb rendű társadalmi célokkal pedig, melyek a lelkes embert az oktalan állattól megkülönböztetik, mit sem törődnek.
Mosolyognom kellett arra gondolva, hogy milyen katona válnék az ilyen elpuhult hinből. Szívből sajnáltam azt a jóvágású sorhajóhadnagyot, aki ezekből embert akarna faragni.
Itt kellett tehát töltenem életemet.
Az első napokban nem is unatkoztam, mert ha kérdezősködni nem is mertem, de a puszta szemlélet alapján sokat megtudtam felőlük. Annyit mindjárt az első napokban láttam, hogy itt minden magától megy. Sehol központi rendező erőt nem láttam működni, senki sem osztotta el a munkát, és mégis valami láthatatlan kapocs hajszálfinom óraművé egyesítette a nagy gépezetet, melyben nincs egy disszonáns mozdulat, egyetlen üzemben sincs felesleges vagy kevés munkás. Az anyagot nem tartják nyilván, csak feldolgoznak annyit, amennyit az őstermelés nyújt, az pedig a ruharaktárak tömöttsége után igazodik. A munkakörök is kölcsönös megbeszélés szerint alakulnak ki, sem választás, sem kinevezés nincs, mindent az egyén maga tesz, még sincs disputa.
Meg is kérdeztem, hogy rendező és irányító szervek nélkül hogyan tarthatják be az egyensúlyt, ők pedig válaszukban azt nem értették, hogy lehet az egyensúlyt úgy betartani, ha az ember dolgába külső akarat kotnyeleskedik. Szerintük minden embernek megvan a maga kazo esze.
A kazo az én szememben hatodik érzéknek tűnt fel, de ők persze sohasem mint képességet emlegették, hanem mint magától értetődő valóságot.
- Miért kellene rendező erő? - mondták. - Aki tudja, mi a különbség a vasaló- és fonógép közt, úgysem jut arra a gondolatra, hogy fonógéppel vasaljon.
Azt sem tudták, mit kérdezek.
Új munkahelyem azonban a városban volt, lakásom pedig kint a kórház mellett. Így új lakás után kellett nézni. Ezért mindjárt az első napon, munkám után elindultam lakást keresni, de a környező házakban egy sem volt üres.
Végül mentő ötletem támadt. Elvégre némileg ismertem már szokásaikat.
Az egyik közeli házban levő lakásba bementem, és az ott lakó hinnek minden bevezetés nélkül ezt mondtam:
- Én itt akarok lakni. Költözz ki.
Képzeljék el olvasóim ezt Európában! De tudtam, hogy náluk nincs rend, és erre alapítottam számításaimat. Nem is csalódtam.
A hin ugyanis minden meglepődés és sértődés nélkül azt kérdezte:
- Miért?
- Mert én a szomszéd szövőgyárban dolgozom, és ez a lakás nekem közelebb van.
A hin kijelentette, hogy ő egy étkezőben dolgozik, ami ide a harmadik utcában van. Indítványomat kazónak találta, felkelt, átadta a lakást, és kiköltözött, hogy ide a harmadik utcában esetleg valaki mást emeljen ki otthonából ugyanilyen tömör és egyszerű módon.
A kiköltözés abból állt, hogy egy kézitáskába beletett egy fogkefét, szappant, két könyvet, viszont az ágyneműt és alsóruhát bedobta a szennyesek nyílásába, és eltávozott, otthagyva az összes bútorokat, lámpát, telefont, edényeket, fogast, tornaszert, mert amott ugyanezt megkapja, csak a fogkefét és a

szappant nem adják át, higiénikus okokból.
Nem mondom, voltak a hinek közti életnek jó oldalai is, de azért nincs olyan vértelen filiszter Európában, aki ezt a környezetet kibírná.
Életmódjukról mindig a desztillált víz jutott eszembe, ami tiszta ugyan, de a desztillálással az élethez szükséges sókat is kivonták belőle. Az ember issza, issza, és nem oltja szomját.
Pár nap múlva újra halálos unalomba süllyedtem. A szövőterem gépei mindennap ugyanazt a monoton hangot zengték, társaim szótlanul végezték munkájukat, ha kérdeztem őket, rövid, hivatalos válasz riasztott el. A beszélgetés majdnem ki volt zárva. Eseménytelen munkámat reflexszerűen végeztem, mialatt a gépek lélekölő Szent Iván-i éneke valósággal ráfeküdt idegeimre.
Meguntam a sivár, dísztelen utcákon csatangolni, amibe nem hozott változatosságot egy szobor, oszlop vagy akár csak kapuboltozat. Az utcák betűkkel voltak számozva: "ab", "ac", "ad", "af" s a többi. (Persze a mi ábécénkre átírva.) Mind egyforma, és mind pontosan merőleges vagy párhuzamos a másikkal; közöttük szabályos közökben a parkok.
Kirakatot, reklámot nem ismernek, és náluk nem is volna célja. Csak néhány ajtó felett díszeleg a szűkszavú felírás: "ruharaktár", "hideg táplálék" vagy: "villamos cikkek", de belül nincs egy lélek a kivételezőkön kívül. (Vásárlóknak igazán nem hevezhetem őket.)
Ez volt az utca nappal. Este pedig minden kihalt.
Színház, mozi, vendéglő nincs. A szeszt csak mint orvosságot ismerik, a vallásról azt sem tudják, micsoda, sőt, ha megemlítettem volna, holtbiztos, hogy behinnek néztek volna.
Tízkor az utcák sötétbe borultak, éjjel semmiféle üzem nem működött, és mennem kellett haza, az üres lakásba, ahol legfeljebb súlyzót emelgettem, de nem lévén kivel összemérni erőmet, ez is végtelenül unalmas lett.
Nyári idők következtek. Egy napon azt vettem észre, hogy az utcán többen pucéran járnak, egyesek szandált húznak lábukra, és vállukról vászonszíjon egy táska lóg. Az elsőt őrültnek néztem, a harmadikról azt gondoltam, nudista. Végre megemberelve magamat, megkérdeztem egyet, de azt sem tudta, mit jelent ez a szó, és továbbsietett.
De akkor mért jár meztelenül? Miféle szekta trágár hóbortjai sértik a közszemérmet?
Végre ezt is megkérdeztem egyiktől, de úgy látszik, félreértett, mert azt felelte, hogy meleg van.
Fejcsóválva jegyeztem meg, hogy akármi is legyen hóbortjuk lényege, a meztelenséget hazámban súlyosan megbüntetnék, mire nagy szemeket meresztve azt kérdezte, hogyan tudjuk a meztelenséget elkerülni, hiszen ruhája alatt mindenki meztelen.
Buta kérdését válaszra sem érdemesítettem, mire továbbsietett, én pedig meggyőződtem, hogy bármily nagy is látszólag köztük a fegyelem, mégsem lehet a polgárokat teljesen szabadjára hagyni, mert mint a példa mutatja, közrendészet nélkül a legfegyelmezettebb társadalomban is kibújik az emberből az ősállat zabolátlansága, mely előbb-utóbb romlásba dönti a kultúrát.
Pedig pár nap múlva az üzembe is beköltözött a meztelenség. A munkások és munkásnők mind többen jöttek be ruha nélkül, csak néhány volt felöltözve. Szerencse, hogy senki sem kényszerített követni ízléstelen szokásukat. Mindössze azok példáját követtem, akik könnyebb ruhákat öltöttek, térdig érő nadrággal, csak a lábszárat hagyva fedetlenül.
Sokszor kiutaztam a tengerpartra, hol a remek strandon rengeteg ember hevert, sétált vagy fürdött. Legtöbbje itt is meztelenül, sőt ugyanilyen állapotban utaztak a villamoson. Összes csomagjuk egy összeszíjazott, flanell bélésű esőköpeny volt, mást nem vittek magukkal, azon elvből kiindulva, hogy élelmet a strandon is kapnak, a dohányzást nem ismerik, lakáskulcs pedig nincs. Mind külön járt és szótlanul.
Bár józan európai felfogásom mélyen undorodott e léha és ledér szokástól, de nem tagadhatom, hogy első napokban a friss és acélossá sportolt női termetek kívánságokat ébresztettek bennem. Pár nap múlva azonban olyan megszokottá vált a meztelenség, hogy észre sem vettem, és a nők nemcsak hogy nem lettek kívánatosabbak, hanem mondhatnám, elvesztették varázsukat. Arra jöttem rá, hogy jobban érdekelnek azok a nők, akiknek testét a ruha izgató leple fedi. A meztelenségben egyszerűen nem volt semmi érdekes, ami a férfi fantáziáját izgatná.
De akkor mért vetkőznek le?
Ez volt az utolsó, ami számomra újdonság volt Kazohiniában. Most már egész valójukat megismertem, és ettől kezdve életem unalomba fúlt.
Könyvet hiába kerestem, mert mint az olvasó már tudja is, technikai, orvosi, fizikai és kémiai munkákon kívül semmi sincs. Olyan műről, ami a léleknek nyújtana valamit, fogalmuk sincs.
Talán mondanom sem kell, hogy újságjuk sincs, hacsak annak nem számítom a szabálytalan időközben

megjelenő Textilipar című szaklapot, melyben a gyár laboratóriuma közölte a munkásokkal az eljárások fejlődését, és amelyet a csőposta szállított lakásomra. Ez volt az egyetlen olvasmányom, amit kényszerből végiglapoztam, de talán még az életemnél is jobban untam.
A hineket lassan utálni kezdtem. Nem mintha eddig nem utáltam volna őket, de ez hovatovább elviselhetetlenné fajult bennem. Mikor szótlanul mentek el mellettem, vagy csak a leghivatalosabb rövidséggel közölték közlendőiket, ellenállhatatlan ingerem támadt arcul ütni őket csak azért, hogy történjen végre valami. Mesterséges ürügyeket kerestem, hogy megszólítsak valakit. Villamosok számát, utcát, címeket kérdeztem, mert csak ilyenekre felelnek.
Olvasóim, akik az unalomból legfeljebb csak ha kóstolót kaptak, el sem képzelik, milyen az *abszolút* unalom. Nálunk az unalmat csak rosszul sikerült nyaralásokról ismerik, mikor a nagyvárosi polgár egy eldugott porfészek parasztszobájában "pihenteti" idegeit, és már harmadnap ásít, és rájön, hogy az unalomba sokkal könnyebb beleőrülni, mint a legidegtépőbb munkába. Pedig nálunk a legeldugottabb faluban is történik valami, ha más nem, a vasárnapi istentisztelet, egy-egy kártyaparti a lelkésznél vagy patikusnál, esküvő, kuglizás a vendéglőben, verekedés vagy legalábbis pletyka.
Itt azonban semmi sem volt. Nem volt barát, ellenség, öröm, bánat, rang, gazdag, szegény, alkotás, előrehaladás, egyszóval változatosság. Mondjuk így: *élet*. Mert mi más az élet, mint különbség a tegnap és ma közt, mikor az ember vár valamit a holnaptól. A megállás halál.
Igaza volt Zatamonnak: itt csakugyan sikerült az ellentéteket kiküszöbölni, és mindent simára egyenesíteni. Ebben az "életben" nem volt bérc és völgy, szeretet és gyűlölet, fehér és fekete, csak végtelen, holt vákuum, amely felett dögölve hull le a költöző madár. Kiküszöbölték a fényt, mert csak az árnnyal együtt létezik, de hogyan látunk, ha minden egyforma világos? És ha minden csendes, mire való a fülünk? Az üresség süketté, vakká és bénává tett.
Egészen egyedül voltam. Sem az üzemben, sem odakint egy lélek sem szólt hozzám. Egy kártyapartit nem játszhattam, hiszen nem ismerik a játékot. Arra gondoltam, hogy kártyát festek magamnak, és pasziánszozom, de hová rejtsem, hisz lakásomra naponta jönnek takarítani, és ha észreveszik, behinnek néznek.
Egyszer a szövőgép mellett, magamról megfeledkezve, egy valcert kezdtem dúdolni. Társaim ijedten szaladtak hozzám, én pedig sietve elhallgattam. Még a lélegzetemre is vigyázni kellett.
Szerettem volna, ha legalább együtt lakhattam volna valakivel, csak élőlény legyen a szobámban, ha nem is szól; de senki sem lakik másokkal egy szobában, és ilyet meg sem említhettem.
Üres szobám csak arra volt jó, hogy este az ajtót gondosan betéve kisírhattam magam. Ilyenkor arcomat párnámba szorítottam, és úgy sírtam, hogy a szívem majdnem megrepedt. De erre is vigyázni kellett, nehogy meghallják, és enyhülést ez sem hozott.
Úgy járkáltam, mint a ketrecbe zárt fenevad, levegőt, életet keresve. Itt álltam a legnagyobb börtönben, mert hiába voltam szabad, a levegő nem volt szabad körülöttem. Társtalanul, üresen száradtam a Semmi országában, a szövőgépek végtelen halotti éneke és szobám síri csendje között, ahol életenergiám tartalmatlan, üres életben pazarolódott anélkül, hogy egyszer is azt mondhattam volna, hogy elértem valamit.
Egyszer meghűltem, és három napig lázasan feküdtem, és akár hiszik, akár nem, öröm volt számomra a betegség. Mert történt valami, sőt orvos jött hozzám, aki érdeklődött állapotom iránt.
Persze, azt ajánlotta, hogy bevitet a kórházba, és a sugárkemencében tíz perc alatt vissza fogom nyerni egészségemet.
Nem egyeztem bele, azt feleltem, hogy állapotom nem súlyos, így is kiheverem, csak küldjön még egy takarót és vizsgáljon meg mindennap.
Fejét csóválta, csodálkozásának adott kifejezést, hogy ilyen elavult kúrához ragaszkodom, mikor fél óra múlva egészségesen mehetnék vissza a gyárba, de beleegyezett, és még kétszer meglátogatott.
Úgy kellett volna egy kis szeretet! De meggyógyultam, a látogatás ürügye megszűnt, és én betegebb lettem felgyógyulva, mint lázasan.
Kétségbeesve láttam, mint múlik el egyik nap a másik után, tékozolva a rövid emberi életet. A napok vigasztalanul egybefolytak, nem tudtam, két hónap vagy két esztendő telt-e el, hiszen naptáruk sem volt a mi értelmünkben, nem volt vasárnap, ünnep, évforduló, esemény, mulatság, csapás, egyik nap tűnt a másik után üresen, nem volt határkő, miben a lélek megkapaszkodhatott volna.
Mikor egyszer arra gondoltam, hogy talán majd itt kell végül meghalni anélkül, hogy egy napot is éltem volna, az ijedség annyira belém sikoltott, hogy hazaérkezve nem tudtam elaludni. Vergődésem keserves zokogással kezdődött, majd kétségbeesésem annyira úrrá lett rajtam, hogy nem bírtam magammal. Számra béklyózott párnámat iszonyú dühvel kettétéptem, majd talpra ugrottam, és hajamat tépve, fejemet

ököllel verve neki akartam rontani mindennek, és pozdorjává zúzni börtönöm minden bútordarabját. Ekkor még valami nagy lelkierő visszatartott attól, hogy meggondolatlanságot kövessek el, de éreztem, hogy önuralmamnak ez volt az utolsó teherpróbája. Ha rövidesen nem történik valami változás, rettenetes dolgok következnek.
Másnap alig bírtam idegekkel kivárni a munka végét. Gyorsvasútra ültem, ide-oda száguldoztam, hátha a sebesség leköti figyelmemet, de különböző ritka, vad szituációkat kellett a rohanáshoz hozzáképzelnem. Hogy előttünk áll a pokol torka, és én vagyok a vezető, nők és gyermekek százait röpítem a kárhozatba. Az erdőbe futottam, és ahol nem látták, tele torokkal bömböltem, és rohantam felfelé, míg a tüdőm és izmaim bírták, majd vad dühvel rontottam neki egy fának, és zsebkésemmel összevissza szurkáltam. De éreztem, hogy ez is csak egy nappal tolta ki a katasztrófát.
Harmadnap a garázsból autót szereztem (ez is közpréda volt), kimentem vele messze, és ott egy fának futva, összetörtem úgy, hogy a szélvédőnek esve arcomat is megsebeztem. A legközelebbi autó kérés nélkül megállt, felvett, megfordult, és veszett iramban futott be velem a városba, és míg apró sebemet kötözték, a vezető betelefonált a garázsba, hogy a törött kocsit vontassák el. Majd látva, hogy nincs rá szükségem, otthagyott.
Arra álmukban sem gondoltak volna, hogy valaki jóindulat és hozzáértés nélkül nyúljon valamihez. Így hát egyetlen firtató vagy szemrehányó szó nélkül elbocsátottak, lelkemre kötve, hogy ha sebemmel a legkisebb hőemelkedésem volna, azonnal jelentkezzem, én pedig újra ott álltam céltalanul, a némaság ördögmalmában, egyes-egyedül, és nem törődött velem senki.
És bármit tettem, csak magamban tehettem, bármit csináltam, nem történt semmi. Hiába rúgtam ki a hámból, nem volt értelme, mert nem volt hám. Mintha a levegőt öklöztem volna. Visszhangtalanul elkiáltott életem nem tudott semmiben sem megkapaszkodni. Űrben lebegtem, ahol nem volt fel és le, előre és hátra, csak zsibbadtan rúgkapált belőlem a kielégítetlen életvágy. Ellenállás nélkül nincs mit kivívni, nincs élmény, nincs élet.
És tisztán láttam, hogy minden bajom között a legelviselhetetlenebb dolog a társtalanság. Senki sem volt, aki szeretett volna, aki gondomat viseli. Igaz, hogy közöttük nem volt gond, de annál rosszabb. Kellett valaki, aki a kezemet fogja és védjen. Ellenség nincs, az igaz, de inkább legyen. Lehet, hogy igaza volt Zatamonnak, hogy a szeretetet csak a gyűlölettel együtt lehet megvalósítani, de az űrt valamivel ki kell tölteni, mert önmagában elviselhetetlen, mert *nincs*.
Eszembe jutott, hogy a Szaharába sohasem indul ember magában. Nem a veszélyek miatt, hanem mert az emberi idegzet nem bírja ki az abszolút csendet, amit a természetben általában sohasem tapasztal. Éreztem, hogy erőlködésem csak az egyre emelkedő léggömb utasának üres zihálása, ami a levegő ritkulását úgyse tudja követni.
Valakiben meg kellett kapaszkodnom, egy kezet kellett elkapnom, mert tisztán éreztem, mint sodródom nap nap után a szakadékba, melybe, ha lebukom, nincs többé talpra állás.

Hetedik fejezet

Szerző megismerkedik egy hin nővel, akibe lelket akar építeni - Kísérletei balul ütnek ki - Újra kórházba szállítják

Ilyen hangulatban virradt rám a másnap. Munka után kisiettem a tengerpartra, ahol hosszú sétákat tettem. A hinek hangtalan, amorf tömege nyüzsgött köröttem azzal a megfejthetetlenül furcsa, rendszeres rendetlenséggel, ami valóban a hangyabolyt juttatja az ember eszébe.
Okosan figyelő tekintetüket látva, minden eddigi tapasztalatom dacára bennem is újra feltámadt a vágy hozzájuk közeledni, ami ma fokozottan hajtott, de mikor a szó nyelvemen volt, visszarántott a tudat, hogy ha ma is visszautasítanak, megpattan bennem a túlfeszített húr, és ostobaságokra ragadtatom magamat.
Már tizedszer jártam végig a sétányt, és már esteledett mikor a keserűség elhajtott körükből. Hogy a kísértés és a végzetes csalódás elől elmeneküljek, felfutottam a sziklára.
A levegő langyos és fűszeres volt, a hold lassan felbukott a vízből, és a hullámokon millió darabra törve lejtette a nimfák táncát. A tenger örök morgással nyaldosta a partot, és a sziklákon ezer gyöngyszemre oszolva hullott vissza. Távol furcsa madarak keringtek, és a tücsök ciripelt hosszú fürtű fák alól. Szívem csordultig telt a mámoros vágytól, az életakarástól, a hinek pedig odalent szótlanul egyedül sétáltak, ültek vagy hevertek, oda se tekintve a természet szétömlő költészetére.
És ekkor szívembe nyilallt a tudat, hogy ezen a nagy vízen túl, messze, most barátaim a klubban kergetik a Jolly Jokert, a Hyde parkban szónokok fejtik ki a világnézetüket, hölgyek tündéri toalettben sietnek a színházba, és az utcákon villózó fényreklámok hirdetik az új sztárokat.
A tehetetlenség összefacsarta a szívemet, pár pillanatig még küzdöttem magammal, de már gyenge voltam. Beláttam, hogy nem bírom tovább az egyedüllétet.
Lerohantam a szikláról, és már nyoma sem volt bennem az előbbi gátlásnak.
A strandon már gyérültek a sétálók.
Egyik padon egy nő hevert. Magas homlokú, tiszta Aphrodité-arcának harmóniáját még kiemelte az egybeszabott, könnyű öltöny. Hozzá közeledtem. Ő szólított meg:
- Ne kelts fel. A mellettem ülő pad üres.
- Nem feküdni akarok - mondtam határozottan -, beszélni szeretnék veled.
Erre rögtön felállt.
- Mit kívánsz?
A tengerre mutattam.
- Látod a tengert? Érzed az estét? Nem érzed mindezt kellemesnek?
Roppant suta az ember ezzel a csonka szótárral, melyben csak ilyen tökéletlen szavak vannak a magasztos és lélekemelő dolgokra. Ezeknél minden csak kazo és kazi, ami már a könyökömön jött ki, és rosszul lettem, ha hallottam
- De igen - mondta. - Kellemes. Mit kívánsz?
- Mit kívánsz?! - mondtam türelmetlenül. - Semmit! Melegséget! Közelebb szeretnék kerülni hozzád!
Hozzám ugrott, és magához szorított.
- Fázol?
- Dehogy!
- Akkor miért mondod?
Ezeket az üres szemeket látva eszembe jutott, mikor a ruharaktár előtt egy nő a nadrágomat húzta le, és meg voltam győződve, hogy itt pénzért minden nő megkapható.
De hol van a pénz is ebben a sivatagban? Mennyi örömet okozott odahaza ajándékot venni tiszta és szép lelkű hölgyeinknek! Mily örömteli érzés volt megvonni magunktól, áldozatot hozni a szeretett lénynek, és látni, mint telik meg a szíve irántunk szerelemmel. De itt minden készen van, minden közpréda, nincs pénz, nincs ajándék, nincs áldozat. Hogy szeret itt a férfi, és miért szeret a nő?
- Nem olyan melegséget gondolok - mondtam -, egyszerűen a közelségedet akarom. Hallani akarom a hangodat...
- Miért? - vágott közbe.
- A hangodért magáért. Akarom, hogy legyen valaki, akivel nem szükségből, hanem kedvtelésből beszélgetek apró ostobaságokról, hogy kellemesebbé tegyük az életünket.
- Hogy érted azt, hogy jobban esne az élet, ha üres beszélgetéssel értelmétől fosztjuk meg?
Ez a válasz mindennél jellemzőbb volt. Egész eddigi ittlétem legfőbb benyomása az volt, hogy itt hiába a technika és higiénikus tökéletesség, mert nincs célja az egésznek, nincs *miértje*. És nekik ez az élet

jelentett életet, és a mienket tekintették értelmetlenségnek.
De már nagyon szomjaztam az örömet és a szépséget.
- Mondd - szóltam remegő hangon -, te nem érzed ilyenkor, hogy szükséged van valakire, aki téged megbecsül, akinek elmondod azt, ami neked jólesik és ami rosszulesik, aki kellemesebb neked, mint mások? Nekem nagyon kell valaki, akiben megkapaszkodhatnék, akivel összebújva halk szavakat hullatnánk, és akinek szavai szomjúságomat öntöznék. Nézd a holdat, amint ezer darabra oszolva ring a vízen, nézd a millió csillagot, az estét, a tengert, ezt a végtelen éjt, ami az embereket egymáshoz hajtja, és megnyitja egymásnak a szíveket...
- Nem értem - vágott közbe -, ne is folytasd. Haszon nélkül múlik el az idő, pedig nekem volna egy kívánságom.
Tagjaimba újra remegés költözött, mindinkább éreztem, hogy ez a csalódás végzetes lesz, és a belső feszültség szét fogja vetni gátjait.
- Rendelkezz velem - mondtam remegve.
- Felébredt a vágyam, és különben is még két gyermeket kell szülnöm. Képes volnál-e nemi munkára?
Értelmetlenül bámultam rá. Nem akartam hinni a fülemnek.
- Hát nem erről beszéltem? - kérdeztem elhűlve.
- Nem - felelte oktatóan -, te a tengerről beszéltél, csillagokról, holdról és éjről.
Megdöbbentem. Mindenre számítottam, csak erre nem. És bár az örömtől táncolnom kellett volna, a gyors vallomás furcsa, disszonáns mellékízeket ébresztett bennem. Hasonlót ahhoz, mint mikor megtudtam, hogy az Alpok egy meredek ormára, ifjúkorom turistaálmaira kötélpályát építettek.
Ó, mennyivel édesebb volt a csók, mit otthon szívtam hajdan, kedves leánykáink ajkáról, kikkel előbb színházról s divatról beszéltünk, és csak hetek múlva tértünk tapogatózva a tárgyra, miközben mindketten pirultunk, részben a szégyentől, részben a vágytól.
Mily édes és bizsergő volt a vágy, elérni a messze levőt, felnyitni a lezártat, űzni a menekülő vadat, míg végre a leányka hosszas tiltakozás után, szemét lehunyva rebegte: "Ne! Ne!" - és engedett. Hogy lehet mindeme édes küzdelem nélkül szeretni?
De a vágy hajtott, hiszen olyan régen szomjaztam a szépet, hogy a morzsa is királyi adománynak számított.
És nehogy őt is elveszítsem, azt kezdtem magyarázni, hogy amit én akarok, az nemcsak nem ellenkezője, hanem teljesebb és tökéletesebb formája az ő céljainak.
Zolema (később kiderült, hogy ez volt a neve) kérdőn tekintett rám, én pedig gyöngéden közelebb vontam magamhoz, és folytattam:
- Képzeld el, hogy az égen a nap csak világítana, de nem melegítene.
- Napmeleg nélkül lehetetlenné válna az emberi élet!
- Ugye?! - mondtam lelkesen. - Az életet csak annak teljességében lehet igazán leélni, mert bármely alkatrész hiányzik, az már nem élet.
Ezt Zolema is kifogástalan és értelmes megállapításnak találta, ami tökéletesen megfelel a kazónak, én pedig örültem, hogy hidat találtam páncélos lelkükhöz, és beszélni kezdtem a vonzalomról, ami a szíveket melegíti, és közel hozza egymáshoz a párokat.
Ki írhatná le örömömet, látva, hogy Zolema ezt csillogó szemmel hallgatja! Figyelmes arca mind közelebb jutott az enyémhez, hevesebben lélegzett, míg végül...
De ezt nem lehet ilyen egyszerűen leírni! Valami olyan történt, mint mikor a halálraítélt nyakára teszik a kötelet, és megérkezik a kegyelemlevél.
Hogyan történt, ma sem tudom, de egyszer csak ajkaink *találkoztak*!
És Zolema nem ellenkezett...
Sőt, nemcsak nem ellenkezett, hanem még nekem kellett őt kérnem, hogy vonuljunk félre valahova.
- Miért? - kérdezte.
- Jöhet valaki.
- Mindenki jöhet erre. Az nem baj.
- De én nem akarom, hogy lássanak. Egyedül akarok lenni veled.
- Miért?
Vérem lüktetett, semmi kedvem sem volt újabb magyarázatokba bocsátkozni. Kértem, jöjjön velem a sziklára, ahol nem látnak, különben nem tudom kívánságát teljesíteni.
Zolema egy közeli házra mutatott.
- Menjünk be inkább oda.
Beleegyeztem, de siettem. Odaérve egy szabályszerű lakásba vezetett, ami itt mind egyforma. Bent egy

hin ült az asztalnál, és vacsorázott. Zolema leült egy székre, a hin felénk sem fordult.
Néhány perc telt el némaságban. Végre megkérdeztem Zolemát:
- Most mire várunk?
- Hogy befejezze az evést. Látod, hogy éhesebb, mint mi, nem volna kazo félbeszakítani.
Kénytelen voltam várakozni. A percek idegtépő lassúsággal folytak. A hin végre befejezte, és a tányérokat kezdte rakosgatni, de ekkor már közbeszólt Zolema:
- Távozz néhány percre.
Az most már felénk fordult.
- Mikor jöjjek vissza?
- Ülj a kapu előtti padra. Értesíteni foglak.
A hin távozott, Zolema lehajtotta a falból az ágyat, ruháját megoldotta, és minden bevezetés nélkül olyan hévvel vetette magát karjaimba, hogy ennek részletezésétől el kell tekintenem.
Ebben a percben úgy éreztem, hogy egész itteni vergődésem nem volt egyéb rossz álomnál, mert íme, megtaláltam a bölcsek kövét, a panacea magnát, a Lelket! Minden csepp vérem egyetlen ujjongás volt. A sötét alagút végén királyi ragyogással áradt felém a fény, a hangok és ízek, szívemben felcsendült az élet szárnyaló szimfóniája!
Sajnos, örömöm nem sokáig tartott.
Negyedóra múlva távoztunk. Zolema a padon ülő hinnek megmondta, hogy visszamehet, én pedig megkérdeztem, ki volt a szíves házigazda.
Kiderült, hogy nem is ismeri, most látta először!
- Akkor hogy mertél bevezetni, és őt kiküldeni? - kérdeztem meglepetve.
Rám nézett.
- Te akartad, hogy ne lássanak, és te akartál velem egyedül lenni!
- És az így, egy szóra elhagyta lakását?
- Persze. Hallottad, hogy megkértem rá.
Szótlanul bámultam.
Zolema az idő előrehaladottságára hivatkozva kijelentette, hogy haza akar menni.
Persze felajánlottam, hogy hazakísérem, mire azt kérdezte, miért nem a saját lakásomra megyek? Mikor megmagyaráztam, hogy csak hazáig kísérem, röviden azt felelte, hogy annak semmi értelme, hogy utamból felesleges kitérőket tegyek.
Ez a felelet a problémák lavináját indította meg bennem. Ha más hin mondja, ürességük számlájára írom, de az előzmények után Zolemát egészen másnak ismertem meg.
Tehát fél velem mutatkozni! Talán van valakije!
Mélyen a szemébe néztem, kértem, mondja meg őszintén, miért nem akarja, hogy elkísérjem.
- Miért kísérnél el, ha már nincs szükségünk egymásra?
Az ártatlan őszinteség, amellyel ezt mondta, sajnos, meggyőzött a helyzetről. Részben megnyugtatott, de egyben le is hűtötte előbbi hitemet.
Én azonban nem engedtem. Éreztem, hogy Zolema az utolsó kísérlet számomra, és ezt a kezet nem engedhetem el. Nehéz szívvel vissza kellett térnem a régi módszerhez, belohin igazolványomhoz.
Mondhatom, sohasem utáltam jobban papírt, mint most ezt a fordított halotti bizonyítványt, amely a holtaknak igazolja szerencsétlen élő voltomat.
De akkor még hittem, hogy Zolema az, akiben mindent meg fogok találni, ha idő előtt el nem csüggedek.
Zolema így velem maradt, várva kérdéseimet, hogy tanítson.
Én pedig karjába fűztem karomat, és a tengerpartra vezetve, csillogó szavakkal meséltem arról a gyönyörű érzésről, amit nálunk szerelemnek neveznek, ami a jóságnak és odaadásnak koronája.
Zolema azt felelte, hogy ez ilyen alakban kissé zavaros. Fejtsem ki bővebben, hogy miben nyilatkozik az odaadás. Konkrétumokat kért, és én pedig megmagyaráztam, hogy egy feltámadó érzés folytán mindenünket a megtalált párnak adjuk, és teljesen neki szenteljük önmagunkat.
Ezt Zolema nagyon érdemtelen eljárásnak nevezte, mert - úgymond - mivel szolgált rá a szeretett lény, hogy többet nyerjen tőlünk, mint mások. Hiába mondtam, hogy az is nekünk adja mindenét, hogy a kölcsönös ajándékozás mily gyönyöröket okoz, csak azt a következtetést vonta le belőle, hogy eszerint két ember azért szövetkezik, hogy elvegyen valamit másoktól, és egymásnak adja.
- Tévedés - feleltem -, a legszegényebb emberek is így tesznek, akik igazán nem másoktól veszik el, amit egymásnak adnak.
Erre viszont azt felelte, hogy ennek semmi értelme, mert - úgymond - mit nyernénk mi vele, ha ő ideadná nekem a ruháját, én pedig neki az enyémet?

- Nem a tárgyak gyakorlati értékén van a hangsúly - próbáltam megmagyarázni -, hanem a szerelmen, ami kíséri, ami lelkünket tartalommal tölti el.
- Akkor végleg nem értem. Ha azt kérdezem, mire való a szerelem, tárgyak adására hivatkozol, ha azt kérdezem, miért kell adni, a szerelemre térsz vissza. De hol van az a kiindulópont, az a fix valami, ami mindkettőt logikussá és szükségessé teszi?
Legyintettem.
- A szerelmes lényegében önmagát adja, és ez a szerelem, nem pedig üzleti adásvétel.
Zolema elgondolkozott.
- Így még érthetetlenebb. Valamit adni azt jelenti, hogy megválunk egy tárgytól, amit átnyújtunk. De hogy tudnám én magamat átnyújtani neked és megválni magamtól?
- Látom, hogy nem érted. A szerelem nem egyenlet, amit le lehet vezetni.
- Akkor miért foglalkoztok vele?
- Éppen azért. Az egyenletet rég megfejtettük volna. De hadd mondjak el mindent. Nálunk az emberrel együtt születik egy bizonyos hiányérzet, ami az éhséghez hasonlít, és ha ki nem elégítjük, beteggé tesz bennünket.
- A raktárakban...
- Ne szólj közbe! Ez nincs a raktárakban. Csak te adhatod. Ne vess olyan csodálkozó szemeket, igenis, csak te adhatod. Úgy, hogy jó vagy, hogy megsimogatod a hajamat, belém karolsz, és beszélsz mindenfélét.
- Mit beszélek?
- Mindenfélét. Megkérdezed, hogy ugye elérkezett a mi tavaszunk?
- Most nyár van.
- De nekünk tavasz.
- A beszéd csak létező dolgok közlésére való. Hogyan közölhetnék vele olyat, ami nincs?
- De van. Még most talán nem érted, de ha majd egyszer közel tudsz jutni hozzám, belátod. Na, ne ugorj így a mellemnek, ennek magában semmi értelme. Mindennek magától kell támadnia.
Zolema megígérte, hogy amennyiben gyógyulásom tőle függ, mindent meg fog tenni, és kérte, hogy én mint orvos, írjam elő, hogy mit és hogyan kell tennie, miről mennyit beszélnie, és hogy nem volna-e lehetséges mindezt egy hónapra előre ledolgozni, hogy neki is több ideje legyen pihenésre.
- Ne folytasd! - feleltem bosszúsán. - Ennek belülről kell jönni.
Előbbi mámoros, szép hangulatomba keserű disszonancia vegyült, de viszont úgy éreztem, hogy voltaképpen szeret, de csak tudat alatt. Honnan is ismerné a szerelem nevét, mikor sohasem hallotta? Bizonyosat azonban nem tudtam. Rejtélyes volt, és ez mintha annál jobban sarkallt volna. Hirtelen úgy éreztem, képes lennék Zolemát ütéssel is szerelemre kényszeríteni.
Hogy elveszett hangulatomba visszatérjek, lekanyarodtam vele az útról. A sziklára másztam fel vele, mely a tengerbe szökellt. Annak kiálló ormán, friss pázsiton letelepedtünk.
Felettünk halk éj, lent a tenger mormolt, bódító, sós illatát langyos szellő legyezte arcunkba. Köröttünk százszorszépek ingatták fejüket. Rajtunk kívül senki sem volt a környéken, a hinek nagy része már hazautazott. Zolema meztelen lábszára az enyémhez ért, hangulatom lassan visszatért.
Hirtelen átöleltem, majd felemelve ölembe ültettem. Amint kezem melléhez ért, éreztem, hogy hevesebben lélegzik. A mámor újra elkapott.
Egy százszorszépet letépve, mellére tűztem. Ő hallgatott, csak szíve dobogott gyorsabban.
Kezemet a hold felé nyújtva, halkan, lehunyt szemmel dúdolni kezdtem Offenbach Barcaroláját.
Két-három taktust sem daloltam, mikor Zolema izgatott kérdése szakított félbe:
- Rosszul vagy talán?
- Nem. Énekelek.
- Az mi?
Megint kizökkentem. Ezt is el kell mondanom. De talán mégis van ezekben fogékonyság a szép és nemes iránt, csak nem ismerik. Hátha meg tudok menteni egy lelket a sivatagból, és az enyém lesz.
Magyarázni kezdtem a dal lényegét. A kromatikus hangskálán kezdtem.
Nem tudta felfogni, mi értelme van az egésznek, mért nevezzük csak azokat zenei hangoknak, melyek bizonyos, önkényesen megállapított rezgési viszonyban vannak egymással, és mi szükség volt a hangokat így megkülönböztetni egymástól.
Mikor pedig megértette a zene lényegét, így kiáltott fel:
- De hisz ez nincs!
Ami általános felelet volt náluk. Nem tudta megérteni, miért alkottunk a valóságban nem létező dolgokat

(jelenleg hangskálát), hogy abból mást lehessen továbbalkotni.
- Mi értelme van a hangok ilyen mesterkélt szabályok szerinti csoportosításának? - kérdezte.
- Mert a zene szép.
- És mi az, hogy szép?
- Művészi.
- Ti az egyik értelmetlen szóval indokoljátok a másikat, amire, úgy látszik, azért van szükségetek, mert egyiknek sincs köze a valósághoz. Mi hasznotok van a művészetből?
- A művészet önmagáért van, és olyan ellenvetést, hogy a művészetnek nincs létjogosultsága, mert nem lehet megenni, csak műveletlen ember tehet. Ha vajas kenyérré válnék, már nem volna művészet.
- Ellenkezőleg. Csak az ember van önmagáért, és minden emberi alkotás csak az emberért lehet, és az a műveletlen, aki azt hiszi, hogy önmagukért való dolgokkal érdemes pepecselnünk, sőt az emberi életet is hozzájuk alkalmaznunk.
- Csak azért hiszed ezt, mert nem neveltek a művészetre, mert nem oltottak beléd érzéket iránta.
- Nevelni csak valótlanságra kell az embert. A tűzből magától is kirántja a kezét, és csak nevelve hinné el, hogy a réz tápláló.
A hangskáláról az volt a véleménye, hogy olyan, mintha a gyümölcsöt illatáért termesztenénk, vagy a napsugarat ízlelni akarnánk. A hang gondolatközlésre való, nem arra, hogy meg nem indokolt rendszereket alkotgassunk, és erre a nem létező alapra még másik nem létező emeletet is építsünk: a zenét, amin elrágódunk és vitatkozunk, hogy az illető zenei alkotás megfelel-e magunk csinálta szabályainknak, amik voltaképpen nincsenek, mert képzeltek.
Türelemmel hallgattam, hadd beszélje ki magát, hiszen még mit sem ismer. Mikor befejezte, újra ekifogtam léleképítő, szép feladatomnak. A hangszereket magyaráztam. A hegedűt még meghallgatta, de a kürtnél már megjegyezte, hogy úgy látszik, mi nem ismerjük a hangtompítót, amivel a legfülsértőbb zajt is tűrhetővé lehet csökkenteni.
Tehát újra az elején voltunk. Most azt kellett magyarázni, hogy nálunk *szándékosan* zenélnek, ami nagyon nehezen ment a fejébe. Mikor végre megértette, mélyen elgondolkozott.
- Hát nem elég a gyárban a gépek zaja, még külön lármagépeket is beállíttok?
Felvilágosítottam, hogy nem a gyárban zenélnek, hanem munka után, csendes parkokban szól a térzene, melynek andalító hangjaitól felfrissül a szív.
Ezt már egyáltalán nem akarta elhinni. Azt mondta, hogy a parkok üdítő csendjét gépek zajával tönkretenni olyan barbarizmus, mintha ide, a sétány bokrai közé füstfejlesztő gépeket állítanánk ahelyett, hogy örülnénk a jó levegőnek.
- Így - mondta - ti bizonyára annyira eltávolodtatok a valóságtól magatok csinálta labirintusokban, hogy nemcsak a nem létezőt vélitek létezőnek, de a létezőt is nem létezőnek hiszitek.
- Hogy érted ezt?
- Például, hogy meghalni jobb, mint élni, hogy az éhezés kellemes...
- Ilyen ostobaságokat ne tételezz fel rólunk! - kiáltottam, de ő folytatta:
- ...hogy a lázbeteget jégre kell tenni, cipőnket szúrós szegekkel megtölteni, a szomjazónak vitriolt nyújtani, hogy nemi tevékenységünket nem kívánságunk idején és nem azzal kell végeznünk, akivel alkalom van, és aki képes erre, hanem egyéb, csinált szabályok szerint; hogy a társadalom nem arra való, hogy mindnyájan jóllakjunk és kényelemben éljünk benne, hanem hogy meghaljunk vagy nélkülözzünk érte.
Minden hidegsége és idegensége dacára mégis éreztem, hogy mindjobban szeretem Zolemát. Lassan beláttam, hogy meddő falakat döngetek öklömmel, de ez legalább torna volt petyhüdt agyamnak, mire oly rég vágytam, és éppen ez élesztette bennem a tüzet. Modora némiképpen emlékeztetett arra a hidegségre, amit szemérmes és illedelmes lánykáink színlelnek, tettetve a meg nem értést, hogy kiszemelt párjukban a vágyat fokozva, ajánlattételre bírják. Éppen ezért mind erősebben vonzódtam feléje. Enyém volt, és mégsem volt az enyém, tehát meg kellett szerezni, elérni a messze levőt, felnyitni a lezártat, űzni a menekülőt. Akkor még nem sejtettem, hogy köztük nincs menekülő, lezárt és messze levő.
Zolemának meg is mondtam akkori hitemet, mire azt válaszolta, hogy számunkra éppen azért marad lezárva és elérhetetlen messze a tökéletesség, mert csak a messze levőt és elérhetetlent van kedvünk űzni, és léte addig tart, míg el nem értük. Abban a pillanatban elérhetetlenné és üressé válik, mert nem a célért rohanunk, hanem a rohanásért. Annak a gyanújának adott kifejezést, hogy mi a közel levőt is szándékosan képzeljük a messzibe, hogy oktalan szokásainkat kiélhessük rajta.
Akkor ezt még nem hittem el neki, csak azt éreztem, hogy számomra valami nincs meg, és nem tudtam, hogy azért, mert megvan.

Kerülő úton próbáltam a szív boldogságaival megismertetni. Ecseteltem, mily tökéletességet és örömteli megnyugvást ad a tudat, ha van lelki társunk, akivel eggyé forrunk, és akinél megtaláljuk a megértést. Zolema figyelmesen végighallgatott, majd azt kérdezte, hogy nevezik nyelvünkön a - *megértést.* Mert - mondotta -, ha nemi szerveinket megértésnek nevezzük, milyen szó fejezi ki a megértést, és miért kell valamit más néven nevezni.
Megdöbbentem.
Soha szavak annyira nem tévesztettek célt, mint az enyéim. Az olvasó, aki a hineket az eddigiekből talán furcsa, de alapjában véve jószívű, gyengéd jellemeknek véli, bizonyára el sem képzeli, mennyi gyöngédtelen, sőt faragatlan vonás rejlik a látszatra tiszta, magas homlokú Aphrodité-arcok mögött. Mondhatom, a liverpooli matrózkocsmákban kevés olyan szabadszájú vitorlamesterrel találkoztam, aki szókimondásban felvehetné a versenyt a hinek gyengébb nemével.
Megkíséreltem megmagyarázni, hogy a megértés nem az, amire gondol, hanem a lelkek egyesülésének fogalma, amiből viszont azt következtette, hogy eszerint a "lélek" szó felel meg szerveinknek.
Mikor pedig végül sikerült vele a való helyzetet megismertetni, mélyen sajnálta asszonyainkat, akik úgy látszik, csupa őrült férfi közt senyvednek, és vágyaikra csupa nem létező és ostoba fantazmagóriát kapnak válaszul.
- Ha tehát nálatok - mondta - egy nő tisztességesen és becsületesen nemi munkára szólít egy férfit, ti ahelyett, hogy azt a való világ igazsága szerint kielégítenétek "szívről", "szeretetről", "lelki társról", "megértésről" és egyéb értelmetlenségről beszéltek neki.
A meggondolatlan szavak haraggal töltöttek el, és csak jólneveltségem ébresztett rá, hogy hölggyel állok szemben. Meg kellett tehát elégednem azzal, hogy igyekeztem honleányaink erényét való színben ecsetelni, akik a férfiban - jólneveltségükhöz illően - mindenekelőtt a szeretetet, lovagiasságot, a korrekt jellemet keresik. Megmagyaráztam, hogy csak műveletlen nő követhet el olyat, hogy a testi vágyakat a lelkiek elé helyezze.
Kis szünet után azt kérdezte, hogy szüleim a műveltek vagy a műveletlenek közül valók-e.
Bár a kérdés nem a legudvariasabb formában volt feltéve, igyekeztem minden neheztelés nélkül megmagyarázni, hogy jó szüleim a legjobb családok ivadékai, akiknek jólneveltségéhez a kétség árnya sem fér.
Erre azt kérdezte, hogyan szaporodunk. Megtudva, hogy ugyanúgy, mint ők, megint az elejét nem értette, és azt mondta, hogy ne folytassuk tovább, mert mind zavarosabb az ügy.
Ami Zolemában a legtöbb szenvedést okozta nekem, az volt, hogy sohasem mosolygott rám. Ezt szerettem volna elérni, és a meddőség, tehetetlenség tudata kétségbeeséssel töltött el. Most értettem meg a reménytelen szerelem lényegét: a szerelmes voltaképpen nem azt az *egy* nőt akarja, hanem azon nő által elérni az ideált, és csak az kergeti meggondolatlanságokba, hogy az illetőt képtelen ebbe az irányba hajlítani.
Egy kérdés szorongatott. Ki kellett volna mondani, de nagyon szégyelltem. Félszegnek és gyermeknek éreztem magam mellette, mint mindenki, aki szívét adja, és míg megalázkodik és könyörög, a másik fél részéről tárgyilagos józanságok bunkója a válasz. Csak saját európai mivoltomban tudtam gondolkozni és magyarázni a nő ilyen hidegen közvetlen társulását, tehát az olvasó nem csodálkozhat, ha a dolgok mögé más kulisszákat képzeltem. (Kulisszák és festék nélkül nem tudjuk a világot elképzelni.) Így indult meg bennem a féltékenység. Hátha van valakije - gondoltam -, hisz az ösztön nem veszett ki belőlük, és lehetetlen, hogy vele együtt a vonzalom is meg ne legyen valamilyen formában.
Hazafelé indultunk. Sokáig szótlanul mentem mellette. A villamosmegállóra érve, kibuggyant belőlem a kérdés.
- Mondd: nincs valakivel kapcsolatod?
- Hogy érted ezt?
- Férfival.
- Jön a villamos, szálljunk fel.
Tehát vannak titkai, amiket nem akar közölni!
Míg felszálltunk, agyamon ezer gyanú futott át, a legkalandosabb dolgokat képzeltem el, és elhatároztam, hogy nem engedem kitérni a válasz elől. Leszálláskor mindent meg kell vallania.
Zolema pedig, alighogy leültünk, legnagyobb meglepetésemre nyugodtan kezdte elősorolni, hogy kikkel és mikor végzett "nemi munkát", megjegyezve, hogy a nevek nagy részére nem emlékszik, mert nem kérdezte meg.
Ezeket a szavakat köröttünk mindenki hallotta. Égtem a szégyentől és nyilvános megaláztatástól, és a szavak mint megannyi tagló ütöttek főbe. Szégyenemben szerettem volna elsüllyedni, pedig a néma

villamoson egyetlen arc sem fordult felénk.
Először szemhunyorítással próbáltam figyelmeztetni, de ezt nem értette. Kénytelen voltam kérni, hogy ne folytassa, mire Zolema abban a pillanatban és minden meglepődés nélkül elhallgatott, és többé meg sem szólalt.
Leszállás után azonban kitört belőlem a szemrehányás. Nyíltan megmondtam, hogy eljárása nagyon helytelen volt, és ha segíteni akar, ezt többé ne tegye.
Most persze újra az elejét nem értette. Azt mondta, miért kérdeztem, ha nem várok feleletet. Megtudván, hogy a nyilvánosság ellen van kifogásom, kijelentette, hogy most már végleg nem érti, miért kell neki ilyen komplikált szabályokat betartania, melyeknek semmi értelmük számára, de megnyugodott abban, hogy én orvos vagyok, tehát kérte, adjam meg pontosabban a gyógymódot, mit hogyan kell cselekednie, és úgy fog eljárni.
Ezzel persze csak még jobban élére állt bennem a tehetetlenség tudata, és hogy további csapásait elkerüljem, sietve elbúcsúztam tőle, csak arra kérve őt, hogy mindennap találkozhassam vele, amit meg is ígért.
Sejtettem én valamit, hiszen többször nyíltan és félreérthetetlenül megmondták, hogy számukra nincs egyéniség, akihez egyéni szálak kapcsolódhatnának, tehát szerelem nem is létezhetik, vagy ha úgy tetszik, úgy is mondhatjuk, hogy szerelmük egészen más világból való, amihez én el nem juthatok. De akkor még ezt nem tudtam elképzelni, mint ahogy nem tudunk elképzelni olyan lényeket, akik hidegben melegednek fel, akik éhségtől híznak, evéstől fogynak.
Egyszerűen logikátlannak és elképzelhetetlennek tűnt fel minden, és hiába akartam az éjjel ágyamban forgolódva összerakni magamnak a viszonyokat egy logikusan kompakt és szervesen összefüggő egésszé, nem ment, mint ahogy a színvakot is hiába győzi meg a tanítás a színek létezéséről, az vérévé nem válik, benne élni nem fog.
Másnap újra a tengerparton találkoztunk. Nehezen indult a beszélgetés, de nem tudtam érzelmeimet magamba fojtani. Izgatott szavakban panaszkodtam, hogy nem aludtam az éjszaka.
Arra kértem, hogy ha nem is ismeri a szerelmet, de az én jó érzésemért tegye meg azokat, amiket ilyenkor tenni kell. Simogasson, karoljon belém, és főleg ne gondoljon rajtam kívül más férfira.
Válasz helyett azt kérdezte, miért nevezem én a szerelmet együttérzésnek, mikor én őt nem támogatni, hanem akadályozni akarom az életben. Majd úgy vélekedett, hogy ha Európában így viselkedünk a szeretett nővel szemben, úgy a nem szeretett nőt valószínűleg minden nemi munkájában megakadályozzuk.
A szavak mélyen sértettek. Izgalomtól remegve kértem, hogy ne beszéljen ilyeneket. Én megfogadtam, hogy igyekezni fogok énjét teljesen betölteni, hogy nálam mindent megtalálva, megnyugodjék, és feleslegessé tegyem neki a további keresést.
Ebbe azonban már semmiképpen sem akart beleegyezni.
- Te magad mondtad - így szólt -, hogy beteg vagy, tehát ha a szerelem valóban együttérzés, úgy támogatnod kellene abban, hogy nálad tökéletesebb férfit találjak.
- Hallgass! - kiáltottam, fülemet befogva a kíméletlen szavak elől - nem érted, nem érted, hát legalább ne beszélj róla!
Ő azonban kijelentette, hogy ellenkezőleg: neki kötelessége tanítani a belohint, különben nem volna értelme együttlétünknek.
És ezzel már magyarázni is kezdte, hogy eljárásom nemcsak részemről kazi, de őt is kazi cselekedetekre kényszeríteném, ha azt kívánnám, hogy azt, aki vele óhajtana nemi munkát végezni, visszautasítsa.
Nem tudtam uralkodni magamon. Ajkam remegett, majd hirtelen eszemet vesztve, teljes erőmből arcul ütöttem.
Zolema arcához kapott, majd csodálkozva nézett rám:
- Te! - mondta. - Hisz ez fáj! Miért tetted?
Nem bírtam tovább, elfutottam. Zolema egy szóval sem hívott vissza. Tudtam, hogy közöttünk mindennek vége. Börtönben vagyok, szűk, rideg falak közt, ahol hiába kiáltok, nincs megértés.
Fogalmam sem volt, mi következhet ezután. Agyam százfelé szakadt. Gyűlöltem Zolemát, utálatos talponállása a végletekig bőszített. Lázas képekben azon spekuláltam, hogyan tudnám őt megszégyeníteni, bár tudtam, hogy ez lehetetlen, mert ürességük sérthetetlen. Majd hirtelen, minden átmenet nélkül magamat gyűlöltem, hogy miért nem tudom a helyzetet megértve levonni a konzekvenciákat, és nem gondolni vagy legalábbis *nem úgy* gondolni rá.
Magam sem tudom, hogy másnap a hazám utáni vágy hajtott-e ki a tengerpartra, vagy a tudat alatti vágy, a szenvedély, mely az embert éppen a legkeserűbb emlékű helyekhez kényszeríti vissza.

És ekkor váratlanul újra megpillantottam Zolemát. Szívem a torkomba szaladt, és nem tudtam, mit tegyek. Végül, hogy a szégyent és kínos helyzetet elkerüljem, sietve elakartam tűnni, de ő utánam futott, és kiáltott, hogy álljak meg.
Szégyentől és zavartól fülig elpirulva álltam meg, ő pedig a legközönyösebb hangon jelentette ki, hogy kijött a szokott időben, és rendelkezésemre áll.
Lesütött szemmel, körülírva kérdeztem meg, hogy nem haragszik-e, ő pedig ugyanolyan nyugodtan azt kérte, magyarázzam meg, miért ütöttem meg?
Hangjából kiérzett, hogy nem haragszik, és fel sem tételezi, hogy haragból ütöttem meg. Számukra a harag kazi, és éppoly abszurdumnak számított, mint nálunk az, hogy egy tudós szándékosan ötnek írja be számításaiba a kétszerkettőt. Az vagy téved, vagy bolond. A harag éppoly érthetetlen fogalom volt számukra, mint a szeretet.
- Miért ütöttél meg? - kérdezte.
- Mert szeretlek - feleltem tompán.
- Nálatok megütik azt, akit szeretnek?
Nehézkesen magyaráztam, hogy ez a szeretet más, amiből azt a következtetést vonta le, hogy úgy látszik, mellettem kell maradnia. Ennek nagyon örültem, bár ő azért mondta, mert kötelességének tartotta engem "betegségemből" kigyógyítani.
Némi töprengés után azt mondta, úgy látszik, az én gyógyászati rendszerembe tévedés csúszott be, mert amióta ezzel kísérletezünk, állapotom nemhogy közeledett volna a kazóhoz, sőt még távolodott tőle. Bízzam hát rá magamat, majd ő meg fog ismertetni a "valósággal", a munkával, a kazo törvényeivel, szóval az egészséges dolgokkal.
Kért, hogy keressem fel őt az üzemben, ahol meg fogom látni, mennyi érdekesség van az alkotó munkában, és hogy milyen felesleges ilyen céltalan és káros dolgokkal foglalkozni.
Bizony magam is jobban szerettem volna, hogy ha már embereket nem is látok, legalább le tudnám vetni emberi mivoltomat, hogy elvakuljak, megsüketüljek, mert így, ebben a légkörben emberi szívvel nem bírom ki.
Másnap felkerestem az üzemet. Hosszú, keskeny épület volt, melyből oldalt kis melléképületek ágaztak ki. Engem a hosszú épület folyosóján vezettek végig. Számtalan ajtó nyílt egymás mellett, végül az egyiken beléptünk.
Zolema háttal állt, egyedül a szobában, és egy vályúba nyúlkált, ami balról, a szomszéd szobából jött, és átment a jobb oldali falon is.
Jöttömre megfordult, és gumikesztyűs kézzel intett, hogy lépjek közelebb.
Odamentem, tekintetem a vályúra esett, és megtántorodtam.
Ott bent egy férfihulla feküdt, részben szétvagdalva. Fejéről hiányzott a haj, szája kétoldalt fülig felvágva úgy, hogy alsóajka melléig esett. Fogai mind ki voltak szedve, és az óriási tátott száj, körül a fogak helyén a rettent sebekkel olyan volt, mintha minden poklot meghaladó kínban valami apokaliptikus üvöltés törne ki belőle.
Testén a bőr állától lefelé hosszában végig volt hasítva, előtűntek a bordák, a gyomor és a belek.
A hullának egyik szeme is ki volt véve, a másik tágra nyílt borzalommal nézett rám. Félre kellett fordulnom.
Megragadtam Zolemát.
- Mit csinálsz itt?
- A szemet preparálom - mondta ugyanazzal a szenvtelen tárgyilagossággal, amin kívül itt, a faemberek közt, még más hangot nem hallottam.
Nézd és figyelj - folytatta. - Ha valaki meghal, ideszállítják. Ez a hullafeldolgozó üzem. A hulla előbb háromnapi megfigyelésre kerül, a tetszhalál elkerülésére. Aztán narkotizáló injekciót kap, hogy ha mégis élne, fel ne ébredjen. Így kerül feldolgozásra. A szomszéd épületben folyik a hasított körműek feldolgozása, aztán jönnek a szárnyasok, majd a halak épületei. Az állatok testéből készítik az ételt az étkezők számára. Az emberek osztálya ezeknél annyival egyszerűbb, mert itt hiányzik a levágás, ide a kórházak hullatermése kerül. Az anyag legnagyobbrészt betegen hullt el vagy nagyon öregen, tehát táplálékra nem alkalmas, de annál használhatóbb gyógyászati és ipari célokra. Mint látod, én is az emberosztályra kerültem, és az a feladatom, hogy a szemet és az agyat kiemeljem és továbbítsam a keresztépületbe.
Idenézz - mondta, és minden undorom dacára kényszerített odanézni -, előveszem ezt a kis kézi körfűrészt, amit villamosság hajt. Most a halántékon felvágom a bőrt, alatta a villamos fűrésszel megnyitom a csontot, így... és a szem néhány vágással könnyen kijön. Azelőtt kézi fűrésszel ez a munka

öt percig tartott, most három perc az egész, és kevesebb csont porlik el, márpedig a csont igen hasznos anyag. Ragasztószert és orvosságot készítenek belőle.
Nézd tehát, így kell kivenni a szemet - és kezébe véve mutatta. - A mozgató izmoktól szépen elválasztani úgy, hogy a látóideg se legyen rajta.
Zolema kezéből egy ember nézett rám, én pedig a borzalomtól libabőrözve reszkettem. Menekülni szerettem volna, nyelvemen volt, hogy kifejezzem érzéseimet, de ő folytatta:
- Te persze azt kérdezed, mire használják a szemet. Megmondom. Látod, itt erre a szalagra ráteszem, most megnyomom ezt a gombot, a szalag megindul, a szem eltűnik a falban, és átmegy a szomszéd szobába, ahol egy tartályba gyűlik össze. A tartályt naponta kiürítik, és egy vegyész ugyanott feldolgozza, vagyis kivonatolja az üvegtestből azt az anyagot, ami étvágytalanságban szenvedők ételébe keverve visszaadja az étvágyat.
- És azok tudják, miből készül?
- Persze hogy tudják. A természettudományoknak ilyen alapfogalmait nálunk mindenki megtanulja az iskolában.
- És megjön tőle az étvágyuk?
- Meg. Nagyon hatékony szer. De figyelj tovább! A hulla legtöbb részét átültetésre használják fel a betegeknél. A májban viszont igen sok hasznos anyag van tartalékolva, ami injekció alakjában a legyengült szervezetet állítja helyre. Ezenkívül a bőrt feldolgozza az ipar, a belekből kitűnő zsinegek készülnek, a zsírból szappan és tápszerkivonat lesz, az agyvelőből...
Nem bírtam tovább. Közbevágtam:
- És te ezt ilyen nyugodtan végzed? Nem leszel rosszul?
- Ventillátor működik a fejem felett - mondta és felmutatott. - Ahol a beleket dolgozzák fel, még gázálarcot is kapnak.
Borzalommal néztem ezt az állítólagos nőt.
- Így becsülitek meg az embert? - kérdeztem tompa szemrehányással.
- Így - mondta büszkén. - Egy atom se vész el. Nálatok hogy dolgozzák fel?
Elmagyaráztam a halotti szertartást, a család gyászát, fekete ruhát, drapériát, könnyet, papot, gyászkocsit, harangozót, koporsót, az elföldelést, síremléket, az évenkénti kegyes megemlékezést, mikor a hálás hozzátartozók virágot és gyertyát állítanak a szeretett rokon sírhalmára.
Nagyon nehezen sikerült megmagyaráznom a dolgot, és mikor mindent elmondtam, akkor sem értette teljesen. Míg beszéltem, állandóan zavart kérdéseivel. A harangról azt hitte, élesztési kísérlet, a papot orvosnak vélte, és mindig valami célt kutatott: mért vágják le a virágot, hiszen a levágott virág elszárad, és nem hozhat termést! Mért világítunk mi gyertyával, mikor jobb a villany? Nyáron mért nem fehérben gyászolunk, és ha már feketét kell hordanunk, az kinek használ: a halottnak, papnak vagy hozzátartozóknak és hogyan?
Háromszor mondtam el a temetést, de tanácstalanul vonogatta a vállát.
- Mi a cél? - kérdezte mindenre.
Megmagyaráztam, hogy a halott megbecsülése.
- A halottban csak kémiai értékek vannak - felelte -, amit ti nem becsültök meg, mert eldobtok, eltekintve attól, hogy így, egy darabban elföldelve ki van téve a tetszhalál kínos sorsának. Éppen ti nem becsülitek meg halottaitokat.
- Nem a kémiai értéket becsüljük, hanem azt, hogy élt valaha, hogy ember volt, aki dolgozott, szeretett és használt másoknak! - kiáltottam.
- Megint olyan dolgokat műveltek, ami nincs, és azt is fordítva csináljátok. Az ember munkáját akkor kell megbecsülni, amikor él, és úgy becsüljük meg, hogy ezt jó táplálkozással, lakással, ruhával és kényelemmel viszonozzuk, a kazo egyensúly szerint. De te magad mondtad, hogy nálatok vannak, akik igen rosszul élnek, habár dolgoznak, sőt éppen azok, akik legtöbbet dolgoznak. Ti tehát sem életében, sem halála után nem becsülitek meg az embert érdeme szerint.
Irtózatos szakadékokat láttam közénk nőni, amiken én soha át nem tudok nyúlni. Lassanként megváltozott előttem. Még tegnap megtévesztett tökéletes emberi alakja, sőt szépsége, míg most egy mozgó automatának kezdtem látni. Megértettem, hogy csak emberi testekkel van dolgom, amikben azonban szikrája sincs az embernek, Gondolkozó tárgyaknak lehetne nevezni őket, és most végre teljesen átértettem, hogy sem Zolema, sem a többi nem valami különös természetű emberfaj, hanem egyszerűen nem emberek. Valami más.
Most tisztult ki előttem, hogy hol van az a lélek, amit eddig hiába kerestem.
Sehol!

Most értettem meg, hogy a lélek teljesen hiányozhat.
De akkor kik, jobban mondva *mik* ezek itt köröttem? És mi tartja fenn mégis társadalmukat?
Már csak kíváncsiságból kérdeztem meg:
- Miért nem választottál valami nőiesebb foglalkozást?
- Hát nem azt végzek? - mondta csodálkozva. - Valaha szükségből beküldtek a csecsemőnevelőbe, mert nem volt elég férfimunkás. Én is éppúgy emelgettem az ágyakat, hordtam a vizesvedret, piszkos ruhákat vittem a mosóba, törülgettem, takarítottam a tömlővel, mint az erős férfiak, de nem sokáig bírtam. Tanácsért jelentkeztem az orvosnál, aki kijelentette, hogy erre nem vagyok alkalmas, és női munkát kell végeznem, mire ide léptem be.
Míg Zolema beszélt, hihetetlen távolságra csökkent előttem. Két tárgyat láttam: Zolemát és az előtte szájtátva bámuló hullát, amelynek már nem volt szeme. A kettő mindinkább egybefolyt, és a különbség elenyészett.
Röviden kijelentettem, hogy eleget tanultam, többre nincs szükségem, és távoztam. Sem fáradozásait nem köszöntem meg, se nem üdvözöltem távozáskor, mert ezt úgysem ismerik.
Azért az ajtóból még visszanéztem. Zolema háttal állt, és úgy folytatta munkáját, mintha sohasem látott volna engem. Abban a pillanatban, hogy a kazo által kiszabott feladatát elvégezte velem szemben, semmi sem fűzte hozzám. Mintha sohasem éltem volna.
Emberek, akik tíz-tizenöt évig egymás mellett dolgoznak, így tudnak élni anélkül, hogy a legkisebb kapocs érzése kifejlődnék köztük. Reggel bejönnek köszönés nélkül, és nekilátnak a munkának, délben eltávoznak, és ha tíz tizenöt év múlva egyikük máshová kerül, búcsú nélkül tűnnek el egymás életéből.
Átfutott rajtam a borzasztó tehetetlenség érzése. Elevenen el vagyok temetve a halottak közé, erre a szigetre, melynek fullasztó atmoszférájában hiába zihál az életszomjas tüdő. És nincs belőle menekvés. Itt fogok elszáradni, levegő és élet nélkül, hogy a végén behozzanak ide, és Zolema arcizomrándulás nélkül vágja ki szememet, melynek mosolya és könnye csak ismeretlen egzotikumot jelentett számára, hogy aztán testem továbbvándoroljon a vályúban, míg ízekre szedik szét, és a vegyészek "hasznos" anyagokká csoportosítják a kazo alapján.
És Zolemában akkor sem fog megrezdülni egyetlen emlék, hiszen még apjuk-anyjuk, őseik is nem ismert, idegen objektumok, akik vannak vagy voltak, de a kapocs szikrája sem jut eszükbe.
A levegő roppant súllyal nehezedett rám, szinte fuldokoltam. Megszédültem. Nyakamon egyetlen rántással feltéptem ruhámat. Megtántorodtam.
Az ajtófélfába kapaszkodtam. Zolema tudta, hogy ott vagyok, de eszébe sem jutott megfordulni. Mindegyik meg van győződve, hogy a másik helyesen és célszerűen cselekszik, és míg meg nem szólal, nem törődnek vele.
A világ forogni kezdett velem, lábam felmondta a szolgálatot. Egy szék támlájához kaptam, de hiába. A székkel együtt elestem, és elterültem a padlón.
A zajra már megfordult. Egy ugrással mellettem termett.
- Rosszul vagy? - kérdezte.
- Nem! Hagyj! - sikoltottam. - Hagyj magamra! Pusztulj a közelemből! Pusztuljatok mind! Hadd rothadjak szét magamban!
Tanácstalanul állott. Visszaindult, majd megint hozzám. Végül könnyeimet és eltorzult arcomat látva megszólalt:
- Rosszul kell lenned. Mért állítod a dolgokat úgy, ahogy nincsenek a valóságban? (Nincs szavuk a hazugságra.)
Rövid tétovázás után gyors mozdulattal ledobta köpenyét, kirohant, és pár másodperc múlva futva tért vissza két társával.
Egyik átvette munkáját, ők ketten pedig megfogtak, felemeltek olyan gyöngédséggel, ami érző embertől sohasem telne ki. Lélegzetüket visszafojtva az udvarra vittek. Itt már autó állott, amelybe beemeltek. Zolema mellém ült, mellemen felnyitotta a ruhát, valami frissítőt öntött a számba, és elindultunk.
Két perc múlva megálltunk. Odakint két férfi várakozott hordággyal. Óvatosan kiemeltek, és átvittek egy ott várakozó, különleges villamosvasúti kocsiba. Ez volt a betegszállító kocsi. Lefektettek mélyen süppedő gumiágyra, és megindultunk, amit csak az ablakon át láttam, mert zaj nem hallatszott, és mozgást nem éreztem.
Zolema mellém állva fölém hajolt, aggódva figyelte minden mozdulatomat, én pedig újra könnyeztem. Karomat feléje emeltem, magamhoz akartam szorítani, de karom félúton visszahanyatlott. Úgyis hiába! Irtózatos tudat köröttem embereket látni, és tudni, hogy minden csalóka, hogy a szeretet nem szeretet, a jóság nem jóság és a testek belül üresek, és egyes-egyedül vagyok.

Tehetetlen, vad zokogás rázott meg, és könnyeim elöntötték arcomat.
Vattát hozott és felitatta.
Aztán egy csapot nyitott ki, melyből valami üdítő, ózondús erdei illat áradt.
Tíz pere múlva megérkeztünk a kórházba. Itt újra hordággyal vártak, liften felvittek az emeletre, és egy szobában lefektettek.
Egy orvos lépett hozzám. Zolema jelentette, honnan hoztak, megemlítette, hogy belohin vagyok, majd hozzátette:
- Halál esetén csatold a diagnózist, hogy az agyvelő felhasználható-e vagy selejtezzük.
Megfordult és eltávozott. Sohasem láttam többé.
Fojtogatott a zokogás, de nem mertem sírni. Azt mondtam, múló szédülés fogott el, már jól érzem magam, és hogy bebizonyítsam, minden erőmet összeszedve felkeltem.
Az orvos megvizsgált, beadott egy kanál rendkívül büdös olajat, és átküldött a belohin osztályra, ahol lefeküdtem.

Nyolcadik fejezet

Szerzőt a honvágy kínozza, és keservesen panaszkodik Zatamonnak - Zatamon furcsa kijelentéseket tesz hazájáról, de szerző bebizonyítja az európai kultúra igazát - Zatamon a behinekről beszél, akiket szerző már sokkal szimpatikusabbaknak lát - Kéri, hogy vezessék a behinek közé

Azt hiszem, mondanom sem kell, hogy éjszaka alig tudtam valamit aludni. A csalódások és az élet vágya végtelen keserűséggel töltöttek el. Hajnalfelé járt, mikor a kimerültség álomba tudott kényszeríteni. Furcsa, zavaros álmok kínoztak. Lebegtem, nagy, puha gömbök függtek mellettem az űrben, és nem volt súlyuk. Szüntelen egy szóval viaskodtam, de hogy mivel, azt már nem tudom.
Késő délután ébredtem fel. Hajam izzadt, csapzott volt, ágyneműm csupa víz. Tus alá futottam, de ez sem tudott lecsillapítani. Felöltöztem, és egy pillanatig azt gondoltam, talán ki kellene szellőztetni fejemet az utcákon.
De erről is letettem. Utcáiknak már a gondolata is csömörrel töltött el. És úgyis mindegy, hogy börtönöm húsz négyzetméter vagy ötven négyzetkilométer. Azt a levegőt, ami az én agyamnak szükséges, úgysem találom meg náluk.
Szobámba tértem vissza. Az ételhívó gombját szórakozottan megnyomtam, a falból kifordult a kis asztal, rajta az uzsonnámmal.
Csak pár falatot tudtam lenyelni. A csend, az idő összefolyt üressége felőrölte idegeimet. Felugrottam, fel-alá futkostam, majd kimerülten ágyamra dőltem, és nem tudtam, mit csináljak.
Ekkor lépett be Zatamon. Ő volt az egyetlen, akinek hivatalból kötelessége volt minden bajom iránt érdeklődni (ha ugyan a kötelesség szót itt egyáltalán használnom lehet), aki előtt magamat igaz mivoltomban mutathattam, nekem pedig sohasem volt olyan szükségem rá, hogy valakinek kiöntsem a lelkemet, mint most.
Amint bejött és leült ágyam mellé, elkaptam kezét, minden tartózkodás nélkül könnyekben törtem ki, és esdve kértem őt, hogy hallgasson meg.
Zatamon megnyugtatott, hogy már sok hasonló beteggel volt dolga, és bár egészséges szervezete a szimptómákat nem képes átvenni, de az orvosi tudás mai állapotához képest eléggé ismeri bajomat, és tudja, hogy ilyenkor meg kell a beteget nyugtatni jó szándéka felől, mert annak elméjében ilyenkor téveszmék alakulnak ki. Nem egy beteggel volt dolga, aki az orvosról behin tulajdonságokat tételezett fel, agyukat megzavarta az a különös áram, amit én félelemnek nevezek, és az ilyen beteg olyat is megtesz, hogy a dolgokat nem úgy közli, ahogyan vannak.
- Ez egy különös és eddig megfejtetlen dolog - mondta -, amit persze neked meg kell magyaráznom. A beszéd, mint tudjuk, közlésre való, és közölni csak létező dolgokat lehet. Ezek pedig ilyenkor elfelejtik, miért létesült a beszéd, és nem létező dolgok közlésére próbálják felhasználni, mintha valaki látni akarna a fülével vagy az írógéppel világítani.
Látva zavart arcomat, erősen bizonygatta, hogy igenis, ez már megtörtént praxisában.
Engem azonban nem kellett őszinteségre biztatni. Bántam is én már, ha őrültnek néznek is! Ennél rosszabb az őrültek közt sem lehet! Minden önkínzó béklyót ledobva sírtam, és a zokogástól elfúlva, szinte kiáltva öntöttem ki lelkemet.
- Ti intetek őszinteségre?! - mondtam. - Ti, akik egyebet sem tettetek, mint hazudni kényszerítettetek?! Biztosítlak azonban, hogy ennek vége, és nem fogom többé lelkemet titkolni!
Zatamon változatlan faarccal figyelt, én pedig felszabadulva folytattam:
- Tudd meg hát, hogy igenis beteg vagyok! És ha tényleg jó szándék van benned, úgy most az egyszer ne ints le ostobaságokkal, hanem próbálj megérteni és segíteni!
- Mindent megértek.
A meleg értelmű szavak megint olyan furcsa ellentétben állottak üres hangjával, de nekem ez a morzsa is nagy, felszabadító ajándék volt, mely a bilincseket leoldva, a szavak záporát nyitotta meg bennem.
- Te vagy az egyetlen ember, akit sorsom érdekel, engedd hát, hogy elmondjak mindent, ami nehéz. Voltaképpen nem haragszom rátok, és mégis gyűlöllek benneteket, mert megfosztottatok mindentől! Ó, ne szólj közbe, ne mondd, hogy minden rendelkezésemre állott a raktárakban! Amit ti elvettetek, azt nem kézzel veszik el, hanem éppen azzal, hogy hozzá sem nyúlnak az áldozathoz. A legszörnyűbb gyilokkal, a közönnyel űztetek ki az életből, és ezért gyűlöllek benneteket. Pedig nem vagyok ellenség, csak más, mint ti, és nem tudom kitépni lelkemet. Nem tudom elfelejteni a múltamat, a földet, ahol nevelkedtem, nem tudom elfelejteni anyámat, az egész életet. Nem tudok leszokni róla, hogy ember vagyok, hogy angolnak,

európainak születtem, és minden idegszálammal visszavágyom hazámba, a kultúrába!
Változatlanul kérdően tekintett rám, én pedig kissé lecsillapulva folytattam:
- Félek, nem sokáig bírom ki ezt a jégbörtönt!
Hogy jobban megértsen, beszélni kezdtem az angol állampolgár változatos és színes életéről, az első anyai csókról, aztán a gyermekkor aranyos játékairól, a diákéletről, apró csínyekről, sportról, gyönyörű, színes illúziókról, a bimbózó szerelem édes, napsugaras éveiről, majd a tisztes munkával szerzett kenyér, a családi ház, az "enyém" tudatának boldogságáról, a meleg, puha fészek örömeiről, mikor este, a duruzsoló kandalló mellett apja térdén lovagol a gyermek, akiben a boldog szülők életük folytatását látják, becézik, nevelik, mint kertész a palántát, a családfő látja, hogy érdemes volt élni, és tudja, hogy ha meg kell halnia, neve és emléke fennmarad, unokái kegyelettel fogják őrizni szívükben, és évenként legalább egyszer kijönnek sírjához, hogy szerető kézzel ápolják a virágokat, és imát mondjanak érte.
Beszéltem a társadalmi eszmék harcáról, bölcsek, tudósok és politikusok vitáiról, a hazai föld életformáló erejéről, kedélyes baráti körök kártyacsatáiról, elegáns bálokról, a társasági élet érdekességeiről, az utca tarkaságáról, emlékszobrokról, miket nagyjainak emelt a hálás utókor, versenyekről, színházról, irodalomról, mindenről, ami érző emberi kultúra néven foglalható össze, és amiket itt mind nélkülöznöm kell.
- Ó, jól tudom én - mondtam kitörve -, hogy igen sok baj, nyomor és méltatlanság van a mi világunkban. Nyitott szemmel figyeltem országtokat, és be kell látnom, hogy sok tekintetben tökéletesebbek vagytok. Nem is annak hiányát akarom felpanaszolni, ami nálunk rossz, hanem annak, ami jó. Azt, hogy szív nélkül éltek, az élet sava és értelme nélkül, amit kultúrember nem bír ki, élete elviselhetetlenné válik, és szomjan pusztul. Mert mi értelme van élni azért, hogy egyik napról a másikra lézengjünk, cél nélkül? Mondd - sikoltottam fel szinte magamon kívül -, mi értelme?!
- Te lézengésnek nevezed az életet? - vágott közbe. - Hát nem az életért él az ember?
De engem nem lehetett megállítani.
- ... hogy a végén, mint egy kutya haljunk meg, és feldolgozzanak...
- Ti nem haltok meg?
- ...és eltakarítsanak anélkül, hogy éltünk volna, anélkül, hogy lett volna miért élni...
- Úgy látom - szólt -, ti nem ismeritek az élet lényegét, az *életet.*
- Jaj! - kiáltottam közbe. - Ne ismételd! Annyiszor hallottam ezt az ostobaságot! És végtére úgyis mindegy, én megelégeltem! Nem kérek többé ebből az életből! Nem fogok géppé süllyedve robotolni, hogy monoton munka után a tengert nézzem, aztán hazamenjek lefeküdni, hogy soha senkivel ne beszéljek, ne szeressek, ne lelkesedjem, ne küzdjek célokért. Nem bírom a megállt ürességet, érted? Ez csak nem ocsmányság? Ez csak nem kazi? Ez az élet piros színe, ami nélkül nincs értelme. Nincs, mert ez nem élet. Mindenre, amit mi csinálunk, azt mondjátok, hogy az voltaképpen nincs, pedig ellenkezőleg: az nincs, amit ti műveltek! Végre rájöttem az igazi kifejezésre: *ez az, ami nincs: a ti életetek az, ami egyszerűen nincs!*
Zatamon sokáig nézte felindult, ziháló mellemet, majd látva, hogy már befejeztem, nyugodtan szólt:
- Orvos vagyok, tehát nem csodálkozom szavaidon. Akik a nincsről azt képzelik, hogy van, azt csak úgy tudják tenni, ha egyben a létezőt nem létezőnek látják. A fényképezőgép a fehéret feketének veszi fel, de csak azért jön ki a kép, mert ugyanakkor a feketét fehérnek rajzolja. Ha mindent feketének ábrázolna, semmit sem látnánk.
Meghökkentem. A mélyértelmű szavak megzavartak. Hátha igaza van. Hátha a mi szemléletünk éppúgy teljes egész, mint az övék? Két világ, amely sohasem látja meg egymást, mert a másik nem külön lét, hanem önmaga fonákja...
Emlékszem, mikor először hallottam a föld gömbölyűségéről, csodáltam, hogy az amerikai gyermekek nem esnek le a földről, és az amerikai gyermekek valószínűleg ugyanezt gondolták rólunk, mert nem tudtuk, hogy voltaképpen nincs fel és le. De akkor...
Hirtelen megkérdeztem:
- Jó. Lehet. De ha csak azt tudod, hogy ellenkező világképben élünk, mi a bizonyíték arra, hogy a tietek a pozitív és a miénk a negatív? Hiszen egymás világképébe behatolni nem tudunk, csak azt látjuk, hogy mindketten megéljük életünket, bármily lehetetlennek tűnik fel a magunk felfogása szerint a másik.
- Tietek a negatív - felelte.
- Hol a bizonyíték?!
- Hogy a van és a nincs közt melyik a negatív, azt nem nehéz eldönteni.
- Világosabban beszélj! Mért nem mi éljük a valóságot?
- Nálatok a létező dolgok csak eszközök nem létező célok elérésére, amit ti eszmének neveztek, holott

ennek épp a fordítottja nevezhető valóságnak: mikor azért gondolkozunk, hogy valami létesüljön. Csak a való világból vett cél nevezhető pozitívnak, mert csak az érhető el, ami létezik. De ti nem azért éltek, hogy házat építsetek, vagy ruhát, élelmet termeljetek, hanem ha mindezt meg is valósítjátok, különálló, tehát levegőbe képzelt, el nem érhető célokért művelitek.
- De felépül a ház, és a kemencében kisül a kenyér. Nem mindegy az, mi célból történt?
- Nem, mert negatív törekvés eredménye csak negatív élet lehet.
- Hogy érted ezt?
- A negatív élet a halál. És vajon nem ebben végződik-e minden működéstek? Nem oda jutottál-e ki minden esetben, hogy a hitért, zászlóért, szeretetért, szépségért, tehát a szavakért nem élni; hanem meghalni kell? A házak megépítéséhez azonban élni kell, és a halott ember nem arathatja le a gabonaföldeket.
Hosszú szünet állt be, majd halkan megszólaltam:
- Részben igazad lehet, de a valóságos életet nem tagadhatod el tőlünk. Amit elmondtam hazám polgárainak életéről, az legnagyobbrészt az általad is valóságosnak nevezett világban folyik le, valóságos célokért. Avagy nem azért tanul-e a diák, hogy majdan megkeresse kenyerét, és vajon nem a csókban végződik-e a szerelem?
- Nem. Az is képzelt. Úgy küzdötök, mintha valamit el akarnátok érni, pedig ha eléritek, még távolabb vagytok tőle. A diák álmaiban, a szerelmes ifjú vágyaiban él, és ha szerelmét elérte, már nem elégíti ki. Gyermeket kell nemzenie, hogy azt nevelje, hogy az újabb eléretlen cél adjon értelmet életének. Az elért célokat ti már értelmetlennek érzitek, és az élet teljességét élettelenségnek nevezitek. Hát akkor mért törtök feléje? Míg messze álltok valamitől, törtök feléje, energiátokat sokszorozzátok, ha megvan, eldobjátok, mert értékét veszti.
- Ti mért dolgoztok?
- Az életért. Ti pedig a küzdelemért. Egyszer elmondtad, mily örömet okozott neked a rejtvények megfejtése, és ha a klubban a képeslapot felnyitva már valaki más által megfejtve találtad, bosszús voltál ahelyett, hogy őrültél volna neki. Említetted, hogy egy költői vagy művészeti irány addig szép, míg a metaforák jelentése köztudottá nem válik. Mihelyt megszoktátok, hogy a vas erőt és a tavasz ifjúságot jelent, már nem nevezitek szépnek. A célt mindig messzebb toljátok, mert nem ezért, hanem a küzdelemért küzdötök. És te mondtad azt is, hogy a gyémántért mindent megadtok, mert kevés van belőle, a levegőnek viszont nincs értéke, pedig *ez* kell, amaz nem. Küzdötök a nő szerelméért, mintha nem egyedül a nőtől függene, hogy szeret vagy nem.
- Éppen azért küzdünk - feleltem csodálkozva -, mert nem tőlünk függ, hanem tőle.
- De a nő is ember, tehát az emberi agy egy gondolatáért küzdötök, melynek léte egyedül annak képzeletétől függ. A térképre húzott falakat is úgy ostromoljátok, mintha nem magatok húztátok volna. Magatok által ütött sebeket gyógyíttok, hogy újra sebezhessetek, és küzdötök a gazdasági válságok ellen, mintha nem magatok állítottátok volna meg gépeiteket. Kitaláltátok a barátságot, szépet, szerelmet, gyűlöletet, amivel magatok alkottok akadályokat magatoknak, hogy legyen mivel viaskodni, mert ezeknek az akadályoknak önálló létet tulajdoníttok.
- Hát nem a változatosság ad értelmet az életnek? Nem azért vágyunk faluról városba, hogy a társaság ezer változata gyönyörködtessen? Nem arra való a művészet, hogy az életet elviselhetőbbé tegye? És nem arra való a hit, hogy a gyötrelmeket enyhítse, hogy tartalmat és célt adjon életünkbe, amely nélkül az csak üres váz és kitöltetlen köz volna a születés és halál között?
- Aki a vízből ki akar jönni, a partba kell fogózkodnia, nem önmagába. Haladás csak a való világba kapaszkodva érhető el.
- Ó, jól tudom, hogy számotokra csak anyag és jólét van. De tudd meg, hogy mi a partba is kapaszkodunk. Számos bölcselőnk dolgozik az ember felvilágosításán, és keresi azt a kormányzati rendszert, ami az előhaladást célozza az örök béke és igazságos anyagi élet felé.
Ismertettem vele Platón államát, Aquinói Szent Tamás elveit a munka gyümölcsének isteni egyetemességéről, a katárok és husziták munkaközösségét, Fourier falanszterét, Morus Tamás Utópiáját, Proudhon népbankját, Louis Blanc nemzeti műhelyeit, Robert Owen szociális gyártelepeit, a dominikánusok és jezsuiták közösségi államait Dél-Amerikában, s végül rátértem a tudományos szocializmusra, a legújabb elméletekre, Marx, Lenin, Bakunin, Bernstein, Kropotkin, Kautsky és Plehanov terveire éppúgy, mint a technokráciára, a Fabian Society, Wells és a Webb házaspár demokratikus szocializmusára. Beszéltem azonban a merkantilizmus és fiziokratizmus munkaelméletéről, Adam Smith liberalizmusáról, a trade unionokról, de nem hagytam ki a meg nem valósult elképzeléseket sem, mint a georgizmust, szindikalizmust és anarchizmust.

Sehogy sem ment a fejébe, hogyan lehet olyan egyszerű dolgokról, mint az élet, annyifélét összeképzelni.
- Csak a szavakat és a teóriák neveit lehet variálni - felelte -, de nem az életet - ami közös szervezetünkkel eleve meg van határozva. Aki pedig a szavaknak alkotó létet tulajdonít, az beteg és alvajáró.
- De ezekből a szavakból gazdasági rendszerek születnek - vetettem ellene.
- Nem mindegy az, milyen rendszerben vagytok betegek? Lelketek akkor is megmarad, mely a természetes élettől elvon benneteket.
- Hogy mondhatsz ilyet? Az érzelem velünk született, természetes tulajdonság. Járd be a földet, és nem találsz népet hit, művészet, szeretet és gyűlölet nélkül.
- Hát nem azt mondom, hogy alapjában vagytok betegek, s hogy a szavak és felvilágosítás nem gyógyítanak meg? Álmodtok, és hiába beszéltek egymásnak arról, hogy mi a jó, mert a jó fogalmát is álmodjátok, és bölcseitek is álomalakok. Mindig egy helyben állva fogtok önmagatokkal viaskodni. Éltetek megállt, sivár robot, magáért a robotért, melyben nincs haladás, csak végtelen, unalmas egyhangúság, melyet haladni akaró ember ép ésszel nem bírna ki.
Megdöbbentem a merészségen, hogy képes pont az ő saját életüknek minden hibáját cinikusan és lelkiismeretlenül reánk fogni.
- Szerintetek tehát a magasabb rendű céloknak nincs létjogosultsága?
- Emberek közt emberen túli célok nincsenek és nem lehetségesek.
- Nem emberen túliak, csak magasabb rendűek. Avagy az irodalom nem az emberi sorsot és a valóságot tárgyalja?
- Egész éltetek képzelt. És ha e képzelt életről olyan történetet írtok, amely maga is képzelt, ezzel csak távolodtok a valóságtól.
- De neveli ízlésünket. Új tartalmat, új célt és tisztább látást ad szellemünknek. De legyen véleményed szerint. Tegyük fel, hogy az általad valóságosnak nevezett dolgokban nem haladtunk, és energiánkat eszmei célokra pazaroltuk. De egyet nem tagadhatsz: ebben aztán van haladás, mert a kultúra mindig új problémákat, új stílust, új modort és új ízlést fejleszt ki bennünk. Avagy te egyáltalán nem látsz fejlődést Platóntól Marxig, Pheidiasztól Rodinig? Nem fejlettebb-e a szellemi élet ma, mint kétezer éve?
- Forgó kalitkát építtek magatoknak, mit szándékosan képzeltek végtelen látóhatárnak, nehogy a ráismerés távfutástok illúzióját rontsa.
Komoran jegyeztem meg, hogy úgy látszik, részéről szikrányi megértésre sem számíthatok, holott az elején azt állította, hogy mindent megért.
- Ti a megértést a helyeslésben látjátok, holott betegségnek csak a meg nem értés, a dolgok lényegének fel nem ismerése helyeselhet.
Unottan legyintve hallgattam el, és elhatároztam, hogy nem folytatom. De egy hirtelen ötlettől érintve felugrottam.
- Lehet - mondtam élénken -, lehet, hogy ha csak lenni akarnánk a földön, úgy kellene élni, mint ti. De mondd, mit tegyünk szívünkkel, ha már van?
- Mért használod a természetben létező szerv nevét nem létező dolog megnevezésére?
De most éreztem, hogy Isten kezembe adta őt, és visszanyertem egyensúlyomat. Két lépést hátráltam, és kezem csípőre téve vágtam szemébe:
- Mert van! Mert létezik!
- Ami a természetben nincs, az egyáltalán nincs.
- Mondd - szóltam epésen -, ti miért esztek?
- Mert éhesek vagyunk.
- Miért isztok? Miért alusztok? Nemde, mert szomjasak és álmosak vagytok?
- Úgy van.
- Nos, tehát végeredményben ti is vágyak kielégítéséért éltek, és ezek a vágyak bennetek, tehát emberek közt, és így a természetben vannak. Vedd hát tudomásul - folytattam emelt hangon -, hogy minket éppoly hiányérzet hajt a kultúra felé. Ha ez a vágy szavakat kíván, hát szavakkal táplálkozunk, de az, hogy egy szomjúság létét nem vízzel, hanem zenével, szeretettel vagy lelkesedéssel oltják, csak megerősíti a szomjúság létét.
- De a szó nem valóság...
- Nem fontos! - vágtam közbe. - Lényeges, hogy ilyen vágyaink *vannak*!
- A világon csak létező dolgok vannak.
Fölényesen legyintettem. Soha ilyen biztos nem voltam magamban. Szinte kéjjel döftem bele szavaimat:
- Ha én mondanám evéstekre-ivástokra, hogy ostobaság, több joggal tehetném, mert mi ismerjük az anyagi vágyakat is, de nektek a kultúrszükségletekről fogalmatok sincs. Ez a vágy csakis a mi

tulajdonunk, míg belőletek hiányzik, ebben tehát mi *többek* vagyunk nálatok. Igenis, *többek*, mert ami bennetek van, az bennünk is megvan, de ti a mi érzékszerveinknek csak egy részét bírjátok. Hogy meri állítani a színvak, hogy csak érdes és sima felület van, de szín nem létezik?
- Az álom nem lehet valóság - verklizte makacsul -, az álom az agy önszülte képe...
- Nézd: te azt mondod, hogy a léten kívül egyébre törő vágy nem létezhet. De bennem igenis él ez a vágy, és azt mondom, hogy igenis lehetséges. Mit bizonyít ez?
Zatamon figyelmesen nézte arcomat. Kis szünet után megszólalt:
- Azt, hogy *behin vagy.*
Első pillanatban torkának akartam ugrani. Engem, az angol állam alattvalóját merészel pökhendi módon sértegetni!
Percekbe telt, míg a hinek természetét átgondolva le tudtam győzni felindulásomat. A lelkes, érző európai atmoszférához szokott agy csak nehezen képes beleélni magát abba, hogy köztük nincs sértő vagy hízelgő szándék, csak a szavak tárgyi jelentése.
"Behin vagy!" Ezeket a szavakat úgy mondta, mintha a lakmuszt forgatta volna meg az epruvettában, és azt mondaná: "ez sav."
Mikor lecsillapodtam, az előbbi szavak lényegén próbáltam gondolkozni, és hirtelen felvillant agyamban, hogy eszerint a behinek nem is lehetnek mások, mint lélekkel megáldott emberek, akiket az evő automaták meg nem értése kiközösít a hinek világából. Hogy is lehetne másként, mint hogy az őrültek a józanságot nézik elmebajnak?
- Te - mondtam érdeklődve -, mi is a behinség?
- Ez, sajnos, egy még eddig gyógyíthatatlan agybaj, melynek egyelőre csak az okait ismerjük.
- Beszélj! Mi a lényege?
- Ehhez meg kell magyaráznom az agy természetes életfunkcióját, mit a nap kozmikus sugarai váltanak ki.
- Hogyan?
- Tudni kell, hogy a nap kozmikus sugarakat bocsát ki, az agy pedig mint antenna működik, és a sugarak hatására fejti ki funkcióit az élet célja felé, amit ti "természetes ösztönöknek" neveztek. A természetben nincs ellentmondás mert minden, ami van, magától fejlődött, évmilliárdok során, és a nagy mechanizmus alkatrészei összecsiszolódtak. A nap kozmikus sugarai tehát az agy antennájába a természetes élet funkcióját indukálják. De tudjuk, hogy a vevőkészülékek, nagyságuknak megfelelően, önrezgést is keltenek, begerjednek, sőt ezek a rezgések kellő árnyékolás híján az antennára is kihatnak, amely így torz hullámokat fog fel. A készülék sivít, recseg és bömböl, mert *saját hangját* kiabálja. Kis készüléknél ez nem érezhető, aminthogy az állatok kis agyveleje nem is zavarja önmagát, hanem az állat leéli természetes életét. Már fejlettebb agyú állatoknál néha határozottan fellép az idegbetegség...
- A behinekről beszélj! - vágtam közbe türelmetlenül.
- A behinek agyát teljesen önrezgése befolyásolja: életük ezért nem a természetes, hanem a belülről jövő, mesterkélt célok szerint igazodik. Ezek a belső fantazmagóriahullámok visszájára fordítják az életet, amely néha önmagát semmisíti meg. Gyógyításával ma még kísérleteznek, de az egész agyat ki kellene emelni, ami igen veszedelmes, és még emberen nem lehetett kipróbálni. Így egyelőre nem sokat tehetünk a szerencsétlenekért, csak magukra hagyjuk őket, és gondoskodunk róla, hogy szükséget ne szenvedjenek.
Szavai alatt nem fojthattam el mosolyomat. Látó szemem előtt pepecselt egy kis, magával tehetetlen, vak ember, és fontoskodva magyarázta, mi okozhatja a színek rögeszméjét, és hogyan kell gyógyítani.
- Mégis, mit csinálnak a behinek?
- Nem létező dolgokat. A beszéd csak létező dolgok közlésére alkalmas, így lényegüket nem is tudnám elmondani, de annyit határozottan állíthatok, hogy tetteik igen hasonlítanak a tiétekhez. Van például, aki befesti cipőjét, mintha a festék emelné a cipő hasznosságát, pedig ellenkezőleg: eldugja az anyag likacsait, és így a láb nem tud szellőzni. A ruhát sem olyan alakban veszik fel, ahogyan gyárunk készítette, hanem előbb átalakítják, mindenki másképp, rengeteg céltalan munkával.
Zatamon régebbi nagysága semmivé zsugorodott előttem. Már nem is figyeltem szavaira, csak az érdekelt, hogyan juthatnék a behinek közé, hogy könnyes szemmel szorítsam meg szegény, kitaszított, lelkes embertársaim kezét.
- Hol vannak a behinek? - kérdeztem.
Elmondta, hogy a kórház mögött egy nagy kiterjedésű telepen élnek, amely fallal van körülvéve. A falon belül rendes lakásokban laknak, ruhájukról, élelmükről a hinek gondoskodnak, de egyébként teljesen a maguk hóbortos rendje szerint élnek, mert a hinek semmi dolgukba nem avatkoznak bele, kivéve, ha egymással összekoccannak. Azelőtt ebbe sem avatkoztak bele, ami azonban a verekedések elfajulásához

vezetett, és ez szükségessé tette a közbelépést. A behinek azonban nemcsak kibírják egymás társaságát, de nem is tudnak kint élni. Az internálás tehát nem büntetés, amit a hinek nem is ismernek, csak a mindkét természet által óhajtott különválás.
- Hogy juthatok én oda? - kérdeztem.
Kérésem kissé meglepte Zatamont, és aggódva figyelmeztetett az "őrültségekre", amikre a "hóbortosok" közt ki van az ember téve, amit a józan ész nem bír ki. Megjegyezte, hogy csak súlyos esetekben szoktak valakit bevinni, és jobb lenne talán egyelőre egyéb gyógymóddal kísérletezni, hátha még "van remény". Én azonban kijelentettem, hogy teljesen reménytelennek érzem magam, és követeltem, hogy vigyenek a behinek közé.
- Még egyre kell figyelmeztetnem téged - mondta. - Aki bemegy, annak hathavi próbaidőt kell odabent eltöltenie, mert van olyan, aki az első napok furcsaságai alatt azt hiszi, hogy nem közéjük való, holott idővel rendszerint felismeri magát köztük, míg ha idő előtt kibocsátanánk, itt sohasem szokna meg.
Megnyugtattam, hogy semmitől sem félek, mire beleegyezett, hogy ha lehet, holnap bevisz a behintelepre, csak előbb alaposan át kell tanulmányoznia a kórtüneteket.
Ezzel pravazt hozott, karomból vért vett, hajamból néhány szálat levágott, és magamra hagyott.
Én pedig megint álmatlanul töltöttem az éjszakát, de most már az örömtől. A hinek sivár országában eltikkadt lelkem előtt mind pirosabban hajnallott a rég nem ízlelt, meleg, színes emberi élet reménye.

*

Ó, ha akkor sejtettem volna az elkövetkezendőket!

Második rész

GULLIVER A BEHINEK KÖZÖTT

Kilencedik fejezet

Itt elérkezünk szerző viszontagságos útjának legsúlyosabb napjaihoz, melyeket a behinek közt töltött - Ez a fejezet az első nap furcsaságaival foglalkozik

Másnap újra meglátogatott Zatamon, és közölte velem, hogy a dolgot alaposan megtárgyalták, beszerezték a mentőorvos véleményét, kihallgatták Zolemát, vér- és hajvizsgálatot tartottak, és ezek eredményeként nincs akadálya, hogy a behinek közé kerüljek.
Szavai kissé megleptek, és meg is jegyeztem, hogy csodálkozom ezen a szigorúságon, hiszen a hinek nem szokták az egyéni elhatározásokat befolyásolni, és mindenki úgy cselekszik, ahogy jónak látja.
Zatamon azt felelte, hogy ez az egyetlen kívánság, amit nem lehet az egyén akarata szerint teljesíteni, mert - mint ő mondta - vannak elmebetegek, akik mániákusan behinnek képzelik magukat, holott valójában csak "egyszerű" paranoiáról van szó, amit gyógyítani lehet, és hiedelmük nem egyéb a szokásos rögeszméknél, mintha, mondjuk, azt hinnék, hogy üvegből vannak, vagy dugóhúzónak képzelnék magukat. Az ilyen "könnyebb" eseteket nem szabad kitenni a behinek közti élet súlyos zavarainak, és éppen a következmények súlyos voltára való tekintettel vizsgálták ki az én esetemet is olyan tüzetesen.
Szavai újból mosolyra késztettek, és megnyugtattam, hogy ki fogom bírni a vállalkozást.
Ezzel felállt, és megindultunk.
A parkon mentünk át, és nemsokára egy nagy fal előtt álltunk.
A kapunál csengetni kellett. Ez volt az első ajtó, amelyen zárat láttam. Kérdésemre elmagyarázta, hogy a behinek közt sok különös dolog történik. A tárgyakat nem arra használják, amire valók, felesleges dolgokat kérnek, amiket rendszerint meg is kapnak, mert van eset rá, hogy ha a kérést megtagadják, a behin arca furcsán eltorzul, hangja a pulykáéhoz lesz hasonló, akkor is kiabál, ha az ember egészen közel áll hozzá. Ilyenkor törékeny tárgyakat szükségtelenül összetörnek, sőt néha még meg is ütnek valakit anélkül, hogy az kérte volna. Valószínű, hogy ez a betegségnek egy súlyosabb stádiumát jelenti. Ezért kell ez a különös szerkezet ezen az ajtón, aminek az a tulajdonsága, hogy csak egy megfelelő szerkezettel lehet kinyitható állapotba hozni.
És amint az ajtó megnyílt, a kapus kezéből kivette a kulcsot, és elmagyarázta működését, megjegyezve, hogy a kórház műszaki hivatala tervezte.
Én magamban derülve hallgattam a szavakat, és örömrepesve vártam, hogy az első behinnel találkozzam.
Ó, ha akkor tudtam volna, hogy ellenkezőleg: a világ legborzasztóbb tébolydájába kerülök, hogy életemnek olyan fejezete kezdődik, amire ma sem tudok úgy visszagondolni, hogy a szenvedések és szörnyűségek emléke össze ne facsarja szívemet!
Beléptünk. Hosszú folyosóra kerültünk. Egy ablakmélyedésben egy ember állt, elég szánalmas öltözetben. Ruháján több lyuk ásított, egyes részei pedig cafatokban lógtak le róla. Jöttünkre összevont szemöldökkel figyelt, orrára tette mutatóujját, és utánunk fordult.
- Látod - mondta Zatamon -, a feje közepén egy vágás van.
Ijedten fordultam meg, de csak a középen kettéválasztott frizurát láttam rajta, ami nekem határozott örömet okozott.
Egy szobába vezetett, amiben ágy, asztal, szék és szekrény volt. Legtöbbje a falban. Aztán magamra hagyott.
Körülnézve első megfigyelésem az volt, hogy bár a lakás berendezése egészen rendes, de minden lényegesen elhasználtabb, mint a hineknél. Sőt egyes bútordarabokon határozott rongálás nyomait véltem felfedezni.
Különösen szánalmas állapotban volt egy nagy villamos tűzhely. Lemezei kilyuggatva, kapcsolója félig letörve, lábai hiányosak, az egyik téglával pótolva.
De mindez most nem érdekelt. Új hazámat akartam megismerni.

A folyosóra mentem, ahol csak az előbbi férfit láttam, de nem szólítottam meg. Az a kézmozdulat, ahogyan kezét az orrára tette, kissé zavart. Olyanokat akartam megszólítani, akik szimpatikusabbak.
Az udvarra mentem. Hatalmas területet láttam magam előtt, mely részben kőfallal, részben épületekkel volt szegélyezve. A vége nem is látszott ide. A háttérben egy helyütt domb emelkedett bokrokkal benőve, egyébként óriási, fűvel és fákkal borított terület volt, néhol utakkal és néhány paddal. Szép, napos idő volt, sokan jártak. Itt láttam először embereket csoportokban. Ruhájuk többé-kevésbé szintén rozoga állapotban volt, amit akkor a hinek szűkmarkúságának tulajdonítottam.
Az egyik fa alatt egy ember az asztalra vizespoharakat állítgatott, több-kevesebb vizet öntött beléjük, és egy dalt vert ki rajtuk. A többiek körülállták, énekeltek és - *nevettek!!*
A szörnyű sivatag után ez valóságos üdülés volt számomra. Örömrepesve futottam hozzájuk. Hát mégis! Az egyiket megfogtam.
- Gulliver vagyok - mondtam felszabadultan mosolyogva, és kezemet nyújtottam.
- *Pricc-prucc* - mondta az, és mutatóujját orrára tette.
Ilyen szavakat nem ismertem, és ilyesmi elő sem fordulhatott a hin nyelvben, ahol sem az "r" betű nem létezik, sem két mássalhangzó nem következik egymás után.
A hideg borzalom futott végig rajtam. Tehát mégis őrült! Pedig az előbb olyan rendesnek látszott! Most mit tegyek? Ha elfutok, esetleg felbőszül. Az pedig, zavaromat látva, minden átmenet nélkül nevetni kezdett.
A hisztérikus kacagás megfagyasztotta ereimben a vért, és reszketve néztem a kapu felé, amely azonban visszavonhatatlanul bezárult mögöttem hat hónapra.
Zavaromban valami módot kerestem, hogy megnyugtassam. Valami okot, hogy miért szólítottam meg.
- Csak azt akartam kérdezni - mondtam -, hogy mikor fogunk enni?
Annak ajkáról hirtelen lefagyott a mosoly, és hátat fordított. A többiek is megvetően hátat fordítottak.
A pillanatot felhasználva, sürgősen kereket oldottam. Egy darabig összevissza nézelődtem, és kerestem az alkalmat, hogy egy rendesebb emberrel szóba álljak, mert mindenképpen meg kellett ismernem furcsa környezetemet.
Azt sem tudtam, mik a veszélyek, és mennyiben vagyok azoknak kitéve.
Magamban súlyos szemrehányást tettem Zatamonnak, hogy így, egyetlen tájékoztató szó nélkül behoztak. Bár az is igaz, hogy ha itt tényleg lelkes emberek is élnek, úgysem tudtak volna felvilágosítást adni.
Beláttam, hogy a magam erejére vagyok utalva, és mindenáron meg kell valamit tudnom felőlük.
Egy padon valaki könyvet olvasott. Rövid tétovázás után megszólítottam:
- Zavarlak, ha kérdezlek?
Az ujját az orrára téve azt mondta:
- Pricc-prucc - és mosolygott.
Tehát ez is. Térdeim összeverődtek. Tanácstalanul álltam.
Annak ajkáról is lefagyott a mosoly, és elfordult.
Pedig muszáj beszélnem velük, hiszen semmit sem tudok, és a legnagyobb bizonytalanságnak vagyok kitéve.
- Engem most hoztak ide - szóltam kérlelve. - Ismeretlen vagyok. Kérlek, hogy felelj nekem.
Erre hirtelen megenyhülve fordult hozzám.
- Á! Nem tudtam. Akkor persze más az eset. Minden *kvari*. Értem. Tehát megtanítalak. Pricc-prucc, az *belki*.
- Micsoda? - rökönyödtem meg.
- Belki - felelte a legnagyobb lelki nyugalommal, míg én a menekülést kerestem. - Te persze ezt nem érted, mert nem tudod, hogy mi a *ketni*.
- Ketni?!
- Ketni. Ha azt mondják, pricc-prucc, azt neked vissza kell mondanod, és az ujjadat az orrodra tenni, mert nálunk ez a belki. Ha ezt nem teszed, nem viselkedsz ketni módon, és persze hogy *enoálnak* miattad.
- Enoálnak?!
- Na hallod? Még ne is enoáljanak, ha valaki nem viselkedik ketni módon?!
- Persze, persze - mondtam csillapítóan. - És az mi?
- Ja, igaz, ezt sem tudod. Hát, ahogy én a könyvbe visszabújtam, az mutatta, hogy belül enoáltam miattad. Vigyázz, mert annak is kiteheted magadat, hogy megütnek, ha nem vagy ketni.
- Ha nem mondom, hogy pricc-prucc?
- Persze! Mit csodálkozol ezen?
- És ha azt mondom, hogy pricc-prucc?

- Akkor mosolyognak, és megvakarják a farodat, mire te visszavakarod az övékét. Ez jelzi, hogy nem enoáltok egymás miatt, és mindketten ketni vagytok.
- Hát ez hülyeség! - mondtam felcsattanva.
Az összevonta szemöldökét.
- Vigyázz, ne beszélj így a ketniről, mert a legnagyobb enoának lehetsz kitéve. Én kvarálom viselkedésedet, mert most jöttél, de tanuld meg a ketnit, ami minket a kinti *bivak* tömeg fölé emel.
- Bivak?!
- Bivak. Mert úgy viselkednek, mint egy bivak. Ha mi belkizünk nekik, oda se figyelnek, sőt, ha a farukat megvakarjuk, hülyén bámulnak ránk. Mind hülye. Egytől egyig! És fogalmuk sincs a ketniről.
Ezzel a faromat megvakarta, és nekem vissza kellett vakarni, hogy ép elmémet bebizonyítsam! Lassan ráébredtem a szörnyű valóságra.
Az olvasó bizonyára bosszankodik a sok behin szó miatt, és hanyagsággal, esetleg nagyképű hivalkodással vádol, hogy nem közlöm ezeket mindjárt angol fordításban. Azért már most meg kell jegyeznem, hogy a le nem fordított szavaknak nincs megfelelőjük az angol nyelvben. Olyan speciális rögeszméket jelölnek, amik nálunk egyszerűen nem léteznek.
Magyarázatul képzelje el az olvasó, hogy valaki az ujját megszúrja, elkapja, és szájába veszi. Ennek a mozdulatnak van rendes angol neve: fájdalom. De ha valaki az ujját minden józan ok nélkül orrára teszi, és azt belkinek nevezi, hogyan fordítsam azt le hazám józan polgárainak nyelvére?
Most egy másik ember közeledett a pad felé. Különös figura volt az istenadta. Térde fölött láncra kötve egy-egy nehéz rézkocka lógott, amely minden lépésnél fájdalmasan nekiütközött lábszárának, ami miatt csak igen lassan lépegethetett. Sajnáltam szegényt.
Ismerősöm hirtelen felugrott, jobb lábát kezébe kapta, és fájdalmas arccal jajgatta feléje:
- *Vaké! Vaké!*
Az megállt, és végtelen komoly grimaszt vágva megrázta lábán a rézkockákat, majd mosolyogva kérdezte:
- Hogy nő az orrod, *kaleb*?
- *Vakszi*, egyre.
Ebből láttam, hogy a lábfogás és a vaké nem fájdalom kifejezése volt, hanem valami újabb őrültség. Hogy bivaknak ne nézzenek, felugrottam, és ujjamat az orromra téve azt mondtam a jövevénynek:
- Pricc-prucc.
Mély és neheztelő pillantást kaptam válaszul. Ismerősöm ijedt zavarral bökött oldalba, mire én még jobban megzavarodva megvakartam a rézkockás farát.
A rézkockás erre megvetően nézett végig rajtam, tovább akart menni, de ismerősöm eléje ugrott, és jobb tenyerét a fejére téve, könyörögve magyarázta:
- *Elak betik!* Ó, kvari e bivak számára! Most jött az értéktelen, és nem tudja, mi a ketni.
A rézkockás lényegesen megenyhült, barátságos mosollyal megfogta ismerősöm orrát, majd az enyémet is.
- Az más - mondta kegyesen. - Hogy nő az orrod, kaleb?
Hülyén bámultam, azt akartam mondani, hogy nem nő, de ismerősöm megint oldalba bökött, tehát inkább hallgattam. A jövevény eltávozott, ismerősöm pedig jobb lába fejét újra kezébe kapva, vaké-vakét jajgatott és üvöltött, hogy már segíteni akartam neki, de eltolt.
Szemem-szám tátva maradt, lábam a földbe gyökerezett.
Mikor a rézkockás jó messze járt, felém fordult, és dühösen támadt rám.
- Hogy mondhattál pricc-pruccot egy betiknek, te bivak?!
- Hát nem te mondtad?! - hebegtem.
- De egy betiknek! Nem láttad a lábán a *bileveket?*
- A rézkockákat?
- Az nem rézkocka, azok bilevek!
- Hát nem rézből vannak?
- Hát... - mondta szorongva - talán, ha úgy vesszük, abból volnának, de azt nem szabad így mondani.
- És miért nem, ha abból vannak? - csattantam fel.
- Mert tudd meg, hogy nem abból vannak! - kiáltotta. - Az nem anyagból van, az *aneba*! Arra nem szabad azt mondani, hogy anyag, mert az a *bikru* létének anyagszerű tünete, és még gondolkozni sem szabad róla, hogy anyag-e vagy sem.
Fogalmam sem volt, hogy mi az aneba meg bikru, de hogy a kocka anyag volt, az bizonyos. De micsoda őrültség kell hozzá, tagadni azt, amit mindenki saját szemével lát?!

Már most előrebocsátom, hogy soha senki sem mondta anyagnak a bileveket. Láttam egy ízben egy lakatost, aki éppen egy pár bilevet csiszolt fényesre, és az is meg volt győződve, hogy a kezében voltaképpen semmi sincs, jobban mondva a bikru létének anyagszerű tünete van, mit sem látni, sem tapintani nem lehet, bár ott volt a kezében, és javában tapintotta.
Ezekre a szavakra újra elfogott a félelem. Látszólag nyugodtan kérdeztem:
- Akkor mi a bilev?
- Azt jelzi, hogy az ember betik.
- Mi az, hogy betik? Mit csinál a betik?
- Semmit! Betik! És a betik elak! Érted? Egy elaknál pedig nem pricc-prucc a belki, hanem, ahogy én csináltam: lábadat kézbe kapod és jajgatsz: "Vaké! Vaké!" Jeléül annak, hogy fáj a lábad, mert nem viselhetsz rajta bileveket.
- Azért fáj, mert nem viselek? - Végleg megzavarodtam. - Akkor fájna, ha viselnék!
- Pszt! - mondta ijedten körülnézve. - Ilyeneket nem szabad mondani!
- Ugyan! - csattantam fel. - Azt csak nem akarod elhitetni, hogy azért fáj a lábam, mert nem viselek bilevet, ami verje? A legprimitívebb józan ész tiltakozik az ilyen ostobaság ellen!
- Magad érdekében ajánlom - szólt szigorúan -, hogy így ne beszélj. Vannak dolgok, amikről nincs disputa és a józan észre hivatkozás, mert ezek aneba dolgok, és tudvalevő, hogy mindnyájan szíves-örömest felkötnénk a bileveket, mert egy betik, az elak.
- Inkább ne legyek betik és elak - mondtam mély meggyőződéssel, mire hangosan felkacagott.
- Ó, milyen bivak vagy te még! Szegény tudatlan! Ajánlom, ne mondj ilyeneket, mert a többiek halálra kacagják magukat rajtad. Viszont, ha nagyon erősítgeted ostobaságaidat, majd azt mondja valaki: *lamik*, és ki vagy téve annak, hogy rögtön kést kell beleszúrnod.
- Mert azt mondja, hogy lamik?
- Na hallod?
- Ki kényszerít engem emiatt kést beleszúrni?
Szánakozva nézett végig rajtam.
- Te eltűrnéd, hogy valaki azt mondja neked: lamik?
- Miért ne tűrném, ha nincs károm belőle?
- Mert értsd meg: ez a szó *borema*! - mondta végtelen ünnepélyesen.
Erre már harsogó kacagás tört ki belőlem.
- Hát csak mondják nyugodtan. Legyen borema! Én nem törődöm vele. Pont!
Valósággal megrökönyödött.
- Te valóban megtennéd, hogy nem ragadsz kést, ha lamiknak neveznek?
A nevetés ajkamra fagyott. Már magam is kezdtem megijedni.
- Miért? - kérdeztem. - Miféle veszéllyel járna számomra, ha nem késelek meg valakit?
- Miféle veszéllyel? Ó, te szegény jövevény! Hát te még nem vagy tisztában a következményekkel?
- Nem. Persze hogy nem. Mondd meg már! - sürgettem izgatottan.
- Hát ide figyelj. Ha nem rántasz kést, a behinek összeülnek, jegyzőkönyvet vesznek fel, és késképtelennek nyilvánítanak.
- És ez mit jelent számomra?
- Ez pedig azt jelenti, hogy - itt hátrahúzódott, és mutatóujját mellemnek döfte -, hogy később *téged sem fognak mások megszurkálni!*
Kezét csípőre tette, és várta a hatást, ami nem is maradt el.
Én ugyanis egy percig szájtátva bámultam, majd újra elemi erővel tört ki belőlem a kacagás.
Úgy láttam, itt mindenki hülyén összeszedett szavakon nyargal, ennek hódolnak, attól undorodnak, de minden szónak az a legfőbb tulajdonsága, hogy semmi köze a valósághoz.
Ismerősöm dühösen legyintett:
- Semmi képességed a ketni iránt. Vigyázz, mert ha nem tanítalak, ki leszel téve a legnagyobb enoának.
Azt már sejtettem, hogy enoa haragot, megvetést vagy más effélét jelent, amihez a kés is hozzátartozik, hát inkább elfojtottam józan eszem tiltakozását, és visszatértem a tárgyra.
- Mondd, mért érdekelte a betiket az orrunk növése?
- Nem betiket, hanem elak betiket.
- Te mondtad, hogy betik!
- Azt én mondtam. De ha te mondod, neked elak betik. Én előbb ültem itt, ezen a padon.
Meg voltam zavarodva, de lenyeltem józan eszem ágaskodását.
- Jó, jó. Hát mért érdekelte az orrunk növése?

- Először nem is érdekelte, mert egy betiket nem érdekelnek a dolgok, csak kérdezi. Másodszor, ha érdekelnék is, nem az orrom növése érdekli, csak így szokás kérdezni. De jól vigyázz, te nem kérdezhetsz egy betik orráról, csak ő a tiedről. Ez a ketni.
Torkig voltam a ketnivel. Józanabb dolgokról szerettem volna beszélni.
- Mondd, hogy megy itt az étkezés? Hogyan kapjuk meg az ételt, és hol esszük meg?
Rémülten összerezzent. Kezét szájára tapasztotta, és ijedten körülnézett.
- Pszt! Ilyen bivakságot ne mondj! Mondd úgy: mikor és honnan kapjuk a *szellemiséget?*
- Szellemiséget? Hát az emberek itt nem esznek?
- Pszt! Pszt! Legalább csendesebben!
Közelebb húzódott, és súgva magyarázta:
- A szellemiség az, amit te kérdeztél, de nem szabad úgy mondani, mert az *kave*.
- Szóval, azért nem szabad evésnek mondani az evést, mert kitaláltátok ezt a szót, hogy kave. Egy értelmetlenül faragott szót egy másik értelmetlennel indokoltok, és halomszámra gyártjátok ezeket a levegőbe képzelt fogalmakat. Hát mondd: nem akad köztetek egy értelmes ember, aki kíméletlenül megmondja, hogy nem a szavakért élünk, hanem az életért vannak a szavak?
Az már szánakozva nézett rám.
- Én csak segíteni akartam neked - mondta. - Részemről kvarálom szavaidat, mert megértő és felvilágosult ember vagyok, aki mindig azt vallotta, hogy a rossz cselekedet nem feltétlenül rossz szándékból, hanem tudatlanságból is származhat. De te olyan erősen támadod az összes anebákat, hogy ezért mindenki enoálna, és lamiknak nevezne, sőt valószínűleg súlyos büntetést is kapnál.
- Büntetést? - kiáltottam elképedve. - Hát kinek akartam én ártani? Nem azt akartam, hogy könnyebbé tegyem az életet számotokra? Meg akarlak titeket szabadítani a hülyeségek béklyóitól, mik feleslegesen nehezítik az életet, és még ti enoáltok miattam?!
- Ne mondd többet, hogy hülyeség! - kiáltott szikrázó szemmel.
Megriadtam. Ahelyett, hogy megköszönnék a segítséget, még üldözik azt, akinek józan látása jobbá akarja tenni életüket. Ilyent tényleg csak őrültek tehetnek.
Általános szokás volt náluk, hogy egymástól nem a jót és erkölcsöt várták el, hanem bizonyos kötelező hazugságokat. Hogy a rézkocka anyagi mivoltát tagadják, ez fontosabb követelmény volt náluk, mint az, hogy senki se üsse agyon a mellette ülőt.
Mindenkinek ajánlom ezért, hogy ha ilyen őrültek közé jut, meg ne próbáljon jó és segítő lenni, mert az a legjellemzőbb tulajdonságuk, hogy a józan eszűnek torkára ugranak.
Inkább ráhagytam tehát, az pedig folytatta:
- Jobban tennéd, ha megköszönnéd, hogy jó sorsod hozzám vezérelt. Más már régen a betik elé vitt volna. De én nem akarok benned rosszindulatot feltételezni, és dacára súlyos támadásaidnak, még mindig hajlandó vagyok hinni, hogy a ketni megtanulásával meg fogsz javulni, mert most nem vagy tudatában szavaid szörnyűségének. Na, pricc-prucc.
- Pricc-prucc - mondtam, ujjamat orromra téve, aminek láthatóan örült, megvakartuk egymás farát, és továbbsiettem.
Az olvasó észrevehette, hogy ismerősöm beszéde folyamán olyan szavakat is idéztem, amelyek nem szerepelnek a hin nyelvben, mint jó- és rosszindulat, büntetés, kacagás, öröm s a többi. Ezek ugyan számomra is merőben újak voltak, de jelentésüket a beszédből megértettem, és angolra fordítva adom. Csak azokat közlöm eredetiben, amelyek nem valami valóságosan létező dolgot jelentenek, tehát egy értelem alkotta nyelvben nem is lehet rájuk szó.
Jól körül akartam nézni új hazámban, tehát elindultam az udvaron.
A hosszú, L alakú épület után néhány pajtaszerű épületet láttam, miknek rendeltetéséről akkor még fogalmam sem volt, de annyit már láttam, hogy igen elhanyagolt állapotban voltak. Azt hittem, a behinek nem tudnak építkezni.
Annál inkább meglepett, mikor e mögött megpillantottam egy kőművesállványt, ami egy egészen tűrhető épületet takart.
De az igazi meglepetésem csak ezután következett.
Az épület egyik része ugyanis az állványon túl már készen is állt, és egy munkáscsapat csákányokkal - *bontotta!*
Nem értettem az összefüggést, és magamat megemberelve, megkérdeztem az egyik munkást, hogy mi célt fog szolgálni az építmény.
Azt felelte, hogy lakás lesz a behinek számára.
- Akkor mért bontjátok le a másik felét? - kérdeztem.

- Hogy hajléktalanul ne maradjunk.
Azt hittem, rosszul hallok, többször újra kérdeztem, de mindig azt felelte, hogy a felépített házat le kell bontani, mert ha megmaradna, hajléktalanul maradnának az emberek.
- Hát ezt nem értem - jelentettem ki végül.
- Csodálom - felelte az, gyanúsan fürkészve arcomat. - Pedig ez világos az utolsó dobozrázó előtt is.
- Dobozrázó? Mi az, hogy dobozrázó?
A kőműves erre letette a csákányt, és egy lépést tett felém.
- Ezt sem érted? - kérdezte, és szemében különös fény villant.
Egész valómban libabőröztem.
- De igen... hogyne... - dadogtam hátrálva, majd hirtelen megfordulva, veszett futással eliramodtam.
Szerencsére a beteg nem követett.
Most már megállás nélkül szobámba siettem, de itt sem éreztem magam biztonságban, hiszen nem volt rajta zár.
Ajtaját nyitva is hagytam. Legalább lássam, ha valaki elmegy előtte. Minden elkövetkezendőtől féltem, de viszont mindent látni akartam, hogy lehetőleg tőlük távol maradva, botrányok nélkül tanuljak meg annyit, amennyi szükséges ahhoz, hogy meg ne verjenek.
Amint szobámban kuksoltam, pár perc múlva a falból magától lehajolt egy kis asztal, és mögötte egy csapóajtón át egy tál ételt toltak rá, majd az ajtó visszacsukódott.
Az étel kérdése tehát magától megoldódott, hála a mindenre gondoló hineknek, én pedig nekiestem, és jó étvággyal kezdtem falatozni. Itt ugyan hiába kérdeztem volna, botránkozva fordult volna el mindenki, ha a "szellemiségről" kérdezem, én pedig éhen veszhettem volna a ketni miatt.
Pár perc múlva egy nő jött arra a folyosón. A nyitott ajtó előtt megállt, és egy pillantást vetett felém. Szája előtt zsebkendőt tartott (akkor még azt hittem, a foga fáj), de így is észrevettem, hogy mosolyog.
Mindez azonban csak pillanatig tartott, mert amint szeme az ételre tévedt, felsikoltott, és ájultan esett össze.
Felugrottam, hogy segítsek, de már mások is odagyűltek, izgatottan összevissza kérdezték egymást, mikor pedig egyikük asztalomon meglátta az ételt, kezemben a kanalat, magából kikelve ordított rám:
- Ha szellemiséget végzel, tedd be az ajtót, te bivak!
- Az ilyennek ki kellene hasítani a tüdejét! - bömbölte egy másik.
Valahonnan egy halk dörmögés hallatszott:
- Lamik...
Ereimben megfagyott a vér. Ez a szó, amiért szúrnom kell, csak azt nem tudom, miért? Ujjaim tanácstalanul babráltak a késsel.
Odakint az elszörnyedés moraja. A dörmögőt keresték, és engem néztek, hogy mit fogok tenni.
- Azért ezt mégsem lehet mondani - törte meg a csendet egy másik.
- Joga van azt mondani, amit akar - mondta a harmadik.
- Nincs joga!
- De igen!
- Ki mondta, hogy lamik?
- Semmi közöd hozzá! - majd hozzám fordult: - Milyen *beha* vagy: *kona* vagy *kemon?*
Azt sem tudtam, fiú vagyok-e vagy lány, csak azt, hogy valamit felelnem kell, hogy megmeneküljek.
- Kona - mondtam merészen.
A szó csodát művelt, és olyan fordulatot idézett elő, amilyenre egyáltalában nem voltam elkészülve. A tömeg, amely eddig egyöntetűen ellenem tört, két részre szakadt. Egyik fele rögtön rám akart ugrani, a többiek - élükön az előbbi kérdezővel - az ajtóm elé álltak, és vissza akarták szorítani őket. Vad ordítozás tört ki, és nemsokára mindenki egy gomolyagban verekedett. Az ájultan fekvő nőre gondoltam, akiről mindenki megfeledkezett. Kiabáltam, hogy ne tapossák agyon, de úgy látszik, ő kevésbé feledkezett meg magáról, mert amint az első rúgást kapta, ájulását újabb sikollyal félbeszakítva, elfutott.
A folyosón pedig egyre többen avatkoztak bele a verekedésbe. Egyik védelmezőmet úgy vágták neki az ajtónak, hogy az recsegve szakadt ki sarkaiból, az üvegtáblák csörömpölve hullottak ki, én pedig be voltam szorítva, és még segítségért sem kiálthattam, hátha azzal is megsértek valami anebát vagy effélét.
Őszintén szólva, melegen óhajtottam volna, ha a két párt utolsó szálig kiirtotta volna egymást, de legalább azok pusztuljanak el, akik rám akartak törni.
Ez utóbbi óhajom szerencsésen teljesült is, mert mintegy ötpercnyi élethaláltusa után elleneim vad ordítozás közben megfutottak. Védelmezőm lihegve jött be hozzám, de megpillantva asztalomon az ételt, elvörösödve megfordult.

- Kvari, kvari - hebegte, és kifelé menve megpróbálta az ajtót betenni, mire az végleg összedőlt.
Hirtelen ötlettel megkapva, az ágyterítőt az ételre borítottam, ami tényleg egy csapásra megoldottá a helyzetet. Látogatóm mosolyogva jött vissza hozzám, és ujját orrára téve, meleg pricc-pruccot lihegett.
Kölcsönös farvakarás után igen barátságos hangulat alakult ki köztünk.
Határozottan az az érzésem volt, mint bűvészelőadás alatt, mikor a bűvész azt mondja: "hókuszpókusz", és a cilinderből galamb repül elő; mindössze csak azt nem érti az ember, hogy mi összefüggés van a hókuszpókusz és a galamb között.
Bár a helyzet felettébb zavaros volt, igyekeztem gentlemanhez illően viselkedni. Néhány szóban elnézését kértem, hogy nem tudom kifejezni a kellemest, amit cselekedete miatt érzek, de őszintén megvallva, idegen vagyok, és a hin nyelvben erre nincs megfelelő kifejezés.
Csak azután ébredtem rá, hogy meggondolatlan őszinteségem mily veszélyek forrása lehet, mert hiszen ezáltal azt is elárultam, hogy fogalmam sincs a kona mibenlétéről, aminek az előbb oly bátran vallottam magamat.
A behin telep azonban a meglepetések hazája.
Látogatóm ugyanis korholás helyett széles mosollyal adott kifejezést nagy örömének, hogy ismeretlenül is konának vallottam magamat, ami azt bizonyítja, hogy mindjárt átéreztem a *bötót*, amit a kona ad.
Már most előrebocsátom, hogy a böto mibenlétéről éppúgy nem szereztem soha tudomást, mint ők maguk. Hogy mi, azt senki sem tudja, csak vitatkoznak afölött, hogy a kona vagy a kemon adja-e az igazi bötót. Efölött alakult ki ez a két párt vagy nem tudom, micsoda, akik örökké veszekednek.
Új ismerősöm ezután készséggel tanítani kezdett. Megmagyarázta, hogyan nevezik azt az érzést, ha ellenségünk a földön hever, ha egy erősebb igaztalanul megüt, mit érzünk azokkal szemben, akik velünk együtt vagy ellenünk verekednek, mily érzést okoz a szellemiség megpillantása vagy amit egy betikkel vagy bivakkal szemben érzünk. Így sok mindent megtanultam, mint az öröm, bánat, hála, diadal, vereség, felháborodás, tisztelet s a többi szavakat. Megértettem azt is, hogy kvari olyan bocsánatfélét akar jelenteni, ketni valami életszabályt, kave szégyent, de ezek sem felelnek meg a fordításnak, a többinek pedig egyáltalán nincs megfelelője az angolban. Hogy az aneba, betik, vaké, elak, lamik, borema, böto, bivak mit jelent, sem akkor, sem azóta nem tudtam meg, hiába kérdeztem. Egyszerűen ők sem tudták, csak magyarázták, hogy például az anebát becsmérelni nem szabad, hogy a betikkel szemben alázatosan kell viselkedni, de a lényegről senki sem tudott, sőt ilyesmit kérdezni sem illett. Szavaiknak épp az a jellegzetessége, hogy nemcsak kételkedni nem szabad igazságukban, hanem még gondolkozni sem szabad róluk. Egyszerűen hinni kell, de sokszor még azt sem mondják meg, hogy mit, csak hinni.
Nagyon emlékeztetett a helyzet a mi elmegyógyintézeteinkre, ahol szintén érzik az örömet, hálát, szeretetet, gyűlöletet, de az egyik annak örül, ha az orrát kékre festi, másik kacsatollat imád, harmadik felháborodással veti magát a negyedikre, ha az nem hajlandó háromszor meghajolni a vízvezeték előtt és azt mondani, hogy abrakadabra, míg, ha kimondja az abrakadabrát, akkor kezet csókol neki.
Ilyen abrakadabra pedig itt rengeteg volt, maga a kona szó is.
Védelmezőm ugyanis, akit egyébként Zemökinek hívtak, megnyugtatott, hogy ne féljek, és ha bárhol támadásnak vagyok kitéve, csak kiáltsam el, hogy "vaké kona!", mire sokan jönnek segítségemre, akik a konához tartoznak, mind derék és vitéz behinek, míg a kemonhoz tartozók aljasok, és gyűlölik a konákat, de hogy mért, azt nem tudta megmondani, csak hogy a kemon azt hiszi, hogy ő adja az igazi bötót, holott tudvalevő, hogy a konán kívül igazi bötóról szó sem lehet. Mindenki tévelyeg, aki ezt nem látja be, és ezért gyűlölnöm kell a kemonokat.
Majd hirtelen fordulattal azt az instrukciót kaptam, hogy ha valahol kört látok felrajzolva, vakarjam le, és igyekezzem mindenhová négyszöget rajzolni, ha viszont valakit, aki négyszöget rajzol a falakra, megtámadnának a kemonok, ne habozzam segítségére sietni, mert össze kell tartanunk a négyszög védelmében, és akár életünket áldozni, az anebákért.
Ezzel új barátom meleg pricc-pruccal távozott, én pedig igyekeztem fejemet kiszellőztetni.
Ablakomat kinyitottam, majd kihűlt ételemet akartam megmelegíteni, ami azért volt probléma, mert a már említett, rozoga villamos tűzhely sehogy se akart működni.
Letört kapcsolóján zsebkésemmel sikerült annyit mesterkednem, hogy hajlandó volt végre melegíteni, de akkor meg törött lábai mondták fel a szolgálatot. Végre úgy-ahogy megtámogattam, megmelegítettem vacsorámat, és a viszonyokhoz képest jó étvággyal elköltöttem. Szerencsére akkor még nem tudtam, hogy került tűzhelyem ilyen állapotba.
Mialatt megkésett ebédemet fogyasztottam, magamban igyekeztem az első nap tapasztalatait összegezni. Annyi már kétségtelen volt, hogy a behinek egyáltalán nem azok a lélekkel megáldott, szerencsétlen, normális emberek, kiket a hinek meg nem értése közösített ki, hanem csakugyan tébolyodottak. Sőt,

betegségük messze túl is haladja a nálunk ismert elmezavarokat. Mert az ugyan megesik a mi tébolydáinkban is, hogy valaki megeszi a zsebkendőjét, mákos nudlinak képzeli magát, vagy összevész a másikkal, mert az nem hajlandó a kefeseprőt kormánypálcának nézni, de hogy a világon nem létező dolgokra nehéz agymunkával jelentés nélküli szavakat alkossanak, és ezeknek az *egész* tébolyda hódoljon, valamint hogy ostoba mértani idomok miatt az *egész* társaság püfölje egymást, ilyesmi a mi tébolydáinkban nem képzelhető.
Az olvasó tehát joggal gondolhatja, hogy a könnyű hatás kedvéért talán olyan dolgokkal is színezem útleírásomat, melyek nem egyeznek tökéletesen a valósággal, oly utazók módjára, akik világlátottságuk fitogtatására és az adatok nehezen ellenőrizhetőségében bízva, visszaélnek a közönség hiszékenységével. Félek, hogy az elkövetkezendők alatt az olvasó kételye még fokozódik, ezért előre biztosítom, hogy útijegyzeteimet többször átnéztem, és inkább a valóságnál is kevesebbet vettem be a könyvembe, semhogy egyszer is túlozzak.
Annyi bizonyos, hogy az első nap lenyugtával sóhajtva gondoltam vissza a hinek közti "eseménytelen" élet "szörnyűségeire". Eseményekre voltam szomjas. Hát annyi bizonyos, hogy kaptam, amit kívántam, csak bírjam idegekkel!

Tizedik fejezet

Szerzőt felveszik a konába, melynek jelentőségével egyelőre nincs tisztában - Szellemiségét erőszakkal elveszik - Különös állást kap - A behinek elmélete a kavics tápláló voltáról - Megtudjuk a lamik szó jelentését - A behinek furcsa gazdasági nézetei - A bötológia

Pár nap múlva Zemöki sugárzó arccal lépett be hozzám, és faromat rendkívül szívélyesen vakarva tudatta, hogy nagy öröm vár rám. Izgatott és örömteli kérdéseimre azt a választ kaptam, hogy felvettek a konába. A válasz kissé lehűtött, bizonytalanul kérdezgettem ennek gyakorlati értéke felől, de újra csak azt a választ kaptam, hogy konának lenni nagy boldogság, mert ez adja az igazi bötót. Arra a kérdésemre viszont, hogy mi a böto, azt felelte, hogy a böto elnyerése öröm és boldogság.
Ettől tehát nem lettem okosabb, és boldogság helyett némi zavart éreztem, amit azonban nem mertem nagyon hangoztatni.
Később rájöttem, hogy a böto is éppoly tartalmatlan szó, mint a ketni; valamely cselekedet azért ketni, mert így kell csinálni, viszont azért kell így csinálni, mert ez a ketni. Zagyva sületlenségeiknek éppen ez a circulus vitiosus a legfőbb jellemzője, az önmagával indokolás, melynek nincs megfogható origója, amivel a valóságos világ koordinátáihoz kapcsolódna.
Így tehát, szeszélyeiknek kiszolgáltatva, nem nagyon mertem vitatkozni, hanem magam is örömet színlelve, óvatosan azt kérdeztem, hogyan kell viselkednem a böto kegyének elnyeréséhez.
Zemöki azonban megnyugtatott, hogy ő mindent elintéz, és távozott. Nemsokára egy társával tért vissza, akit, mint megtudtam, Zeremblének hívtak.
Zemöki és Zeremble ezután elhívtak, hogy felvételemet megejtsék. A nagy udvaron végigmentünk, és egy távol eső épületbe léptünk be. Az ajtó felső része úgy be volt deszkázva, hogy meg kellett hajolnunk. Fogalmam sincs, mért csinálták ilyenre.
Most egy igen furcsa szobába léptünk, melyben egyetlen bútordarab sem volt ott és abban a helyzetben, ahogyan lennie kellett volna. Láttam egy asztalt, aminek csak a kerete volt meg, lap nélkül, viszont olyan támlája volt, mint a széknek. Az üres keretről madzagon sárga kavicsok lógtak le. A támláján különböző festékek foltjai látszottak, és ebből lecsurgás vonalai húzódtak az asztalig.
Egy másik asztal lábbal felfelé állt, lábait viszont valami furcsa lepedővel takarták le, amit azonban sem ágylepedőnek, sem asztalterítőnek nem lehetett használni, mert ki volt lyuggatva, és a lyukakon vastag, háncsból fonott zsinór át- és átfűzve, minek végein ugyancsak sárga kavicsok lógtak.
Az asztal mögött egy szék. Ez úgy körül volt csipkézve, hogy a rajta ülő combjai a legnagyobb veszélyben forogtak, háromakkora támlája volt, mint amekkora szükséges, és még ez is szabálytalanul összevissza faragva, ülőjébe pedig tüskék voltak beleütve, hogy még rá se lehessen ülni.
Általában az egész szoba olyan benyomást tett, mintha vandálok pusztítottak volna mindent használhatatlanná, vagy mintha romboló szellemek tanyájára vetődtem volna.
A félelem és irtózat szorította össze szívemet, és balsejtelmek gyötörtek. Óvatosan megkérdeztem Zemökitől:
- Mi történt itt voltaképpen?
Zemöki nagy szemeket meresztett, először nem értette, miért kérdezem, és csak nehezen tudtam meg, hogy a pusztítást nem ellenséges hadsereg végezte, hanem maguk a tulajdonosok. Arra a kérdésemre, hogy miért, ezt felelte:
- Mert így *kipu*.
Tehát egy újabb szó, amit azért találtak ki, hogy egy másik ostobaságot igazoljanak vele!
Az persze, hogy a pusztítást önmaguk csinálták, nemhogy megnyugtatott volna, de ellenkezőleg, még szörnyűbb balsejtelmeket ébresztett bennem jövőmet illetően.
Pár perc múlva a háttérben nyílt az ajtó, és belépett rajta egy különös ember. Térdéről a már említett rézkockák lógtak le, tehát ez is betik volt. Vállára egy nagy, rikító szövetdarab volt terítve, mit a józan ész egy kis jóakaratú fantáziával még esőköpenynek nézett volna, és talán éppen azért lyuggatták és hasogatták összevissza, és aggattak rá üvegcserepeket, hogy annak se lehessen használni.
Most a betik két óriási tepsit kötött talpa alá, elém lépett, és érthetetlen szavak kíséretében fejbe ütött egy üres pléhgolyóval.
A sok sületlenségtől bizsergett bennem a nevetés, de látva, hogy a többiek nemcsak nem nevettek, hanem meghatott ünnepélyességgel szemlélték, és vaké, vaké kiáltásokban törtek ki a tepsitalpú megjelenésére, magam is visszafojtottam a nevetést, és némi erőszakkal bár, de sikerült nekem is ünnepélyes arcot öltenem.

Az aktus végén pedig mindenki körém gyűlt, faromat vakarták, és nagyon örültek, hogy kona lettem, ami, mint mondták, nagy öröm, mert így elnyertem az igazi bötót.
Az öröm lassan rám is átragadt, mert valóban megkönnyebbültem, hogy a bötót ilyen simán sikerült elnyernem. Az előzmények után sokkal rosszabbra is el voltam készülve.
Sajnos, örömöm kissé korai volt, mint az olvasó is látni fogja. De nem akarok az eseményeknek elébevágni.
Mikor a betiktől kijöttem, nem fojthattam el mosolyomat. Ugyanis magam elé képzeltem kisfiamat, aki örült és tapsikált, ha tortaszeletet kapott, és elképzeltem tanácstalan arcocskáját, mit az ilyenféle szavakra vágott volna: "örülj, fiam, mert kona lettél, és elnyerted a bötót". Nyilván levonta volna konzekvenciáit apja elméjéről. Mily sötétségben élnek a dicső angol állam kisdedeihez képest is ezek a szánalmas felnőttek!
Hazamenet komolyan kérdeztem Zemökitől, hogy mi hasznom van abból, hogy kona lettem, de követeltem, hogy mondjon végre valami pozitívumot, ne csak a bötót emlegesse.
Megkergült agyuk annyira a rögeszmékbe testetlenedet, hogy eleinte kérdésem lényegét sem értette. Azt erősítgette, hogy az összes anebák, melyekhez a kona, böto, ketni, kipu és egyéb fantasztikumok tartoznak, maga a teljes, pozitív valóság, mert ezek tartják fent az emberiséget, amik nélkül meg sem élhetnénk, és aki az anebákat nem érzi meg, az bivak, akinek mindezt úgyis hiába magyarázzák. A bivak pedig elveszett ember, akiből hiányzik a tartalom.
Hosszú küzdelem után sikerült úgy-ahogy a való világ szürke, de biztos talajára cibálnom, míg végre az első konkrétumot kinyögte:
- Ezentúl neked is jogod lesz részt venni a *bukuban*.
- Mi az, hogy buku?
- Az, hogy jogod van ütni a kemonokat, ha utálatos köreiket a falakra rajzolják, vagy ha a négyszöget meggyalázzák.
- Hogy lehet egy geometriai idomot meggyalázni?
- Úgy, hogy sarkait letörik vagy átlókat húznak bele.
Némi zavarban voltam.
- Na és? - kérdeztem kis szünet után.
- Mi az, hogy na és? Te talán eltűrnéd, hogy a négyszögbe átlókat húzzanak bele?
Én őszintén szólva képes lettem volna rá, a hangsúlyból azonban úgy sejtettem, hogy ajánlatosabb nemmel felelni. Tőlem telhetően igyekeztem is tiltakozni a gyanúsítás ellen, kijelentvén, hogy azonnal kitaposnám a belét annak, aki a négyszögbe átlót húz.
Ez a határozott állásfoglalás láthatóan helyreállította ingadozó reputációmat. Zemöki megnyugodva jelentette ki, hogy derék ember vagyok, bár fogalmam sem volt róla, miért. Annyit mindenesetre megtudtam, hogy méltó vagyok arra, hogy a betik megfogja az orromat, ami őszerintük valami nagyon jó dolog, mert csak igen derék konákkal történik meg.
Engem azonban sokkal inkább érdekelt a verekedés mint újabb veszély, de mikor erről kérdeztem, így felelt:
- Ez nem verekedés, hanem buku.
- Az előbb azt mondtad, ütni kell a kemonokat. Mért nem verekedés, ha verni kell egymást?
- Nem egymást, hanem a kemonokat.
- És a kemonok a konákat...
- Úgy van.
- Nos, akkor mért nem egymást?
- Mert mi nem egymást ütjük, hanem a kemonokat, és ez egészen más. Ez a buku, amit a böto hat át. A verekedés ocsmány dolog, ketni ember nem csinálja, míg a buku viszont azért van, hogy az embert jobbá, nemesebbé tegye, valamint, hogy kifejlessze az összetartást és egymás megbecsülését.
Kétszer is megkérdeztem, de kiderült, hogy jól értettem. Ezek szentül hiszik, hogy egymást úgy becsülik meg, és úgy tartanak össze, ha agyba-főbe verik egymást!
Percekbe telt, míg gondolataimat rendezhettem. Nem mintha "előjogaim" értéke felöl pillanatig is kételyeim lettek volna, hanem mert a józan észnek az eszelősökkel szemben az a legnagyobb problémája, hogy mi módon nyilatkozzon meg úgy, hogy agyon ne verjék, és mégis ésszerűen beszéljen. Még számtalanszor rántott bajba az egészséges agyvelőnek az a tulajdonsága, hogy csak egyenesen tud könnyedén járni, és ha sántítani próbál, elesik. Valósággal tehetségesnek tűntek fel előttem sokszor a behinek, hogy olyan rutinnal sántítanak.
Ezen ne is tessék csodálkozni. Volt egy esetem: egy beteghez hívtak, akin elmezavar tünetei mutatkoztak.

Az illető a kérdésekre teljesen zavart hangegyveleggel válaszolt. Ha - mondjuk - megkérdeztem, hogy van, ilyenféle feleletet adott:
- Balevi abargetine trendad homagrido.
Persze jelentettem az intézetben, hogy a beteg összefüggéstelenül beszél. Azt kérdezték, hogyan értelmezem az összefüggéstelen beszédet. Én illusztrálni akartam, de arra kellett rájönnöm, hogy képtelen vagyok értelmetlen betűhalmazt rögtönözni. (Megjegyzem, hogy a fenti példa kiagyalása is ötpercnyi fejtörésembe került, mert agyvelőm makacsul az értelmes szavakra tévedt, viszont a beteg mindezt gondolkodás nélkül hadarta.)
Így tehát Zemökinek is azt feleltem, hogy a kona szempontjából talán célszerűbb volna úgy bosszút állani a gyalázatos kemonokon, hogy egyszerűen nem törődünk a négyszöggel. Csonkítsák meg, és húzzanak átlókat bele tetszésük szerint. Ha nem reagálunk, őket fogja megenni a méreg.
Zemöki és Zeremble megrökönyödve néztek egymásra, és kijelentették, hogy csak újonc voltom lehet mentségem, mert az anebákról ilyen cinizmussal beszélni igen nagy bűn, és szavaimmal annak a gyanúnak teszem ki magamat, hogy a kemonokkal tartok.
A meddő küzdelem valósággal felőrölte agyamat. Nehezen erőt vettem lázongó józan eszemen, és megígértem, hogy igyekezni fogok érzéket elsajátítani az anebák iránt.
Legnagyobb gondom az volt, hogy a fenyegető verekedést el tudjam kerülni, tehát még csak azt kérdeztem:
- Hogy szokott kezdődni a buku?
- Úgy - felelte Zemöki -, hogy a gyalázatos kemonok berohannak szobáinkba, és összetörik a villamos resókat, mire minden jobb érzésű kona is behatol a kemon szobáiba, és összetöri az ő resóikat. De van úgy is, hogy a kemonok provokáló magatartása váltja ki jogos felháborodásunkat, ránk kényszerítik a bukut, mire mi törjük össze az ő resóikat, utána ők a mieinket.
Döbbenve eszméltem rá, hogy miért van oly rozoga állapotban a tűzhelyem. Még csak azt kérdeztem, miért kell ezt a kölcsönös, szörnyű rombolást végezni.
- *Hát csak meg kell talán védeni a tűzhelyet?* - felelte a világ legtermészetesebb hangján.
Ezzel elváltunk, én pedig nehéz érzésekkel tértem nyugovóra. Végül is elhatároztam, hogy a jövőben egyszerűen nem fogok közéjük keveredni, hogy így magamat függetlenítve, baj nélkül húzzam ki a félévi próbaidőt, mikor majd megszabadulok tőlük. Szerencsére ott vannak kint a bölcs hinek, akik naponta beadják ételemet, én pedig szobámba fogok zárkózni, csak a legszükségesebb időt töltöm a szabadban, és ott sem érintkezem velük.
Ó, ha akkor sejtettem volna a következendőket, korántsem jött volna szememre az a megnyugtató álom, ami nemsokára elnyomott!
Mert a behinek őrültsége a veszedelmes epidémiák legborzasztóbbika. Míg nálunk csak a véletlen fertőzést ismerik, itt meg kellett ismerkednem az erőszakos fertőzés fogalmával is. Ezek ugyanis nem engedik, hogy az egyén elzárkózzon előlük. Utánamennek, és kényszerítik velük bolondulni. Hiába kísérli meg a józan ész a kikapcsolódást, hiába ígéri, hogy jobb érzése ellenére hallgatni fog, és segítő szó nélkül nézi öngyilkos táncukat. Az őrület itt általánosan kötelező szabály.
Mert ha csak az anebák és egyéb csodabogarak *hitéről* volna szó, az ember megúszná azzal, hogy mindenre helyesel. De nem! Őrültségeik konkrét testi szenvedéseket kényszerítenek mindenkire, ami elől nincs menekvés. Ezt már másnap szomorúan kellett tapasztalnom.
Másnap ugyanis, mikor a falon át megkaptam ebédemet, alighogy hozzáültem, sugárzó arccal lépett be Zemöki két társával egyetemben, és közölte, hogy engem újból nagy öröm ért.
Az újabb örömtől vacogtak a fogaim és nem hiába. Zemöki ugyanis közölte, hogy a betikek tanácsa megengedte, hogy a bötóban részesedjem, és leadjam szellemiségemet.
Azzal két társa szemét kendővel kötötte be, azok odatapogatództak ételemhez, azt egy másik kendővel letakarták, és egyszerűen elvitték.
Én megdöbbenve néztem utánuk, mondani akartam, hogy nem maradhatok éhen, de az evésről minden szó kave, amiért megbotránkoznának, tehát dadogva, kerülő úton magyaráztam Zemökinek, hogy szellemiség nélkül - úgy érzem - meg fogok halni.
Zemöki jóakaratúan felelte, hogy a szellemiség az életnek közismerten csak tehertétele, viszont a böto minden rendes és becsületes kona számára nem csapás, hiszen a szellemiség így a betikhez kerül, miáltal szennyeitől megtisztul, és a *bikru* létének anyagszerű megnyilvánulásává válik, miáltal a konát, ketnit és kiput is szolgálom, tehát magamnak jelent örömet és megtiszteltetést, ha a böto kegyeiben részesülök.
Nem tehetek róla, de ez a gyönyör nem elégített ki, hiszen az életemről volt szó.
Zemökit nem engedtem el, leültettem, és kértem, találjon módot rá, hogy szellemiségben részesedjem,

hiszen végtére is nem tagadható, hogy ezt mindenki elköveti.
A bizalmas együttlét Zemöki nyelvét is megoldotta, és súgva bevallotta nekem, hogy bizony ő is naponta meg szokta tenni, és megígérte, hogy segítségemre lesz, csak amit most mondott, azt lehetőleg kezeljem bizalmasan.
Miután diszkréciómról biztosítottam, a dolgot alaposan megtárgyaltuk, és azt ajánlotta, hogy ha szellemiségben akarok részesedni, végezzek valami hasznos munkát, mert mégsem kívánhatom, hogy a betikek ingyen tápláljanak.
Ezen szerfelett csodálkoztam, hiszen tudvalevő, hogy az ételt a hinek adják be, tehát voltaképpen mindenki ingyen él, ha pedig mégis különbséget akarunk tenni a behinek közt, akkor csakis a betikek lehetnek ingyenélők, akik egyszerűen elszedik az én szellemiségemet.
Mikor ezt megpendítettem, olyan neheztelést kaptam válaszul, mintha én vettem volna el szellemiségüket, és kijelentette, hogy éppen ellenkezőleg: ahogyan a méh a méhésztől kapja a mézet, úgy kapjuk mi is a betiktől szellemiségünket.
Nem akartam hinni fülemnek, azt hittem, véletlenül felcserélte a szavakat, de mint kiderült, tényleg azt vallják, hogy a méhész adja a mézet a méheknek, és éppen így mindenki hálával tartozik szellemiségadó betikjének, és gondoljam meg, mire vezetne, ha egy szép napon a betikek beszüntetnék működésüket, és mindenki éhen halna.
Erre azt válaszoltam, hogy a szellemiséget a hinek adják, ami ellen erősen tiltakozott. Mikor pedig bizonygattam, hogy saját szememmel láttam benyújtani, azt felelte, hogy jó lesz vigyázni, és felhagyni a szememre való hivatkozással. Igaz kona nem mondhat ilyen kave dolgot, nekünk hinni kell, hogy a betik adja, különben is az embernek nemcsak szeme van, hanem *bruhuja* is, és az a fontosabb.
A bruhu is nem létező dolgot jelöl. Szavakkal persze csak a létező dolgokat lehet leírni, így hát a lényegéről semmit sem mondhatok, csak azt, hogy *mikor* használják.
Nos, a bruhu volt az összes természetellenes életmód és felfogás végoka.
Az elrontott szék azért kell, mert kipu, vakét jajgatni azért kell, mert ketni, a négyszöget megsérteni nem szabad, mert aneba. Ha pedig a józan ész azt kérdezi, hogy egyáltalán miért van szükség ketnire, kipura és anebára, akkor felelik ezt: "mert az embernek bruhuja van." Ennek a bruhunak mind olyan dologra volt szüksége, ami az embernek magának szükségtelen.
Kézenfekvő volna eszerint a feltevés, hogy a bruhut mint végokot fordítsuk, de a behinek betegsége túlment a paranoia szimptómián, nem szólva arról, hogy a bruhut nem mint állapotot, hanem mint önálló léttel bíró valamit emlegették, sőt olyant, ami egyszerre létezik is, nem is. Ha azt kérdeztem ugyanis, milyen a bruhu, megütközve néztek rám, bivaknak neveztek, de alakját nem tudták leírni.
Zemöki tehát jóakaratúan felajánlotta, hogy segítségemre lesz egy hasznos foglalkozás elnyerésében, addig pedig saját szellemiségéből fog nekem juttatni valamit.
Pár nap múlva el is vitt egy betikhez. Zemöki tanácsára bal kezemet fejemre téve, a jobbal lábamat fogtam, és még Zemökit is túlüvöltve jajgattam a vaké-vakét, mire a betik Zemökire való tekintettel igen szívélyesen fogadott, engem is kalebnek nevezve, az orrom növése felől érdeklődött, és kegyesen kijelentette, hogy hajlandó engem mint *beratnut* alkalmazni, bár sok kiváló kona pályázott az állásra, olyanok is, akik már több kemon belének kihasításával tettek tanúbizonyságot az anebák iránti képességeikről.
Ezzel tehát elfoglaltam állásomat.
Amit ezután végeznem kellett, azt a szégyentől pirulva írom le. Számoltam vele, hogy olvasóim esetleg meg fognak vetni, hogy angol állampolgár létemre ilyen mélyre süllyedtem, és pusztán azért nem hallgathatom el, mert eltökélt szándékom mindent angol gentlemanhez méltóan, egyenesen, őszintén, a valóságnak megfelelően kimondani, még ha az igazmondás hátrányomra volna is.
Mentségemre csak annyit említek meg, hogy állásomat kénytelen voltam elfoglalni, mert különben az éhségnek tettem volna ki magamat. Honfitársaim megnyugtatására kijelentem még, hogy hazám iránti kötelességemről a behinek közt sem feledkeztem meg, miért is megalázó helyzetemben származásomat a behineknek sohasem árultam el, és ha erről kérdeztek, mindig amerikainak vallottam magamat.
Remélve, hogy korrekt eljárásommal szeretett honfitársaimat sikerült némileg megengesztelni, megpróbálom állásomat ismertetni.
Foglalkozásom két feladatot rótt rám. Első az volt, hogy minden harmadnap különös, ronggyá lyukasztott szövetdarabot akasztottak a nyakamba, és egy fényes négyszöget kellett az udvaron végigvinnem, mialatt előttem egy tepsitalpú betik ment, kezében egy bádogdobozzal, köröttem hangszereken különös dalt játszottak, egy készülék orrfacsaró gázt fejlesztett, a végén pedig tűzre kellett dobnom egy rend igen jó ruhát.

Másik feladatom a sárga kavicsok osztogatása volt. Ez abból állt, hogy sárga kavicsokat kellett gyűjtenem, miket bizonyos napokon a már említett bádogdobozban én vittem a betik előtt, és hangosan csörgettem. Majd a betik mellém lépett, és egy kaviccsal kétszer megütve a doboz oldalát, intett, hogy osszam ki a kavicsokat. Én pedig a fedelet felnyitva, mindenkinek adtam egy darabot. Az emberek erre örömmámorban kapkodták kézbe jobb lábukat, vaké-vakéztak, és a kavicsokat hónuk alá szorítva szétszéledtek.
Bár maga ez a maskara is szerfelett komikus, és megszégyeníti a legbizarrabb karnevált is, de a legkomikusabb a magyarázat: ezek a szerencsétlenek ugyanis azt hitték, hogy a hónuk alá szorított kavics *tápláló*, sőt meg voltak győződve, hogy ez tartja fenn az életet, az emberi testet, és áldották érte a betiket. Az ételt, mint tudjuk, a közfelfogás lenézte, szégyellte, bár mindenki megette. (A "szellemiség" szó lelkiismeretük elaltatására való volt.)
De képtelen rögeszméjük ebben még nem merült ki. Ehhez még az a hit is járult, hogy csak az a kavics tápláló, minek dobozát a betik megérinti. Mikor a földön összeszedtem, még nem volt tápláló, és csak hón alatt táplált. Nemcsak nem nyelték azonban le, de még szájhoz érinteni sem volt szabad, mert ez egyenlő volt a kavics meggyalázásával. Náluk a kavicsot is meg lehetett "gyalázni", mert, mint tudjuk, az evés és a száj szégyenletes dolgok voltak. Magam láttam egy pört, melyben egy behint azzal vádoltak, hogy hóna alatt a kaviccsal, vajas kenyeret evett. És a legkomolyabb képpel tanúk egész seregét hallgatták ki, akik azonban cáfolták, hogy a dolog ilyen értelemben megtörtént volna. De a behint mégis elítélték, mert bizonyítást nyert, hogy hóna alatt a kaviccsal *megemlítette* a vajas kenyeret, amivel a kavics már megrövidülést szenvedett. Még az is meg volt szabva, hogy ilyenkor gondolni sem szabad a szellemiségre.
A kavicsszorítás őrülete azonban nem hagyott nyugodni, és egyszer megkockáztattam Zemöki előtt azt az állítást, hogy talán mégsem tápláló. Bizonyságul hivatkoztam rá, hogy a világon egyetlen élőlény sem táplálkozik ilyen módón. Viszont Zemöki megmagyarázta, hogy épp ezen tény által van igazolva a kavicsteória, mert az embernek bruhuja van, tehát nem tartozik a világ közönséges élőlényeihez, és így magától értetődően más szükségletei vannak.
Azt feleltem, hogy ahogyan az ember anatómiáját az oxfordi egyetemen megismertem, gyomrától a haja száláig minden egyes szerve táplálékot, és nem kavicsot kíván. Zemöki azonban figyelmeztetett, hogy újból szememre és tapasztalatomra hivatkozom, ami nem jó, és melegen ajánlotta, hogy óvakodjam a kavicstáplálkozás kétségbevonásától, mert ez is aneba, és a behinek nagyon kényesek a bruhujukra, úgyhogy az ilyen gyalázkodást nem egy lamikon véresen torolták meg.
Így tehát megint hallottam a vészes lamik szót, aminek említésére kést kell rántanom, és aminek jelentéséről még mindig fogalmam sem volt.
Ebben a pillanatban Zemöki fájdalmasan vaké-vakét üvöltött, én pedig feltekintve, saját tepsitalpúmat láttam közeledni, aki előtt egy behin ment, és a füvet locsolta.
Persze magam is felkaptam lábamat, versenyt jajongtunk, míg a maskara el nem tűnt. Aztán megkérdeztem, hogy miért locsolják előtte a füvet, de Zemöki csak azt tudta felelni, hogy azért, mert betik.
Arra a kérdésemre, hogy a betiknek mi szüksége van a nedves fűre, szintén azt felelte: mert betik.
Tanácstalanul meredtem rá, ő pedig megmagyarázta, hogy vannak még betikebb betikek is, akik előtt két-három behin is locsol, mert - ők még betikebbek.
Már csak egészen halkan és félve mertem megpendíteni, hogy a locsolás talán mégsem a leghasznosabb foglalkozás.
- Vedd tudomásul - felelte -, hogy ilyent te nem állíthatsz.
- Miért?
- Mert beratnu vagy, és egy beratnunak nem szabad ilyet állítani.
Vagyis nem azért, mert nem igaz, hanem mert beratnu vagyok!
Így hát inkább elhallgattam, és tovább osztogattam a sárga kavicsokat.
Később aztán volt alkalmam látni az elképzelhető legfantasztikusabb hivatalokat. Ezek közül csak a *Rozsdamérő és Nyilvántartó Hivatalt* említem meg, amelyre azonban egy későbbi fejezetben fogok kitérni.
A foglalkozások közül meg kell említenem az *idomőröket*. Az udvaron egyik fa tetejében egy fényes bádognégyszög volt odadrótozva. Ezalatt állandóan, felváltva lopta a napot két-két behin, akik azon őrködtek, nehogy valamelyik elvetemült kemon kővel megdobálja vagy gyalázó kifejezésekkel illesse a bádogot.
Józan ész szerint legokosabb lett volna az egész vacakot szemétbe dobni, hogy ne legyen mit

meghajigálni és őrizni, de persze ilyen egyenes és értelmes véleményt már nem mertem nyilvánítani. Így csak azt kérdeztem egyszer Zemökitől, nem volna-e jobb, ha ezek az őrök dolgoznának valamit, ami a kona javát jobban szolgálná. Zemöki sértődve oktatott ki, hogy ezek végzik a legtisztesebb és leghasznosabb munkát, amit a kona üdvére el lehet képzelni.
Elhallgattam, és igyekeztem elismerésemet hangoztatni, hogy nekem is jólesik a munkásoknak ilyen megbecsülése. De hiába, a behinek közt nem lehet olyat állítani, ami valami rögeszmét ne sértene, mert most meg azért kaptam szidást, hogy miért nevezem munkásoknak az elak idomőröket.
Egyébként saját munkámért pénzt kaptam, aminek létéről a hinek között egészen meg is feledkeztem. A pénzzel a *Tápláló és Életadó Hivatalba* kellett mennem, hol szellemiséget vásárolhattam, de lényegesen kevesebbet, mint amennyit a hinektől kaptam, mert az étel nagy részét a betikek ették meg. Még itt, az elkobzó- és kiosztóhelyen láttam a legreálisabb foglalkozást. Ezek legalább létező anyagokat kezeltek, bár ezt is hitvány és gonosz módon.
Táplálkozásom tehát jóval gyengébb volt, és így találkoztam újra azzal a másik fogalommal, amiről a hinek közt úgy megfeledkeztem, mintha nem is léteznék: az anyagi gondok fogalmával. Ennek újjáéledésével kezdtem csak megint anyagias szemmel figyelni a dolgokat, mert megvallom, míg ételemet nem vették el, nem is gondoltam rá, hogy a többiek hogyan táplálkoznak.
Így jöttem rá, hogy igen sok köztük az éhes ember, akitől még ruhajárandóságát is elveszik; sőt szobájából is kidobják, úgyhogy sokan a szabad ég alatt tanyáztak. Ismétlem: a behinek tébolya elől nincs menekvés. Az ember nem zárkózhat el, mert utánajönnek. Ételét, ruháját elszedik, és hiába hagyná rá akkor is az ember, hogy jól van, vegyék el, csak engedjék, hogy az udvar egy részén remete módra, elvonulva éljen, burgonyát és gyümölcsöt termesztve. Ezt sem szabad. Az élet egyetlen módja, ha közéjük áll az ember, és aktíve segít öngyilkos vitustáncukban.
A magánélet szabadságáról beszélni sem lehet. Az embert magukkal ragadják, kifosztják, gyötrik, naponta kényszerítik nyilvánosan megtagadni józan szellemét, és nincs percnyi nyugta, mert állandóan mögötte kavarog a tébolyda, és ostorát suhogtatva hajszolja szenvedni.
Mint említettem tehát, az új ruhát is elkobozták. Ennek egy részét a betikek elviselték, más részét tönkrelyukasztották és -hasogatták, mert csak így tudták "használni". Ezenkívül sajgó szívvel bár, de nekem is tűzbe kellett vetnem minden harmadnap egy rend ruhát, miközben a négyszöget magasra tartottam. A behinek pedig csak használt ruhát kaptak, és azt is évekig kellett hordaniok, mialatt szemük láttára égették és hasogatták a tiszta új, finom öltönyöket, amihez ők vakéztak, mert azt hitték, hogy e pusztítás nélkül meztelenül járnának!
Szerettem volna Zemökinek egyszer úgy igazán megmondani a véleményemet, de már keserűen tapasztaltam, hogy azt tekintik ellenségnek, aki életüket meg akarja javítani, ezért csak kérdeztem, mi teszi szükségessé, hogy a ruhát a négyszög alatt elégessék.
- A böto - volt a felelet. - Ezáltal nyerjük meg a bikru távsugarait a bukuhoz a kemonok és a kör ellen.
Nem fojthattam el megjegyezni, hogy ez esetben mégsem tartom célszerű valaminek a bukut, de nehogy megint azzal vádoljon, hogy a kemonokkal tartok, sietve hozzátettem, hogy nem akarok sem a konákkal, sem a kemonokkal tartani, hanem úgy vélekszem, legjobb volna, ha nem volna sem négyszög, sem kör, nem veszekednének a szavakon, nem kellene az emberek szellemiségét és ruháját böto címén elvenni, hanem ha a két beha kibékülne, eltörölnék a beha és anebák fogalmát, és együtt dolgozva sokkal több szellemiséget termelhetnének, úgyhogy mindenki jól élne, és a betikeknek sem lenne kevesebb, sőt az övék is szaporodna.
Akár hiszik, akár nem, ekkor támadtak rám a legbőszültebben. Azt még inkább elszívelték volna, ha a kemonokkal tartok, de a józanságot nem bírják el. Azt mondták, jó lesz vigyázni szavaimra, mert azok veszedelmesen hasonlítanak arra az örültségre, amit néhány vakmerő terjeszt, akiket azonban elevenen megégettek.
Azon kérdésemre, hogy ez miért bűn, ezt felelték:
- Na hallod, a világot vérbe, lángba és nyomorba taszítani csak elég nagy bűn!
Kijelentették, hogy ezeket a tanokat csak gyújtogató őrültek terjesztik, hogy elpusztítsák a bötót, ketnit, kiput és mindazt, amit mi úgy értékelünk, mint a civilizáció nagyszerű vívmányait, miknek most élvezői vagyunk. És ha meg akarom tudni, hogy kik ezek, hát tudjam meg, hogy a lamikok!
Így tudtam meg, hogy mi az értelme ennek a szónak, ami köztük a becsületsértések legborzasztóbbikának számít, és amelyért azonnal szúrni kell. Tehát a *józan észt* nevezték lamiknak, amit eddig is sejtettem, de most megbizonyosodtam róla.
Elhallgattam. Sokáig gondolkoztam azon, hogy mégis hogyan segíthetnék földhözragadt nyomorúságukon úgy, hogy önpusztító eszelősségeiket ne érintsem.

Végül azt mondtam, hogy nem akarom az anebákat sérteni, maradjon meg a négyszög és a buku, ellenben célszerű volna azt a sok beratnut, locsolót és az elkobzókat kirendelni a mezőre, hogy gabonát, mézet és gyümölcsöket termeljenek, miáltal jóval több szellemiségre tehetnének szert.
- Nem lehet - felelte Zemöki -, mert ha a beratnu nem viszi a négyszöget és a locsoló nem locsol, így *mindkettő szellemiségét veszti*.
Nem tehetek róla, de ebből egy szót sem értettem, azt hittem, nem tudja, mit mondok, és hogy megértsen, arról beszéltem, hogy ha egy ízben mindenkit kivezényelnének házat építeni, mennyivel több lakás lenne, mint most, amikor sokan többedmagukkal laknak egy szobában, sőt egyesek a szabad ég alatt éjjeleznek.
Zemöki felelet helyett karon ragadott, és elvezetett ahhoz a házhoz, amit idejöttem napján láttam, és amelyiknek egyik felét építették, másikat bontották. Most csak az volt az újdonság rajta, hogy a lebontott felét építették újra, és a közben felépült részt bontották.
- Látod - így szólt Zemöki -, a kona milyen bölcsen gondoskodik arról, hogy tagjainak lakása legyen.
Ennek a furcsa háznak a titka már erősen fúrta az oldalamat, és az alkalmat felhasználva megkérdeztem, hogy akkor miért bontják le a másik felét, de ő is ugyanazt felelte, mint annak idején a kőműves:
- Hogy hajléktalanságot ne okozzon.
Bátortalanul megjegyeztem, hogy a hajléktalanságon éppen a lakás *létezése* segít.
Nem tudom, mi volt rajtam olyan mulatságos, de Zemöki nagyon jóízűt nevetett szavaimon, szegény bivaknak nevezett, és kijelentette, hogy úgy látszik, a lakásgazdaság tudományának még elemeivel sem vagyok tisztában, ami pedig a legtanulatlanabb behin előtt is közismert dolog.
Én igyekeztem megőrizni nyugalmamat, és udvariasan kértem, világosítsa meg előttem a behinek lakásgazdasági tudományát.
Erre Zemökivel egy padra ültünk, és ő beszélni kezdett.
Elmondotta, hogy valaha régen a behinek is házat építettek, abból a téveszméből kiindulva, hogy ezzel a lakásínséget fogják enyhíteni. De az anyagi igazság természetesen megkövetelte, hogy a hajléktalanok közül csak azok kapjanak lakást, akik az építkezésben is részt vettek.
Ezért az építőknek minden hónapban egy cifrán nyomott igazolványt adtak, minek ellenében joguk volt egy hónapig lakni.
Az elején persze hiába kaptak igazolványt, az építőknek csak egy része kaphatott lakást, de az építkezés előrehaladásával mind többen jutottak fedél alá. Egyelőre tehát úgy látszott, minden rendben van.
Mikor azonban az építkezési programmal elkészültek, egymás után kellett az udvarra dobálni a lakókat, mert azok már nem építettek, tehát új igazolványt sem kaptak az újabb hónapokra.
Így jöttek aztán rá a tudósok, hogy az építkezés hajléktalanságot okoz.
Megpróbáltam ellene vetni, hogy ha készen vannak a házak, miért kérnek még mindig havi igazolványt az építőktől, miért nem hagyják őket állandóan lakni.
Zemöki azt felelte, hogy ez igaztalan dolog volna, és lamikság lakást követelni olyan ember számára, aki már nem dolgozik. Elismerte azonban, hogy a probléma rendkívül súlyos, és ennek megoldására a kona sok tudóst alkalmaz jó fizetéssel, akik éjjel-nappal ezen törik a fejüket. Ezeknek sikerült is megállapítani a lakásgazdaság tudományos törvényét, amely így hangzik:
"A lakás kiszorítja az embert."
A megoldásra azonban még sokáig nem jöttek rá, mert a probléma kétélű: míg az építkezés tart, van igazolvány, de nincs lakás, ha befejezték, van lakás, de nincs igazolvány. Eleinte úgy próbálták megoldani a nehézséget, hogy még több lakást építettek, és az építés idején az építők megmaradhattak régi helyükön. De így természetesen mind több lakás maradt üresen, amivel nem lehetett mit kezdeni.
Azt mindenki sejtette tehát, hogy a lakásépítő munka csak akkor közhasznú, ha nyomában nem támadnak lakások. Így jöttek rá, hogy az embereket foglalkoztatni kell, hogy lakhassanak, de a lakásokat rögtön le kell rombolni, hogy a katasztrofális hajléktalanságot elkerüljék.
- De akkor ez voltaképpen nem építés! - mondtam.
- Persze hogy nem! Még csak az kellene! Ez a kona bölcs gondoskodása tagjairól. A kona bontócsákányt ad tagjai kezébe, hogy hajléktalanul ne maradjanak. Ezért kell a konát megbecsülnünk.
Mindinkább az a meggyőződés érlelődött meg bennem, hogy ezeket az embereket valami furcsa erő taszítja a valóságtól és logikától. Valóban ők *akarnak* őrültek lenni. Hisz a valóság oly egyszerű és kézenfekvő, a kerge vitustáncok pedig testet-lelket őrlő, bonyolult gondok, és ők mégis azt választják.
Bocsánatot kell kérnem a művelt angol állam alattvalóitól, hogy ilyen badarságok leírásával terhelem, de szolgáljon mentségül az, hogy amidőn ezeket szembeállítom hazám felvilágosultságával, mely az ilyesmiket nemcsak nem fogadná el, de még csak meg sem értené, úgy ezzel hazafias célt vélek szolgálni, mert az angol föld életformáló erejének és a józan angol gazdasági szemléletnek értékelésére és

megbecsülésére kívánom megtanítani honfitársaimat.
Hogy ezt bebizonyítsam, a behin gazdasági szemléletnek és matematikai tudatlanságnak még egy olyan csodabogarát kívánom megemlíteni, minek olvasása szeretett honfitársaimat bizonyára a szellemi fölény büszke öntudatával fogja eltölteni.
Ez pedig a következő:
Ezerkétszáz kona volt a telepen, akik összesen ugyanennyi ételadagot kaptak. A Tápláló és Életadó Hivatal persze elkobozta az adagokat, de a betikek csak annyi pénzt adtak a népnek, hogy csak kilencszázat tudott megvenni, háromszáz visszamaradt. Ezt a betikek és azok környezete vásárolta meg, mert azok sokkal több pénzt kaptak.
Ez eddig csak csúnya és embertelen cselekedet, de most nem erről akarok szólni, hanem matematikai képtelenségeikről.
Egyszer ugyanis határozatba ment, hogy a nép fizetését leszállítják. Ez meg is történt, és a következő nap 900 helyett csak 750 adagot tudtak megvásárolni. A megmaradt 150 adagot a gazdagok sem vásárolták meg, elvégre nekik is csak egy gyomruk van.
A nép korgó gyomorral szédelgett és tántorgott, az étel pedig felhalmozva rothadt a Tápláló és Életadó Hivatalban. A józan Európában már ez is hihetetlen. De még furcsább volt az az intézkedés, amit ezután hoztak.
Épeszű ember ugyebár azt csinálja ilyenkor, hogy belátván számítási tévedését, vagy szétosztja a maradékot az éhesek közt, vagy felemeli a nép fizetését.
Nem!
Bármilyen hihetetlenül hangzik is, a betikek elrendelték, hogy a visszamaradt ételt ki kell önteni!
Ezt a vandál pusztítást magam sem akartam elhinni, míg saját szememmel nem láttam az étel kiöntését. Midőn azonban láttam, jóakaratúan tanácsoltam, hogy ha már úgysem tudnak a szellemiséggel mit kezdeni, ne vegyék azt el a behinektől.
Megmagyarázták azonban, hogy ezt nem lehet megcsinálni, mert az egyenlő volna a *rablással*, és erőszakos beavatkozást jelentene az egyéni életbe, *melynek szabadsága pedig a behin civilizáció alapelve*. Különben pedig ajánlották, hogy tartózkodjam az ilyen lamik ízű kijelentésektől.
De a java csak most jön! Mikor megkérdeztem, hogy miért öntik ki az ételt, azt felelték, hogy azért, mert *túl sok van!*
De még mindig nem értünk a tetejére!
Ők ugyanis szentül meg voltak győződve, hogy azért éheznek, mert túl sok az étel. Ostobaságaikért pedig nem önmagukat, hanem a *viszonyokat* átkozták, és ezek jobbra fordulásától remélték gyomruk megtöltését!
Ez volt tehát a behinek matematikája. Azt hiszem, ezek után nem lesz meglepetés, hogy a természettudományokkal éppígy hadilábon állottak, jobban mondva ismerték a kémiát és fizikát, de *nem merték bevallani,* hogy ismerik.
- Hát ez hogy lehet? - kérdi a művelt olvasó, aki Európában szokva van hozzá, hogy a tudományos ismeret nemcsak nem szégyen, de dicsőség.
Őszintén szólva magam sem értem a dolgot, és inkább kommentár nélkül ismertetem a *bötológiát*.
Ennek a furcsa tannak a létére úgy jöttem rá, hogy egyszer az udvaron állva valaki háttal nekem jött és belém ütközött. Úgy a lábamra lépett, hogy felszisszentem.
A behin pedig minden bocsánatkérés nélkül továbbhátrált.
- Szíveskedjék talán előrenézni! - morogtam bosszúsan, az pedig egykedvűen felelte:
- Ma holdtölte van.
Nem tudtam, miről beszél, de nem is törődtem volna vele, ha ugyanaznap nem láttam volna legalább kétszáz embert farolni, akik a világért sem tettek volná egyetlen lépést előre.
Végül Zemökit kérdeztem meg. Nagyot nevetett, megnyugtatott, hogy ne törődjem vele, ezek hóbortos hülyék - mondta -, azt hiszik, hogy ha holdtöltekor nem farolnak, elvesztik a nagybötót.
Őszintén meglepődtem, és magamban nagy örömmel állapítottam meg, hogy Zemökitől ez volt az első értelmes vélemény. Örömöm azonban hamarosan megcsappant, mert Zemöki folytatta:
- Persze ebből egy szó sem igaz, mert azt minden épeszű ember tudja, hogy a nagyböto elnyerésének egyetlen szabálya az, hogy ne igyunk olyan vizet, amely felett denevér repült el.
Már nem mertem nevetni, csak tovább kérdezősködtem, és beszélgetésünk során a következő fantasztikus dolgok derültek ki:
A behinek általában azt hiszik, hogy a felhők időnként kőkeményre szilárdulnak. Ilyenkor aztán felülről nekik megy egy igen furcsa lény, és szétrepeszti őket. A repedés hangja a mennydörgés.

Ennek a furcsa lénynek az alakjáról azonban igen eltérőek voltak a vélemények. Még a halmazállapotával sem voltak tisztában. Egyesek szerint a szarvával repeszti a felhőt, mások szerint a lábával. Erről aztán nagy viták folytak, de erősen téved az olvasó, ha azt hiszi, hogy egyik fél is megpróbált volna pozitív bizonyítékokat felhozni nézete mellett. Ha azt kérdeztem, miért van így és nem másképp, mind azt felelte, hogy azért, mert aki másképpen magyarázza, *elveszti a nagybötót*. Ettől pedig mindenki félt.
Persze a nagybötóról sincs határozott képzetük. Általános tapasztalatom volt, hogy éppen azokról a fogalmakról nem tudnak semmit, amiket saját maguk agyaltak ki. A nehézségi gyorsulást ismerik, a nagyböto tulajdonságairól állandóan vitatkoznak. Ha kiagyalják, miért nem úgy agyalják, hogy megfeleljen nekik? Annyit ki tudtam venni, hogy a nagyböto elvesztése valami betegségféle, de mégsem az. Talán csapásnak nevezhetném, de hogy miért csapás, ezt szintén nem tudják. Sokszor mondták egyesekre, hogy az már elvesztette a nagybötót, de én ezeknél sem anyagi, sem egészségi hiányt nem fedeztem fel. Ezért az olvasónak, aki a nagyböto elvesztésének hátrányairól próbál elmélkedni, sietek megjegyezni, hogy úgyis hiába. Szavaikban nincs tartalom. Maguktól a szavaktól félnek.
Annál meglepőbb volt számomra megtudni, hogy a szarvpártiak és lábpártiak nemegyszer embert öltek elméletük miatt, és hosszú, véres küzdelmeket vívtak azért, hogy az emberek ne ezt, hanem amazt a képzelményt képzeljék. Sőt akadtak emberek, akik a mellüknek szegezett kés dacára is képesek voltak kijelenteni, hogy a felhőrepesztő nem szarvával, hanem lábával dörög, és inkább meghaltak, mintsem bölcsen ráhagyták volna. Hogy mi értelme volt ilyen elmejátékokat másokra kényszeríteni, az a józan ész előtt éppolyan rejtély, mint az, hogy mi értelme volt az egésznek.
Lehet, hogy az olvasó máris bosszankodik a sok hülyeség hallatára, de kénytelen vagyok bejelenteni, hogy még nem értem el a végére.
Ugyanis - és itt jön a csattanó - ezek az emberek *jól ismerték* a mennydörgés lényegét. Mikor Zemökinek magyarázni próbáltam, hogy a dörgés a villamos kisülést követő hang, mosolyogva nyugtatott meg, hogy ezt mindenki tudja.
Megkérdeztem, hogy akkor miért beszélnek mégis a felhőrepesztőről.
- Mert a felhőrepesztő létezik - felelte.
Mikor a szavaiban mutatkozó ellentmondásra figyelmeztettem, azt válaszolta, hogy úgy látszik, nincs érzékem a bötológiához, ami pedig nagy hiba. A bötológia azért igaz, mert így kell mondani, és az ember észlény mivolta magával hozza, hogy a dolgokat ne csak rideg valóságukban szemlélje, hanem magasabbra törjön. Akit a bötológia nem hat át, azt mi sem különbözteti meg az oktalan állattól, amely a füvet egyszerűen lelegeli, és az égő pajtából vak ösztönnel kiszalad.
Megjegyeztem, hogy éppen észlény mivoltunk követeli, hogy a dolgok helyes képét igyekezzünk megtalálni, de szigorúan megdorgált, hogy a dolgok helyes képe az, amit a bötológia tanít, mert erre az embernek *szüksége van*.
Oxfordi tanulmányaim leggondosabb áttekintésével sem tudtam olyan tételre emlékezni, hogy az emberi szervezetnek bötológiára volna szüksége, de hát nem akartam az eszelősökkel felesleges vitába kezdeni, ehelyett azt kérdeztem, mondja meg, miért van rá szükségünk.
- Mert ez teszi a behint behinné! - felelte büszkén.
Ennek igazságáról már magam is mélyen meg voltam győződve, csak azt nem értettem, miért kell ezzel dicsekedni. Ő azonban kifejtette, hogy a bötológia olyan szilárd pont, miben az ingatag mindig megkapaszkodhatik, amely megóvja az embert a tévelygéstől, és biztos révbe vezeti. Az egyénnek és a társadalomnak is szüksége van egy biztos támpontra, mely nélkül sötétben és segély nélkül botorkálna, és e pillér nélkül összeomlana a társadalom is.
E támpont szilárdságáról és szükségéről persze még voltak némi kételyeim, de nehogy a további meddő vitával veszélyeztessem helyzetemet, inkább megkértem, magyarázza el, hogyan jön a bötológia a hátrafelé menéshez.
Erre megtudtam, hogy a felhőrepesztő természetétől ugyanúgy többféle nézet van forgalomban, mint annak alakjáról.
Egyik csoport azt hirdette, hogy a felhőrepesztő egy barlangban él, és állandóan mosolyog. Ezt mint örök érvényű igazságot hirdették, és a betikek is megtűrték, sőt helybenhagyták.
Másik csoport azt állította, hogy a felhőrepesztő néha mérges, éspedig akkor, ha a behin holdtöltekor nem megy hátrafelé. Az ilyen behin elveszti a nagybötót. Persze ez is örök érvényű igazság volt, a gyermekeknek is tanították, és a betikek helyben hagyták.
Egy harmadik csoport szerint szabad akárhogyan járni, csak olyan vizet nem szabad inni, amelyik felett denevér repült el, különben a felhőrepesztő mérges, és az illető behin elveszti a nagybötót.
És mind a háromféle, egymásnak homlokegyenest ellentmondó elképzelés a betikektől elfogadott, örök

érvényű igazságnak számított. Egyazon időben, egyazon betikek által elismerve!
És itt érünk el a dolog csattanójához.
Ugyanis mindezt nemcsak hogy megtűrték, de támogatták is. Ha azonban valaki azt merte mondani, hogy a felhőrepesztő lényéről és tulajdonságai felől úgysem tud senki biztosat, úgysincs egységes nézet, tehát ne alkossunk magunknak bizonytalan képzeteket, hanem maradjunk a természetnek fizikailag felderített területein, az ilyent lamiknak mondták, tanait mételynek nevezték, amely felforgatja a civilizációt, terjesztőjét szigorúan megbüntették, és kijelentették, hogy az is elveszti a nagybötót, aki hitelt ad a tévtanoknak.
(Kérve kérem az olvasót, ne csapja le a könyvet! Minden szót útijegyzeteimből írok, és ne idvezüljek, ha egyszer is hazudok!)
Beratnuságom legbolondabb eseménye azonban kétség kívül a *fülbetik* bilevezése volt, amelyben nekem is részt kellett vennem, hogy a sárga kavicsot csörgessem.
Bármely bizarr dolog volt ez a bilevezés, de úgy érzem, útleírásom nem volna teljes, ha ezt kihagynám.
A fülbetik bilevezése úgy történt, hogy egy betiknek a fülére akasztottak két irgalmatlan, láncos rézkockát, majd két behin megragadta a lábát, kettő meg a kezét, és így lógatva végigcipelték az udvaron, ahol az egész tébolyda összegyűlt. Füléből a rézkockák harangoztak, és mégis mosolygott. Velem együtt sok locsoló ember haladt elöl, majd furcsa torzak jöttek. Volt olyan, akinek orrából hosszú kóc lógott, másik kinyújtott tenyerén egy lyukas téglát tartott, és mindegyik agyon volt halmozva tönkrelyuggatott finom ruhák tömegével, míg köröttük a rongyos tömeg tombolt és üvöltött, sokan hasra feküdtek és felugráltak, néhányan cipőjüket lehúzták, földhöz verték, majd magasra dobálták, és a torkokból majomszerű, artikulálatlan hangok gurguláztak elő.
Minden pillanatban attól féltem, hogy agyon fognak verni, amin cseppet sem csodálkoztam volna. Utólag tudtam meg, hogy a tömeg nem a felháborodástól, hanem az *örömtől* üvöltött!
Midőn pedig azt kérdeztem, hogy mi örülnivaló van a természetes emberi méltóságnak e rút és visszataszító karikatúráján, azt felelték:
- Na hallod? Fülbetik csak egy van, és minden nyolc évben csak egyszer bilevezik!

Tizenegyedik fejezet

Szerző bejut a skoróba - Megismerkedünk a gondolkodás elferdítésének módozataival - A behinek meghamisítják a geometriát - Szerző afférja a gyermek bruhuja miatt, amelyet tudtán kívül tönkretesz

Azt hiszem, nem mondok ezután újságot, ha közlöm, hogy beteg agyuk nem kíméli a gyermeket sem, sőt a legbizarrabb eszelős hazugságokkal épp a gyermek ártatlan lelkét rontják meg.
Hogy az elkövetkezendőket jól megértsük, le kell szögeznem, hogy bár a behinek betegsége erősen magán viseli a ragály jellegét, de én mint orvos, aki mind az oxfordi egyetemen, mind tizenöt éves praxisomban az elmekórtan terén némi szerény tapasztalatokra tettem szert, határozottan állíthatom, hogy ez a különös baj nem öröklődő.
Hogy precízebben fejezzem ki magam, a behinkórból csak a *hajlamosság* öröklődő, amely azonban káros behatások nélkül sohasem robbanna ki akut tünetekben.
De - mint az olvasó már tudja - a behinek nem tűrik maguk közt a józanságot, és ahogy engem is igyekeztek az őrületbe kényszeríteni, úgy a józan ésszel született gyermek számára sincs mentség.
Senki sem vonhatja ki magát a szellemi elkorcsosodás alól. Mihelyt a gyermek megtanult beszélni, lelkére ráteszik a kezüket, és igyekeznek megzavarni tiszta látását, és ebben - meg kell állapítanom - határozottan erős rutinra tettek szert. Módszereik szinte csodálatosak rafináltságukban, és sokszor igazán bámulattal kellett elismernem, hogy ha mindezt az igyekezetet nem a gyermek elkorcsosítására, hanem hasznos kiképzésére fordítanák, valószínűleg ők alkotnák a világ legtökéletesebb társadalmát.
Szinte megdöbbentő, hogy erre mekkora energiát áldoznak. A gyermeket külön satnyító intézetbe utalják, hol a legfantasztikusabb koholmányokat ismételgetik előtte mindaddig, míg ép, természetes érzéke megzavarodik, mindent hamis színben lát, és mikor természet adta ítélőképességét teljesen elvesztette, azt mondják róla: *skoro behin*.
Elképzelhetik olvasóim, hogy az ilyen skoro behin milyen használhatatlan az életben. Merem állítani, hogy józan társadalomban semmiféle foglalkozásra nem lehetne őket alkalmazni.
Képzeljük el talán a következményeket, ha egy ilyen behin, aki az ételt megvetendő ocsmányságnak tartja, egy élelmiszerüzletbe kerülne! Vagy mily pusztítást végeznének egy szabóműhelyben azok, akik a ronggyá lyukasztott és kövekkel nehezített ruhát értékesebbnek tartják az ép és kényelmes formánál, nem is szólva a véres verekedésekről, melyek amiatt törnének ki, hogy az egyik asztal kerek, a másik négyszögletes.
Nos, ki kell jelentenem, hogy ők a skoro behint nemcsak nem távolították el az állásokból, de egyenesen *alkalmasabbnak* tekintették a tiszta és romlatlan agyvelőnél, sőt minél zavarosabb képzetei voltak a világról, annál nagyobb tiszteletnek örvendett, és annál magasabb állásokat ért el. Akikben pedig még pislogott a helyes ítélőképesség, azt mint használhatatlant kizárták az állásokból. És ez még a jobbik eset volt, ami akkor következett be, ha az illető csak nem hangoztatta eléggé a koholmányokat. Mert ha a természetes valóságot hirdetni merészelte, akkor még meg is büntették.
Sokszor törtem a fejemet, mi lenne, ha ezekről nem gondoskodnának a bölcs hinek, és arra a meggyőződésre jutottam, hogy ez a feje tetejére állított társadalom igen rövid idő alatt éhen halna, sőt agyonverné önmagát. A természettel és matematikával képtelenség hadba szállni. Mondhatom, csak a behinek államférfiait látva tudja az európai ember igazán megbecsülni és értékelni hazáját és annak bölcs kormányzatát.
Eszembe jutott, mennyit botránkozott hazám művelt polgársága a kínai nők lábának tervszerű elnyomorításán. Nem tudom, mit fognak szólni, ha megtudják, hogy a sötét Ázsiánál is van sötétebb része a földnek, ahol az embernek nem a lábát, hanem a fejét, sőt istenadta józan eszét ferdítik és nyomorítják használhatatlanná! Pedig nyomorék lábbal még meg lehet élni, de ha a láb, kéz, nyelv és összes szerveink egy nyomorék agy természetellenes parancsainak engedelmeskednek, az élet csak torz és célszerűtlen szenvedések sorozata lehet, melyre már megváltásként jön a halál.
Igaz ugyan, hogy ezek a szerencsétlenek a szenvedést és örömet is visszájára érzik, de vajon elképzelhető-e test, melynek egészsége az étel megvetésétől és a nem evéstől gyarapodnék?
Joggal kérdezi az olvasó, hogy honnan tudom mindezt?
Onnan, hogy sajnos, személyesen is meg kellett ismerkednem a skoro intézményével.
Beratnuságomnak mindjárt a negyedik napján a betik kiküldött a skoróba, hogy osszak ki sárga kavicsot a gyermekeknek.
A kavicstartó bádogdobozt magamhoz véve elindultam. Magas kőkerítéssel övezett épülethez értem. Ezt

már a behinek építették, tehát elképzelheti az olvasó, milyen rozoga alkotmány lehetett.
Ami az udvaron először szemembe tűnt, egy hosszú deszkaépítmény volt, amely mintegy ötven árnyékszékfülkét tartalmazott. Azt hittem, legalább ezer gyermek van ide internálva, csak azt nem tudtam, hova, mert ezenkívül összevissza egy kisebb, pajtaszerű építményt láttam.
Ide belépve mindössze ötven gyermeket találtam, ezeket is összezsúfolva. Több el sem fért volna, a levegő így is kibírhatatlan volt.
A bejárat felett egy csillogó négyszög volt kifüggesztve. Körül a falakon képek lógtak, miknek értelmét nem tudtam megfejteni. Egyikén kilógó belű behin hulla feküdt, és rajta egy vérben forgó szemű másik behin táncolt. Máshol egy bevert fejű ember feküdt a fűben, kezében egy négyszöget tartott, fejéből ömlött a vér, mosolygott, és ez volt aláírva: "Jaj, be jó!" Megfoghatatlan!
Egy képen kendő alatt dudorodott valami, alóla kilátszott az ételes tál széle, és ez volt aláírva: "Brrr!"
Láttam képet tönkrenyomorított bútorokról és ruhákról. Egy széknek hiányzott az egyik lába, a támlájába görbe szög volt verve, egy másik asztal ki volt lyukasztva, bele egy seprőnyél szúrva, annak tetejére egy csonka cserépfazék, egy nagy darab mészkő és egy döglött patkány akasztva. Alája ez volt írva: "Kipu."
A gyermekek közt vasvillaszemmel járt a *proko*. Ez egy felnőtt volt, akinek hivatása volt a koholmányokat addig ismételgetni a gyermekek előtt, míg el nem hiszik. Módszerükről eszembe jutott egy régi ismerősöm, aki kutyáját arra szoktatta, hogy ha papírszeletet dob eléje és ezt mondja: "nagyon finom", a kutya elkapja és lenyelje, míg ha egy húsdarabot vetett elébe és azt mondta: "pfuj, de rossz", a kutya elfordult tőle. (Mellékesen megjegyezve kérdem, mi lett volna a kutyatársadalommal, ha ilyen felfogású ebek vezették volna őket?) De álmomban sem hittem volna, hogy ilyen eredményt gondolkodó emberi agyvelővel is el lehet érni. Viszont az is valószínű, hogy a behinek, akik sok századon át rendszeresen korcsosították agyukat, már születésük pillanatában hajlamosak a behinkórra.
A proko éppen fel-alá járt a gyermekek közt, és néha elrikkantotta magát:
- *Kricc!*
Erre a gyermekeknek fel kellett ugraniok, bal kezüket hátuk közepére tenni, és jobb kezükkel, jobb térdük alatt átnyúlva, megfogni bal fülüket.
Mikor azt kérdeztem, miért kell a gyermekeket ilyen rendellenes helyzetekbe kényszeríteni, azt felelte, hogy hozzá kell őket szoktatni a - *rendhez!*
Majd rákiáltott valamit a gyermekekre, amire az egész csapat fájdalmasan rázendített a vaké-vakéra.
Én pedig felnyitottam a pléhdodozt, és átadtam neki a sárga kavicsokat.
A proko átvette, és egy asztalon halomba öntötte, majd távozott, és egy leterített tányérral jött vissza.
Mint láttam, a kendő alatt a legfinomabb édességek voltak.
Ezt letette a kavicsok mellé, és egymás után szólította ki a gyermekeket. Aki a tányér felé nyúlt, annak egy pálcával úgy sújtott a kezére, hogy az rögtön kékre vált, a többi gyermeknek pedig ököllel meg kellett fenyegetniök, és azt kiáltaniok: "kave!" Aki a kavicshoz nyúlt, annak farát, megvakarta, a többiek pedig mosolyogtak, és ezt mondták: "ketni".
A kavicsok kiosztása után beszélni kezdett a gyermekeknek arról, hogy mennyire meg kell becsülni ezt az adományt, mit a behinek oly sok és nagy véráldozattal vívtak ki maguknak.
És hosszú történetet adott elő a behinek múltjáról, amit az olvasóval csak kivonatban közlök.
Elmondta, hogy a behinek múltja három fő korszakra oszlik:
Kezdetben volt a *primitív* vagy *kegyetlen* kor, ezt követte az *átmeneti* vagy *félnyers* kor, majd a *mai* vagy *tökéletes* kor következett.
Hosszú századokkal ezelőtt a primitív vagy kegyetlen korban a *butukok* zsarolták és tiporták el a népet. A butukok nyakáról hátul spárgán lógott egy roppant patkó, és a nép nemhogy elverte volna, de tisztelte őket. (A gyermekek e szavakra harsányan nevettek.) A belki akkor úgy történt, hogy az emberek találkozáskor egymás fülébe dugták az ujjukat. (A gyermekek még harsányabban nevettek.) És azt tartották kipunak, ha a szövetekre foltokat varrnak. (Falrengető hahota.)
De jött egy bizonyos *Zecsecse* nevű behin, aki a butukokat aljas szemfényvesztőknek nevezte, a ketnit és kiput szédelgésnek és agyrémnek, és a józan ész uralmát követelte.
A butukok elfogták, és elevenen megnyúzatták. De Zecsecsének már sok híve volt, és ötven évig állandóan ömlött a vér. Végül a zecsecsisták elkergették a butukokat, és ők vették át a behinek vezetését. Innen kezdődik az átmeneti vagy félnyers kor.
A közbéke azonban nem sokáig tartott, mert az új vezetőség, melynek tagjai magukat *batakoknak* nevezték, nemsokára ugyanúgy sanyargatni kezdte a népet, mint a butukok. A néptől mindent elszedtek, és nem adtak érte semmit. A batakok övéről dróton egy ólomdarab lógott, és a nép nemhogy elverte volna őket, de tisztelte, és meghunyászkodott előttük. (A gyermekek e szavakra majd megszakadtak a

nevetéstől.) A belki az volt, hogy az emberek egymás térdét vakarták meg, és ha valaki egy vászondarabra különböző színű mocskokat kent, azt nevezték kipunak. (A gyermekek a földön gurultak.)
És akkor jött a nagy *Zacsacsa*, aki a batakokat aljas szemfényvesztőknek nevezte, a ketniről és kipuról bátran kijelentette, hogy szédelgés és agyrém, és követelte a józan ész uralmát.
Zacsacsát a batakok elfogták, beleit elevenen kitépve a kutyáknak vetették, majd híveit irtották a legválogatottabb kegyetlenséggel. (E szavaknál a gyermekek sírásban törtek ki.)
Zacsacsa hívei azonban egyre szaporodtak, hatvanéves vérözön következett, melyben több batakot elfogtak, majd megkötözve őket, fogaikat egyenként kitördelték, nyelvüket kiégették, és aztán karóba húzták őket. (A gyermekek felugrálva tapsoltak és örültek.)
Végül is a zacsacsisták győztek. Innen veszi kezdetét a mai vagy tökéletes kor, melyben a vezetést az elak betikek gyakorolják, akiknek térdéről a tiszteletre méltó bilev lóg, akik bölcsességükkel biztosítják a józan ész uralmát. És azóta mindenki számára egyformán jut sárga kavics, legyen az betik, beratnu, proko vagy egyszerű locsoló. (A gyermekek felugrálva vakéztak.)
Beszélt még valami *Zucsucsuról*, aki ma erősen szervezkedik a rend és nyugalom ellen, a tiszteletre méltó betikeket nem átallja álszent zsebmetszőknek nevezni, a ketni és kipu ellen lázít, követeli, hogy ne a széket tüskésítsék, hanem a szekrényt, hogy a belki fülhúzással történjen, és hogy az uralmat a *bitekek* vegyék át, mindezt pedig a józan észre hivatkozva teszi, holott nyilvánvaló, hogy ilyet csak megkergült futóbolondok mondhatnak, akik előbb-utóbb elfogják venni méltó büntetésüket. (A gyermekek szörnyülködtek, öklüket rázva követelték, hogy Zucsucsu szemét égessék ki.)
Mondhatom, a legmerészebb grand guignol fantázia nem szült még borzalmasabb rémregényt, mint amit e veszettek valóságban végigcsináltak, és ezek pedig ahelyett, hogy undorukban egy revolver csövébe köpve lőtték volna főbe magukat, még örültek neki, hogy mindezt elkövették, és sikerült nekik kivívni. (Hogy mit, azt senki sem tudja, csak azt mondják: "a tökéletes kort.")
Nekem is voltak néha rémes álmaim, és előfordult, hogy rájöttem, hogy álmodom. Ilyenkor minden erőmet összeszedve fel akartam ébredni, és hosszas erőlködés után sikerült felébrednem - egy *másik álomba*, amely esetleg még rémesebb képeket hozott az elsőnél. És csak nagy sokára jöttem rá, hogy ez is álom, mire újból erőlködtem, és átébredtem - a harmadikba. És minden ébredéskor azt hittem, hogy ez a végső és visszavonhatatlan ébrenlét.
Ezek sohasem fognak felébredni.
Mondhatom, az egész előadás alatt libabőröztem, és mélyen átéreztem, hogy a legszebb és legnemesebb megváltás lenne a behinek számára, ha valaki a kozmosz tiszta arculatáról egyetlen ökölcsapással letörölné ezt a fekélyt.
Később megkérdeztem Zemökit, hogy mért rontják a gyermek ártatlan lelkét ilyen borzalmakkal. Azt felelte, azért, hogy a gyermek - gyarapodjon az erkölcsben, és képessé váljék mindezt példaként követni!
De térjünk vissza tárgyunkra.
A proko befejezte elbeszélését, és bejelentette, hogy bötológia következik, amit a tiszteletre méltó beratnu fog nekik tartani.
Már megijedtem, hogy megint nekem kell valami címeres ostobaságot végezni, amibe bizonyára belesültem volna, de szerencsére más történt.
A gyerekek felálltak, két csoportra oszlottak, és a középső padokat üresen hagyva, a terem két szélén helyezkedtek el.
Most bejött két beratnu, a proko pedig távozott.
A gyerekek a beratnuk bejöttekor öklükkel kezdték verni homlokukat, és olyan fájdalmas vakézásba kezdtek, hogy a viszonyokkal nem ismerős idegen joggal azt hihette volna, hogy apagyilkosok bánják és vezeklik vétkeiket.
Ezzel a két beratnu a két csoport elé állt, és egyszerre kezdett bele a magyarázatba.
Egyik arról beszélt, hogy aki olyan vizet iszik, amely felett denevér szállt el, elveszti a nagybötót. Az ilyennel nem szabad barátkozni, mert azt is megfertőzi, aki vele szóba áll. Különösen nem szabad azonban az ilyenek poharából inni.
A másik azt magyarázta, hogy holdtöltekor csak hátrafelé szabad menni, és nem szabad olyannal barátkozni, aki ilyenkor előre megy, mert megfertőzhet bennünket. Az ilyenek cipőjét tűzbe kell vetni.
Mindkettő kijelentette, hogy a másik szemenszedett valótlanságot tanít, nem szabad rá hallgatni, mert minden szava métely, majd egyszerre jelentették ki:
- Gyerekek, legyetek jámborak!
Ezzel a két csoport, mint a darázsfészek zúdult fel, kiugráltak a padokból, egymásnak estek, és ádáz verekedésbe kezdtek. Néhánynak a poharát törték össze, másoknak a cipőjét rángatták le és tépték

darabokra, közben pedig olyan ocsmány szidalmakkal illették egymást, amiket nem közölhetek az olvasóval.
A két beratnu szemrebbenés nélkül végignézte az iszonyatos jelenetet, majd legnagyobb meglepetésemre kart karba öltve, a legnagyobb egyetértésben távoztak.
Lábam földbe gyökerezett, és tátott szájjal bámultam utánuk.
Csak mikor az ajtó becsukódott utánuk, engedtek fel izmaim. Utánuk szaladtam, és remegő hangon csak azt kérdeztem, miért kellett a gyerekeknek olyanokat beszélni, amik a benti eseményekhez vezettek?
Úgy néztek rám, mintha a Marsból jöttem volna közéjük.
- A gyermekek jellemét nemesíteni kell - mondta az egyik -, különben mindnyájan eldurvulnánk, és emberevőkké válnánk.
Zavaromban nehezen tudtam annyit mondani, hogy ezek után semmiképpen sem értem az összefüggést a két előadás és a mostani nagy barátság között.
Összemosolyogtak.
- Mindketten egyazon nemes célokat szolgáljuk, ha más utakon is - mondták. - De most sietünk.
Szerencsére jött a proko, aki visszahívott a gyerekek közé.
Ekkor újabb meglepetésben volt részem.
A proko mindenekelőtt meghúzta az egyik gyermek fülét, mert nyelvet öltött a másikra. Szelídségre és egymás megbecsülésére intette őket, haszontalan rosszcsontoknak nevezte csemetéit, akiknek hiába beszél a jóságos beratnu.
Ezután pedig bejelentette, hogy most a geometriáról lesz szó.
Nem értettem ugyan, hogy jön ide ez a komoly és egzakt tudomány, de fellélegeztem, hogy végre valami értelmes dolgot fogok hallani. Nemsokára azonban minden kiderült.
A körről volt szó. De mindjárt az elején tátva maradt szemem-szám. A proko azt mondta, hogy a körnek két fókusza van, és a rádiuszvektorok összege állandó, ami tudvalevően az ellipszis jellemzője.
Már ajkamon volt, hogy tévedéséről felvilágosítsam, mikor hozzátette, hogy a körnek még egy szabálya van, és ez az, hogy nem szabad róla azt mondani, hogy a kerület pontjai egyenlő távolra vannak a középponttól.
Most már végleg meg voltam zavarodva. Ha tehát tudják, mi a kör, mért csak úgy nem szabad mondani?
Így hát nem is mertem közbeszólni, csak másnap kérdeztem meg Zemökit, aki megmagyarázta, hogy a kört azért nem szabad kereknek mondani, mert ez a kemon jelvénye.
Mikor pedig a geometriai valóságra hivatkoztam, ami úgyis változatlan marad, azt felelte, hogy nemcsak geometriai valóságok vannak a világon, hanem anebák is, és ez fontosabb. Igaz kona nem mondhatja kereknek a kört.
Egyszerű matematikai és mértani igazságokat, miket nálunk az elemista is tud, és nyíltan, sőt büszkén hangoztat, ők tagadtak. És a legérdekesebb, hogy ők maguk sem meggyőződésből tették ezt - sőt, meggyőződésük ellenkező volt -, hanem mert "így kell mondani". A behinek nem is másoknak, hanem önmaguknak hazudtak, és olyan erős gyökeret vert bennük, hogy agyonverték volna, aki kimondja azt, amit egyébként mindenki tudott.
Meg is kérdeztem Zemökit: hiszi-e mindezt, mire megvallotta, hogy nem, de mégis szükséges így tanítani a dolgokat, mert ő maga ugyan intelligens ember, de ha a tömeg kereknek tanulná a kört, ebből a legnagyobb felfordulás keletkezne. Megkérdeztem, hogy miért, de nem tudott magyarázatot adni. Beszélt ugyan valami sziklaszilárd ügyekről, elvi támaszról, valami rendről, amit biztosítani kell, és persze a bruhuról, ami a behinnek van, szóval minden olyanról, aminek a geometriához semmi köze, de egy szót sem arról, amit kérdeztem. És hiába kértem, hogy a tárgyról beszéljen, azt mondta, hogy éppen arról szólott, csak én nem értettem.
Térjünk vissza a skoro ügyeihez! A gyermekek az ellipszológia után füzetet vettek élő, és a proko elrendelte, hogy írjanak a cementgyártásról. A gyermekek nekiültek, írtak, ő pedig úgy tíz perc múlva összeszedte a füzeteket, végigolvasta, végül kiválasztott egyet.
- Ez a legjobb - mondta, és idenyújtotta nekem.
Belepillantottam, és ámulva láttam, hogy a gyermek két oldalon át nem írt egyebet, mint ezt: "vaké, betik, vaké, betik, vaké, betik..."
Azt hittem, én tévedek, végiglapoztam a füzetet, de ott már régebbi írásokat találtam ilyenféle címekkel: "A hurutos beteg ápolása", "A naprendszer bolygóinak ismertetése ", "A háromszög területének kiszámítása." És minden cím után a vaké-betik ismételgetése oldalakon keresztül, amit csak néha tarkított ilyenféle kifejezés: "pfuj, szellemiség", "dögölj, kemon" vagy "vaké, kona!" Megfoghatatlan!
Ezután a proko még furcsa, idegen szavakat magyarázott a gyermekeknek, amik azonban nem

hóbortjaikat jelentették, hanem a mindennapi élet dolgait: asztalt, széket, kezet, lábat, házat, szóval mindenfélét.
Csodálkoztam, mért kell tudni olyan nyelvet, amit senki sem beszél. Kérdésemre a proko azt válaszolta, azért, mert ezt a skoro behinnek tudnia kell. Persze újra azt kérdeztem, hogy mért kell tudnia, de megint csak azt felelte, hogy azért, mert a nem skoro behinek nem tudják a skoro nyelvet.
Aztán rengeteg ostobaságot magyarázott: hogy ha olyan mellett megyünk, aki nálunk több mint hét évvel fiatalabb, tenyerünket a tarkónkon kell tartani, hogy az udvaron lábujjheggyel kell előrelépni, pallón pedig előbb a sarkot kell letenni, hogy a hónap melyik napján kell hajunkat előrefésülni és melyiken fülünket sárgára festeni.
Mikor ezek céljáról kérdeztem, azt felelte, azért kell, mert a nem skoro behin nem így viselkedik.
A proko nemsokára kijelentette, hogy mindenki távozhat, mire a gyermekekkel együtt elhagytuk a satnyító intézetet.
Az udvaron bocsánatát kértem, hogy egy pillanatra távoznom kell, és be akartam nyitni a fülkék egyikébe, de a proko utánam ugrott, és kezemet elkapva rám kiáltott:
- Mit akarsz, szerencsétlen?!
Kénytelen voltam nevén nevezni szükségletemet, de ő nem engedett.
- De értsd meg, ebben a fülkében csak ocsmányságokat végeznek!
Zavartan feleltem, hogy bár tudatában vagyok a fülke ocsmány hivatásának, de mindnyájan emberek vagyunk, és hólyagom már pattanásig feszül.
- Épp azért mondom - kiabálta tovább. - Tudod, mire való ez a fülke? A szellemiség számára!
Így tudtam meg, hogy minden gyermeknek külön fülkéje van, és ebédjét csak ebbe bezárkózva szabad elköltenie.
Mikor pedig ennek oka felől kérdeztem, megint a ketnire hivatkozott. Mi mással indokolnák a józan ésszel nem indokolható szokásokat, mint levegőbe képzelt fantasztikummal? Mert ketni! Szabály volt, de kiszámíthatatlan és ostoba. Agyalágy képzelmény, mit angol szóval még csak meg sem közelíthetek.
Tanácstalanul és a legnagyobb zavarban néztem körül, és éppen azt akartam kérdezni, hogy akkor hol az illemhely, amikor váratlanul undorító látványnak voltam szemtanúja.
A kitóduló gyermekek az udvarra érve egymás után gombolták ki öltözéküket, és a proko szeme láttára minden szégyenérzet nélkül ürítették ki hólyagjukat. Éppen felháborodva akartam figyelmeztetni a prokót, a szó a nyelvemen lebegett, mikor meg azt kellett látnom, hogy a gyermekek példáját minden skrupulus nélkül ő maga is követi.
Szégyenemben elfordultam, és nem fojthattam el véleményemet fertelmes szokásukról, ő azonban funkciójában egyáltalán nem zavartatta magát, sőt csodálkozva azt kérdezte, hogy mi van ezen szégyellni való.
- Mert ez az illem! - feleltem, persze angolul.
- Mi az, hogy illem?
Őszintén zavarba jöttem, kutattam a szavakat, és akkor jöttem rá, hogy ezeknek a szerencsétleneknek még az illemre sincs szavuk. Az olvasó elképzelheti, mily nehéz helyzetben voltam, de még csak megközelítőleg sem tudtam lefordítani olyan nyelvre, ami igazán csak a természetben nem létező hóbortok számára termett.
Jellemző, hogy mikor mégis megmagyarázni próbáltam, azt felelte rá, hogy csak ostoba agyrém lehet, minden reális értelem nélkül.
Mi mást várhattam volna őrültektől?
Lelkem mélyéig megundorodva, sietve pricc-pruccot mondtam, és távoztam, hogy dolgomat otthon elvégezve, bezárkózzam szobámba, és holnapi "munkámig" kikapcsolódjam észvesztő tortúráikból.
De a sors, jobban mondva a téboly nem engedte, hogy csak ennyi kalanddal ússzam meg a mai napot.
Amint ugyanis a kapun kiértem, az egyik gyermek játék közben rohanva menekült egy társa elől, és teljes lendülettel belém szaladt. Mérgesen rászóltam:
- Nyisd ki a szemed, fiacskám!
A gyermek értelmetlenül bámult rám.
- Mit? - kérdezte.
- A szemed! Nézz körül, ha szaladsz!
- Mi az, hogy szemem?
Már majdnem összeszidtam, azt hittem, bosszantani akar, de a gyermek a legkomolyabb arccal kért, magyarázzam meg neki, mi a szem.
- Ez a két fényes golyó az orrod fölött - mondtam rámutatva.

- És mért nyissam ki?
- Hogy láss.
- A smaragdkővel látni? - mondta csodálkozva.
Most már láttam, hogy a gyermek nem ismeri a szemét, és minden bosszúságom ellenére pár szóban megmagyaráztam, hogy az nem smaragdkő, hanem szem, amivel látunk, de a gyermek csak nevetett, majd hirtelen megfordult, és a prokóhoz szaladt.
- Vaké! Vaké! - jajgatta lelkendezve. - Ez az ember azt mondta, hogy a smaragdkő a szemem, és azzal látni kell.
Én már nem törődtem tovább vele, utamra akartam indulni, de a proko néhány ugrással előttem termett, megragadott, félrevonszolt, és ott izgatott szavakkal esett nekem.
- Miért rontod meg ezt az ártatlan csöppséget?
- Én rontom?
- Ne tagadd! A gyermek nem magától mondja, hogy szeme van, és azzal látni kell! Ezt csak tőled tudhatja!
Elhűlt bennem a vér. Nem tagadtam, hogy én mondtam, csak azt kérdeztem, miért volna ez rontás?
- Neked az nem rontás, ha a gyermek idő előtt megismeri szerveit? Nem rontás, ha megtudja, hogy azokkal mit kell csinálni?
Ez ellen a leghatározottabban tiltakoztam, mondván, hogy ennek semmi reális értelme, a gyermek úgyis rájön, hogy mire való a szeme, a szerveket úgysem lehet más célra használni, és ha ezt eltitkoljuk, csak veszélyek származnak belőle a gyermekre, míg szervei ismeretéből csak haszna lehet. Sőt, ezzel kell kezdődnie a tanulásnak, hogy a gyermek legelőször saját testét ismerje meg. Hogy tudja különben védeni egészségét?
- Ó, te aljas! Neked nem veszély az, ha ez a zsenge teremtés nyitogatja a szemét, és azzal látni akar?
Már nagyon felmérgelődtem, és nem bírtam magamat türtőztetni. Azt ajánlottam, hogy ha bolond, kezeltesse magát, de ne molesztáljon az utcán értelmes embereket. Szó szót követett, a járókelők közül többen körém gyűltek, akiknek elpanaszoltam az aljas inzultust, de akár hiszik, olvasóim, akár nem, nem támadómat intették csendre, hanem még nekem támadtak, és csak gyors futásban tudtam menedéket találni az elmeháborodottak elől. Még akkor is azt kiabálták utánam, hogy tönkreteszem a gyermekek bruhuját!
Később megkérdeztem ennek a hülyeségnek okáról Zemökit is, de az megint valami rendről, ketniről, palántáról és talpkőről beszélt, csak a kérdésre nem kaptam választ, így tehát mai napig sem tudom, hogy akkor mit vétettem, de azt hiszem, helyemben bármely józan angol honpolgár hasonló bizonytalanságban maradt volna.
Ez az állandó bizonytalanság és rettegés egy igen furcsa érzést fejlesztett ki bennem, amit a józan Nagy-Britanniában persze nem ismernek, és éppen ezért engedtessék meg, hogy főleg idegorvos kartársaim számára mint adalékot megemlítsem.
Lassanként ugyanis az az érzés vett erőt rajtam, hogy én vagyok a mit sem érő, használhatatlan. Hogy van valami, amit ezek mind tudnak, csak én vagyok képtelen megtanulni, mert hiányzik belőlem valami képesség. Hogy ezekben van valami tulajdonság, ami csakis az övék, belőlem hiányzik, tehát ebben felettem állnak. Bensőmben ugyan éreztem a dacot a hülyeségekkel szemben, de mindinkább azt hittem, hogy ez voltaképpen saját képtelenségeim palástolása, és valójában a dac is saját magam megvetése.
Hogy ezt az érzést némiképpen megvilágítsam, talán ahhoz hasonlíthatom, mikor az ember hosszan néz a folyóba, és idővel úgy látja, mintha a folyó volna fix pont, és ő mozogna. Idejöttemkor, önsanyargató korlátoltságaikat látva, még bizonyos önbizalom töltött el, meg voltam győződve, hogy értelmes segítségemre sehol olyan szükség nincs, mint körükben. De tapasztalnom kellett, hogy minél közhasznúbb igazságot mondtam, annál hevesebb támadásokban volt részem, és ha alkalomadtán nem is bántottak, de egyet sohasem tudtam elérni: hogy megértsék a kétszerkettőt. Természeti valóságokat, miket az oktalan állat magától is tud, ezek fel nem bírtak fogni. Szavaimra a válasz mindig agyrémek és nem létező rögeszmék unos-untig való cséplése volt. A hallott szó és agyvelejük közt egyszerűen nem volt kapcsolat.
Ez a reménytelen meddőség, konok és kimozdíthatatlan szócséplés, de főként a józan ész dühödt üldözése idegzette belém azt az érzést, hogy én vagyok a tudatlan, a kicsi és ostoba. Akármerre léptem, mindig fantomokba ütköztem, míg a logika és kézenfekvő, természetes igazságok itt nem voltak érv és gondolatközlési forma.

Tizenkettedik fejezet

Itt megismerkedünk a behinkór egy súlyosabb stádiumával: a kipuval - Zemöki és Zeremble összekülönböznek - A szék elrontásának módjai - A szuperzsinóristák - Egy behin a józan észt hirdeti - Vita a nő melléről és a lepke-bilevekről - Egy híres mufruk története

Hogy a kiput megérthessük, előbb el kell mondanom egy szomorú esetet, amelynek a hinektől kapott finom ruhám esett áldozatul.
Emlékeztetnem kell rá az olvasót, hogy mindjárt idejöttömkor feltűnt, milyen szánalmas ruhákban járnak a behinek. Minden ruha ki volt szakadva egy-két helyen, hogy a legkisebb szellőre dideregtek benne, azonkívül különböző tárgyakat aggattak rá: köveket, bogárhullákat, fogpiszkálót, csontot stb.
Ez utóbbiak célját ugyan nem értettem, de szegényes rongyaik minden undorom mellett is részvételjes szánalmat ébresztettek bennem. Bizonyos nehezteléssel gondoltam a hinekre, akik - mint akkor hittem - ilyen szűkmarkúan ruházzák őket, sőt még a cérnát is sajnálják a boldogtalanoktól. Szorongva gondoltam arra az időre, mikor az én tiszta és ép ruhám elhasználódik, és magam is koldus módra fogok öltözni.
Egyelőre mindenesetre a jómód büszke és jóleső tudatával hordoztam meg köztük ruhámat. Valósággal ünnepelt mozisztárnak éreztem magamat, látva az utánam forduló szemeket és összesúgást, ami lépteimet követte.
Ez a feltűnés azonban hovatovább kínossá vált számomra, mert nyomon követte a lelkiismeret-furdalás, amit minden tisztességesebb ember érez, ha gazdagságát nincstelenek sóvár pillantása kíséri.
Sokat töprengtem rajta, hogy mint lehetne a rongyosságon segíteni, amely alól Zemöki sem volt kivétel. Térdén és fél ülepén nagy lyukak ásítottak.
Egy ízben meg is említettem sajnálatomat, és részvevően emlékeztem meg szegény lerongyolt tömegeikről.
Zemöki helyeslően bólogatott, kijelentette, hogy a tömegek felruházására a betikek is mindent megtesznek, de a probléma nagyon súlyos, mert sajnos, a közönség nem képes több ruhát felvenni, mert - *nagyon kevés van neki*.
Némi zavart éreztem, ki is jelentettem, hogy az a tény, hogy nincs elég ruha, önmagában bizonyítja, hogy többet is fel tudnának venni, de azt felelte, hogy ez épp azt bizonyítja, hogy nem vehetnek fel többet. Ahhoz, hogy a tömegek ruhát kapjanak, előbb az kellene, hogy már sok ruhájuk legyen, mert akinek kevés ruhája van, az szegény ember. Ez megdönthetetlen és alapvető közgazdasági tétel, amit nálunk okosabb emberek számítottak ki a Tápláló és Életadó Hivatalban.
Azt azonban beismerte, hogy sokan járnak szegényes ruhában, és hozzáfűzte:
- Te sem járhatsz többé ebben a szánalmas maskarában.
Erre a válaszra nem voltam elkészülve. Zemöki azonban megmagyarázta, hogy ilyen ruhában legfeljebb otthon tartózkodhatom, de mint beratnu nem mehetek benne az emberek közé, mert az ilyent csak nagyon szegény emberek hordják, azok is csak piszkos munkához.
Nem akartam hinni fülemnek, de másodszor is ezt mondta, és határozottan kívánta, hogy ruhámat hasogassam össze.
Meg voltam győződve róla, hogy az irigység beszél belőle, fölényesen válaszoltam, hogy köszönöm, jó nekem az ép ruha is, de Zemöki rendkívül komolyan és jóakarattal ajánlotta, hogy ne csináljak magamból bolondot, egy beratnunak adnia kell rá, hogy jó ruhában jelenjék meg.
Erre azt mondtam, hogy az én ruhám jó, mert ép, ő pedig azt erősítgette, hogy ellenkezőleg: az összehasogatott ruha jobb, mert kipu, és éppen ezért többen viselik.
Persze nem álltam kötélnek, fölényesen, sőt némi gúnnyal nyilatkoztam a kipuról, mire Zemöki lesajnálóan nézett végig rajtam, és vállat vonva otthagyott.
Azt hittem, ezzel el is intéztem a dolgot, de pár napra rá sokkal komolyabb oldalról kaptam újabb felszólítást.
Ekkor ugyanis saját betikem figyelmeztetett, hogy igyekezzem ruháimat kiszaggatni, mert egy beratnutól megkövetelik, hogy alkalmazkodjék a józan szabályokhoz, és ne járjon úgy, mint egy eszelős.
Újra be kellett tehát látnom, hogy nincs az életnek olyan megnyilatkozása, amelyben az ember el tudna zárkózni őrületük elől. Utánajönnek és kényszerítik.
Most már kenyerem forgott kockán, és fájó szívvel bár, de kénytelen voltam ruháimat tönkretenni.
Napokig figyeltem tehát, hogy milyen az igazi kipu ruha, de jóformán annyi hasogatási módot láttam, ahány behin volt a telepen. Végre megfigyeltem, hogy aránylag legtöbben a bal mellen és a jobb ülepen hasították fel a szövetet, és gallérjukra fecsketollat meg cserebogarat akasztottak.

Tehát nehéz sóhajok között magam is beleszakítottam jó ruhámba, és csak az a tudat vigasztalt, hogy így legalább kenyeremet és köztük való helyzetemet biztosítom.
Mikor azonban kipu ruhámban Zemöki elé léptem, az legnagyobb meglepetésemre felkacagott:
- Ó, te szegény bivak, hogy tehetted így tönkre a ruhádat?
Megállt bennem a lélegzet, és csak akadozva tudtam kinyögni, hogy pár nap előtt még ő mondta, hogy így kell tennem, és remélem, hogy nem lettem ízetlen beugratás áldozata.
Erre még jobban kacagott, és azt mondta, hogy látszik, mit sem értek a kipuhoz. Ez ugyanis így nem kipu, mert *már mindenki így viseli*.
Így tudtam meg, hogy az sem kipu, amit mindenki hord, de az sem, amit senki sem hord. Sőt, ami tegnap kipu volt, az ma már nem az!
Csak azt szerettem volna tudni, hogy akkor mi a kipu?
Ruhám elrontása után tehát ebben a gyilkos hangulatban dohogtam néhány napig, és azon ábrándoztam, milyen válogatott kínzással végezném ki Zemökit, ha úgy kezembe adná a sors.
Néhány nap múlva a padon ültem, mikor Zemöki és Zeremble arra jöttek, és meleg pricc-pruccal mellém ültek.
Én kényszeredetten szóltam pár udvarias szót az időjárásról, mire ők unottan felelgettek, majd a szó hirtelen átterelődött a szék tüskésítésére.
Így a beszélgetésből hamarosan kikapcsolódtam, és éreznem kellett, hogy kettejük mellett csak a megtűrt bivak vagyok.
Egy darabig félszegen hallgattam, de végül megkérdeztem, hogy tulajdonképpen mért kell a széket tüskésíteni.
- Mert ez a kipu - felelték.
- De mi a kipu? - kérdeztem, és elhatároztam, hogy most már nem engedem magamat leinteni, hanem logikus ésszel addig viszem a dolgot, míg ők zavarodnak bele.
- Kipu az, ami kellemes - felelték a világ legtermészetesebb hangján.
Erre azt követeltem, magyarázzák meg, mi kellemes nekik, mire röviden azt felelték:
- Ami kipu.
Meg kellett győződnöm, hogy ezeket sohasem lehet belezavarni. Az ő agyuk ugyanis mentes a logika gátlásától, mely a hibák előtt visszarántja a gyeplőt, és kapcsolatot teremt a hallott szó és az agyvelő működésé között.
Azért mégis újra követeltem, mondják meg, mi értelme van a szék tüskésítésének, ők azonban ugyancsak kérdéssel feleltek:
- Hát neked talán mindegy, hogy tüskés vagy sima széken ülsz-e?
- Nem. Sima széken ülni jobb.
Zemöki ezen jót mulatott, kedélyesen hátba vágott, megjegyezte, hogy humoros fiú vagyok, csak arra vigyázzak, nehogy másoknak is eláruljam bivakságomat.
Ez már több volt, mint amennyit elbírtam. Hogy mégsem mondtam meg véleményemet amúgy igazán, annak csak az volt az oka, hogy közben kitűnő bosszúötlet villant agyamba.
A tanítást szépen megköszönve hazamentem, otthon pedig székemre titokban néhány tucat fatüskét erősítettem, és másnap lestem az alkalmat, hogy Zemökit beleültessem. Sőt, az volt a szándékom, hogy a nagyobb hatás kedvéért tanúk előtt lököm bele.
A sors segítségemre jött, mert Zemökit és Zeremblét újra együtt találtam az udvaron. Mindkettőt szívélyesen invitáltam szobámba, amit el is fogadtak. Kedélyesen beszélgetve mentünk hazafelé.
Otthon pedig megvártam, míg Zemöki a tüskés szék elé ér, és aztán hirtelen belelöktem a kipuba.
Fájdalmasan felüvöltött, én pedig homéri kacajra fakadva kérdeztem, hogy ízlik-e az ülés a kipuban.
Zemöki felugrott, egy pillantást vetett a székre, és a legnagyobb meglepetésemre most ő kezdett kacagni.
- Ó, te bivak, te bivak! - fuldokolta. - Hát persze hogy szúr, ha nem kipu! Nézd! - fordult Zerembléhez. - Szerinte ez kipu!
Zeremble odanézett, és most már ketten nevettek, rengtek a falak, nekem pedig ajkamra fagyott a kárörröm.
- Miért? - kérdeztem elhűlve.
- Miért?! Nem látod, hogy ezek a tüskék színtelenek? Be kell azokat festeni, barátom, kipu módra!
- És akkor nem szúr?
- Hogy szúrna? Az igazi kipu nem szúr. Az igazi kipu *ringat, mert színes!* De ó, mit is magyarázok egy értelmetlen bivaknak!
Végleg nem tudtam, hányadán állok, azok pedig tele szájjal nevettek. Ingerült válasz lebegett ajkamon, de

egy pillanatig arra gondoltam, hátha mást értenek festés alatt mint én, valamit, amivel tompává, kényelmesebbé teszik a tüskéket. Óvatosan megkérdeztem:
- És hogy kell befesteni?
Zemöki arca fontoskodó komolyra változott.
- Jó, hát hallgass ide. Ezeket itt a szélén pirosra, a középsőket pedig kékre.
- Hát ez hülyeség - mondtam mély meggyőződéssel.
- Úgy van! - kiáltotta rá Zeremble. - Neked van több érzéked a kipu iránt.
Nem tudtam mit szólni. Egy pillanatra azt hittem, megjött a józan esze.
- Ez tényleg hülyeség - folytatta -, mert a szélsőket kell kékre festeni, és a középsőket pirosra.
Beláttam, hogy itt nincs mit kezdeni és félreálltam. Azok parázs vitába szálltak, idézték a kipu mestereit, öt perc múlva pedig egymásnak estek, alaposan megtépve és püfölve egymást. Zemökinek két foga tört ki, Zeremblének cipóvá dagadt a képe, és bár közben kipu székemet egymás fején darabokra zúzták, ágytakarómat ronggyá marcangolták, szekrényem ajtaját pedig betaposták, mégis bizton állíthatom, hogy itt-tartózkodásom óta ezek voltak első kellemesen töltött perceim.
Kellemes érzésem azonban nem sokáig tartott. Amint ugyanis egyedül maradtam, aggodalom szállt meg arra gondolva, hogy egy ilyen kipu vitának egyszer magam lehetek szenvedő hőse, és - akkor így gondoltam - ha a kipuban jártasokat is így elagyabugyálják, mit fognak velem, szegény bivakkal elkövetni?!
Ezért elhatároztam, hogy bármily vandál szokás is a kipu, ki fogom tanulmányozni. Hogy céltalan és ostoba, azt már tudtam, de még hittem legalább a *rendszer* létezésében.
Tanulmányaimnak úgy indultam neki, hogy megpróbáltam összejönni a kipu mestereivel. De kérdezősködni nem mertem, hanem úgy oldottam meg a dolgot, hogy általánosságokat mondva, hízelegtem és dicsértem munkájukat, ami - mint tapasztaltam - igen hatásos mód, és megnyitja a barátságot. Aki dicsér, azt akkor sem nevetik ki ha (szerintük) ostobaságot mond.
De mind azzal kezdte a kipu magyarázatát, hogy a kipu nem az, amit a *másik* csinál. A széket nem úgy kell csonkítani és farigcsálni, ahogy a másik teszi, mert az nem kipu.
És valóban - ahányan voltak, mind a saját zagyvalékát tartotta kipunak, és mind másképpen definiálta a kipu lényegét, mintha olyan, rajtuk kívül eső dologról folyt volna a vita, mint mondjuk a fajok fejlődése vagy az elektronok csoportosulása. De a kiput *önmaguk* alkották, és a leghajmeresztőbb az, hogy míg a fajok fejlődésével és az elektronokkal teljesen tisztában voltak, saját agyrémeikről egyetlen határozott és közösen elfogadott nézetük nem volt. Ha már kiagyalnak valamit, nem könnyebb lett volna *egyetlenegyet* kiagyalni?
Már ekkor sejtettem, hogy a kipu törvényeit sohasem fogom megtanulni, mert egyszerűen nincsenek, csak azt nem tudtam mind a mai napig megérteni, hogy milyen alapon tudnak mégis naphosszat vitatkozni róluk.
A behinek egyéb életszabályai is a valóságban nem létező hóbortok tömkelege volt, de azok legalább szabályok voltak, míg a kipu szabályait senki sem tudta, és mégis úgy kellett őket követni, mintha volnának. A kipu tehát nemcsak nem létező dolgokat jelentett, de azt sem tudták, *mi módon* nem léteznek ezek. Mintha csak azért alkották volna, hogy abba is bele lehessen kötni, aki életük összes, feje tetejére állított paragrafusait betanulta. Legtalálóbban úgy fejezhetném ki, hogy a kipu *halmozott hülyeség*.
Talán mondanom sem kell azonban, hogy agyuknak ezt a másodfokú elborulását nemcsak nem vették észre a maga szörnyű valóságában, de a kiput az emberi elme magasabb rendű megnyilatkozásának tekintették, és igen büszkék voltak rá.
Ha pedig valaki egy ilyen kipu vitában azt mondta volna, hogy mindezeknél fontosabb egy kényelmes szék megszerkesztése, a tuberkulózis szérumának felfedezése vagy egy lyukas háztető befoltozása, azt műveletlen és bárgyú bivaknak nevezték volna.
Komolyan meg voltak győződve, hogy a kipu az élet legfőbb célja és tartalma, az alkotó tudományok pedig csak arra jók, hogy az életet a kipu élvezete számára fenntartsák.
Ez a kór az élet minden terét megkeserítette, és lehetetlenné tette a technika, gyógyászat és egyéb hasznos tudományok érvényesülését is.
A kanálra például apró lyukakat fúrtak, hogy a leves fele kicsurgott. Az ajtókilincs derékszögét kiegyenesítették, hogy csak két marokkal megszorítva lehetett kinyitni. Az épületek ablakaiba összevissza iromba köveket falaztak be, hogy a napsugárnak alig maradt hely.
De nemcsak a tárgyakat rontották el, hanem az élet valamennyi célszerű funkcióját is. Ha a behin úgy haladt célja felé, hogy minden ötödik lépésnél egyet ugrott, és megfordult a tengelye körül, ez is a kipu egyik faja volt. Sokan ilyenkor még zavaros, elnyújtott, összevissza üvöltést is hallattak hozzá. Végül

pedig, ha közlésre nem azokat a szavakat használták, amiknek jelentése a közlendőnek megfelel, hanem zagyva halandzsát, aminek a tárgyhoz semmi köze sem volt, azt is kipunak nevezték.
Olvasóim azonban bizonyára túlnyomórészt a művelt laikus közönség soraiból valók, akik útleírásomban inkább az egzotikus országok leírását keresik, hogy az általános műveltség megkövetelte etnográfiai és földrajzi ismereteiket bővítsék, viszont száraz idegorvosi analízisek kevésbé érdeklik.
Ahelyett tehát, hogy a kipu boncolgatásával szerény elmekórtani ismereteimet feleslegesen fitogtatnám, inkább a laikus közönséget jobban érdeklő tüneti leírást kísérlem meg, éspedig azt, hogy az egyes mesterek milyen széket véltek kipunak.
Már említettem, hogy a legtöbben hegyes kúpokat vertek a székbe, de itt is megoszlottak a vélemények: egyik a támlába verte, másik erősködött, hogy az ülésbe kell verni. Volt, aki a szék karfáját kicsipkézte, hogy nem lehetett megfogni, a másik összebogozott zsinórokat szegezett az ülésre, miknek görcsei miatt nem lehetett ráülni.
De volt egy másik csoport is; ezek azt mondták, hogy a szék akkor jó, ha egyszerű.
Azonban, ó, ne gondolja az olvasó, hogy ezeknek a józan eszük jött volna meg, és rendes széket akartak volna készíteni, bogok, kúpok és tüskék nélkül! Ó, dehogy! Számukra az egyszerűség azt jelentette, hogy lefűrészelték a székről a támlát. Volt, aki az ülőlapot szedte le róla, volt, aki a lábakat, mik szerintük csak "komplikáció" és "modorosság" voltak. Volt, aki azt mondta, hogy ez még mindig nem elég egyszerű, a tökéletes kipu csak a szék minden részének teljes elvetésével érhető el. Egy ilyen mester büszkén mutogatta szobáját, melyben semmi sem volt, és az álmélkodó jövevény kérdésére azt felelte:
- Fehér levegőben fehér szék.
E két csoport mégis megegyezett egy elvben, éspedig abban, hogy *a szék önmagáért van*, és aki azért csinál széket, hogy mint egy állat ráüljön, az bivak.
- A szék a székért - szokták mondani könnyedén.
Viszont általános tapasztalatom volt, hogy az egészen bolond elvek mögött még mindig több józanság van, mint a látszatra józanabbak mögött, amint azt az olvasó mindjárt tapasztalni fogja.
Volt ugyanis egy harmadik csoport, amelyik azt mondta, hogy a szék mégsem önmagáért van, hanem hogy kényelmesen rá lehessen ülni, tehát ne rakjunk bogozott zsinórokat az ülésre.
Ugyebár, milyen józanul hangzik? Most pedig kérem az olvasót, fogóddzék meg jól!
Ezek ugyanis, akik magukat *szuperzsinóristáknak* nevezték, ebből az egészen helyes premisszából arra a konklúzióra jutottak, hogy a bogot nem a zsinórra kell kötni, hanem a *levegőre*!
- Mert - mint mondták - a kipunak semmi köze a használati tárgyakhoz. Más a kipu, és más a szék, ezért a kiput teljesen függetleníteni kell a széktől, hogy a maga abszolút tisztaságában nyilatkozzék meg.
Ezek kiálltak a terekre, szemüket ekstázisban felfelé fordították, és kezükkel naphosszat olyan mozdulatokat végeztek, mintha bogokat kötnének. A tömeg pedig áhítattal nézte őket, sokan esküdtek, hogy látják a bogokat. Aki nem látta, azt maradi bivaknak nevezték, és erősítették, hogy ezek a bogok felülmúlnak minden eddigit. Voltak azonban néhányan, akik nevettek az egészen, nyegle és értelmetlen hókuszpókusznak nyilvánították, dekadenciával vádolták a szuperzsinóristákat, de nehogy az olvasó megint tévedésbe essen, sietek megjegyezni, hogy ezek viszont zsinórpártiak voltak, azt tartották, hogy a bog mégiscsak akkor jó, ha zsinórra kötik, és a széken az ülepünkbe mélyed.
Hasonló csalódás nemegyszer ért. Ilyen eset volt például az is, mikor egyszer egy kipu mester igen komoly hangon ezt mondta nekem:
- Akiket itt látsz a kipu körül handabandázni, mind őrült és szélhámos. A szék arra való, hogy ráüljenek, és akkor jó, ha kényelmes. Bogok és tüskék éppúgy nem valók rá, mint a levegőre.
A csodálkozástól megdermedtem. Mikor pedig megemlítette, hogy a behinek őt nézeteiért bivaknak nevezik, majdnem sírva borultam nyakába. Meleg társalgás fejlődött ki, együtt szidtuk az egész tébolydát, míg egyszer váratlanul azt nem mondta:
- Az a legkipubb, ami célszerű, mert a kipu maga a célszerűség.
Ekkor kezdett elfogni a disszonancia furcsa érzése. Szorongva kérdeztem:
- Ha tehát nincs a célszerűségtől független kipu, akkor mi szükség van egyáltalán a kipu nevére?
- Mert kipu van, és ez vele születik az emberrel.
- De ha az maga a célszerűség - vetettem ellene. - Mert ugyebár, mi értelme volna ennek: "az a legkutyább, ami eb?"
- Kipu van, és kell lennie - felelte makacsul. - Ajánlom, hogy olvass sokat, és meg fogod érteni, hogy erre szükség van, mert ez az emberi szellem legmagasabb rendű megnyilvánulása, ami az életet életté teszi. Kipu nélkül nem élhetnénk.
Kétszer is megkérdeztem, de kiderült, hogy kiput mondott. Nem vitaminokat, és nem fehérjét. Ezek, úgy

látszik, szentül hitték, hogy kipu nélkül skorbutban vagy beriberiben pusztultak volna el!
Szavai hideg zuhanyként hatottak, és udvarias farvakarással sietve elbúcsúztam. Ő azonban nem vakart vissza, mert kijelentette, hogy az egész ketni hülyeség. Itt az ideje a tisztító forradalomnak, ami új, szabadabb ketnit ad a világnak, mikor az emberek nem vakarják eszelősök módjára egymás farát, hanem egészen röviden azt mondják: "józan ész, vaké!", és hüvelykujjukkal megdörzsölik homlokukat.
Ismét csak azok a rémes álmok jutottak eszembe, amikből fel akartam ébredni, de csak egy másik, még rémesebbe ébredtem át.
Ezek a boldogtalanok századok óta nem tesznek egyebet, mint a maguk álmodta lidércnyomással viaskodva ébrednek egyik álomból a másikba, egyik szenvedésből a másik szenvedésbe, amely csak külszínben különbözik az előzőtől, de az álom bilincseit sohasem tudják magukról lerázni. Holdkóros tévelygők, akik sohasem válhatnak emberré.
Mármost képzelje el az olvasó helyzetemet azok között, akik tehát maguk sem tudják azoknak a szavaknak az értelmét, amiket a levegőbe alkottak, miket ezerféleképpen értelmeznek, és amellett úgy beszélnek róluk, mintha létező valóságról volna szó. Ez a furcsa határozottság, ahogyan agyrémeikről beszélnek, az embert zavarba is hozza, mert olyan könnyedséggel és hévvel szónokolnak, hogy a józan ember azt hinné, *beszélnek valamiről*, és még ő szégyelli magát, hogy mindezt nem tudja, hebeg, és elhatározza, hogy tanulni fog. Nekem is az az érzésem volt eleinte, csak nagy sokára jöttem rá, hogy mindezeknek tényleg nincs értelme, és egy meg nem zavart eszű elemista sokkal, de sokkal többet tud, mint ezek, akik a kicsinált rögeszmék ismeretét a műveltség elengedhetetlen feltételének tartják.
Elképesztő, mit éreztem ilyen társaságban, ahol a kétszerkettőt egyszer ötnek, másszor háromnak, majd mindenféle szabályok szerint másnak és másnak mondják, csak éppen négynek nem. A szegény józan ész megpróbálja ezt követni, hogy ki ne közösítsék, de képtelen rá, mert ő csak egy szabályt ismer: a természetes igazságot, amit ujján kiszámíthat, de amit itt kimondani bűn. Azt azonban, hogy momentán minek kell mondani, sohasem tudhatja biztosan.
Az ilyen szerencsétlen örök bizonytalanságban érzi magát, mert bármiképpen erőlködik, a legfontosabbat nem tudja megtanulni: *elfelejteni a számtant*.
Többször kértem Zemökitől valami útbaigazításfélét, amiből legalább arra tudnék következtetni, hogyan kell érteni a kiput, miért van egyáltalán, és mire jó, mert ha szabályainak nem is, de létének bizonyára van magyarázata. Ő azonban kézlegyintéssel intézett el.
- A kipu ösztön, ami az emberrel vele születik. Aki ennek híjával született, az bivak, akinek úgyis hiába magyarázzák.
(Bár már egyszer megjegyeztem, újból ismétlem, hogy ez nem igaz. A behinkór *nem öröklődő*. Saját tapasztalatomból határozottan állíthatom, hogy négy-ötéves gyermekek, akiknek ösztönei, tehát hő-, éhség-, szomjúság- és egyéb érzetei teljesen épek voltak, semminemű vonzódást nem mutattak például a tüskés szék iránt. A bogok láttára semminemű reakciót nem árultak el, míg ugyanakkor a vajas kenyér után látható örömmel nyúltak, és hideg időben maguktól a fűtés mellé telepedtek. A gyermek a behinkórból csak az arra való *hajlamosságot* örökli, amely csak hosszas fertőzés után fejlődik kórrá, a skoróban és a behin társadalomban töltött évek alatt.)
A kipuról tehát csak annyit állapíthattam meg, hogy szabályait minden csoport más- és másképpen magyarázza, sőt, olyannal is beszéltem, aki azt mondta, hogy a kipu maga a behin. Meg kell azonban még azt a furcsaságot is említenem, hogy a kipuhoz sok olyan dolognak is köze van, aminek őszerintük sincs hozzá köze.
Ne tessék megütközni. Számoltam vele, hogy szavaim zavarossága az olvasót már saját elmém iránt is bizalmatlanná teszi. Hóbortjaiknak ez a faja azonban oly kuszált, hogy meghatározni is csak zavarosan lehet. A fentieket talán jobban meg tudom értetni egy példával.
Zemöki mesélte egy ízben, hogy drága pénzen vásárolt egy széket, amit kipunak talált, és rá is volt írva egy kipu mester neve. (Meg kell jegyeznem, hogy a behinek a székek elrontóit - mint azt az olvasó az előzőekből sejtheti is - nemcsak nem verték agyon, hanem még törték magukat, hogy az ő székeik is el legyenek rontva, és a "kipu mesterek" pusztításáért még fizettek is.)
Nos, Zemöki székéről később kiderült, hogy nem is az a kipu mester rontotta el, csak ráhamisították a nevét. Az eladót erre Zemöki elvitte a betik elé, aki súlyosan megbüntette, mert - *csalt!*
Nos, azt már tudtam, hogy a kipuról majdnem azt mondhatnánk, hogy mindenkinek más a nézete. De ugyebár Zemöki a széket előzőleg megnézte. Ha tehát legalább egyéni kipuérzetről beszélhetnénk, akkor feltétlenül tudnia kellett volna, hogy számára a szék kipusága megéri-e a pénzt. Mégsem azért háborodott fel, mert nem volt elég kipu, hanem mert más nevű behin csinálta!

Ekkor valószínűnek találtam tehát, hogy a név is hozzátartozik a kipuhoz. Kérdeztem is, hogyan kell a kipu nevének hangzania, és hogy milyen tüskerendszerhez milyen nevet kell felírni, hogy meg ne büntessék, de kinevetett, és bivaknak nevezett, úgyhogy ma sem tudom, hogy a névnek hangzása, betűsorrendje vagy szótagszáma befolyásolja-e a szék kipuságát.
Félek, hogy Nagy-Britannia művelt és józan olvasójának türelmét kissé mértéken túl veszem igénybe ennek a kórnak a leírásával, amely szerencsére Európától oly távol eső egzotikus földrészeken pusztít, hogy átterjedésétől honfitársaimnak mit sem kell tartaniok, mégis meg kell említenem záradékul, hogy a kipukór nemcsak a tárgyakat, hanem a beszédet is elrontotta.
Már egy ízben tettem is erről említést: ha ugyanis valaki a közlésre nem azokat a szavakat használta, miknek jelentése a közlendőknek megfelel, hanem zagyva halandzsát, aminek a tárgyhoz semmi köze, azt is kipunak nevezték.
Persze, az olvasó azt kérdi, hogy lehetett a behin beszédet, amely amúgy is agyrémek halmaza, még jobban elferdíteni.
Nos tehát, míg normális beszédjük úgy hangzott, mintha beszélnének valamiről, a kipu beszéd célja nem is az volt, hogy közöljön valamit.
Akik így beszéltek, azokat *mufrukoknak* hívták, és mondanom sem kell, hogy éppúgy nem verték agyon őket, mint a kipu mestereket, sőt, tiszteletnek örvendettek, sületlen halandzsájukat pedig kinyomatták, és pénzt is kaptak érte.
A papírra nyomott szóhalmazokat "lélegzetnek" nevezték, megkülönböztetésül a "normális" írásoktól. Hogy miért éppen lélegzetnek, azt mindjárt látni fogjuk.
Egyszer Zemöki és Zeremble egy ilyen mufruk "lélegzetét" olvasták, melyben az a nő mellét tejbe főzött árticsókához, mályvagyökérhez és lepkebilevekhez hasonlította, szóval mind olyanhoz, amihez a nő mellének semmi köze. Főleg ez utóbbi aratott sikert, mert legtávolabb volt nemcsak a nő mellétől, hanem a valóságtól is, tekintve, hogy a lepkének nincs bileve.
Az olvasó nem is képzeli, milyen komolyan tárgyaltak erről, törve fejüket, hogy melyikhez leghasonlóbb a nő melle. Végül szegény józan fejemmel segíteni akartam rajtuk, és azt mondtam:
- A nő melle talán egy másik nő melléhez a leghasonlóbb.
Egymásra néztek, majd harsogó röhejben törtek ki, mondván, hogy ennek semmi értelme, ez nem mond semmit, mert - *tényleg így van.*
Vagyis annak nincs értelme, ami a valóságot mondja!
- Akkor mért mondjátok azt, amiről magatok is meg vagytok győződve, hogy ellenkezik a valósággal?
- Mert így kipu.
Fogalmam sem volt róla, hogy lehet órákon át vitatkozni és törni valamin a fejöket, hogy a végén olyat süssenek ki, ami egyáltalán nem felelet a problémára. Ha ez kipu, akkor fogalmam sincs, mi szükség van egyáltalán a kipura. Meg is mondtam, hogy mindezt a józan ész marhaságnak minősíti.
- Ó, te bivak - mondták. - Ez lélegzet, ez nem az észnek szól, hanem a *tüdőnek!*
Mit felelhettem volna mást, mint hogy a tüdőnek csak oxigén szól, a szavakat az agyvélő sejtjei appercipiálják, de hiába hivatkoztam az oxfordi egyetemen szerzett orvosi diplomámra, még ők nevettek ki, újból bivaknak neveztek, majd kijelentették, hogy a tüdő rezdüléseihez nem értek, fogjam be a számat, és igyekezzem tanulni, mert olyan buta vagyok, mint egy tüdőtlen hin.
(Talán mondanom sem kell, hogy a hinek is tüdővel lélegzenek, éppen úgy, mint minden más ember. Őrültség élő embert tüdő nélkül feltételezni.)
Az ember tehát hajlandó volna elfogadni, hogy a kipu beszéd az, ami nem igaz, ami nem az észnek szól, hanem a tüdőnek. De ebben sem következetesek. Ugyanis a legcsodálatosabb, és az európai számára a legfantasztikusabb az, hogy ha valakinek sikerül egy irreális és értelmetlen szókapcsolatot kiagyalni, mégsem azt mondják rá, hogy ez kipu, mert nem igaz, mert nincs értelme, hanem így kiáltanak fel: "Milyen igazat mond!" Vagy: "Milyen mélyértelmű szavak!"
Megfoghatatlan!
Zemöki melegen ajánlotta, hogy ha tüdőmet fejleszteni akarom, tanulmányozzam az általuk olvasott mufruk lélegzeteit.
Érdekes, hogy ha egy józan igazságot kellett megtagadnom, mindig a könyvekhez utasítottak. Ennek okát meg kell magyaráznom.
Ugyanis a józan Nagy-Britanniában a könyv arra való, hogy ismereteinket gyarapítsuk általa és elménket csiszoljuk, míg a behineknél a könyv egészen különös célt szolgál, éspedig azt, hogy az elmét eltompítsa, és elhitesse az ellenkezőjét azon dolgoknak, amik az értelem számára könyv nélkül magától értetődő igazságok volnának. Az evés szégyellése, a kavicsteória, a böto és a bilevek tisztelete könyvek nélkül

éppúgy nem vert volna gyökeret, mint a skoro nélkül.
Mindazonáltal magam is érdekkel kezdtem tanulmányozni ezt a mufrukot, és lassanként a következőkre jöttem rá:
Ez az ember, amikor még a hinek közt élt, orvosnak készült. Már húszéves korában feltűnt abnormitásaival. A villamos szigetelőszalagból csíkokat hasított és ragasztott ruhájának hátára, sőt a hajára is. Egy fésűnek minden harmadik fogát kitörte, a csonka fésűt egy marék gittbe szúrta, és az egészet egy cipőbe gyömöszölve az asztalára állította. Fürdőkádja felett a plafonról egy széles szájú, kék üveg lógott, mit a laboratóriumból hozott haza. (Nálunk ezt lopásnak neveznék, de a hinek szabad gazdaságában ezt a szót nem tudom használni.) Ebben az üvegben egy golyóscsapágy, egy szárított narancshéj és egy gyíkhulla volt.
Zsebkendőjét rendszeresen belemosta a levesestálba, a petróleumot pedig megitta.
Nálunk már ez is épp elég lett volna arra, hogy megkötözve sürgős gyógykezelésre szállítsák, de a hinek, akik az egyéni életbe csak a legkivételesebb esetekben avatkoznak, az ilyen "enyhe" tünetekre nem reagáltak, részben, mert a közre nem voltak károsak, részben pedig mert azt hitték, valami céljuk van. Komolyan csak akkor vették a medikus rögeszméit, mikor baja már másokat is zavart munkájukban, és közveszélyessé vált.
Egy este ugyanis a tengerparton megállított egy nőt, és azt kezdte magyarázni, hogy a holdsugárban fehérje és vitamin van, amely az embereket jóllakatja és táplálja.
A nő meghallgatta, és azt felelte, hogy ő nem az élelmiszervizsgáló intézettől való, és tovább akart menni. A mufruk azonban nem engedte.
- Ez nem az élelmiszervizsgálatra tartozik - mondta hevesen, és tovább magyarázta a sugárvitamint, sőt erősködött, hogy a holdsugár csak a nő együttes jelenlétével tartalmazza a tápláló anyagokat.
- Akkor jelentsd talán az optikai vagy radiológiai intézetnek - felelte a nő, és tovább akart indulni.
A mufruk azonban megragadta, hangosan bizonygatta, hogy ez igenis a nőre tartozik, és már arról beszélt, hogy a rezeda illata az embert a földről felemeli, és hogy a hold feljöttével a tárgyak megváltoztatják anyagi létüket.
A nő, aki meg volt győződve arról, hogy az emberi szónak alapja van, végül is megállt, a mufruk szavait lejegyezte, és maga jelentette az illető intézeteknek.
Ott hin alapossággal megvizsgálták a holdsugarat, de női test jelenlétében sem találtak benne vitamint. Egy embert precíziós mérlegen lemértek a milligramm ezredrészéig, majd rezedát állítottak mellé, de persze súlycsökkenést nem tudtak kimutatni. Ugyanígy meddő volt a tárgyak anyagi szerkezetére vonatkozó kutatás is.
Minthogy önmaga nem jelentkezett az intézetben, az eredményről értesítették az egyetem orvosi fakultását, ahol elővették, és arra kérték, fejtse ki tüzetesebben idevonatkozó tapasztalatait.
Ő válasz helyett arról beszélt, hogy az ember szerveinek összeműködése önálló léttel bír, ami voltaképpen egy szín, és ez az élet folyamán mindinkább sötétedik, a halál idejére pedig egészen fekete lesz. Hogy az emberi hangnak íze van: a csecsemőé gyengén savanykás, a férfié sós, a nőé gyengén narancsízű.
Mikor pedig arra kérték, hogy a tárgyról beszéljen, azt felelte:
- Mindvégig arról beszéltem.
Minthogy így a helyzet nem volt többé kétséges, megfogták és behozták a behintelepre, ahol állapota egyre súlyosbodott, és a behinek közt egyre nagyobb tiszteletnek örvendett.
Ennek írásait kellet tehát tanulmányoznom.
Könyvei részben a bötóval, részben a nők által elköltött szellemiséggel foglalkoztak.
A bötóról azt állította, hogy az egy illatfa, mely a tüdőbe bocsátja gyökereit, ágain a kona kúszik felfelé, felette a nap árnyéka zizeg, és lent fekete bolhák ugatnak.
Máshol azt állította, hogy a szervek összeműködése egy ív a születés és a halál között, melynek tetején a tüdő sóvárgása zenél, és nem egyéb, mint egy holdsarló, mely a nők által elköltött szellemiség szálain libeg, és alatta roppant tálban fekete tej háborog. (Így!)
Ez már kissé túlment türelmem határán. Mérgesen löktem a könyvet Zemöki elé, kérdezve, hogy mit szól hozzá. Ő elolvasta, és valóságos ekszẗázisba jött.
- Csodálatos! - kiáltott fel. - Milyen élesen látja az életet és a valóságot! "A nők által elköltött szellemiség szálain libeg!" Csodálatos!
Az ámulattól majdnem lefordult a székről.
Én is.
De még nem értem a mufruk történetének végére.
Egyszer ugyanis megjelent egy könyve ezzel a címmel: "Az ember élete", melynek mind formája, mind

tartalma lényegesen eltért az előbbiektől. Többek között kijelentette benne, hogy az anyatej fehér, a hegyre mászó elfárad, és hogy az aggastyán erőtlen.
Zemöki és Zeremble sokszor elolvasták, és hosszan tanakodtak annak "értelmén". Órák hosszat találgatták, de bármint törték fejüket, nem tudtak határozott megállapodásra jutni. Végül is kijelentették, hogy a mufruk lélegzetei az utóbbi időben mind zavarosabbak lesznek.
Szerintem a lélegzetnek igen kézenfekvő értelme volt, amit közöltem is velük, de ők undorral leintettek.
Ugyanakkor azonban egy sereg fiatal behin is kijelentette, hogy ők igenis értik a mufrukot, aki pedig nem érti, az bivak, és elméje elaggott.
Régebbi tapasztalataim azonban óvatossá tettek, és nem mertem együttérzésemet hangoztatni. Sejtettem, hogy a józanul hangzó kijelentések mögött még bolondabb agyrémek húzódnak meg.
Ebben a feltevésemben nem is csalódtam. Ezek ugyanis mind mást és mást sejtettek az anyatejről, a hegyre mászásról és az aggastyánról szóló megállapítások mögött, de hogy mit, azt sohasem tudtam meg, és ők sem árulták el, csak titokzatosan jelentették ki, hogy ez a tüdőnek szól, és nem lehet szavakban közölni.
Ha például egy ilyen ifjú megpillantott egy tüskés széket, így kiáltott fel:
- Bizony, bizony, hegyre mászni nehéz!
Ha valaki ezek közül másképpen szaggatta meg ruháit, azt is így magyarázta:
- Hja, az anyatej fehér!
Hogy a dolgoknak mi az összefüggése, azt persze ne tőlem kérdezzék olvasóim. A behineknél nem kell a szavak között logikai kapocsnak lenni.
A dolog eddig is elég komikusnak hangzik. Hogy mért foglalkozom vele ennyit, annak oka csak most fog kiderülni.
Egyszer ugyanis Zemöki találkozott a mufrukkal, és megkérdezte tőle, hogy lélegzetének mi a helyes értelme.
És ekkor meglepő dolog történt. A mufruknak ugyanis közben visszajött a rendes esze, amiről persze a behinek nem tudtak. A kérdésre így felelt:
- Az, ami benne van.
Zemöki egy pillanatig zavartan tátogott. Mint később nekem kijelentette, akkor még semmi rosszra nem gondolt, és az utóbbi szavak mögött is "értelmet" keresett, de aztán szégyenkezve mégis megkérdezte:
- Hogy értendő az például, hogy az anyatej fehér?
- Úgy, hogy tényleg fehér - mondta a mufruk -, mint ahogyan hegyre mászni is nehéz, és az aggastyán erőtlen. De mért kérdezed, hiszen azt mindenki tudja!
Zemökiben megállt a szusz, majd sietve elköszönt, és másnap az egészet elmondta Zeremblének.
A válaszon sokat törték a fejüket, de végül is arra a megállapításra jutottak, hogy itt már valami hiba van.
Felkerekedtek tehát, elrohantak a fiatalokhoz, és elmondták nekik az esetet.
Azok éktelen zsivajjal fogadták a bejelentést, aljas rágalomnak minősítették a dolgot. Zemökiéket majdnem meglincselték, végül pedig megragadták őket, és elcipelték magához a mufrukhoz.
Itt aztán előadták a dolgot, kérve, hogy a mufruk maga mondjon ítéletet e sötét alakokról, és tegyen kinyilatkoztatást lélegzeteiről.
Ekkor történt a katasztrófa.
Ugyanis a szerencsétlen mufruk botor fővel megismételte állításait, és a *hinek közt szerzett orvosi gyakorlatára* hivatkozva próbálta bizonyítani, hogy az anyatej tényleg fehér és az aggastyán erőtlen!
A tömeg erre éktelen ordításban tört ki, a könyveit fejéhez vagdosták, az árát követelték vissza, és azt kiáltozták, hogy ha *elvesztette az eszét*, ne fogjon tollat a kezébe!

*

A logikus gondolatfűzés elvesztésének tisztelete bizonyos tekintetben emlékeztetett a sötét középkor egyik babonájára, mikor az epilepsziát tisztelték szent révületnek, és "morbus sacernek", szent betegségnek nevezték.
De mennyivel józanabb volt a behinekhez képest a középkori Európa is, amely minden babonája mellett is jól tudta, hogy az epilepszia betegség, és egy pillanatig sem szédült olyan mélyre, hogy benne a tiszta elme magasabb rendű megnyilvánulását bámulja.
Azt hiszem azonban, hogy ebből éppen elég ennyi, hiszen már a kipunak magába a leírásába is valósággal belekábultam. Most képzelje el az olvasó, aki a józan Európában mindezeket eddig hírből sem hallotta, mit jelentett nekem ezeket *átélni!*

Tizenharmadik fejezet

Pontos szabály arra, hogy mikor következetesek a behinek - Szerző furcsa tapasztalatai a négyszöggel és az égő házzal - A behinek humoristái, vagyis a fozofok és ezek mondásai - Mit neveznek a behinek alkotásnak? - A behinek bölcsei: a makruk és ezek szomorú sorsa - Szerző majdnem kiadja útijegyzeteit

Többször említettem, hogy a behinek gondolkodásmódján nem lehet elindulni. Természetükben csak egyetlen bizonyosság van, az, hogy semmit sem állítanak a valóság szerint, hanem ellenkezőleg. Azonban egy ténynek nem egy, hanem legtöbb esetben igen sok ellenkezője van, és a szegény józan ész igazán nem tudhatja, hogy a sok valótlanság közül mit kell mondani. Mint már említettem, a józan ész csak annyit tud, hogy a fehéret nem szabad fehérnek mondani, de sohasem tudja, hogy melyik szín a kötelező.
Mégis van eset, mikor a behinek véleménye kiszámítható, éspedig olyan dolgokban, amelyeknek csak egy ellentétük van.
Hogy már ismert példát említsek, ilyen a szenvedés, amelynek egyetlen ellentéte a gyönyör. E tekintetben csaknem mindig biztosan következtethettem, és ha több időt töltöttem volna köztük, magamtól is rájöttem volna, hogy a tüskés szék gyönyört okoz, míg a párnázott fotőjben ülni szenvedés, vagy hogy ha egy kona fülét egy kemon lecsavarja, az gyönyör, de a szellemiség elfogyasztása szenvedés.
Hasonlóképpen feltétlenül összetartozó ellentét a komolyság és nevetés is, amiről épp ebben a fejezetben szándékszom néhány szót írni. És valóban, a behinek mindig éppen az egész komoly, értelmes dolgokon nevettek, viszont az olyan dolgokon, amiket ők neveztek mélynek és komolynak, a józan európai halálra kacagta volna magát.
Erre a törvényszerűségre egy szánalmas kalandom vezetett rá.
Egy ízben ugyanis az udvaron sétálva egy rémülten szaladó emberre lettem figyelmes. Egyenesen felém rohant és kiabálta:
- Segítség! Nyakunkon a veszély!
Magam is megijedtem, azt hittem, láva ömlik a domboldalról, vagy elönt bennünket az árvíz.
- Mi az? Mi történt? - kérdeztem izgatottan.
- Ott... ott... - lihegte - a sarkon túl... egy gaz merénylő... egy átkozott gyújtogató...
- Mi az, mit csinált? - faggattam sürgetve.
- Krétával...
- Krétával?
- Igen... átlót húzott a négyszögbe!
Mondhatom, rég nem kacagtam olyan jót, mint akkor.
- Lamik! - mondta mély megvetéssel, és továbbrohant.
De nem telt bele egy perc, és egész sereg vérben forgó szemű behin rohant vele együtt visszafelé, és árkon-bokron át kergették a boldogtalant, aki meggyalázta a négyszöget.
Egy másik alkalommal viszont munkám után az udvar legvégében sétálgattam, és egy magános ház eresze alól füstöt láttam kiszivárogni. Lent a fal mellett egy csomóban elégett csóva maradékai parázslottak. A ház tehát nyilván nem magától gyulladt ki.
Láttam, hogy gyors segítségre van szükség, mielőtt a parazsat elvinné a szél a behinek gyúlékony tákolmányaira. Futni kezdtem és kiabáltam:
- Segítség! Tűzveszély!
Gondoltam, hogy ha egy semmiség akkora tömegeket mozgat meg, akkor egy valóságos veszély, méghozzá tűzvész, ezreket fog talpra állítani.
Csakugyan, egész csapat kona rohant felém.
- Mi az? Mi történt? - kiabálták.
- Ott... ott... - lihegtem - valami gyújtogató.
- Mit csinált? - kérdezték felháborodva.
- Egy házat meggyújtott.
E pillanatban hatalmas lángnyelv csapott fel.
- Ott... - mondtam - ég egy ház.
- De miért van veszély? - kérdezgették.
- Hát, ha egy ház ég, az nem elég veszély?
Odanéztek.

- Ott egy kona lakása van, az pedig nem éghet - mondották -, mert a konánál rend van, te pedig ne bolondozz, mert megjárhatod.
Persze, a ház porrá égett.
Történetem azonban nem záródik le ezzel az esettel.
Később ugyanis botránkozva említettem Zemökinek, aki azonban felháborodás helyett kinevetett, és azt mondta, hogy viselkedésem komikus lehetett ugyan, de máskor jó lesz vaklármával nem zavarnom a kona nyugalmát.
- Vaklárma? - kérdeztem tágra nyílt szemmel. - Miért vaklárma, ha csakugyan ég a ház?
- A konán belül a ház sohasem éghet, mert nálunk a házak vasból vannak, és sziklára épültek.
Nem értettem, hogy mondhat ilyet éppen egy behin, akinek leginkább módjában van látni, milyen nyomorúságos viskókat építenek deszkából és sárból, valóságos tűzfészkeket. Mikor azonban megjegyeztem, hogy ott voltam a tűznél, saját szememmel láttam a zsúpfödelet és a tüzet, már szigorúan megintett, hogy ilyet nem szabad mondani, mert ez gyújtogatás, és figyelmeztetett egy törvényszakaszra, amely a gyújtogatót szigorúan bünteti.
Teljesen el voltam képedve, de beláttam, hogy minden további vita meddő. Tudomásul vettem, hogy az a gyújtogató, aki tüzet kiált, mikor csakugyan az van.
Ezzel azonban világosság gyúlt agyamban, és rájöttem a már előrebocsátott tételre. Ugyanis a gyújtogató és tűzoltó egymásnak egyetlen és kizárólagos ellentéte, ez esetben tehát a behin észjárás kiszámítható.
Hirtelen azt kérdeztem Zemökitől, hogy van-e olyan könyv, amelyik a behinek gondolkodásmódját tárgyalja.
Annak arca felragyogott, megdicsért, hogy végre érdeklődést tanúsítok a józan gondolkodás iránt, és ajánlotta, hogy olvassam el néhány jelesebb *fozof* munkáit, amelyekből igen komoly és rendkívül fontos dolgokat fogok megtanulni.
Ezek után a fozofok munkái csakugyan érdekelni kezdtek. Előre sejtettem ugyan, hogy hajmeresztő sületlenségeknek nézek elébe, de úgy gondoltam, hogy csak a behinkór szimptómáinak teljességével tudok komoly szolgálatot tenni a tudománynak, tehát nekivágtam tanulmányozni a fozofok írásait.
Nyugodtan állíthatom, hogy nem bántam meg. Ha Európa összes humoristái összeállanának, nem tudnának olyan mulatságos sületlenségeket kitalálni, mint ezek.
Az első könyv, amit kezembe vettem, igen régi írás volt, de íróját ma is nagyra becsülik, mert - mint mondják - ő vetette meg a józan gondolkodás alapjait.
A könyv azt állította, hogy a behint agyveleje emeli az állat fölé, amely nyugodtan bekapja a legyet, anélkül hogy megfejtené, hány lába van, míg a behint a rendszeres gondolkodás erre is rávezeti.
Módszerét *abszolút sarkalatnak* nevezte, és csalhatatlannak hirdette, olyannak, amellyel az ember minden olyan problémát megfejt, amit véges érzékszerveivel sohasem ismerne meg.
Például a légy lábainak számát így lehet meghatározni:
1. lépés: A légy állat.
2. lépés: Az állat mozog.
3. lépés: A mozgáshoz láb kell.
4. lépés: A láb azért van, hogy a légy fel ne boruljon.
5. lépés: A légy nem borul fel.
6. lépés: Hogy egy test fel ne boruljon, ahhoz három szilárd pont kell.
7. lépés: Tehát a légynek három lába van.
Mikor ezt elolvastam, megjegyeztem Zemökinek, hogy a légy lábainak számát úgy is meg lehetne tudni, hogy megfogunk egy legyet, és megszámoljuk a lábait.
Zemöki nevetett indítványomon, bivaknak nevezett, majd hozzátette:
- Ilyet mások is mondtak, de azoknak fogalmuk sincs a fozofológiáról, és igen közönséges emberek, amit az is bizonyít, hogy eredményeik egészen tévesek voltak. Majdnem kivétel nélkül azt állították, hogy a légynek hat lába van, ami, mint láttad, teljes ellentétben van a józan ész által lehozott tudományos eredménnyel.
Ezután egy másik fozofnak, bizonyos *Zum* nevűnek a könyvét olvastam. Ennek alaptétele így hangzik: "A behinnek nincs esze."
A művelt olvasó persze hajlandó volna arra a következtetésre, hogy ennek a behinnek kivételesen mégis volt esze. Ezért sietek közölni Zum eredeti elmefuttatásait. Ő ugyanis így magyarázza tételét:
- Mikor a behin megszületik, semmit sem ismer a világból. Csak mikor meglátta az első szekrényt vagy kutyát, akkor tudja meg, hogy ezek léteznek. Ujját előbb meg kell égetnie, hogy ne nyúljon a tűzbe. Az egész elme tehát nem más, mint a külvilágról gyűjtött emlékek tömege, és semmi sem keletkezik magából

a behinből. Nyilvánvaló tehát, hogy a behinnek nincs esze.
Zemöki egy másik fozofot, *Zantimot* ajánlotta leginkább, mint aki a tiszta észt leginkább ismerte. Ez viszont azt állította, hogy a behinnek csakis esze van, de se keze, se lába, se feje nincs. Sőt, továbbhaladva, felállította tételét amely így hangzik:
"Semmi sincs, ami van, és csak az van, ami nincs."
Kérnem kell az olvasót, ne fárassza ki előre nevetőizmait, mert még hátravan a bizonyítás.
- Érzékszerveink - mondja Zantim - csalókák, márpedig mi csak ezeken keresztül ismerjük a külvilágot. Így azonban nem tudjuk, hogy a jég meleg-e vagy hideg, mert bár kezünkkel hidegnek érezzük, lehet hogy valójában meleg, csak mi nevezzük el ezt az érzést hidegnek. Éppígy sohasem fogjuk megismerni a bolhát - amit Zantim tudományosság okáért *dingasznak* nevezett -, amiről nem tudjuk, csíp-e vagy simogat, mert ő csíp minket, és nem mi őt. Márpedig mi a csípést érzékszerveinkkel érezzük, amelyek csalókák. A csípést (mit röviden kategorialattributimperativusnak nevezett) csak a bolha érzi valójában (azaz posterioprioríce), mert ő nem a csípést érzi, hanem csíp.
De - folytatja Zantim - a bolha a térben van, a csípés pedig az időben történik. Eszerint a tér és idő csak fogalmak, amire képzeletünknek van szüksége azért, hogy elhelyezzük benne a dingaszt és a csípést, de önmagában sem a tér, sem az idő nem létezik.
Minthogy pedig minden, ami van, a térben és időben van, ebből nyilvánvaló, hogy ha ezek nem léteznek, úgy semmi sincs, ami van, csak a képzelet van, ami azonban sem a térben, sem az időben nincs, tehát nincs.
De mindezzel nem elégedett meg. Azt a következtetést is levonta, hogy anebák is vannak, mert nincsenek, és hogy a népet el kell nyomni, hogy szabadon élhessen.
Azt hiszem, az olvasó el sem képzeli, hogy a tébolynak ilyen fokú termékeit a behinek értékelték, hiszen meg sem érthették.
Nos, a behinek éppen azért értékelték, mert nem értették. Ezt mondták:
- Ebben van az igazi mélység. Zantim oly mély elme, hogy eddig a legokosabbak sem tudták megérteni.
Sőt, azért is nagyra becsülték, mert mindent ki tudtak belőle magyarázni. Egyesek például azt állították, hogy a tér és idő létezik, és hogy Zantim épp ezt akarta mondani hiszen saját szavai szerint a tér és idő nincs. De minthogy nincs, tehát lennie kell, mert csak az létezik, ami nincs. Persze ellenfelei belekapaszkodtak a létezésbe, és azt mondták, hogy tér és idő létezik ugyan, de nincs, mert - szerintük - a kettő között lényeges különbség van.
De minek fájdítsuk fejünket ezzel? Elég az hozzá, hogy Zantim óta századok teltek el, és azóta a behinek ezerféle mániákusai mind Zantimot vagdossák egymás fejéhez.
És mindezt a zagyvalékot persze csak én adom elő ilyen egyszerű és világos alakban.
Kérnem kell az olvasót, ezt ne vegye gúnynak, mert az eredeti szöveghez képest igenis hasonlíthatatlanul értelmesebb és világosabb alakban közöltem. Az eredeti szöveg legjellegzetesebb tulajdonsága ugyanis az, hogy a lehető legegyszerűbb dolgokat is, mint érzékelés, gondolkodás vagy akár bolha, bontófésű vagy törlőruha, nehéz munkával kiagyalt és nyakatekert szavak mögé homályosította, hogy fozofabb legyen.
És voltak emberek, akik egy életet tudtak ezzel eltölteni anélkül, hogy egyetlen gombostűt alkottak volna, vagy egy tyúkólat raktak volna össze. Ezek után már csak természetes, hogy a behinek így nyilatkoztak róluk:
- Zum egy óriási alkotó zseni!
Vagy:
- Zantim nagy építő szellem volt!
De sajnos, még erre sem mondhatom, hogy a behinek teljesen egyöntetűen reagáltak volna rá.
Egy ízben ugyanis találkoztam a már említett prokóval, aki a gyermeksatnyító intézetben foglalkozott a gyermekbutítással. Biztos voltam benne, hogy ez a szörnyű lény, akiben éppen hivatásánál fogva a behinek minden sötétségének sűrített formában kellett egyesülni, nagy tisztelettel fog nyilatkozni a fozofokról.
Annál nagyobb volt meglepetésem, mikor ilyen irányú kérdésemre így nyilatkozott:
- Zantim egy ostoba betűrágó, az összes fozofokkal egyetemben. Épeszű ember nevet azokon az ostobaságokon, amiket összefirkált.
Csodálattal bámultam rá, meg kellett vallanom, hogy nézetét teljes mértékben osztom, csak arra kértem, okolja meg.
- A való életet - mondta - nem lehet íróasztal mellett kitalálni. Ha betik volnék, ezeket a naplopó szélhámosokat mindet befognám valami hasznos munkára.

Némi gyanakvással megkérdeztem, mi a véleménye a való életről és a hasznos munkáról. Óvatosságom nem volt hiábavaló, mert így folytatta:
- Ezek a poros fülű semmittevők nem látják, hogy nyakunkon van a kemon veszedelem, és ha késeinket nem köszörüljük állandóan, a négyszög sorsa megpecsételődik. A való élet tehát azt követeli, hogy a négyszög védelmében minden erőnket egyesítsük és fejlesszük. A fozofok azonban elpuhítják az ifjúságot, és elvonják figyelmüket a kés üdvétől.
Tehát, ha egy behin a másik behin ostobaságát kritizálja, ez csak azért van, mert még nagyobb ostobaságot akar mondani.
Ezek után persze azt lehetne hinni, hogy a behinek "kultúréletét" kizárólag a fozofok csepűrágása jelentette, és sohasem voltak bölcseik.
Furcsa, de azt kell mondanom, hogy voltak. De milyen szánalmas sors várt ezekre!
Azt ugyanis már tudja az olvasó, hogy ha valaki egészen értelmes dolgokat hirdetne, az ilyet agyonvernék. Éppen ezért csak kevés úszta meg szárazon.
De mégis, hogyan? - kérdezheti az olvasó. - Ha a behineknek voltak bölcseik, ezek már nem lehettek behinek.
Meg kell tehát magyaráznom, hogy igenis, voltak köztük majdnem teljesen épeszű emberek, akiket két osztályba soroztak: egyik fajtát *makrunak* nevezték, és nevettek rajtuk, a másikat lamiknak nevezték, és agyonverték vagy megégették. (Ezek további sorsára még visszatérek.)
A bölcs úgy lesz makru, hogy egyszer egy okos szavát félreértik, kinevetik, és ettől kezdve jóformán szabadon nyilvánítja véleményét.
A bölcsek egy része, megismerve a behineknek ezt a tulajdonságát, tudatosan menekült a makrusághoz. Ruhájukat nem hasogatták meg kipu módra, hanem egészen rendes, ép ruhában jártak, ami már maga is nevetést keltett. Futóbolond gyanánt kezelték őket, és akármit mondtak, nevetségbe fúlt.
A makruk még tovább is mentek. Ha valami különösen értelmes és veszélyes dolgot akartak mondani, fejükre csörgősipkát tettek, és ujjukat a szájukba vették. A behinek pedig nagy derültséggel hallgatták őket, szavaikat sokan feljegyezték és odaadták a dajkának, hogy a síró gyereket felvidítsa velük.
A makruk sorsa tehát csak annyival volt jobb a lamikokénál, hogy gyalázatos halál helyett gyalázatos élet volt osztályrészük. A behinek kedélyesen hátba vágták őket, kérve, hogy mondjanak valami hülyeséget. Ha pedig azok azt felelték: "fordulj a betikekhez", már elég volt, hogy nevetőgörcsöt kapjanak, és megint hátba vágják a makrukat.
Egy ilyen híres makru, bizonyos *Zolter* nevű, bejutott egy rettenetes fülbetik házába is. A fülbetik egyike volt a behin telep legszörnyűbb csapásainak, aki pribékjeivel végigrabolta és pusztította a boldogtalanokat. Éhínség és dögvész uralkodott. Nem kell csodálkozni, hogy a behin történelem "az Építő és Kenyéradó Nagy Gyógyító" gyanánt ismeri.
Ez a szörny mégis házába fogadta az említett makrut, aki - egykorú feljegyzések szerint - igen jól szórakoztatta gazdáját. Egy ízben megpillantva a fülbetiket, hangos vaké-vakét kiáltott, de lába helyett a zsebéhez kapott. Mikor a fülbetik megkérdezte, miért teszi, így felelt:
- Ilyen zsebmetsző haramia közelében meg kell fognom a tárcámat.
A fülbetik olyan jóízűt nevetett, hogy csak úgy táncoltak a bilevei.
Elnevezte a fülbetiket útonálló zsiványnak, apagyilkosnak, liliomtiprónak és hasfelmetsző őrültnek, remélve, hogy a sok nevetés közt egyszer valami csak felébreszti benne a gondolkodást, de hiába. A fülbetik pedig elnevezte őt a mulattatás istenének, mindenhova magával vitte, és nevetett rajta reggeltől estig, de - a makru szerencséjére és tragikumára - sohasem értette meg.
Egyesek nyíltan megírták a behin élet ostoba és hitvány voltát, de a konák azt hitték, hogy mindez a kemonokra értendő, a kemonok pedig a konákra gondolták. És bár mindaz a hitványság, amit a makruk megírtak, önmaguk közt is ugyanúgy pusztított, mint a másik behánál, sohasem gondoltak rá, hogy saját életükre is vonatkozhat. Ha egy ilyen azt mondta: "a betikek aljas gonosztevők", így szóltak: "jól megmondta a kemonnak."
Egy *Zift* nevű makru leplezetlenül leírta az egész behin telep minden szennyét és borzalmát. Ennek könyvéből ma a skoróban a gyermekeknek magyarázzák, hogy kell jóízű bolondságokat írni.
Egy *Zadács* nevű bölcs azt írta, hogy a behin élet mindig vigasztalan szenvedés marad, és remélni sem lehet, hogy ez az átkozott faj valaha is enyhíteni fogja maga okozta gyötrelmeit. Ezt a bölcset elnevezték a "Nagy Vigasztalónak", mert mint mondták, "küzdelemre és bizalomra intett bennünket egy jobb jövőben".
Tulajdonképpen Zift könyvének olvasása ébresztett azon kötelességem tudatára, hogy hazámba visszatérve nekem is közre kell bocsátanom Kazohiniában szerzett tapasztalataimat, amivel jó szolgálatot

teszek a tudománynak és a nagyközönségnek egyaránt.
Megkezdtem tehát útijegyzeteim összeállítását. Zemöki révén sikerült kölcsön szereznem egy írógépet. A dolog természeténél fogva szándékom szigorú titok volt, azt mondtam neki, hogy egy hosszabb dolgozatban akarom leleplezni a kemon gyalázatosságait.
Így az írógépet meg is kaptam, amelyen azonban természetesen csak behin betűk voltak, és hazámba való visszatérésem után szándékoztam angolra áttenni a szöveget.
Nekikezdtem tehát munkámnak. Leírtam a hinek bölcs és nyugodt tökéletességét, ami akkor abban a kótyagos környezetben még tisztábbnak és fenségesebbnek tűnt fel előttem, mint így utólag, a művelt Európából szemlélve. Aztán áttértem a behinekre. Megírtam a betikek szemforgató népsanyargatását, Zemöki hóbortjait, a behák céltalan marakodását az anebák körül, a gyermeksatnyítást és mindazt a gyötrelmes önkínzást, amivel életüket elviselhetetlenné teszik.
Zemöki persze többször érdeklődött munkám iránt, amit azzal hárítottam el, hogy még nagyon kezdetleges állapotban van, de elhatároztam, hogy a forma kedvéért majd írok neki néhány oldalnyi sületlenséget a kemon gyalázatosságáról.
Sajnos, ezt a végére hagytam, és így történhetett meg, hogy munkám nem maradt titokban.
Ugyanis az emlékezetes verekedés óta ajtómról a zár letört, a kopogtatást pedig nem ismerik. Egy ízben Zemöki hangos pricc-pruccal éppen legnagyobb munkálkodásom közben rontott be.
Igyekeztem az iratokat gyorsan eltüntetni, de ezzel csak annál inkább felhívtam rá figyelmét. Hiába tiltakoztam, kikapta kezemből, és olvasni kezdte. Mondtam ugyan, hogy ez még mind nyers vázlat, ami teljes átdolgozásra szorul, és hogy nem szeretem, ha munkámat ilyen állapotban olvassák, azt felelte, hogy annál inkább el kell olvasnia, mert nekem és az anebáknak tartozik azzal, hogy az átdolgozásban segítségemre legyen.
Zemöki tehát nekiült az olvasásnak, én pedig megadtam magam sorsomnak, és el voltam készülve, hogy elevenen megégetnek.
Persze mindjárt az elején megkérdezte, hogy miért kezdem a hinekkel.
Újra azt feleltem neki, hogy mindez, amit itt lát, csak bevezetés, hogy jobban megértsük a kemon gyalázatosságait, amiket csak a végén fogok megírni.
Zemöki komoran olvasta tovább a hinek derűs és nyugodt életéről szóló részt. Többször nehéz sóhaj szakadt fel kebléből, a végén pedig elismeréssel állapította meg, hogy a hinek vigasztalan világának gyötrelmeit még nem írták le ilyen megrázó színekkel.
Ezzel áttért a behinekre, nekem pedig fogaim vacogtak, és szegény családomra gondoltam. Mondom, mindenre elkészültem, csak arra nem, ami bekövetkezett.
Azt rögtön megállapította, hogy nemcsak a kemonok, hanem főként a konák szerepelnek benne, amire már válaszolni sem tudtam, csak lesütöttem szememet.
Amint pedig tovább olvasta, arca mindinkább felderült. Később az oldalakat egyszerűen végignevette. Eleinte azt hittem, nem érti, de kiderült, hogy mindenre kitűnően ráismert. Az olvasást többször félbeszakítva fejtette ki, hogy milyen nagyszerűen mondom meg véleményemet a sok szörnyűségről.
Végül felállt, hosszú léptekkel mérte végig a szobát, majd hozzám lépve, ekstázisban kezdte faromat vakarni.
- Nagyszerűen megmondtad nekik! - kiáltotta. - Ezt a könyvet ki kell adni.
Egy hang se jött ki a torkomon. Azt se tudtam, fiú vagyok-e vagy lány. Zemöki pedig tovább rohant fel-alá, és nem fogyott ki a dicséretből. Egyszer megállt, és felém, fordulva hirtelen azt kérdezte:
- Szerepel benne az én nevem is. Elárulnád, kit akarsz ezzel a névvel ábrázolni?
Először azt hittem, személyes sérelméért akar kérdőre vonni. Hiszen mindazt a bárgyúságot, ami az ő neve alatt szerepelt, ő maga mondta, hirdette, cselekedte! De olyan barátságosan és érdeklődve kérdezett, hogy meg kellett győződnöm ártatlanságáról. Csakugyan nem ismert magára!
A fordulat, minden fantasztikuma mellett, annyiban volt vigasztaló rám nézve, hogy Zemöki haragját sikerült elkerülnöm. Zavaromban csak annyit tudtam mondani, hogy az ő neve természetesen szimbólum, de nem árulhatom el, ki rejlik mögötte.
Erre találgatni kezdte, hogy ki lehet. Gyanakodott egy beratnura, majd egy ismerős betikre gondolt.
- Mindegy - zárta be a töprengést -, a könyv jó, és ki kell adni!
Erre már megjött a hangom.
- De a betik! - mondtam. - Mit szól hozzá a betikem!
- Semmit. Mulatni fog rajta.
- De az Isten szerelmére, nem olvastad, mit írtam róla? Tepsitalpú maskarának neveztem, népbolondító zsebmetszőnek, korlátolt majomnak, akinek csak azért vakéznak mert félnek tőle.

- Na látod! - felelte. - Te magad is tudod, milyen korlátolt majom. Hogy képzeled, hogy magára ismerne? Azt fogja hinni, valamelyik kemon betikről van szó, vagy hogy mindez az átmeneti vagy félnyers kor leírása. Ha mégis megkérdezné tőled, te is ezt fogod neki mondani, és kész.
Még sokáig lelkesedett, örömét fejezte ki, hogy így szemébe vágom ennek a kótyagos társaságnak minden hülyeségét.
- És az is nagyszerű - mondta -, ahogyan megvédted az anebát egyes szemfényvesztő farizeusok ellenében. Igen helyesen mondtad ki, hogy ezek csak az üzletért maszlagolják a népet. Sok ilyen könyv kellene, hogy helyreállítsuk a sárga kavics és a négyszög tiszta kultuszát, kimentve azokat a sárból, ahová ezek tiporták!
Beszélt még a kipu megvédése körüli érdemeimről is, amelyek persze szintén abban nyilatkoztak, hogy rámutattam a kóklerek handabandáira, és bátor kiállást tanúsítottam a szék klasszikus tüskéi mellett.
- Bizony - mondta -, sok ilyen harcos kiállásra volna szükségünk, hogy megtisztítsuk az anebákat a szennytől, és segítsünk érvényre juttatni a konában azt a sok szunnyadó értéket, ami most elnyomva sínylődik a szélhámosok tülekedésében.
Azt hiszem, a behinek közt ez volt a legnagyobb meglepetésem. Egy szót sem értettem az egészből.
Végre felállt és elbúcsúzott, mondván, hogy siet egy ruhaszaggató mesterhez, mert holnap egy betik jubileumára megy, ahol ő lesz az ünnepi szónok, és ehhez kell ruháját kipusítani. Kért még tőlem néhány sárga kavicsot, hogy a betiknél legyen mit a hóna alá szorítani, és lelkendezve elrohant.
- A könyvet pedig ki kell adni - mondta az ajtóból. - Meglátod, az a korlátolt majom hogy fog rajta röhögni, mi meg őrajta!
Az ajánlat csábító volt, de némi gondolkodás után arra jöttem rá, hogy éppen ezért nincs értelme kiadni. Hogy is volna képzelhető, hogy olvasása akár egy jottányival is okosabbá tegye őket vagy fikarcnyival is elviselhetőbbé tegye életüket ekkora értetlenség mellett. Kiadjam jobb sorsra érdemes útleírásomat, hogy futóbolondok bárgyú röhögésének tárgya legyen?
Arról viszont, hogy mi lett volna a sorsom, ha megértik, jobb nem beszélni.
Épp ezért inkább megmaradtam eredeti szándékom mellett, hogy könyvemet hazahozom a művelt Nagy-Britanniába, ahol a nagyközönség, hazám fennkölt vezető férfiaival együtt bizonyára jót fog mulatni Zemöki és a betik határtalan korlátoltságán.
Így sikerült elkerülnöm, hogy makru legyen belőlem, és köznevetség tárgyává váljak.

Tizennegyedik fejezet

Szerző megmagyarázza a koncs és a namuk furcsaságait - A sárgafülűek és kékfülűek hóbortja, ami szerzőt is magával rántja - A Liftmester és a Gombócmester tragikus sorsa - A namuk zavaros beszéde a koncson - Szerző naiv kísérlete balul végződik, de mégis szerencsésen hagyja el a koncsot - Szerző hiába próbálja megérteni a tapasztalt furcsaságokat

Előre is bocsánatot kell kérnem a nem orvos laikustól, hogy a kipuról írt fejezetnek számára önmagában is fejfájdítóan terhes hóbortjait még egy behin ostobaság leírásával tetézem. Mentségül legyen szabad megemlítenem, hogy az ott részletesen leírt mufrukoknak az emberi beszéd elrontásában való tevékenységét nem ismernénk fel a maga teljében, ha elhallgatnám egy kalandomat, melyet a *koncs* alatt kellett elszenvednem, ahol akaratomon kívül engem is *namuknak* néztek, márpedig tapasztalatom szerint a namuk és mufruk igen közel eső fogalmak.
Koncsnak azt nevezik, ha több ember összejön egy helyen, és összevissza kiabálnak. Ezért talán összejövetelnek vagy gyűlésnek lehetne fordítani, de persze a mi összejöveteleinktől alapjában különböznek.
Hazámban is szokásos, hogy a tisztes polgárok egyesületekbe tömörülve alkalomadtán összejönnek, hogy tapasztalataik kölcsönös kicserélésével ismereteiket bővítsék. Ugyancsak összejöveteleknek nevezhetjük bölcs törvényhozóink üléseit is, ahol legjelesebb szónokaink megkapó beszédekben ismertetik a hallgatósággal, hogyan lehetne a béke és keresztény civilizáció biztosítására szembeszállni azokkal a veszélyekkel, melyek ezeket egyes külországok ármánya, illetve az ellenpárt részéről fenyegetik.
Mindezen összejövetelek alapja magától értetődően a józan elme, amely nélkül szónokaink áldozatos fáradozásainak, nemde, nem is volna értelme.
De hogyan fordíthatnám le hazám nyelvére a koncsot, melynek egyedüli célja az esetleg még fennálló emberi józanságnak értelmetlen szóhalmazokkal való kioltása?
Ezek után talán felesleges is megemlítenem, hogy namuknak nevezték azt, aki az ilyen koncson vagy saját sületlenségeit, vagy egy namuk papírra vetett szóhalmazát hadarta el.
Említettem már azt is, hogy a koncson mindenki egyszerre kiabál, azonban sem a namuk szavainak, sem a kórusnak (hallgatóságnak igazán nem nevezhetem) nincs értelme. Helyesebben szólva, a szavaknak maguknak lehet értelmük, de ezt csak a naiv külső szemlélő vélheti, mert ők egyáltalán nem értik egymást.
Ha ugyanis egy ember egy behinnel beszél, és teszem fel azt mondja neki: "süt a nap", azt még megérti. Ha azonban ugyanezt a koncson mondja neki, el kell készülnie rá, hogy kést ránt, és azt feleli: "igen, le kell szúrni!"
Leírásom már talán kissé zavarosnak tűnik fel, de elképzelhető, mily nehéz egy olyan rendszer leírása, amelynek leglényegesebb vonása a rendszertelenség. Feladatomat talán azon matematikuséhoz hasonlíthatnám, aki egy gyermekkéz rajzolta szabálytalan görbe vonalat analitikai egyenletekkel akarna ábrázolni.
Egy szabályt azonban mindenesetre leszögezhetek: *a koncson sohasem az értelem, hanem mindig a butaság összegeződik.* Furcsa, de úgy van, hogy a behinek értelme a jelenlevők létszámával fordítottan arányos.
Hogy az olvasó az elkövetkezendőket jól megértse, meg kell említenem az előzményeket.
Egy ízben azt vettem észre, hogy egyesek fülük cimpáját kékre festik, és ha egymást megpillantják, mutatóujjukkal megdörzsölik az állukat.
A sok behin hóbort közt ez eleinte fel sem tűnt, de a kékfülűek mindinkább szaporodtak, sőt később sárgafülűeket is láttam, akik viszont gyűrűsujjukkal dörzsölték homlokukat.
Lassanként az a sejtelmem támadt, hogy ez is a kipuhoz tartozik, és ha nem maszatolom be fülemet, úgy járok, mint ruhámmal, amit a betik parancsára végül is össze kellett hasogatnom.
Beszéltem hát a dologról Zemökivel, és megkérdeztem, nem volna-e tanácsos a fülemet kékre festeni.
- Ó, te szerencsétlen - fortyant fel -, elment az eszed? Ilyet csak megkótyagosodott bolondok tesznek!
Egy pillanatig majdnem arra gondoltam, hogy a behinkór gyógyítható, de hozzászoktam, hogy ilyen illúziókban sohasem szabad magamat ringatnom. Mindenesetre úgy határoztam, hogy egyelőre tisztán hagyom a fülemet.
Pár nap múlva azonban legnagyobb meglepetésemre Zemökit magát is sárga füllel kellett meglátnom, és közeledtemre nagy igyekezettel dörzsölgette homlokát gyűrűsujjával.

A jelenség mély szánalommal töltött el, és gyengéden hogyléte felől érdeklődtem, ő azonban kérdéssel felelt:
- Hogyan, hát te még nem festetted sárgára a füledet?
- Hiszen te mondtad, hogy ne fessem be! - mondtam csillapítólag.
- Ó, te szegény bivak! - nevetett. - Te már elfelejtetted, hogy kékre akartad festeni a füledet, holott a kékek mind aljas gonosztevők. Igaz kona, akinek van érzéke az anebák iránt, sárgára festi a fülét.
Mit felelhettem volna? Igyekeztem megnyugtatni, hogy majd gondolkozom a dolgon, és mihelyt sárga festékhez jutok, be fogom festeni, majd sietve pricc-pruccot mondtam, és az elkövetkező napokban lehetőleg kerültem társaságát.
Egy napon, munkám végeztével, betikemmel együtt hazatértünk hivatali helyiségébe. A sárga kavicsos dobozt (miután betikem háromszor hozzáértette rézkockáját) elhelyeztem a polcon, majd együtt felmentünk az emeletre, és aztán lejöttünk. Ez alatt egy tüskés széket kellett utána cipelnem, aminek céljáról ugyan fogalmam sem volt, de ettől kezdve munka után mindennap meg kellett tennem, én pedig nem érdeklődtem az oka iránt, örülve, hogy egy sületlenséggel kevesebb zavarja elmémet.
Egyszer, mikor a tüskés széket letettem, és éppen hangos vaké-vakéval távozni készültem, a betik utánam szólt:
- Holnap nagy megtiszteltetésben lesz részed.
Persze már a szóra is libabőrös lett a hátam. Csak akadozva tudtam örömömet hangoztatni és jövőm iránt érdeklődni.
- A sárga fülű koncson lesz alkalmad bebizonyítani a kona és az anebák iránti képességeidet.
Hirtelen mély önvádat éreztem, hogy Zemökit olyan könnyen leráztam ahelyett, hogy a sárga hóbort lényegét kíméletesen kivettem volna belőle.
Tehát sietve sárga festéket kerítettem, fülemet befestettem, és felkerestem Zemökit, akinek már messziről nagy igyekezettel dörzsölgettem homlokomat gyűrűsujjammal.
Zemöki örvendezve állapította meg, hogy a józan meggyőződés végre meghozta eszemet, amit én hálás szívvel köszöntem meg neki, és röviden megkérdeztem, hogy voltaképpen miért is festettem be sárgára a fülemet.
Ezzel persze elárultam, hogy tettemhez a meggyőződésnek és még kevésbé a józanságnak semmi köze nem volt. Én azonban már jobban ismertem a behinek természetrajzát. Tudtam, hogy náluk józan meggyőződés alatt együtt bolondulás értendő.
Számításomban nem is csalódtam. Zemöki annyi dicsérettel halmozta el bölcsességemet, hogy már magam is majdnem kételkedni kezdtem ép elmémben.
Engem azonban jobban érdekelt a sárga veszedelem, és kértem, mondjon el mindent, amit a koncsról tudnom kell.
Hogy Zemöki előadását megértsük, emlékeztetnem kell az olvasót, hogy a hinek csak alapos vizsgálat után engedik be a betegeket a behin telepre, mert vannak olyan elmebetegek, akik behinnek képzelik magukat, holott csak rendes paranoiájuk van, ami náluk gyógyítható.
Erre mintegy ötven évvel ezelőtt egy tragikus eset késztette a hineket, mikor két szerencsétlen paranoiást a behinek felkoncoltak.
Tudjuk ugyanis, hogy a paranoia korántsem üli meg oly teljes mértékben az elmét, mint a behinkór. Vannak sokan, akik egyetlen rögeszméjüktől eltekintve egészen józanul gondolkoznak, úgyhogy a laikus észre sem venné a kórt.
Az egyik ilyen beteg tehát idebent arról kezdett beszélni, hogy a hineknél látott egy nagyszerű dolgot, a liftet. Azt ajánlotta, hogy a behinek is lássák el lifttel a magasabb házakat, és az igen jó lesz.
Szavait először nagy hahota fogadta, és hinnek nevezték, akinek semmi érzéke a böto iránt, amely megköveteli, hogy a behin lábon menjen az emeletre.
- Mit szólnál ahhoz az elfajzott behinhez - mondták neki -, aki egy tüskétlen székben ülve, barom módjára, kötőféken vontatná fel magát az emeletre?
- A lift romlást hoz a konára! - volt az általános vélemény.
Ez idő tájt többen is voltak bent ilyen szerencsétlen paranoiások, akiket puszta kívánságukra, meggondolatlanul, a behin telepre bocsátottak.
Így történt, hogy többen a lift mellett emeltek szót, sőt voltak egyesek, akik értekezéseket írtak a lift mellett. Ezenkívül egy másik paranoiás arról kezdett írni, hogy a hinek közt sok túrós gombócot evett, és bár józan esze tiltakozik a hinek bolondságai ellen, de meg kell állapítania, hogy a túrós gombóc jó volt, és javasolja, hogy azt a behinek is fogyasszák.
Erre már felzúdult az egész társaság. A higgadtabbak fiatalos szertelenségnek nevezték az új tant.

- Délibábkergetők - mondták róluk -, akik nem akarnak dolgozni és munkával használni a köznek, hanem megvalósíthatatlan álmokat hajszolnak.
Hosszú értekezések jelentek meg arról, hogy a túrós gombóc nem egyezik meg az emberi természettel, és hogy eddig minden éhínség oka kimutathatóan a túrós gombóc mértéktelen fogyasztása volt.
A liftről egyesek azt írták, hogy rendkívüli fáradságot ró az emberre, mások viszont azt állították, hogy a kona a túlságos kényelemben elpusztulna, és képtelen volna magasztos céljainak megfelelni.
- A lift kifáraszt és elpuhít! - mondogatták.
"A lift és gombóc eltompítja az elmét a böto és az anebák iránt! - írták mások. - Egészségtelen áramlatuk romlásba dönti a konát, és áldozatul veti a gyalázatos kemonnak."
"Lifttel és túrós gombóccal akarnak kiirtani bennünket - írta egy mufruk -, csak az a kérdés, hogy a józan behinség meddig tűri a kútmérgezést? Itt már létünkről van szó. A lift és a túrós gombóc életünkre tör, ha idejekorán öntudatra nem ébredünk!"
A komfortistákat (így nevezték ők magukat) lamikoknak kiáltották ki, és az lett a dolog vége, hogy mindkét szerencsétlen paranoiást agyonverték.
Ez eddig a behinektől világos és logikus volt, tekintve, hogy minden pontosan a feje tetejére volt állítva.
A furcsaság csak ezután következett.
A komfortisták agyonverése után ugyanis nemcsak nem szűntek meg a tanok, hanem híveik egyenesen megszaporodtak a behinek közt. Sőt mi több, egyes betikek is hozzácsatlakoztak, és azt hirdették, hogy a szerencsétlen áldozatok a kona legnagyobb zsenijei voltak, csak nem értették meg őket.
Mikor Zemöki előadásából ennyit megtudtam, arra kértem, mondja meg, hogy jön mindez a fül bemaszatolásához?
- A sárgafülűek a komfortisták - felelte -, és a kékfülűek a korlátolt antikomfortisták, akik nem értik meg az idők szavát.
Így tehát megértettem, hogy holnap a liftpártiak jönnek össze a koncson, hogy követeljék a lift elfogadását, amit - Zemöki szerint - már eddig is sok elak betik elfogadott, sőt meg is valósított.
- Igazán? - kérdeztem csodálkozva. - És mégis mért nincs nálatok sehol sem lift?
- Dehogy nincs! - felelte botránkozva. - Sőt, tudtommal te is liftkezelő vagy!
Kissé zavarban voltam, mert ilyfajta tisztségemről eddig nem volt tudomásom.
- Hogy? Mi? - dadogtam.
Zemöki összeráncolta homlokát.
- Hát nem szoktad talán az emeletre felvinni a tüskés széket? - kérdezte mély nehezteléssel. - Micsoda beratnu vagy, ha ezt sem végzed?
- Á, persze, persze! - siettem megnyugtatni. - Hát szóval ez a kona liftje!
- Hát mi lenne más a lift, ha nem lift?
Mit is várhattam volna mást tőlük? Undorral hagytam abba a további vitát, úgy gondolva, hogy most már mindent megértettem.
Sejtelmem tehát nem csalt.
Azt a szerencsétlen paranoiást ugyanis agyonverték, ezek pedig, akiknek halvány fogalmuk sincs a liftről, így képzelik el a le-fel járó széket. Ezt az utat járta hát meg a gondolat, míg a behinek elfogadták.
Az a tény azonban, hogy egyáltalán van liftpárt, azt a gondolatot ébresztette bennem, hogy most alkalmam volna egy ép és hasznos eszmét becsempészni közéjük.
Ha van liftpárt - így gondoltam -, és azt mondom nekik, hogy velük együtt a lift bevezetését követelem, akkor talán nem vernek agyon, ha csakugyan a lift bevezetését követelem is.
Elhatároztam, hogy másnap a koncson el fogom nekik magyarázni, milyen az igazi lift, gondolván, hogy végre alkalmam van nekik életveszély nélkül használni. Amennyire a szerkezetét ismertem, átgondoltam, vázlatokat és részletes magyarázó szöveget készítettem, hogy másnap közöljem velük.
Ma is csodálkozom akkori naivitásomon.
A koncs a gyermeksatnyító intézetnek abban a pajtájában volt, ahol egyszer én is átadtam a prokónak a sárga kavicsokat.
A sárgafülűek igen sokan jöttek össze, és kölcsönös örömükben dörzsölgették homlokukat.
Egyszer csak a pajta egyik végében felállt az asztalra egy behin. Testét rongyokká lyuggatott terítő fedte, a lyukakból zsinegeken színes kavicsok és bogárhullák lógtak. Mikor gyűrűsujjával megdörzsölte homlokát, a sárgafülűek velőtrázó jajgatással vakéztak.
- Ki ez? - kérdeztem a mellettem jajgató Zemökitől.
- Egy namuk.
- Mi az, hogy namuk?

- Namuk az, akinek hivatása a való igazságot megmagyarázni.
Mikor a zenebona megszűnt, a namuk beszélni kezdett.
- Azért jöttünk ide, hogy a konát a végveszélytől az igaz böto ösvényére vezessük, megmentve az örvénytől, melybe a hitvány antikomfortisták akarják dönteni, hogy a kemonok áldozatává legyünk.
Erre még nagyobb üvöltés volt a válasz.
- Mi csak azt követeltük - folytatta a rongyos -, hogy a kétemeletes és ennél nagyobb házakat lássák el lifttel. Az antikomfortisták azonban minket, a legjobb konákat, elneveztek hineknek, s ezt a gyalázatot öntudatos kona nem tűrheti el.
Mondanom sem kell, hogy az üvöltés újra felharsant. Ezért a következendőkben rövidség okáért zárjelbe tett felkiáltójellel fogom jelezni az üvöltés fokozódását. (Ugyanis mindig üvöltöttek, csak a fokozatban volt különbség.)
- A kemonnak ezek a bérencei (!) nem átallták a túrós gombócot is gyalázattal illetni, és azt híresztelik, hogy mi szellemiséget követünk el, méghozzá a sárga kavics jelenlétében (!), viszont elfelejtkeznek arról, hogy aki a négyszög előtt nem fogja meg a lába fejét, annak semmi joga másokat kioktatni, márpedig ezt a gyalázatosságot több antikomfortistáról bebizonyították (!!).
Mi tehát a galád aknamunkára és aljas kihívásra nem felelhetünk mással, mint hogy továbbra is követeljük a lift bevezetését, de most már nemcsak a kétemeletes, hanem az egyemeletes, sőt a földszintes házakba is!
A túrós gombócról pedig csak annyit akarunk mondani támadóinknak, hogy aki a túrós gombócot szellemiségnek nevezi, az lamik vagy legalábbis a kemon konkolyhintője. A túrós gombóc jó és erőt ad, ezért tehát nemcsak nem teszünk le arról a követelésünkről, hogy a sárga kavicsot túrós gombócnak nevezzék (!), de követeljük, hogy minden kona nem egy, de két sárga kavicsot kapjon, egyet a bal, egyet a jobb hóna alá (!!), és lássák be végre, hogy a sárga kavics csak a túrós gombóc dicső neve alatt táplál és nyújtja az igazi erőt a kemon ellen (!!).
Ezzel leszállt az asztalról. A sárgafülűek teljes gőzzel vakéztak, sokan körülvették a namukot, és gyűrűsujjukkal csaknem ledörzsölték a bőrt homlokáról, ami - Zemöki szerint - annak a jele, hogy igazat mondott.
Azt tehát már láttam, hogy a túrós gombóc is osztozott a lift sorsában.
Utána másik namuk következett, hasonló, vagy ha lehet, még rongyosabb ruhában. Hogy a felkiáltójelek ne zavarják az olvasót, ezeket mellőzni is fogom, így is elképzelheti a szörnyű kakofóniát.
Azzal kezdte, hogy a Nagy Liftmester gondolatait fogja ismertetni. Ezzel leült, és elővett egy papírlapot, melyről olvasni kezdte a szerencsétlen paranoiás írásait.
Most kérem az olvasót, fogóddzék meg.
A Liftmester szövege ugyanis nem volt más, mint a lift szabályszerű leírása. Hogy a lift egy kis házikó, amibe beülnek, és villamos erő viszi fel az embert az emeletre, és lefelé is lehet vele ereszkedni fáradság és gyaloglás nélkül.
Ha pedig még kételyem támadt volna e tekintetben, hogy ismerik a lift mibenlétét, azt is eloszlatták azok az eredeti rajzok, amiket utána bemutatott, és amelyek teljesen megegyeztek az általam készített vázlatokkal.
Őszintén szólva mit sem értettem a dologból.
Hát ha ezek ismerik a Liftmester elgondolásait, és ilyen fogcsikorgató dühvel követik eszméit, hogyan lesz mégis a liftből tüskés szék, amit a szegény dobozrázónak kell cipelnie az emeletre és vissza?
Utána bejelentette, hogy most a nagy mufruk: a Gombócmester szavait fogja előadni.
Erre már elővettem útinaplómat, remélvén, hogy kartársaimnak szerény képességeimhez mérten szolgálatot tehetek az elkövetkezők futólagos lemásolásával. Jegyzeteim a következőkről tanúskodnak:
A namuk felállott, széles pátosszal és torz grimaszokkal kiabálni kezdett:
- A túrós gombóc főtt tészta és túró keveréke!
Itt leejtette hangját. A tömeg zajongott.
- Tapasztalatom szerint igen jó táplálék.
Megint megállott. Majd nagy lélegzetet véve, két karját magasba emelte, homlokát összeráncolta, és úgy bömbölte:
- Melegen kell tálalni!!
Karjait hirtelen mozdulattal lecsapva, az asztalra vágott, fogait vicsorgatta, jobb kezét ökölbe szorítva, a mennyezet felé rázta:
- A testi erőt fenntartja!!
Tenyereit vízszintesen előrenyújtva, kerekre csucsorított szájjal lihegte:

- Ha megettük, jó érzést okoz...
Ezzel visszahullott székére. Kérem az olvasót, hogy a most következett ordítás leírásától mentsen fel. Még most is cseng a fülem, ha rágondolok. Elég annyi belőle, hogy a kiabálók a kemonokat szidták, és követelték, hogy azonnal hasítsák fel őket. Hogy miképpen jön a túrós gombóc a kemonok elleni fenekedéshez, azt ne tőlem kérdezzék.
A java azonban csak most következett.
A namuk (tehát ugyanaz, aki mindezt elbömbölte és elcsucsorogta) arról kezdett beszélni, hogy mily hatásosan szolgálja a lift a kona üdvét.
- Hajdan - így kezdte - a szűk agyvelejű konzervatívok azt vetették szemére a Liftmesternek, hogy eszméi a kona elpuhulására vezetnek, sőt, a lift egyenesen a kona vesztét okozza. (Nagy derültség.)
Kérdem azonban én, mi adja a kona erejét a gyalázatos kemonok ellen, ha nem a lift, amely a beratnut a böto villamos áramával áthatva lendíti a felsőbb szférákba? És van-e csodálatosabb aneba a hón alá szorított túrós gombócnál, mely erőt ad magunkat megtartóztatni a szellemiség szennyétől, és erőt ad letörölni a falakról a kemonok utálatos köreit?
Ezzel otthagyta az asztalt, a tömeg pedig felfokozott üvöltésben tört ki. Ez azonban már több volt, mint amit szó nélkül hagyhattam volna.
Nagy elhatározással átverekedtem magam a tömegen, felkapaszkodtam az asztalra, mire érdeklődve figyeltek fel rám, én pedig néhány keresetlen szóban kértem, hogy hallgassanak meg, mert magam is a lift bevezetését kívánom, és erről akarok néhány igaz szót mondani.
Ezután megpróbáltam őket röviden felvilágosítani tévedéseikről.
- A lift villanyereje nem képletesen értendő - mondtam -, hanem valóságos villanyról van szó.
- Úgy van! Úgy van!
- A legteljesebb valóság!
- Le a gyalázatos kemonokkal! - zúgta a tömeg.
Én azonban folytattam.
- És a lift nem képletesen, lelkileg emeli az embert, hanem beleülünk, és felvisz az emeletre.
- Fel az emeletre! - kiabálták. - Le a kemonokkal!
- A túrós gombóc pedig nem sárga kavics, hanem tészta, amit meg kell enni, és úgy tartja fenn az erőt.
- Erőt! Erőt!
- Erőt a kemonok ellen! - volt a válasz.
- De emberek! - kiabáltam. - Értsük meg: a Liftmester és a Gombócmester nem a kemonokról beszélt, hanem azt akarta, hogy könnyen feljussunk az emeletre, és megegyük a gombócot, hogy életben maradhassunk!
- Fel az emeletre! Fel! Fel!
- Liftet és túrós gombócot akarunk!
- Le a gyalázatos szellemiséggel! - kiabálták. Többen kést rántva hadonásztak.
Most kezdtem kijönni a türelemből. Nyíltan kimondtam véleményemet.
- Hát, ha ismeritek a liftet és a túrós gombócot, meg tudnátok mondani, mért maszlagoljátok magatokat tüskés székkel és sárga kaviccsal? Értsétek meg, hogy azok, akiket követtek, nem ilyen agyalágy marhaságokat akartak, hanem életet, kényelmet, táplálékot!
- Táplálékot!
- Mentsük meg életünket!
- Agyonverni a kemonokat! - kiabálták késeket villogtatva.
A helyzet kezdett veszélyes lenni, de a butaságnak ez a feneketlen, kavargó mocsara nekem is arcomba kergette a vért. Mit bántam én már, ha engem is agyonvernek, csak egyszer odamondhassam nekik! A veszélyekkel nem törődve igyekeztem őket túlkiabálni:
- Tökéletlen ámokfutók vagytok! Hát nem gondoljátok, hogy így nem élni fogtok, hanem nyomorultul elpusztul az egész ökörcsorda?
Lábammal olyat dobbantottam az asztalra, hogy az hosszában kettéhasadt.
A tömeg dühe itt a paroxizmusig fokozódott. Késeiket vad dühvel szurkálták a falakba, és habzó fogaik közül rikácsolt a csikorgó téboly:
- Ökörcsorda vagyunk!
- Hasítsuk fel az ámokfutó kemonokat!
A jelenet szánalmas borzalmai hirtelen nagy változást lendítettek meg bennem. Egy pillanat alatt túljutottam a harag csúcspontján, és úgy éreztem, megértettem a behinek legbelsőbb lényegét.
Ha ugyanis a pokol kapuján a *lasciate* volt felírva, a behin telep kapujára legtalálóbban ezt a szót lehetett

volna vésni: *hiába*.
Mély megvetéssel még ennyit mondtam:
- Igazatok van. Leghelyesebb, ha irtjátok egymást, míg kipusztul az utolsó kona, kemon, komfortista, antikomfortista. Hálás lesz érte a hegy, a völgy, a felhő, a napsütés, a bölcs pondró és a jóságos tigris.
Ezzel leszálltam, és a próféták vakmerőségével, kezemet karba téve, farkasszemet néztem a háborodottak kavargó tömegével.
Azok pedig vakézva körülvettek, ujjongtak, szidták a kemonokat és antikomfortistákat, homlokomnak pedig nekiestek, és úgy dörzsölték, hogy csaknem meggyulladt a bőröm. Azután felemeltek, és azt kiabálták, hogy én vagyok a legderekabb kona.
Sőt, egy tepsi talpú betik is hozzám csoszogott, és ünnepélyesen megfogta az orrom.
- Jól van, kaleb - mondta, és megrázta térdén a rézkockát. - A kiput és konát még egyetlen namuk sem védte meg olyan erőteljesen, mint te. Sok ilyen derék, igaz kona kellene, és akkor vízbe fojtanánk a gyalázatos ellenséget.
Ezzel fellépett az asztalra, meleg szavakban mondott nekem nyilvános köszönetet, és javasolta, hogy a sárgafülűek fogadják el az én indítványomat, nevezzék el magukat ökörcsordának, és homlokukra ragasszanak apró szarvakat, hogy e magasztos jelvény is kimutassa a bötót, amely az igaz komfortistát - azaz most már ökröt - az aljas és sötét antikomfortisták fölé emeli, és ugyanakkor erőt nyújt a gyalázatos kemonok ellen.
Végül rám mutatva felszólította a tömeget, hogy gyönyörű szavaimért kiáltsanak rám vakét, és nevezzenek el a jövőben fő ökörnek.
Ezt is el kellett szenvednem.

*

Hazaérkezve, a történtek vad kaleidoszkópja táncolt előttem, és csak órák múlva tudtam magamban valami magyarázatfélét összegondolni. Valahogyan így képzelem a behinkór okozta tompulást:
Létük alapeleme az egymás elleni fenekedés, amit talán valami örök, olthatatlan bestialitásnak nevezhetnék, ha ugyan összehasonlíthatnám az életéért gyilkoló, józan ragadozót ezekkel, akik saját életük érdeke *ellen* pusztítanak.
Minden csoportnak van bizonyos rögeszméköre, és látszólag ez különbözteti meg a másiktól. Ez azonban csak látszat. A valóság az, hogy *nem rögeszmékért küzdenek, hanem a küzdelemhez agyalják ki a rögeszméket*. Valaki csak azért lesz kékfülű, hogy más legyen, mint a sárgafülű és viszont. Magáért a verekedésért verekednek.
- De minek akkor a sok elmélet és vita? - kérdezhetné joggal az olvasó. - Ha a behinek egyetlen életeleme az egymás elleni acsarkodás, mért kell ehhez konát, kemont, komfortot, antikomfortot, bötót, kiput és egyéb fantazmagóriákat kieszelni? Mért nem esik neki mindenki bunkóval a szomszédjának, magyarázat nélkül?
Hát ez az, amit én sem értek. Kétségtelen, hogy a vadállattal szemben eszük van, ami képessé teszi őket arra, hogy józan ösztöneiket elnyomva, ösztönön kívüli, sőt az élettel homlokegyenest ellenkező célokért is küzdjenek. Ezt a képességüket pedig nemcsak nem nyomja el jobb énjük, hanem szándékosan fejlesztik magukban.
Még talán ezt is megértem. De hogy miért kell a kézen járáshoz állandóan olyan elméleteket fűzni, amelyek ennek *kényelmesebb és egészségesebb* voltát akarják igazolni, ezt nem értem, és sohasem fogom érteni.

Tizenötödik fejezet

Szerző megismerkedik a behinek legfurcsább hóbortjával: a nők étkezési szabályaival - A nagyrozsdák különös szokását is megismerjük - Szerző a sukkon majdnem pórul jár - Minduntalan összeütközésbe kerül a nők étkezési szabályaival, és emiatt sok szenvedésben és meghurcoltatásban van része

De térjünk vissza további sorsomra. Most egy nőismeretség szólt bele, ami, mondhatnám, végzetemet okozta.
Nőik általában nagyon utálatosak voltak. Például legnagyobb részének jobb fülkagylója le volt vágva. Borzalmas elképzelni is a szenvedést, amit kiállhattak, és még borzalmasabb volt ránézni e szerencsétlen, torz figurákra. Bármily hihetetlen azonban, ezeket a nőket nem vérengző gyilkosok vagy szadista őrültek csonkították meg, hanem önmaguk vetették alá magukat az operációnak, sőt fizettek is érte, mert azt is kipunak tartották. A férfiak pedig nemhogy szánakozva fordultak volna el tőlük, hanem ellenkezőleg: többre tartották a fületlen nőket.
De nemcsak fülüket vágatták le, hanem mindenféle lehetetlen rondasággal igyekeztek a test természetes szépségét elrontani. Orrukat mésszel fehérre festették, farukat bűzös és ragacsos festékkel kékre mázolták, és meztelenül tartották, míg gyomrukra vastag párnákat kötöttek, szájukat pedig - mint már tudjuk - állandóan zsebkendővel fedték.
Azt a nőt egyébként, akit szerencsétlen sorsom az utamba hozott, *Zukrulának* hívták, és a *sukkon* ismertem meg.
Az időben a sukk mibenlétét még magam sem ismertem, csak Zemöki újságolta egy ízben, hogy ma sukk van, és ajánlotta, hogy menjek ki, mert nagyon érdekes lesz.
Én kíváncsian ki is mentem Zemökivel és Zeremblével. Útközben feltűnt, hogy a fák tövében néhány teljesen agyonrozsdásodott bádoglemez van felállítva, amiket tegnap még nem láttam ott.
Megkérdeztem, hogy miért nem szállítják el ezeket az útból, még valaki megsérti magát rajtuk.
Szavaimra rendkívül neheztelő tekintetet kaptam válaszul.
- Vedd tudomásul - mondta Zemöki -, hogy ezek a *nagyrozsdák*, miket ünnepélyes alkalmakkor tesznek ki.
Ebből csak annyit értettem meg, hogy megint bakot lőttem, tehát jóval halkabban és tisztelettel érdeklődtem a nagyrozsdák mibenléte iránt, mire kiderült, hogy az is aneba.
- Nem vagyok dicsekvő - mondta Zeremble -, de közölhetem veled, hogy az én bádogom már nyolcvan évvel ezelőtt kilyukadt a rozsdától.
És büszkén nézett körül.
Zemöki azonban megjegyezte, hogy az ő bádogján viszont már kétujjnyi a rozsda.
Most már nagyon kíváncsi voltam, és hogy minden baklövést elkerüljek, régi tapasztalataim alapján hízelegve dicsértem Zemöki nagyrozsdáját, bár fogalmam sem volt, hogy milyen.
Ez a mód tényleg megnyitotta szívüket, és útközben minden rozsdás bádogot elmagyaráztak.
Zeremble nagyrozsdája mellett sokáig kellett állanom, mert az összes lyukakra felhívta figyelmemet. Kétségkívül szánalmas állapotban volt, és a széteséstől csak az óvta meg, hogy deszkára volt szegezve.
Zemöki pedig mérővesszővel mérte az egyes nagyrozsdák vastagságát, és amelyik csak hajszálnyival is vékonyabb volt a sajátjánál, azt vadonatújnak, használható darabnak nevezte, és a sárga földig lebecsmérelte. Egyikre azt mondta, hogy ebből a tulajdonos inkább tálat készíthetne szellemisége számára, mire még Zeremble is ijedten nézett körül, és a ketnire intette.
Zemöki azonban elemében volt. Egy különösen impozáns rozsdarétegről elárulta, hogy hamisítvány, a tulajdonos úgy ragasztotta a lemezre. Csodálkozását fejezte ki, hogy még nem büntették meg rozsdahamisításért.
Egy másikról azt mondta, hogy nem is az illetőé, csak hirtelen betik lett, és betikségéhez úgy vásárolta meg egy elszegényedett rozsdatulajdonostól.
- Pedig - mint mondta - mindenki tudja róla, hogy nem is itt született, hogy húsz évvel ezelőtt még mint közönséges és durva magasvasút-tervező dolgozott odakint, ujja még most is bütykös a körzőtől. Sajnos azonban nem lehet vele szemben eljárni, mert bent ül a Rozsdamérő és Nyilvántartó Hivatalban.
Nagyon fel volt háborodva, hogy ilyenekre van bízva a közrozsda ügye. Nem mulasztotta el azonban kiemelni, hogy neki - mármint Zemökinek - már a dédapját behozták, mikor a cipőjét megette, és idebent is jeles ember volt: ő vívta ki, hogy a sárga kavicsot bal helyett a jobb hón alá kell szorítani, a nagyapja egy kemont elevenen megnyúzott, hetekig annak zsírjával kente a füle cimpáját, amiért sokan csodálták,

de számos irigye is akadt, mint ez nagy embereknél szokás, apja pedig nagy tudós volt, egyik megalapítója az ellipszológiának, amennyiben ő mutatta ki, hogy a kör mért ellipszis a kona számára, miáltal hathatósan közreműködött a konában szunnyadó sajátos népi tudományok felszínre hozásában.
Így beszélgetve értünk ki a sukkra. Egy körülkerített helyre jutottunk, ahol a korláton kívül sokan álltak.
Alig voltunk ott két percig, mikor hirtelen beszaladt a térre két vérben forgó szemű behin, kezükben roppant husángokkal. Egymás fejét és hátát kezdték püfölni, és egy perc múlva folyt a vérük, bőrük pedig cafatokban lógott.
Segítségért kiáltottam, sőt a tömeg is ordítani kezdett artikulálatlan hangokon, de senki sem sietett őket szétválasztani. Végre magam ugrottam be a korláton, de megragadtak és kicibáltak. És hiába követeltem a két dühödt ellenfél megfékezését, azt felelték, hogy ez sukk, és fogjam be a számat.
Mialatt az eszelősökkel vitáztam, a küzdők egyikének koponyája nagy reccsenéssel beszakadt, a tömeg felüvöltött, berohant a térre, a gyilkost körülvették, vakéztak neki, farán a nadrágot ronggyá vakarták, míg a vérveszteségtől és a szív túlterhelésétől ez is össze nem esett.
Midőn pedig felháborodva kérdeztem a körülállókat, hogy tűrhetik a nézeteltéréseknek ilyen barbár elintézését, azt felelték, hogy azok nem ellenségek, ez sukk, és arra való, hogy *fejlessze az egészséget.* És hiába hivatkoztam az oxfordi egyetemen szerzett orvosi diplomámra, bizonygatva, hogy a beszakadt koponyájú ember kevésbé egészséges, mint az ép, és csak őrültek verik be harag nélkül egymás fejét, még ők jöttek méregbe, öklök emelkedtek, és bizonyára nem kerültem volna el a lincselést, ha sietve kereket nem oldok.
Így ismertem meg tehát a sukk lényegét. Ugyanis, ha valaki egy embertársát agyonüti, azt megbüntetik. De ha előbb ezt a varázsszót mondja: sukk, mentesül a büntetéstől!
A behineknél minden a szavakon múlik.
És még az volt a szerencse, hogy nem azt büntették meg, aki nem akarta sukk címén beveretni a fejét!
Az olvasó persze az utóbbi mondatot vékonypénzű szellemességnek véli, és mosolyog szavaimon. Sajnos, ezt az örömét el kell rontanom, mert igenis, volt olyan varázsszó is, amit ha a gyilkos kimondott, nemcsak mentesült a büntetés alól, hanem azt büntették meg, aki nem akart gyilkolni. Ez volt a buku. De erről majd később. Most talán legjobban teszem, ha nem fűzök kommentárt őrültségeiknek ehhez a fajtájához, annál is inkább, mert a következendőkben sokkal súlyosabb dologba keveredtem, ami végül a szó szoros értelmében véve tönkretett.
A sukk nézőközönségében ugyanis észrevettem egy csontig lesoványodott, alig lézengő nőt. Kezében reszketett a zsebkendő, amit csak nehezen tudott szájára szorítani.
Undorom dacára megesett rajta a szívem. Erőtlensége oly szánalmas volt, hogy már csak mint orvos sem nézhettem segítő szó nélkül. Némi zavarban voltam, kerestem a szavakat, hogy tudnék a ketni sérelme nélkül jobb táplálkozást ajánlani neki, végül úgy határoztam, hogy kínos magyarázatok tojástánca helyett gavallér módjára felajánlom neki szellemiségem egy részét.
Ezért hozzáléptem, és azt az ajánlatot tettem, hogy otthon levő, nélkülözhető szellemiségemet jószívvel engedném át neki elfogyasztásra.
Az olvasó nem is hiszi, milyen heves szemrehányást kaptam válaszul. Bivaknak nevezett, akinek fogalma sincs a ketniről, és hogy milyen nőnek képzelem én őt, csak nem gondolom, hogy ő ezt a rondaságot meg tudná tenni?
- Az evésre gondolsz? - szaladt ki a számon.
- Pfuj! Bivak! - visította. - Hogy képzeled, hogy én ilyenekre gondolnék is! És legalább ne így mondanád!
Látva azonban nyomorúságos állapotát és nyilvánvaló éhségét, mit titkolni sem tudott, legprimitívebb emberi érzésem diktálta, hogy a szabályokat áthágva, csillapítsam éhségét, hiszen összeesik. Azt mondtam hát neki:
- Akárhogy is beszélünk, az igazság az, hogy szellemiséget mindnyájan magunkhoz veszünk.
Visítozva esett nekem, hogy mit képzelek, kell neki az a szörnyűség? Soha életében nem kívánta, mert ő nem egy olyan nő, és ezt tudjam meg. Ketni ember ilyenkor különben sem így tesz, hanem azt kérdi, hogy *óhajtotta-e a bikbamot,* és nem illeti gyalázattal a védtelen nőket.
Itt követtem el újabb baklövésemet. Ugyanis az ostobaságnak ez a makacs önfejűsége kihozott sodromból, és nem hagytam az igazságot. Közöltem vele, hogy orvos vagyok, ajánlottam, hogy nézzen tükörbe, meg fogja látni, mennyire látszik rajta az éhség, amiben végtére nincs is szégyen, hiszen mindnyájan eszünk, amit eléggé bizonyít a tény, hogy a világon vagyunk.
Annyit sejtettem, hogy meg fog sértődni, de már nem sokat törődtem vele, elvégre ezzel én nem vesztek, ő pedig tanácsommal mindenesetre nyer.
Persze arra, ami következett, álmomban sem gondoltam volna.

A nő ugyanis levegő után kapkodott, majd torkaszakadtából segítségért kiáltozott, mire odagyűlt az őrség is, akiknek azt hazudta, hogy én *megtámadtam őt*, és hogy *el akartam rabolni* valamijét. De hogy mijét, azt persze nem árulta el, csak valami legdrágább kincséről beszélt, holott egy penny érték se volt nála.
A vakmerő rágalom felháborított, és kijelentettem, hogy nemcsak elvenni nem akartam tőle semmit, de a szellemiség élvezetében akartam részesíteni.
Most következett azonban igazi meglepetésem.
Az őrök szavaimon nagyot nevettek, bolondnak neveztek, kijelentették, hogy éppen erről van szó, és a betik elé cipeltek, aki viszont egyheti elzárásra ítélt, mert *enni akartam adni egy nőnek!*
Nem akartam hinni fülemnek, és a meglepetéstől védekezni sem tudtam, csak álltam, mint a szélütött, és fogalmam sem volt, mi történik velem.
Már órák óta voltam lezárva, mikor gondolataimat annyira rendezni tudtam, hogy helyzetemet megérthettem. Tehát be vagyok börtönözve, mint valami zsebmetsző, és miért? Mert jó voltam és józan.
Kiszabadulásom után felháborodva panaszkodtam Zemökinek, ő azonban megértés helyett kinevetett, bivaknak nevezett, és tanítani kezdett a ketnire.
Bár bosszantott egy eszelős fölényeskedése, de igyekeztem türelemmel végighallgatni szavait, remélve, hogy az "ismeretekkel" legalább fel fogom tudni vértezni magamat hasonló csapdák ellen.
Mondhatom, hajmeresztő dolgok derültek ki.
Azt már tudtam, hogy az evés illetlenségnek számít, de hogy a nőknél micsoda nyakatekert hóbortok kapcsolódnak hozzá, azt sohasem hittem volna.
Most megtudtam például, hogy a gyomron is azért viselnek párnát, valamint a szájon zsebkendőt, mert mindkét szerv az evéssel van kapcsolatban.
A szájat még megemlíteni is tilos. A dolgot úgy kell feltüntetni, mintha a nőnek nem is volna szája.
Persze, európai szempontból már az is hihetetlennek tűnik fel, hogy az ember szégyennek tartsa természetes és becsületes életfunkcióját, ami nélkül nem is élnénk, de az a nyakatekert módszer, ahogyan ezt a nőknek kellett titkolniok, minden képzeletet felülmúl. Ha egy férfi és egy nő összekerült, mindkettő úgy beszélt, mintha fogalmuk sem volna, hogy száj létezik a világon, bár mindkettő tudta, hogy van, és hogy azt a másik is tudja. A szájat csak elkerülhetetlen szükségből nevezték meg, de akkor is körülírva, külön a ketni betartására készült műszavakkal hol *arcközépnek*, hol *gondolatvirágnak* nevezve, bár éppúgy semmi köze nem volt a gondolathoz, mint a szellemiségnek, amiről viszont azt is tagadni kellett, hogy emberek eszik meg, hanem úgy kellett említeni, hogy - *a gólya viszi el*. Persze, mindenki tudta, hogy hazudnak, és hogy a másik is tudja, hogy hazudnak.
És a szerencsétlen nők a hazugságoknak ezt a fertelmes szennyét hordozták magukkal egész életükön át anélkül, hogy egy pillanatra is megszólalt volna bennük a szégyen és jó erkölcs tiltakozó szava!
Én, aki mindezeket csak leírom, sokszor gondoltam arra, ildomos-e egyáltalán ilyen ocsmányságokat közreadnom. Ugyanis olvasóim közt bizonyára szép számmal akadnak hazám erényes és tiszta lelkű hajadonai, akik a józan európai civilizációban nevelkedve mindig azt tanulták, hogy a hazugság erkölcstelen dolog, és akik bizonyára nem fogják tudni mindezt pirulás nélkül olvasni. Szolgáljon azonban mentségül, hogy a szégyentelen behin nőkre emlékezve nem fojthatom el jogos hazafiúi büszkeségemet.
A zsebkendőviselet rögeszméjére fantasztikus esetet mondhatok el. Megtörtént, hogy egyszer egy nő fedetlen szájjal jelent meg az udvaron. Olvasóim nem képzelik a botrányt, ami erre kitört. A körülállók pirulva fordultak el, szemüket eltakarták, a nők sikoltva szertefutottak, végül pedig jött az őrség, és a nőt elvitte. De legérdekesebb az indokolás volt: azt mondták, hogy a nő - *megőrült!*
Csak azt szerettem volna tudni, hogy mi az a bikbam, amiről a nő beszélt, és amit fel kellett volna kínálnom neki, de ennyi felsülés után nem mertem kérdezni, mert bár biztos voltam, hogy az is valami kiagyalt ostobaság lesz, de semmi kedvem sem volt újabb tápot adni Zemöki gúnyjának és megalázó fölényeskedésének. Ezek azt nevetik ki, aki nem ismeri az ő fantázia termelte szavaikat, amik nem természeti valóságokat jelentenek. Ha ellenben valaki azt nem tudja, hogy mi az ekliptika vagy a hasnyálmirigy, arra tisztelettel tekintenek, mert ez előkelő színezetet ad.
Hogy tehát kinevetés nélkül megtudjam, mi a bikbam, kiszabadulásom után újra felkerestem az előbbi nőt, és mindenekelőtt bocsánatot kértem előbbi bivak viselkedésem miatt, majd megkérdeztem, hogy óhajtotta-e a bikbamot?
A nő arca lényegesen megenyhült, kijelentette, hogy szavaimat kvarálja, nem enoál miattam, a bikbamot pedig óhajtotta.
Így sikerült vele megismerkednem. Ekkor tudtam meg, hogy Zukrulának hívják. Sétálni mentünk, majd Zemöki is hozzánk csatlakozott, és amennyire gyámoltalanságomból tellett, a társalgás elég simának volt

mondható. Igyekeztem olyan témákat választani, mikről reméltem, hogy a ketni, kipu és egyéb csodabogarak akadályai nem terjednek ki rájuk. Persze, így is mindjárt az elején ráfizettem.
Ugyanis botor fővel ezt az ártatlannak látszó mondatot mertem kiejteni:
- Az ég kék.
(Gondoltam, ebben csak nem lesz hiba!)
De Zukrula nyomatékosan így felelt:
- Igen, kék *volt.*
- Most is az - feleltem ártatlanul, mire lesajnáló tekintet volt a válasz, én elpirultam, Zemökit valami ürüggyel félrehívtam, hogy megkérdezzem a dolog felől, de ő mihelyt négyszemközt voltunk, ezt be sem várva heves szemrehányásokkal illetett, hogy beszélhetek egy nő előtt jelen időben?
Így derült ki, hogy férfi és nő közti beszélgetésben minden igét múlt időben kell mondani, jelen időben csak olyan nővel szokás beszélni, aki már leemelte előttünk szájkendőjét.
Visszamenve igyekeztem magam ehhez tartani, de mondhatom, sokszor a legnagyobb zavarba hozza az embert a kötelező múlt idő, mert nem tudja, hogy voltaképpen a jelenről vagy a múltról van-e szó.
Fogalmam sincs, miért csinálják? Hát nem arra való a beszéd, hogy valóban létező dolgokat közöljünk vele, éspedig félreértés nélkül?
De alig folytattuk tovább beszélgetésünket, Zemöki újra félrehívott, és neheztelve megkérdezte, hogy mért mondom a nőnek mindig azt, hogy Zukrula, és mért nem nevezem Zajkübünek.
- Mert Zukrulának hívják - feleltem egyszerűen.
- Mondd csak Zajkübünek.
- Ő maga mondta, hogy Zukrula.
- Ó, te bivak! - nevetett Zemöki. - Azt ő így mondja, mert a ketni nem engedné meg, hogy ő maga Zajkübünek nevezze magát, de te szólítsd így.
Másvalaki talán megőrült volna a helyemben, és én is csak akkor láttam, mily sokat kibír az ember, ha muszáj. Visszatértünk tehát, és ilyen értelemben folytatódott a társalgás.
Zukrula lassan újra kedvesebb lett hozzám, majd arra kért, tapintsak vele egy *bujpiffet*.
Ijedten tekintettem Zemökire, nem tudván, micsoda új kelepce vár rám, de az megnyugtató szemhunyorítással felelt, hogy csak tapintsam nyugodtan.
Ezzel persze korántsem volt rendben a dolog, és dadogva bár, de be kellett vallanom a bujpiffben való járatlanságomat, ami Zukrulából lesajnáló ajkbiggyesztést váltott ki, és megjegyezte, hogy úgy látszik, a mai férfiak inkább elméleti nevelésben részesülnek, ami nem elégíti ki a gyakorlati élet követelményeit.
Zemöki sietett végül segítségemre, és elmagyarázta a dolgot.
A bujpiff abból áll, hogy a férfi és nő ujjaik hegyét különböző szabályos rend és ütem szerint összeérintik. Egyszer a férfi hüvelykujját a nő gyűrűsujjával, máskor a gyűrűst kisujjal, majd a gyűrűs és kisujjat a nő mutatóujjával s a többi, időnként pedig egymás szájára mutatnak. A bujpiffnek ezer változata van, az egyetlen közös mozdulat a szájra mutatás, ami mindegyikben előfordul, de hogy hova mutatnak, azt szigorúan titkolják, mert szégyellik, csak mint *fagmak* figurát említik. Fogalmam sincs, mért szégyellik, és ha szégyellik, mért teszik meg?
Azt is megtudtam, hogy a bujpiffet zene ütemére szokták tapintani. Ez annyiban jött kapóra, mert mikor igen nehézfejű tanítványnak bizonyultam, azzal mentegettem magam, hogy zene ütemére bizonyára jobban tudnám.
Így aztán azt indítványozták, hogy menjünk a domboldalra sétálni. Elindultunk. Zukrula ekkor hirtelen azt a kívánságát nyilvánította, hogy nagyon szeretne egy sötétbarna szárnyú pillangót kék csíkokkal. Hosszas keresés után fogtam neki egyet, de nem felelt meg, mert sötétbarna volt kék csíkokkal, ő pedig jobban szeretne egy kék szárnyút sötétbarna csíkokkal, melynek szárnyait lemetélve és kifodrozva ruhakeféje szőrére ragasztja, és az nagyon jó lesz. Mindig is olyan férfira vágyott, aki minden parancsát teljesíti, erőset és zsarnokot, aki asszonyát megkorbácsolja, ha nem engedelmeskedik.
Aztán az jutott eszébe, hogy olyan szivárványt szeretne látni, aminek lent az íve és fent a lába, és nem érti, mire való a technika, ha még ezt se tudják megcsinálni. Hogy jó volna kitárt karral forró havon szaladni, hogy jó volna mindent-mindent egy lélegzetre kibeszélni, de hangok nélkül, mert az az igazi beszéd, és a tökéletességet úgy érjük el, ha nem beszélünk, homlokunkat pedig sárgára festjük, és hogy mit szólok ahhoz a tudóshoz, aki most fölfedezte az összes integrálegyenletek megfejtését, igaz-e, hogy szellemiségét piroslila pepita kendővel szokta letakarni, mert tudjam meg, hogy neki nagyon imponál az illető, és cikkének egy példányát arcközepe előtt hordja szájkendőjében.
Meglepetve hallgattam az ismerősen csengő szavakat, melyek olyan furcsán ütöttek el a behinek paroxizmusba vesző őrültségeitől. Sőt, azon vettem észre magam, hogy Zukrula csacsogásai, szeszélyei,

eszméi valóságos üdülés volt számomra, mert határozottan emlékeztettek imádott hazám hölgyeinek aranyos csevegéseire, apró problémáira és a bájos női lélek ezer változatú muzsikájára, ami a gyengébb nemet oly izgatóvá, rejtélyessé és kívánatossá teszi, és ami a férfit arra ösztönzi, hogy magát a szép vadnak utánavesse, elfogni és kibogozni a rejtély magvát, a való és kézzelfogható tartalmat, ami a csapongó hangulatok fugái és trillái közt ingerlően megbúvik, vagy legalábbis hisszük, hogy van, ami megbújjon.
Mondhatom, ebben a pillanatban nem éreztem magam olyan idegenül, sőt mindjobban belejöttem a csevegésbe, örömmel állapítván meg, hogy bár a behinek minden szokást és intézményt a feje tetejére állítottak, a női lelket mégsem tudták kiforgatni természetes és igaz valójából.
Örömöm azonban nem sokáig tartott, mert egyszer csak azt kérdezte Zukrula:
- Ugye az én kisujjam vékonyabb volt, mint a hüvelykujjam?
Ez persze jelen időben értendő.
Bár a kérdés nevetséges volt, de szokva voltam hozzá és kacagás helyett előzékenyen megnéztem a kezét, és tiszta lelkiismerettel hagytam helyben, hogy a kisujja valóban vékonyabb.
Zukrula erre felugrott, és villámló szemmel mért végig.
- Bivak! - kiáltotta, majd hozzátette: - A bikbamot pedig nem óhajtottam! Így szó se lehet róla! - és elszaladt.
Hülyén bámultam Zemökire, aki kérdésemet be sem várva, heves szemrehányásokkal illetett, ő is bivaknak nevezett, és percekbe telt, míg annyira le tudott csillapodni, hogy magyarázatot kérhettem tőle. Így tudtam meg, hogy a férfinak kutya kötelessége a nő kisujját vastagabbnak minősíteni a hüvelyknél, aki pedig nem így mondja, kave dolgot követ el.
A józan olvasó persze azt hiszi, ennek valami természeti alapja van, hogy valami módon vékonyították a hüvelykujjat vagy ilyesmi. Ki kell jelentenem, hogy ez tévedés. Az ő ujjaik éppolyanok, mint más emberé, csak valaki kitalálta, hogy a vékonyabb hüvelykujj büszkeség, és bár mindenki tudja, hogy ilyen keze senkinek sincsen, mégis így kell állítani, sőt erősíteni, küzdeni a nővel, aki kisujját vékonyabbnak mondja, a férfi pedig vastagabbnak. Ezen aztán órákig elvitatkoznak, és a nő boldog, bár jól tudja, hogy a férfi hazudik. Míg más emberek egymást igazmondással becsülik meg, a behineknél egymás megbecsülésének mértéke éppen az, hogy mekkora hazugságra képes valaki a másik előtt.
Hogy az őrültség teljes legyen, a ketninek még azt a szabályát is megemlítem, hogy ezt csak arról a nőről szabad állítani, akivel éppen beszélünk. Annak jelenlétében egy idegen nőről állítani a legnagyobb sértés a jelenlevőre.
A bikbam kérdése azonban nagyon fúrta az oldalamat, ezért másnap még egyszer felkerestem Zukrulát, újból bocsánatot kértem, kijelentve, hogy rosszul hallotta, én nem vékonyabbat, hanem vastagabbat mondtam.
Minthogy már duplán is hazudtam, Zukrula megenyhült, én pedig sürgetve megkérdeztem, hogy óhajtotta-e a bikbamot. (A múlt idővel már tisztában van az olvasó.)
Zukrula újból igen kedves lett, kijelentette, hogy így egészen más, a bikbamot pedig óhajtotta.
Ezzel engem, Zemökit és Zeremblét elvitt egy betikhez, aki felkötötte talpára a tepsiket, majd leoldotta. Ezt megtette háromszor, majd egy melegített rézkockát vízbe dobott, a vizet félig kiitta, a kockát egy kilyuggatott kendőbe csavarva, mindkettőnket fejbe ütött vele, újra kibontotta, és pénzt kért tőlem.
Az összeget kissé sokalltam, de odabent nem mertem szólni, csak kiérkezve pendítettem meg Zemökinek, hogy ilyen rövid bikbamért kevesebbet is kérhetne, de Zemöki jóakaratúan megmagyarázta, hogy a pénzt nem a betiknek adtam, hanem a bikrunak. Hevesen tiltakoztam, mondván, hogy a bikru fogalom, és fogalomnak nem lehet fizetni, különben is saját szememmel láttam, hogy a betik vette át a pénzt, de Zemöki szemrehányóan leintett, hogy ilyet mondani kave, és megint a szememre hivatkozom, ami nem jó. Ezért egyszer s mindenkorra jegyezzem meg, hogy a pénzt a bikrunak adtam.
Hogy mi a bikru, azzal persze egyáltalán nem voltam tisztában, mindössze annyi alakult ki bennem felőle, hogy az összes rossz dolgok okának egyesítésére kiagyalt fogalom. Ha élelmemet elkobozták, a bikru vitte el, pénzemet a bikrunak fizettem. Ha valaki betegségben elpusztult, nem a bacilusok ölték meg, hanem a bikru. Ha leesett a háztetőről, a bikru lökte le. Mikor Zemöki a kemonok megverésére biztatott, tudomásul kellett venni, hogy nem ő, hanem a bikru kényszerít verekedni.
A bikru miatt kell étel helyett kaviccsal táplálkozni, a betiknek vakézni, füvet locsolni, a ruhát elégetni, és általában az egész élet fejtetőre állításáért és elviselhetetlenségéért a bikrut okolták, mely hivatva volt mentesíteni a felelősség alól a bacilusokat, tüzet, vizet, elkobzókat és legfőként a betikeket. Elképzelheti ezután az olvasó, hogyan pusztított itt minden baj és betegség, ahol az egyszerű és kézenfekvő okokat, miket nálunk az elemista is tud, ennyire nem voltak képesek észrevenni.

Most azonban drámai fordulat következett.
A bikbam után Zemökiéktől meleg pricc-pruccal elköszöntünk, Zukrula pedig megragadott, és futólépésben megindult velem lakásom felé.
- Talán hozzám akartál jönni? - kérdeztem.
- Nem akartam, hanem akarok - mondta határozottan.
- Hogyan? - hűltem el a váratlan jelen időre. - Most ketni volt így beszélned?
- Ne kötekedj - korholt Zukrula. - Már el is felejtetted, hogy fejbe vagyunk ütve a rézkockával?
Éppen hazaérkeztünk. Mikor beléptünk, Zukrula az ajtót bezárva letette szája elöl zsebkendőjét, és eksztázisban, fuldokolva rebegte:
- Adjál enni, apukám, a szemem kopog az éhségtől, ide azt az ételt, tömd a számba, a gyomromba, hogy végre jóllakjam!
Ereimben meghűlt a vér. Annyira tobzódott a tilos szavakban, hogy én, aki már lassan beleszoktam a ketnibe, ijedten futottam ki, nehogy újra bezárjanak.
Zukrula pedig visítva és gyalázkodó szavakkal futott utánam.
Fülemet befogva menekültem, nehogy abba a gyanúba essem, hogy ezeket a szörnyű szavakat még csak meg is hallgattam.
Olvasóim el sem képzelik, mi történt.
Újra a betik elé cipeltek, aki egyhavi börtönre ítélt azért, mert *NEM adtam enni egy nőnek!*
Ugyanis, mint később megtudtam, a bikbam őnáluk azt jelenti, hogy mindazt, ami azelőtt tilos és szégyen volt, most *kötelesség* megtenni, viszont ami azelőtt ketni volt, most kave lesz!
Olvasóim, ha egyáltalán elhiszik ezeket, bizonyára hasukat fogják nevettükben, olvasván egy józan eszű ember komikus kalandjait a háborodottak közt, melyeknek komikai zamatát az a paradox helyzet adja, hogy a hóbortokat mindenáron követni akartam szerencsétlen józan eszemmel, hogy botránkozásukat kikerüljem, és minden épp fordítva sikerült, mert a behinek őrültségének lényege az, hogy még őrültségeikben sem következetesek.
Mikor egy hónap múlva kiszabadultam, mindenáron végére akartam járni, hogy hogyan is állunk a nők étkezési szabályaival.
Ettől kezdve tehát jobban figyeltem a nőket.
Egyszer láttam egyet, aki midőn elment mellettem, egy pillanatra lopva, úgy, hogy senki más ne lássa, fellebbentette szája előtt zsebkendőjét, amiből azt következtettem, hogy éhes, csak nem meri tudtul adni.
Az alkalomnak roppant megörültem, reméltem, hogy az ő révén sokat megtudhatok. Mellészegődtem tehát, és úgy kerülő úton megkérdeztem, hogy mi a véleménye a szellemiségről, mire sietve félrehívott, és leplezetlen szavakban suttogta el, hogy tényleg éhes, és boldog volna, ha szellemiségem egy részét elkölthetné.
Nem tagadom, a szavak rendkívül kellemesen leptek meg. Botor fejemmel azt hittem, végre megtaláltam az első épelméjű nőt, akinek szavai a való világgal összefüggésben vannak.
Elvezettem szobámba, és jószívvel feltakartam előtte ételemet.
A nő leült velem szemben, és láthatóan jó étvággyal esett neki szellemiségemnek. Többször kifejezést is adott elragadtatásának, hogy ilyen jó ételeket csak én tudok adni, mit én mosolyogva hálláltam meg, tudva, hogy ételeim a rendes mindennapi hin ebéd maradékai voltak.
Egyszer a nő nagyot nyelt, majd száját egészen kitátva felemelkedett, és úgy közeledett arcomhoz, mintha orromat be akarná kapni.
A különös mozdulat kissé meglepett, megrettenve visszahúzódtam, ő pedig nem kevésbé csodálkozó arccal ült vissza helyére.
- Hát nem akarsz a torkomba nézni?
- A torkodba? Miért nézzek a torkodba?
Fejét csóválta.
- Különös férfi vagy. Mások előre ki szokták kötni hogy minden falat után kitátsam a számat.
Megjegyeztem, hogy ilyenfajta igényekről eleve lemondok, szerintem az evés a jóllakásért van, ő pedig folytatta a táplálkozást, és elmondta, hogy egy ízben egy férfinál egy egész libát megevett, majd hamiskásan mosolyogva biztosított róla, hogy ő még többet is meg tud enni, és kért, hogyha nőt akarok etetni, máskor is hozzá forduljak, más nőknek pedig ne higgyek, mert annyi ételemet úgysem tudják megenni, mint ő, és nem is olyan jó étvággyal.
Megígértem neki, mire megadta lakcímét, majd az előbbi férfiról elmondta még, hogy annak kívánságára a libát csokoládéval kellett ennie, és nemcsak a száját kellett tátogatnia, hanem minden falat után vicsorítani kellett a fogát.

Már erősen disszonáns érzések kínoztak, de igazi meglepetésem még hátravolt. A nő ugyanis folytatva megjegyezte, hogy bár sokat kellett ennie, de sokat is keresett. Igen gavallér férfi volt.
Azzal megtörölte száját, és - *pénzt kért.*
A nem várt fordulat annyira meglepett, hogy csak dadogva tudtam tiltakozni, mondván, hogy jóllakott az én szellemiségemből, és semmi joga még külön fizetséget is kérni.
A nőt pedig hirtelen elöntötte a méreg, tombolt, mindennek lehordott, a legnagyobb gazságnak nevezte, hogy mikor ő nekem áldozza arcközepét, nem vagyok hajlandó őt kárpótolni, pedig aránylag olcsó árat szabott az evésért.
Akár hiszik olvasóim, akár nem, így volt!
Hiába bizonygattam, hogy semmi joga saját élvezetéért még külön fizetséget is kérni. Minél inkább próbáltam a józan észre hivatkozni, annál mérgesebb lett.
- Értéktelen bivak! - ordította. - Én bejövök hozzád, hagyom magam jóllakatni, és a végén meglógnál az árával? Majd adok én neked!
Szó szót követett, én bíztam benne, hogy úgysem meri elhíresztelni a nálam történt jóllakását, és szabadjára eresztettem józan eszem tiltakozását. Számításaimban persze ezúttal is csalódtam.
A nő ugyanis éktelen üvöltéssel felrántotta az ajtót, és elrohant.
Másnap pedig a betikhez hívtak, aki közölte, hogy megint panasz érkezett ellenem: nem fizettem egy nőnek, akinek szellemiséget adtam.
A vád megdöbbentett. Nem is tagadtam, hogy szellemiséget adtam neki, sőt éppen erre hivatkozva bizonyítottam, hogy tehát nem tartozom még külön pénzzel is.
Erre a betik harsányan felnevetett.
Bambán néztem körül, fogalmam sem volt, mi nevetnivaló van ezen, és hozzátettem, hogy maga a nő jelentette ki, hogy éhes; hogyan jön ő tehát ahhoz, hogy midőn kínzó éhségét megszánva, csillapítom étvágyát, jószívűségemet még anyagi követelésekkel hálálja meg.
A betik erre még nagyobb hahotába kezdett, mulatságos bolondnak nevezett, és nemsokára mindenki jobbra-balra dőlt a kacagástól.
Ez végleg kihozott sodromból, megjegyeztem, hogy a dolog sokkal szánalmasabb, mintsem hogy el lehessen nevetgélni, és kijelentettem, hogy igazságom tudatában most már ellenigényt jelentek be, és kérem a nőtől az élvezet árát, amihez nekem legalább olyan jogom van, mint neki.
A kacagás, ami erre kirobbant, majd szétvetette a falakat, hosszú percek teltek el, míg a betik magához tért, és könnyeit letörölve kijelentette, hogy rég nem nevetett ilyen jót, de végre is a dolog sokkal komolyabb, semhogy nevetéssel napirendre lehetne térni felette, és végtére a törvény törvény, amit alkalmazni kénytelen, mert enélkül felborulna a rend és a józan civilizáció.
Akár hiszi az olvasó, akár nem, *újból bezártak!*
Én pedig egy hétig töprenghettem felette, hogy voltaképpen mit vétettem.
Kiszabadulásom után elpanaszoltam kalandomat Zemökinek is, de az is csak kacagott rajta, főleg azon, hogy elhittem a nőnek, hogy éhes, holott tudhattam, hogy az ilyenfajták nem éhségből kérnek szellemiséget. Hiába erősítgettem, hogy maga a nő kért enni, azt felelte, hogy éppen ebből tudhattam, hogy nem enni akar, hanem pénzt keresni, mert aki igazán éhes, *az nem mondja meg.*
De ezzel betelt a mérték. Ezt a tojástáncot nem bírtam tovább. Sohasem tudtam, mikor csap le rám az állandóan fejem fölött lógó Damoklész-kard.
Ó, hányszor óhajtottam epedve, hogy bárcsak az én agyam is megzavarodna, hogy hozzájuk hasonlítanék, és mindig folyékonyan tudnám, hogy a fehéret mely esetben kell feketének és mikor sárgának mondani! De aki ép elmével, tisztán látja a fehéret, ez a tiszta látóképesség olyan zavaró számára, hogy sohasem tud megfelelően hazudni, és elbukik, mert egyszer a ketni ellen vét, máskor a bikbamot sérti meg, vagy a gyermek bruhuját rombolja. Mennyivel jobb az őrülteknek, milyen boldogok a behinek, és milyen boldogok a dicső angol állam alattvalói is, hogy mind magukhoz hasonló, tiszta, épelméjű polgártársaik közt élhetnek.
Nemsokára azonban tudatták, hogy sorozatos botrányaim miatt állásomat elvesztettem.
Még csak ez kellett nekem! Ide-oda futkostam, Zemökit kértem, hogy segítsen, de már ez is elfordult tőlem, mint valami gonosztevőtől. Pár nap múlva pedig cellámból is kidobtak, én pedig mehettem világgá.
Visszamentem a betikhez, és könyörögve kértem, hogy ha megfosztanak szellemiségemtől, öljenek is meg, hiszen megdönthetetlen matematikai igazság, hogy mindenkinek van arcközepe a szellemiség befogadására, amit nem tudok foglalkozásommal együtt letenni, és úgy érzem, meg fogok halni.
A betik azonban megvigasztalt, mondván, hogy a világon csak egy igazság van, a kona, ami aneba, de ha

életemet vissza akarom nyerni, éppen jóhoz fordultam, hiszen ő azért van, hogy táplálékot nyújtson a szűkölködőknek és tévelygőknek.
Könnyezve rebegtem néhány hálatelt szót, ő pedig arra kért, adjam le a polcról azt a dobozt, amelyre a bikru neve van írva.
Mikor odaadtam, kivett belőle egy *sárga kavicsot,* néhányszor a doboz oldalához ütögette, és átadta, hogy szorítsam hónom alá.
Megdöbbentett a szívtelen cinizmus, ahogyan még most is kedve volt tréfát űzni egy életéért könyörgő embertársával. Sajnos, kiszolgáltatott helyzetem nem engedte méltóképpen válaszolni.
Ehelyett lábamat kézbe kapva, másik kezemet fejemre téve kellett könyörögnöm, hogy az anebák mellett szellemiséget is nyújtson táplálékul, hogy életemet fenntartsam.
A betik azonban nemhogy megenyhült volna, hanem felugrott, és villámló szemmel rám kiabált, hogy a szellemiségről ne merjem azt állítani, hogy az táplál, és különösen ne említsem ezt a gyalázatos szót a sárga kavics közelében, mert az anebákon ejtett ilyen gyalázatot kénytelen lesz igen szigorúan megtorolni.
Csak halvány védekezésül próbáltam megemlíteni, hogy hiszen mindnyájan elköltjük a szellemiséget, még az elak betikek is, sőt azok még többet.
Ez volt a vesztem. Kijelentette, hogy a betikek - mint az köztudomású - nem használnak szellemiséget, és hozzátette, hogy ezért el fogja még látni a bajomat. Ezzel galléromnál fogva megragadott és kipenderített.
A tehetetlen dühtől remegve, sokáig zokogtam. Éhesen, korgó gyomorral lézengtem, céltalanul, míg végre a legutolsó eszközhöz kellett folyamodnom: egy fa alá ültem, és kéregettem.
Így éltem egy hétig. Az éjjelt is ott aludtam át, rongyaimba takarózva és fázva. Az éjjelek pedig mind hűvösebbek lettek, és még tisztálkodni sem tudtam rendesen. Tetvet és rühöt kaptam, és senki sem törődött velem.
Egy napon végre mentő ötletem támadt. Eszembe jutott annak a nőnek az esete, aki miatt állásomat vesztettem. Elhatároztam, hogy követem példáját, amivel igen könnyen lehet élelemhez és pénzhez jutni.
A legelső nőt tehát félrehívtam, és bizalmasan megsúgtam, hogy nagyon éhes vagyok, és hajlandó vagyok olcsó pénzért némi szellemiséget elkölteni.
Az erre minden bevezetés nélkül eszeveszetten sikoltozni kezdett, sokan körénk gyűltek, akiknek ájuldozva mesélte az esetet.
Rettenetes dolgok következtek, aminek leírásával nem akarom az olvasó idegeit igénybe venni. Elég az hozzá, hogy öt perc múlva véresen terültem el a földön.
Kiderült, hogy a pénzért evés *csak nőkre* érvényes, a férfi ebből ki van zárva. És az olvasó alaposan téved, ha azt hiszi, hogy engem az érdekei védelmére szövetkezett női nem hagyott helyben. Ellenkezőleg: a férfiak voltak azok, akik legalaposabban ütlegeltek, sőt leghevesebben éppen az, akinek ételét az a nő szokta elenni, úgyhogy bár egy világ választott el e szerencsétlen fajtától, mégis szívemből sajnáltam ezt a nyomorult, szánalmasan bárgyú és megcsalt férfinemet, amint saját lealázottságát és kizsákmányoltságát védi. Viszont éppen az említett férfi minden ütleg után azt kiabálta, hogy én őt meg akartam csalatni!
De még mindig nem volt elég a szenvedésekből.
Másnap egy hivatalos ember lépett hozzám, közölte, hogy Zukrula feljelentést tett ellenem, mert egy másik nőtől kértem élelmet, és valószínűleg súlyos büntetést kapok. Álmélkodva kérdeztem, hogy miért, mire azt felelte, hogy erre egyedül Zukrula volna jogosult, mert fejbe ütötték a rézkockával.
Örömrepesve mondtam, hogy szívesen elfogadom az ételt Zukrulától is, sőt ajánlottam, hogy álljon össze négy-öt nő, akik felváltva táplálhatnak, miáltal egyre-egyre kevesebb teher esik. Ő azonban szörnyülködve jelentette ki, hogy ez lehetetlen, mert Zukrulát ütötték fejbe.
Ajánlottam, hogy üssék fejbe a többit is, mire mélységes undorral nézett végig rajtam, és azt mondta, hogy úgy látszik, a mocsok legfenekére züllöttem, és megérdemelném, hogy máglyán megégessenek.
A következő napokat már a félőrültség csendes letargiájában töltöttem, és azt hittem, ennél rosszabb már nem lehet.
Sajnos, ebben is csalódtam.

Tizenhatodik fejezet

Itt érünk el szerző kalandjainak legszomorúbb fejezetéhez, mikor a behineken kitör a bukunak nevezett dühroham, és szerző ennek csaknem áldozatul esik - A bikruról szóló részt szerző fenntartással közli

Pár nap múlva, egy reggel igen sokan gyülekeztek össze a közelemben, aminek örültem, mert alamizsnát jelentett.
Egyikük zsámolyra állt, és beszédet mondott a többiekhez. Azt mondta, hogy a kona célja békében és testvériségben élni a kemonokkal. Biztosítani kell tehát a békét és szeretetet, a családi tűzhely kölcsönös biztonságát, és támogatni egymást az építő munkában.
Ezt hallva, önkéntelenül reszketni kezdtem. Nem tudtam ugyan még, mit jelent, de vészjóslóan józanul és békésen hangzott.
És most is nekem volt igazam.
Néhány perc múlva ijesztő menet közeledett. Igen sok behin jött ötös sorokban, és egyszerre léptek, ami a megszokott behin fejetlenségben már maga is elég meglepő volt.
Még feltűnőbb volt azonban, hogy mind két szorongatott kezében, mellyel minden második lépésre a föld felé bökdösött, és ezt kiabálta:
- Zuk!... Zuk!... Zuk!... Zuk!...
Mellettük egy még a betikeknél is rongyosabb alak lépdelt, hatalmas ollót csattogtatva, és néha odakiáltott nekik néhány szót, amitől azok mindannyiszor egetverő helyeslésbe törtek ki, majd késüket rázva üvöltözték:
- Húú!... Húú!... Húú!...
A menetet egy másik maskara bádogdobozzal futkározta körül, és lélekszakadva osztogatta belőle a sárga kavicsot.
Amint közelebb értek, jobban szemügyre vehettem a szónokot. Kifejezés nélküli, bárgyú arc; szinte homlok nélkül. Arcát a beleomló, kócos haj még állatibbá változtatta. Az előrehaladt bazedovkór messzire rémített dülledt szeméből, amelyhez csak állkapcsa volt hasonlóan formátlan. Alsó fogsora ugyanis annyira előreállt, hogy nem tudta elhelyezni szájában, ami miatt szavait alig lehetett érteni, pedig sejtettem, hogy életem függhet attól, mennyit tudok megérteni az eseményekből.
Végre, mikor tőlem pár lépésnyire haladtak el, sikerült megértenem, mit beszél:
- Hétfő, kedd, csütörtök, szerda... Hétfő, kedd, csütörtök, szerda!...
Szájtátva néztem utána. Ennek helyeseltek? Ettől vadultak?
Hirtelen kezet éreztem vállamon. Megfordultam. Két késes behin állt előttem. Az egyik megszólalt:
- Te mit csinálsz itt?
- Kéregetek - feleltem. - De mondd, ki az ott, az ollóval?
- Az a *késbetik*. Nem látod, hogy dupla kése van?
- Mi az, hogy késbetik?
- Az a legokosabb betik.
- Legokosabb? Hogyan?
- Mert ő részesít bennünket a kés üdvében.
- Ha legokosabb, mért nem szerda-csütörtököt mond?
- Így mindenki tudná mondani. Ő tudja, hogyan kell elnyernünk a kés üdvét, és neki mindig igaza van. Egyébként is most buku van, és ez rendkívüli intézkedéseket tesz szükségessé. De térjünk a tárgyra: van testhasználati engedélyed?
- Miii?
- Szóval, nincs. Akkor szabad részt venned a békemunkában.
- Hogyan?
- Megfogod ezt - és ezzel egy kést nyomott kezembe -, velünk jössz a domboldalra, ahol biztosítod a békét és civilizációt.
- Hogyan?
- Úgy, hogy szúrod a kemonokat, és azok is szúrnak téged.
Csak ekkor tárult fel előttem a helyzet teljes szörnyűsége. Ezek a szerencsétlenek most csakugyan gyilkolni mennek. A bukunak nevezett dühroham, amiről annyiszor hallottam, de mindig reméltem, hogy talán nem is valóság, íme, kitört rajtuk.
Sietve jelentettem ki, hogy az engedéllyel egyelőre nem kívánok élni, de rám kiáltott:

- Mondtam, hogy szabad részt venned a bukuban!
Azzal belém rúgott, és odalökött a sorba.
Megpróbáltam tiltakozni, de hamarosan minden oldalról kések meredtek felém, és torkomon akadt a szó. Megtörtént tehát, amit sose hittem volna magamról. Be kellett állanom, és ellenvetés nélkül menetelni a dühöngőkkel az ismeretlen vérfürdő felé. Sőt, hogy a lázálom teljes legyen, késemmel minden második lépésre a föld felé kellett böknöm és kiabálnom:
- Zuk!... Zuk!... Zuk!...
Ha pedig a csapat mellett a madárfejű rém felénk rikácsolta a csütörtök-szerdát, üvöltenem kellett:
- Húú!... Húú!... Húú!...
Mélységes szégyennel írom le ezeket. Sose hittem volna, hogy engem, az angol flotta tisztjét, a háborodottak erőszaka ilyen mélyre tud kényszeríteni. De a megaláztatás ezzel még nem ért véget. Egyszer ugyanis hozzám lépett a rém, és dülledt szemét rám villantva, elrendelte, hogy az üvöltözést én vezényeljem. Ha ő bemondta a szerdát, nekem késemmel intenem kellett, mire a tömeg rákezdte a húút. Nem volt tehát elég, hogy velük kellett bolondulnom, hanem nekem kellett másokat is belehajszolnom, mert különben leszúrtak volna!
Arcom égett a szégyentől, és elhatároztam, hogy ha sikerülne még hazámba visszatérnem, rögtön lemondok tiszti rangomról. Úgy éreztem, hogy egy ilyen gyáva rongy, aki egy madárfejű torzszülött fenyegetéseitől megijedve képes a világ legsötétebb tébolyához és legaljasabb gaztettéhez cinkosul szegődni, nem szennyezheti többé jelenlétével a flottát. Hogy nem tettem meg, annak egyedüli oka az, hogy, mint az olvasó mindjárt látni is fogja, hitványságomból nemsokára sikerült magamhoz térnem.
Néhány percnyi menetelés után ugyanis feltűnt a domb, és a szemem elé táruló borzalomtól ereimben megfagyott a vér.
A tetőn a konák és kemonok késeket forgatva, habzó szájjal rohantak egymásnak, és csakhamar fülemet repesztette az egész tébolyda megháborodottainak vadállati üvöltése.
A betegek nekiszabadulva rúgták, tépték, szúrták és vágták egymást, és nem volt, aki megfékezze őket! Még csak ez kellett szegény fejemnek! Az olvasó elképzelheti, hogy éreztem magam, kényszerítve, hogy nyomorultul elpusztuljak értelmetlen rögeszmékért, mikhez a józan észnek semmi köze. A szörnyűségek hirtelen magamhoz térítettek.
Megpróbáltam magyarázni, milyen borzasztó dolgot művelnek, de csak csodálkozva fordultak hozzám:
- Hát te életben akarnál maradni, mikor a bukuban kés által halhatsz meg? Elszalasztanád elnyerni a kés üdvét, a legfőbb örömet, amiért érdemes volt születni? Úgy látszik, neked nincs érzéked a böto iránt!
Sok mindenbe belehajszoltak, de ebbe a borzalomba már semmiféle hatalom nem kényszeríthetett volna bele. Kijelentettem, hogy nem tudom megtenni azt, hogy céltalanul és értelmetlenül elpusztuljak.
- Bivak! - bömbölték. - Neked a böto céltalan? Fékezd a nyelved, mert megkeserülöd, ha a konát gyalázod!
A kések ismét felém villantak, én pedig ijedten kértem, engedjenek inkább koldulni, nem akarom sérteni a kona üdvét, a legjobbakat kívánom, csak engem hagyjanak ki a bötóból, hiszen nem vagyok rossz, senki baját nem akarom, csak békében, boldogságban és nyugalomban élni, és ugyanezt kívánom minden konának.
Irtózatos szidalmakat kaptam és bőséges ütlegeket. Gyújtogatónak, őrültnek, hinnek, az emberiség, a böto, a bikru és a civilizáció véres kezű hóhérjának neveztek, akinek nincs érzéke a dicső anebák iránt. Főként azonban az háborította fel őket, hogy minden konának békét, boldogságot és nyugalmat kívántam.
- Máglyára a lamikkal! - ordították. - Még csak az kell, hogy galád aknamunkájával megmételyezze az egészséges társadalmat, és felforgassa a rendet!
Egy másik azt mondta, menjek a kemonokhoz bomlasztó aknamunkámmal, ott forgassam fel a rendet és nyugalmat, és ne itt, ahol mindenki csak békét és igazságot akar.
Örömmel ajánlkoztam, hogy megyek, és megmondom ugyanezt a kemonoknak, de nagyon röhögtek, és azt mondták, hogy akkor azok vernének agyon, de erre már különben sincs mód, mert buku van, és most mind szellememmel, mind testemmel annak birtokosa, a kona rendelkezik.
Mikor azt feleltem, hogy a test birtokosa maga az egyén, rám rivalltak, hogy ilyen tévtanokat ne hangoztassak, mert tudvalevő, hogy csak a ruha az enyém, amit testemre húzok. Ha ruhámat valaki el meri venni, azt megbüntetik, de testem már nem az én tulajdonom, mert a test és szellem nem maga az egyén, hanem olyan dolgok, miket a bikru és a kona kölcsönadott, hogy legyen mit beöltöztetnem az énemet képező ruhába.
Ekkor már köröttem mindenki lamikot kiáltott, és követelték, hogy mint a közbéke és civilizáció ellenségét, vigyenek a betikhez.

Beláttam, hogy itt minden szó falra borsó. Legjobb, ha kiirtják egymást, csak én ússzam meg elevenen. Kijelentettem, hogy nem akarom őket a civilizációban és bukuban zavarni, sőt őszintén kívánom mindkét fél minél eredményesebb munkáját (ebben nem is hazudtam), csak engem, nyomorult bivakot, hagyjanak a dicstelenségben.
De már megragadtak, és cipeltek a betik elé.
Hátamra bőségesen zuhogtak az ütlegek, szidalmak özöne zúdult rám, én azonban ezen a rövid úton lélekben megerősödve, egészen átalakultam.
Eltöltött az önelégültség, hogy végre a gyáva meghunyászkodásból sikerült magamhoz térnem, és hős módjára, a mártírhalállal is dacolva tudtam szembeszállni a kerge agyú bűnnel és aljassággal. Áthatott a büszke tudat, hogy végre a dicső angol flotta tisztjéhez méltóan viseltem magam.
Éppen ahhoz a betikhez vittek, amelyiknél én szolgáltam, és aki legutóbb kipenderített. Ez persze hamarosan megállapította, hogy lamik vagyok, és elevenen való megégetésre ítélt.
Az ítélet indokolásában sűrűn előfordult a "szélsőséges", "békebontó", valamint a "mérsékelt" és "jóérzésű" jelző. Az olvasó persze azt hiszi, azokat nevezték mérsékelteknek és jóérzésűeknek, akik nyugalmat és békét akartak, szélsőségeseknek és békebontóknak pedig azokat, akik a dombon vad őrjöngésben szúrták ki egymás szemét, és táncoltak embertársaik gőzölgő beleiben.
Nem!
Fordítva értették!
Most egy beratnut adtak mellém, aki nem bántott ugyan, de végeláthatatlan halandzsába kezdett mindenféle zavaros dolgokról, amit persze nem értettem, de azt sem, hogy mindezt miért kell nekem végighallgatnom. Csak azt jegyeztem meg, hogy sűrűn előfordult benne a bikru, ami persze most is mindennek oka volt. Nem az őrség, hanem a bikru keze cipelt a betik elé, a bikru büntetett meg, a bikru rakja a máglyát az udvaron s a többi. Tekintve, hogy már úgyis minden mindegy volt számomra, dacolni mertem a kinevetéssel, és egyenesen megkérdeztem, hogy mi a bikru.
- A bikru a legbetikebb betik - felelte.
- Szóval, ember?
- Már nem él, de élt.
- És miért nevezitek a legbetikebb betiknek?
- Végtelenül bölcs tanítása miatt.
Már a szóra is összerázkódtam. Milyen őrültség lehet az, amit ezek bölcsességnek neveznek! Azért kuriózumképpen megkérdeztem:
- Mit tanított?
- *Azt, hogy a késszúrás nem öröm, hanem kín, hogy életre, és nem halálra születtünk, azért nem szabad szúrni. Ő mondta ki, hogy nincs betik, hanem mindnyájan egyformán emberek vagyunk, hogy nem a sárga kavics táplál, hanem a szellemiség, amit a bikru ételnek nevezett, és aki azt másoktól elvonja, az hiába viseli a bileveket, valójában képmutató és zsebmetsző az. Ő mondta, hogy békében, boldogságban és egyetértésben kell élni.*
Az olvasó persze szemét dörzsöli, és nem akarja hinni. Képzelje el, hogyan fogadtam *én* ezeket a szavakat! Nem akartam hinni a fülemnek.
- Tessék? - kérdeztem elhűlve.
De a beratnu másodszor is azt mondta.
- Akkor az egy lamik volt! - ordítottam.
- Hogy mondhatsz ilyen gyalázatot a legbetikebb betikről?! - hördült fel amaz.
- Hát tényleg élt volna egy ilyen ember, és ti nem vetettétek máglyára?
- Hát... ami azt illeti, máglyára vetettük, mert az akkoriak nem értették meg, de halála után néhány évszázaddal mégis elismertük tanítását, és azóta mindnyájan az ő szellemében élünk.
- Ezért szorítjátok a hónotok alá a sárga kavicsot?! Ezért veszitek el az ételt az éhezőktől, ezért szúrjátok a kemonokat? - kérdeztem felháborodva.
- Mindezt az ő dicsőségére és védelmében tesszük.
- Miért? Talán a kemon ellensége a bikrunak? Nem gondoljátok, hogy mindez akkor is gyalázatos megcsúfolása annak a tételnek, hogy nem szabad szúrni?
- A kemonok nem ellenségei a bikrunak. Ők is éppúgy tisztelik.
Megállt bennem a lélegzet. Azt hittem, álmodom. Meg kellett csípni a karomat.
- De hát mondd, szerencsétlen - kiáltottam reszketve -, akkor miért csináljátok mindeme borzalmakat?!
- A bikru védelmében, hogy érvényt szerezzünk tanainak.
- És a kemonok?

- Azok is azt akarják.
(Zárjelben jegyzem meg, hogy ezt már csak fenntartással közlöm az olvasóval, mert bevallom, hogy ebben a részben már nemcsak ő, hanem én magam is kételkedem. Útijegyzeteim ugyan a fentiek mellett tanúskodnak, magam is tisztán emlékszem a szavakra, de a dolog már annyira meghalad minden agydefektust, hogy a megháborodottakról sem tudom mindezt nyugodt lelkiismerettel feltételezni, és inkább akkori szenvedéseim és az őrültségek által megzavart agyam lázálmának tulajdonítom. Hogy mégis közlöm, ezt pusztán a teljesség kedvéért teszem és azért, hogy ha a bikruról szóló rész hallucináció volt is, adalékul szolgálhasson az idegorvosoknak akkori helyzetemhez hasonló idegállapotok tanulmányozásához.)

Tizenhetedik fejezet

Szerzőt máglyára viszik, de csodával határos módon megszabadul, majd fontos, de szomorú missziót tölt be, ami a behinek tragikus pusztulását vonja maga után

Az őrök értem jöttek, megbilincseltek, és megindultunk a szabadba. Előttem a beratnu ment, magasra tartva a négyszöget. A domboldalról vad ordítás és hátborzongató halálhörgés hangzott ide. Odavezettek a máglyához, lábamat összekötözték, és feldobtak rá, mialatt a tömeg őrjöngve szitkozódott.
Egyik azt ordította, hogy az étel kiöntése ellen izgattam, hogy éhen veszítsem őket, másik, hogy tiltakoztam szellemiségem elvétele ellen, miáltal másokat megraboltam; hogy makacsul ragaszkodtam régi, rossz ruhámhoz, miáltal közbotrányt keltettem, gúnyt űztem a kipuból, tagadtam a tüskék kellemét, és a legkülönbözőbb tévtanok hóbortjával mételyeztem a tiszta közéletet, vérbe, lángba, szennybe akartam fojtani a civilizáció áldásait. Egyetlen zsongó méhkas kavargott köröttem, és üvöltötték:
- Lázítottál a józan ész ellen!
- Kereknek állítottad a kört!
- Szemedre hivatkoztál az anebákkal szemben!
- Megrágalmaztad a szellemiségadó betiket!
- Szellemiséggel akartál táplálkozni!
- Felforgattad a közbékét! Tévtanokkal viszályt szítottál!
- Megtagadtad a bikru tanait!
- Enni adtál egy nőnek!
- Nem adtál enni egy nőnek!

Én pedig szememet lehunyva mindenbe beletörődtem, és megnyugodva vártam a jótékony halált, amely végre megvált a dühöngők gyötréseitől. Megkönnyebbülten lélegzettem fel, mikor végre meggyújtották a csóvát, mosolyogva vettem búcsút a köröttem toporzékoló, megveszett csordától, melynek üvöltése egyetlen szörnyű kakofóniában olvadt össze a domboldalról idehallatszó halálüvöltéssel.

*

És ekkor különös dolog történt.
A kapun több autó futott be, rajtuk gázálarcos hinekkel. A hinek kezüket a kocsira rögzített sugárcsöveken tartották. A csövekből fehér füst gomolygott élő. Egyenesen a domb felé vágtattak.
Torkomszakadtából kiabálni kezdtem. A köröttem állók rögtön befogták a számat, és fojtogatni kezdtek, de szerencsére későn.
Az egyik autó kikanyarodott a sorból, és egyenesen felém száguldott.
A hinek megjelenésére egyszeriben megváltozott a helyzet. Az összes jelenlevők, a betiket is beleértve, kezükbe kapták jobb lábukat, és üvöltötték:
- Vaké! Vaké!

A hineket roppant tisztelték, bár utálták, ami azonban nem tűnik paradoxonnak az előtt, aki ismeri őrültségeiket, mert nekik nem a tudás vagy jószívűség imponál, mint az művelt európai emberek közt szokásos, hanem ellenkezőleg: a durvaság és a buta, nyers erőszak. És a hinek mégiscsak hatalmukban tartották őket.
A hinek leszálltak az autóról, köteleimet eloldották, engem pedig felsegítettek az autóra, és gázmaszkot adva kezembe, továbbszáguldottak.
Mindez szinte pillanatok alatt történt. Az örömtől alig tudtam magamhoz térni. Boldogságomat még az is fokozta, hogy a kocsiban ülök közt felfedeztem Zatamont. Nem tudtam többé uralkodni magamon. Az örömtől sírva ragadtam meg a szabadító kezet, nem törődve vele, hogy hálám semmi látható benyomást nem kelt benne.
Könnyes szemmel magyaráztam neki szenvedéseimet, és könyörögve kértem, hogy vigyenek ki magukkal, mert nemcsak nem érzem magam behinnek, de még most is remeg minden porcikám a szörnyűségektől, miknek e felforgatott és megháborodott világban ki voltam téve.
Zatamon csak annyit felelt, hogy ez a nem létező élet, a kazi, amelyet most módomban volt tapasztalni. Nem értettem ugyan teljesen, mit akar ezzel mondani, de tiszta lélekkel jelenthettem ki, hogy soha ilyen mélyen nem láttam be a kazo bölcs és türelmes fenségét, mint most, e dühödt ámokfutók közt töltött idő után.
Ezalatt kocsink felért a dombra, és egyenesen a dühöngök közé vágott. Itt most érte el tetőpontját a

mészárlás. Patakokban folyt a vér.
Itt is, ott is feltűnt egy rúdra tűzött négyszög vagy kör. A kések villogtak, a vér vöröslött, a torkokban hörgött az állati düh vagy a felhasított gége vére. Bőgött, kavargott és gyilkolt az egész nekiszabadult tébolyda. Irtózat fogott el arra a gondolatra, hogy nekem éppúgy két lábam és két kezem van, mint ezeknek.
Most mindnyájan felkötöttük a gázálarcokat.
A hinek erős gázsugárral rontottak közéjük, a csövekből csak úgy fütyült a roppant nyomású gáz. Ezalatt néhány kocsi bekerítette őket úgy, hogy nem menekülhettek.
A megvadult őrültek az első lélegzettől eszméletüket vesztve, egymás után hullottak a földre, de elestükben is görcsösen szorongatták a kést, szemük villogott, és utolsó, vad hörgésükben is ezeket tajtékozták a csikorgó fogak: "Bikru! Józanság! Aneba! Buku!"
Mikor az utolsó is álomba merült, a hinek leszálltak, összeszedték őket, és mindnyájukra kényszerzubbonyt húztak. Ekkor láttam először borzadni a hineket: mikor a földre érve embervérbe kellett lépniök.
Most tanácskozás kezdődött. Abban valamennyien megegyeztek, hogy ezekkel nincs mit tovább kísérletezni, és ajánlatos volna az összes verekedő behineket megszüntetni.
Én léptem közbe, magyarázva Zatamonnak, hogy valószínűleg nem mindegyik gyilkolt önszántából. Hivatkoztam saját esetemre, és javasoltam, hogy külön kellene válogatni a menthetetleneket azoktól, akiknek felépüléséhez még van remény.
A hinek látva, hogy behingyanús létemre értelmesen beszélek, magukévá tették véleményemet, sőt megkérdezték, hogy milyen módszert tartok alkalmasnak a kevésbé betegek kiválogatására.
Én pedig szavazást ajánlottam. Meg kell szavaztatni az egész behin telepet arra vonatkozólag, hogy ki óhajtja a bukut.
Részletesen el kellett magyaráznom a szavazás lényegét, amit ők nem ismertek, és el sem képzelték, hogy lehessen az életre vonatkozó kérdés, ami felett az embereknek különböző véleményük van, hiszen az élet teljessége csak egyféleképpen élhető át. Ők csak tudományos nézeteltéréseket ismertek, ott pedig a lakmusz egyszeri kékre színeződése száz tudós ellenvéleményét megdönti.
A hineknek mégis tetszettek szavaim, és abban állapodtak meg, hogy tekintve a behinek között szerzett tapasztalataimat és elég józan felfogásomat, megbíznak a szavazás végrehajtásával, és hogy lehetőleg semmi se történjék természetellenes úton, a reménytelenek kiirtását is önmagukra fogják bízni, amennyiben a verekedő pártiakat elvezetjük egy zárt területre, és ott késekkel látjuk el, hogy maguk pusztítsák el egymást.
Képzelheti az olvasó örömömet, hogy szomorú életemben végre kellemes változás történt!
Az alvó behineket összegyűjtötték, és beszállították egy nagy, zárt terembe, ahol egy napig szigorú őrizet alatt voltak, és csak másnap térhettek vissza celláikba.
Engem pedig kivittek közülük, és újra elfoglalhattam helyemet a belohin intézetben, ahol végre tiszta ruhát kaptam, rendesen megfürödtem, megborotválkoztam, hajamat a villamos kalap lenyírta, tetveimet kiirtották, kicsavart, megnyomorított tagjaimat, miken még ott vöröslött a zsineg helye, villamos gépekkel helyremasszálták, és éjjel jóllakva, tisztán, csendben, villannyal fűtött szobában, puha ágyban tértem nyugovóra. Senki sem zavart, semmi sem fenyegetett, a holnap tiszta és biztos volt. A kéjek kéjét éreztem, mikor a gumimatracos ágyban gondtalanul kinyújtóztam.

*

A hinek megbecsülésére mindenképpen rá akartam szolgálni, nagy buzgalommal szerveztem tehát a szavazást.
Másnap tíz hinnel és két gázautóval bementem a behinek közé. Megjelenésünk roppant respektust váltott ki, az összes betikek kivonultak elénk, rézkockáikat leoldották térdeikről, és tenyerükben tartva kínálgatták nekünk, amit persze a hinek nem értettek, de én láttam, hogy valami megtiszteltetésféle vagy meghódolás akar lenni részükről. Nagy elégtétel volt számomra látni, hogy az engem elítélő betik rémült alázattal nyújtogatja felém otromba limlomját, sűrű mormolások közt emlegetve a bruhut, anebát, ketnit, konát és egyéb agyalágy marhaságokat. Mikor egy sárga kavicsot is kezembe akart nyomni, nagykedvem támadt, hogy galléron ragadva torkába gyömöszöljem "táplálékukat", de féltem, hogy a hinek rossz véleménnyel lesznek rólam és kazo felfogásom felől.
Kiadtam tehát a rendeletet, hogy az összes behinek gyűljenek össze, mire a jelenlevők szétfutottak, és tíz perc múlva mindenki ott állt köröttünk, persze külön a konák és külön a kemonok, akik vad gyűlölettel

méregették egymást.
Én pedig mindkét félnek kihirdettem, hogy holnap szavazás lesz a buku felől, és belügyeikben teljesen szabad kezet fognak kapni.
Ezután eltávoztunk.
Másnap le is folytattuk a szavazást külön a kona és külön a kemon területein, hogy össze ne verekedjenek.
Az eredmény azonban mindnyájunkat meglepett, mert majdnem kivétel nélkül ordítozva követelték a bukut. Ez különösen engem érintett kínosan, mert a hinek ebből azt a következtetést vonhatták le, hogy úgy látszik, felesleges volt a szavazás.
Megpróbáltam a behinekkel egyenként, négyszemközt beszélni. Mikor azt kérdeztem, miért akarják embertársaik testét felhasítani, mind azt felelték, hogy ez a szándék távol áll tőlük, ők csak a bötót akarják biztosítva látni a buku által.
És hiába mondtam, hogy a böto végtére csak szó, és a dolog megfogható lényege mégiscsak a fájdalom, szenvedés és halál, azt felelték, hogy éppen ellenkezőleg.
- A szenvedés - mondták - csak epizód, csak felszín, míg a böto a dolgok értelme, lényege és belső tartalma; aki ezt nem érzi, az színvak, aki csak a felületet látja, és nincs érzéke a lényeg iránt, amely az élet tartalmát adja.
Tétovázás nélkül állították, hogy az élet fenntartása a lényeg, amiért - *meghalni is érdemes!*
Mikor a belső ellentmondásra figyelmeztettem őket, azt felelték, hogy a közösség élete igenis megköveteli, hogy az egyének meghaljanak érte.
Meg voltak győződve, hogy a közösség csak úgy élhet, ha ők külön-külön mind meghalnak!
A kimondott szó és az értelem közt egyáltalán nem volt kapcsolat.
Nem vitatkoztam tehát tovább, hanem kihirdettem, hogy akik a verekedés mellett szavaztak, azok másnap kiverekedhetik magukat a szabad bukuban. Ki fogjuk őket vezetni a domboldalra, felfegyverezzük és egymásnak eresztjük, míg azok, akik nem akartak verekedni, otthon maradhatnak.
Szerencse, hogy következetlenségeiket eddig is eléggé módomban volt tapasztalni, különben nagyon meglepődtem volna az elégedetlen morgáson, ami szavaimat fogadta.
Sajnos, bármennyire szokva voltam következetlenségeikhez, annyira most sem tudtam józan logikámtól szabadulni, hogy egyáltalán ne gondolkoztam volna rajta. Így tehát most is magyarázatot kerestem, és azt hittem, a gyávaság készteti őket meghátrálni, mikor a lelkesedés beváltásáról van szó.
Most már nagyon szégyelltem magam a hinek előtt, és féltettem pozíciómat a sorozatos sikertelenség miatt.
Rövid tétovázás után meg is említettem bizonytalanságomat a velem jött hinek vezetőjének, nehogy a későbbi kudarc azt a látszatot keltse, hogy semmire se számítottam. Annál kellemesebben lepett meg azonban, mikor azt felelte, úgy látszik, hiába ismertem meg őket, eszem túlságosan kazo az ő megértésükhöz, jobban mondva megszokásukhoz, mert megérteni természetesen nem lehet azt, aminek lényege az értelemnélküliség.
Mindenesetre elhatároztuk, hogy megvárjuk a holnapot.
Hogy mit tárgyaltak a behinek ezen az éjjelen, nem tudom. Lehet, hogy semmit, és azokat a meglepetéseket, amik másnap értek, szintén csak az ő furcsa őrültségüknek kell tulajdonítanom, amelynek jellegzetessége, hogy bár semmi következetesség nincs bennük, de csodálatosképpen mindegyik *ugyanúgy* következetlen.
Tehát másnap a verekedni akarókat kitereltük a domboldalra.
Azok persze két mereven elkülönített csoportba zárkóztak fel, és hátat fordítottak egymásnak.
Jellemző a hinek naivitására, hogy ezt látva azt tanácsolták, hogy vegyük talán sorba a csoportokat, először az egyiknek osszuk ki a késeket, és csak mikor azok már kiirtották egymást, akkor szabadítsuk a másik csoportbelieket is egymásra.
Mosolyomat elnyomva kellett megmagyaráznom, hogy egyik csoport sem fog önmagában verekedni, mert ehhez a másik jelenléte is szükséges. Ezt persze nem értették, megkérdezték, hogy mért nem egyszerűbb nekik is a közelebb levőket szurkálni, mikor úgyis leszúrják egymást. Én a tapasztalt ember fölényével jelentettem ki:
- Ez az egyik csoport a kona, a másik a kemon. Ezek csak úgy verekednek, ha mindkettő összekerül.
Csak mikor a hinek összenéztek, láttam be, hogy milyen "értelem nélküli magyarázatot" adtam, bár némi gondolkodás után magam is beláttam, hogy valóban érthetetlen, miért ne lehetne az öldöklést önmagukon kezdeni. Megjegyeztem hát, hogy behin dolgokat csak behinül tudok magyarázni, többet ne várjanak tőlem.

Erre autóink nagy körben körülzárták a behineket. Kiosztottuk köztük a késeket, végül pedig kihirdettem, hogy szabad a buku.
És ekkor ámulva láttam, hogy a behinek nem mozdulnak.
Körös-körül autóink álltak, mindnyájan gázálarccal voltunk felszerelve, a sugárcsöveket készen tartottuk, bent, szemben egymással, a két ellenfél, mintegy ezerkétszáz férfi, mozdulatlanul.
Eltelt egy perc, két perc, tíz perc. A hinek kérdően tekintettek rám, én pedig a legnagyobb zavarban voltam.
Nemsokára azonban a kona oldalán egy ember felállt egy kivágott fatörzsre, és beszédet mondott a többiekhez.
- Ti esetleg azt hiszitek - mondta -, hogy a hinek most a böto elnyerésében támogatnak, és hogy most alkalom van a bötóért, életért és békéért bukut folytatni.
Tévedtek. Ketni tetteinkben a hinek nem az élet mély lényegét látják, hanem értelmetlen verekedésnek tekintik ezeket. De hogy is vehetné észre e bivak tömeg azt, amit csak az élő és meleg tüdő tud belélegezni, melyben él az anebák és böto szent tisztelete, míg az üres és hideg tüdő távol marad tőle, és a pusztaságban tévelyeg. Az anebák és a bikru tisztelete az a sziklaszilárd pont, ami tartalmat és célt ad életünknek, amely megkülönbözteti a behint az oktalan hintől, ez acélozza meg karjainkat a nemes bukuban, ez avatja *bumbukokká* a behák fiait, kik boldogan áldozzák életüket a bötóért és a kés üdvéért.
Bumbuk gyilkost jelent, de hogy az olvasó megértse, meg kell jegyeznem, hogy erre több kifejezésük volt aszerint, hogy a gyilkos kit öl meg, mert agyalágy felfogásuk szerint nem egyformán vetették meg a gyilkost, sőt a bumbukokat megbecsülték. Ennek a szónak jelentése felől azonban már eltérők voltak a vélemények, amit sehogy sem tudtam megérteni. A konák szerint ugyanis bumbuk az, aki egy kemont öl meg, a kemonok szerint, aki konát öl meg.
Majd így folytatta:
- A kés üdvének és az anebáknak tisztelete a behák életének forrása, enélkül halál és pusztulás volna sorsuk. (Tehát komolyan hitték, hogy meghalnának, ha nem ölnék halomra egymást!) Ápoljuk tehát tüdőnkben a magasabb rendű ideálokat, törhetetlen ragaszkodásunkat a bikru és anebák iránt. Igaz behin késével és bötójával él vagy hal.
Ezután sok értelmetlen halandzsa következett, amit nem akarok az olvasóval közölni, annyival is inkább, mert meg sem tudtam jegyezni annyi tartalmatlanságot.
Annyit értettem meg belőle, hogy itt árulás történt. Azt állította, hogy mi gúnyt űztünk a kés üdvéből, eljárásunkkal olybá tüntetve fel a nemes bukut, mint közönséges és céltalan összeverekedést, és most, mint egy arénában, köznevetségre, kakasok módjára uszítjuk egymásra a bumbukokat. A böto védelme nem bábszínház, hanem a kés üdve.
- Behinek! - kiáltotta. - Nem látjátok, hogy nekik nem az a céljuk, hogy a kés üdvében részesedjünk, hanem hogy elpusztítsuk egymást?!
(Az embernek megáll az esze! A kés üdve nem az, hogy elpusztítsák egymást?)
- Mert - így szólt - míg mi, bumbukok, ostobán legyilkolnánk egymást, ennek hasznát csak a lamikok látnák, akik álnokul és perfiden kivonják magukat az anebák iránti kötelességeik alól, és akik csak arra várnak, hogy mindkét beha színe és virága, a nemes bumbukok, egy szálig elpusztuljanak, hogy aztán a kona és kemon kútmérgezői egymás közt egyesítsék a két behát. És tudjátok-e, mi lesz, ha a két beha egyesül? Megszűnik maga a beha! Megszűnnek az anebák, kör, négyszög, és sárba tipornak minden vívmányt, ami az embert a dúvadtól megkülönbözteti!
Dühös kiáltások hangzottak:
- Nem engedjük az anebákat!
- Itt már nem erről vagy arról az anebáról van szó - folytatta a szónok -, hanem az anebáknak és a rendnek *létéről*, ami nélkül nem lenne miért élni és halni a nemes bumbuknak, a kés üdvéről, amit ketni embernek élete árán is meg kell menteni egyes dühödt őrültek véres pusztítása elől, mert mit érne, ha csak élnénk, és anebák nem volnának? Nekünk most egyesülnünk kell a közös ellenség ellen, nem egymást irtanunk, mert ez nem buku lenne, hanem ocsmány mészárlás. Béküljünk ki tehát, menjünk haza, és koncoljuk fel azokat a lamik árulókat, kik kivonták magukat a böto gyönyörűsége alól, nyugodtan elnézve, hogy a nemes bumbukok nyomorult bábok gyanánt, köznevetségre vérezzenek, hogy azután a lamikok gyalázatos aknamunkája lerombolja a behákat, miket őseink száz véres bukuban védtek és tartottak meg számunkra.
A beszédet egetverő helyesléssel fogadták, a két tábor pillanatok alatt összekeveredett, és forró farvakarásban fogadtak egymásnak barátságot a lamikok ellen, mert nincs értelme meghalni, ha lehet.
A két halálos ellenség azon pillanatban megszűnt ellenségnek lenni, mihelyt az a veszély fenyegetett,

hogy a jövőben valóban nem lennének ellenségek, és rögtön összebékéltek, nehogy valaki csakugyan békét teremtsen. A behinek békéje csak a verekedést szolgálhatja.
Ez így leírva olyan nyakatekerten hangzik, hogy meg sem kísérelem magyarázni. Már így, leírás közben is érzem, hogy ha tovább boncolnám, magam is belezavarodnék.
A hinek persze mindebből egy szót sem értettek, csak azt, hogy a behinek ezt sem akarják, de hát akkor mi kell nekik tulajdonképpen? Én magam sem értettem őket, de sejtettem a veszedelmet, és figyelmeztettem a hineket, hogy vegyék fel a gázálarcot.
Alighogy ez megtörtént, küldöttség jött hozzánk, hogy engedjük őket hazamenni, mert nem akarják a bukut.
A hinek tanácstalanul hallgatták, de én sietve felvilágosítottam őket a behinek szándékáról, és azt tanácsoltam, hogy az egész társaságot mint reménytelent meg kellene szüntetni.
Szavaimat némi idegenkedéssel fogadták. Persze, naiv hin szemszögből nehéz megérteni, hogy ha valaki nem akar verekedni, ez mennyiben jelent még nagyobb veszedelmet. Hosszú tanácskozás kezdődött.
Nagyon különös volt látni a habozó hineket, akik saját életük dolgaiban olyan csodálatosan egyöntetűek és határozottak. Végül azt határozták, hogy mindenki hazamehet, de a késeket le kell tenni.
A határozatot éktelen üvöltéssel fogadták.
Egyszer csak a kavargásból előlépett az egyik leghangosabb, és autómhoz ugorva, tajtékozva üvöltötte:
- Itt van az áruló! Ez hozta ránk a pusztulást!
És felém köpött, nem törődve vele, hogy kezem a sugárcső gombján pihent, mellyel minden pillanatban harcképtelenné tehettem. De a hinek meg nem értésétől félve, nem mertem használni a tömlőt.
Éktelen üvöltés kísérte a szavakat. Öklök emelkedtek rám.
- Üssétek le a lamikot! Le a kultúra és szeretet véres kezű pribékjével! - ordították, de nem mertek rám támadni.
Végre az egyik elkiáltotta magát:
- Mit haboztok? Egy lamiktól féltek? Egy lamikot életben hagyni annyi, mintha magunk törnénk össze késeinket!
A borzalom moraja volt a válasz. A szidalmak özöne röpködött felém:
- Te vagy, aki meggyaláztad a bötót!
- Te vagy, aki aláástad a ketnit!
- Te rontottad meg a gyermek bruhuját!
- Te vagy, aki beszennyezted a bikbamot!
- Te dúltad fel a békét!
A vezér pedig a hangulatot kihasználva, és mindenkit túlüvöltve bömbölte:
- Ő az, aki a kést a leggyalázatosabb dologra használta!
A tömeg felhördült. Egyetlen tajtékzó botránkozás volt a válasz. Az egyik ki is mondta:
- Evésre!
A megháborodottak fülrepesztő ordítozásban törtek ki. A szónok rekedten igyekezett túlharsogni a tömeget:
- Úgy van! Tudjátok, mit tesz ez a lamik a késsel? *Eszik!* Eszik! Meggyalázza a civilizációt! Mit haboztok hát?! Ez lesz az igazi buku! Utánam! Vaké!
Azzal felém futott, felugorva a hágcsóra, kezét rám emelte, villant a kés, nekem pedig csak a másodperc tört részével sikerült hamarabb megnyomni a sugárcső gombját.
A gáz üvöltve robbant elő. A behint labdaként söpörte le a hágcsóról. Ájultan terült el a földön.
A többiek, a látványtól végleg feldühödve, még pokolibb zsivajban ordították:
- Vaké! Vaké!
Egyszerre többen ugrottak felém, a sugárcsővel alig tudtam védekezni. Hamarosan nyolcan feküdtek a kocsim mellett. A tömeg egy pillanatra elnémult.
Most különös dolog történt.
A középen egy betik egyik kezében egy rúdra tűzött négyszöget, másikban egy kört nyújtott magasra. A tömeg pedig jobb lábát kézbe kapva, velőtrázó ordítozásban tört ki:
- Vaké! Vaké!
A szemekben könnyek csillantak meg, majd mintegy adott jelre mindnyájan énekelni kezdtek.
Nem tehetek róla, a hangulat minden bizarrsága mellett is annyira megkapó volt, hogy engem is magával ragadott, bár tudtam, hogy mindez ellenem irányul. Attól féltem, hogy a hineket is megnyeri viselkedésük, mely bármily ostoba is, de lélekemelő volt. Bevallom, pozíciómat és életemet egyaránt féltettem.

Az ének befejeződött, most az egyik elkiáltotta:
- Utánam! Ha mindnyájan meghalunk is, de a behák és a böto élni fognak!
És késével felém intve megindult. A tömeg, mint egy ember, magasra villantotta kését, és követte.
Végtelen zavarban voltam, mit tegyek, hogy el ne veszítsem a hinek rokonszenvét? A fegyverek annyira egyenlőtlenek voltak, hogy nemcsak magam szégyelltem a tömegpusztítást, de a hinek humánus gondolkodását ismerve tudtam, hogy meg fognak benne akadályozni, akkor pedig elvesztem.
A tömeg ajkán pedig újra felzendült az ének, és magasra tartott körökkel, négyszögekkel úgy jöttek felém, mint ahogy az őskeresztények mehettek a gladiátorok kardjai elé. Sohasem hittem, hogy az őrültek cél és értelem nélküli rögeszmékért így tudnak lelkesedni.
Pár lépésre voltak tőlem, én pedig végső kétségbeesésemben rájuk lövelltem a gázt, remélve, hogy megfutamítom őket.
De amint az első néhány elesett, a többiek az ének ütemére rendíthetetlenül folytatták útjukat. Mind több és több behin terült el a földön, a tömeg pedig mind sűrűbb sorokban jött, hogy az eszméletleneken átugrálva felém közeledjenek.
Most, a legnagyobb meglepetésemre, a hinek autói is megmozdultak, a sugárcsöveken mindenütt megindult a gáz.
Mindez egyszerre történt, de anélkül, hogy egyetlen vezényszó elhangzott volna.
A tömeg meghőkölt, visszafordult, de a hinek nem kegyelmeztek. Utánuk mentek, a gyűrű mind összébb szorult, a fehér felhő örvénylett, hömpölygött, a behinek pár pillanatig menekülni próbáltak, de a hinek gázsugárral vágták el az utat. Erre megálltak, újra a középen gyülekeztek össze, és újra felzendült a dal.
A hinek azonban most sem könyörültek. A szívem facsarodott össze, látva, hogy a küzdelmet feladó tömegre milyen nyugodt lélekkel fújják a gázt.
A behinek egymás után estek össze, az ének egyre halkult, egyszer csak megingott az egymás mellett tartott kör és négyszög is. Aki tartotta, összeesett, de már másik termett mellette, kikapta a kezéből, felnyújtotta és megtántorodott. Egyik kézből a másikba vándorolt, míg az utolsó földbe szúrta, végül pedig neki is torkába fagyott a dal.
A téren úrrá lett a csönd, szememet pedig elöntötte a könny.
De az igazi borzalom csak most következett. A hinek gázt cseréltek, és rám is új gázmaszkot adtak, aztán az új gázzal öntötték végig a tömeget. Rémülten vettem észre, hogy a földön heverők melle megszűnik emelkedni és süllyedni. Kiáltani akartam, de a gázmaszk nem engedte.
Öt perc múlva újból gázt cseréltek, és azzal összevissza fecskendeztek, majd mindenki levette az álarcot. Úgy látszik, ez a közömbösítő gáz volt.
A felhő már oly sűrű volt, hogy eleinte semmit sem láttam. Percekbe telt, míg némileg kitisztult. Szívet tépő látvány tárult szemem elé: két, földbe szúrt póznán a kör és négyszög csillogott, körötte ezerkétszáz mozdulatlan hulla borította a földet.
A téboly üvöltő tombolása után irtózatos csend nehezedett a térre. A hinek pedig egyetlen szó nélkül oldották le álarcaikat, és szerelték le a sugárcsöveket. Mellemen ült a halál nyomasztó csendje. Vagy talán a hin életé?
Amint beszélhettem, mindjárt azt kérdeztem Zatamontól, hogy mit műveltek? Szokott száraz nyugalmával felelte, hogy megszüntették a behineket. Arra a kérdésemre, hogy ki adott erre utasítást, csodálkozva felelte, hogy erre nem kell utasítás. Minden józan ember látja, hogy ezeket meg kell szüntetni. Aztán azt magyarázta, hogy aki egészségesen nekimegy a halálnak, az reménytelen dühöngő, és teljesen értéktelen a társadalom szempontjából.
Mondhatom, nagyon rosszulesett ez a rideg gondolkozás, de nem tehettem semmit.

*

Utána szobámba vonultam, és gondolataimba temetkeztem.
Sokáig gondolkoztam a szerencsétlen behineken, végül azt állapítottam meg, hogy bármily szörnyűségeket is végeztek, nemcsak tetteik szörnyűségének nem voltak tudatában, amit őrültektől nem is kívánhatunk, de annak sem, hogy ők ezt vagy azt tényleg cselekszik-e.
Szegény behinek futnak, futnak, önmagukat hajszolják a levegőbe képzelt célokért, amiket nemcsak elérni nem tudnak (nem is lehet), de nem is akarják, mert azonnal mást akarnak, mihelyt valamire már módjuk van.
A behinek élete önmagában vett abszurdum, a lehetetlenülés. Valami féreg rághatta idegeiket, ami lehetetlenné tette számukra az élet megélését: *a kielégülést,* a cél felé haladást. Életüknek éppúgy nem

volt értelme, mint szavaiknak és küzdelmeiknek.
Tényleg jobb volt így, és egyedül így volt ésszerű.
De jaj! És most elszorult a szívem, mert eszembe jutott szegény Zemöki és Zeremble. Hátha most ők is ott feküsznek a sok behin hulla között? Két szegény, hóbortos fickó, akiknek rögeszméin hol nevettem, hol bosszankodtam, és akiket most talán örökre elvesztettem.
Hogy mit vesztettem bennük, arról ugyan nehéz volna számot adni, de végtére mégiscsak barátaim voltak, és az érző szív az ilyen kapcsokat nem tudja egykönnyen széttépni.
Aznap nehéz érzésekkel feküdtem le, és elhatároztam, hogy nem fogok a dolgokon töprengeni, hanem a jövő napokban kipihentetem idegeimet.

Tizennyolcadik fejezet

Ebben a fejezetben végre világosság derül arra, hogy mi a hinek különös életének titka, mi a behinség és mi a kazo - Szerzőt és hazáját Zatamon mélyen megsérti, ami őt döntő elhatározásra bírja

Délelőtt kifeküdtem a napozóra a kórház tetején, és a pihenés végtelen boldogsága szállt idegeimre. Álmos-boldog hangulatban néztem a szemben levő hegyre, melynek oldalát hosszú, ezüstös csavarvonal osztotta ketté. A csavarvonal hol felfelé forgott, hol vissza. Fogalmam sem volt rendeltetéséről. Egyike volt különös gépeiknek, miket százszámra láttam ittlétem alatt, de ha húsz évig éltem volna köztük, az is kevés lett volna mindet megismerni. A lényeg azonban most nem érdekelt, csak valami kellemes, zsongító érzés volt látni ezt a misztikus perpetuum mobilét. Felajzottságom lassan megenyhült.
Már több órája élveztem az édes gondtalanságot, mikor vállamon egy kezet éreztem.
Felpillantva Zatamont vettem észre. Széket hozott, mellém ült.
- Mondd el reflexióidat - így szólt -, miket a behinek közti élet keltett benned.
Kérdésemre, hogy mért van erre szükség, azt felelte, hogy jelenlegi állapotom diagnózisához szükséges. Megpróbáltam újra néhány szóval vázolni szenvedéseimet, de lelki sebeim annyira elevenek voltak, hogy a puszta visszaemlékezés is beteggé tett. Újból reszketés vett rajtam erőt, hangom akadozóvá vált, és kérnem kellett, hogy egyelőre tekintsen el az emlékek felelevenítésétől.
- Angol állampolgár vagyok - mondottam -, a józan ész és a civilizáció tiszteletében nevelkedtem, ott, ahol az igen beleegyezést jelent, a nem pedig tagadást. A tébolyt csak gyógyítottam, és elképzelheted, mit jelentett számomra kiszolgáltatva lenni egy ilyen fokú tébolynak, amilyent nálunk hírből sem ismernek.
Őszinte sajnálatomat fejeztem ki, hogy a világnak ez a legborzasztóbb betegsége pont az ő viruló és békés szigetüket sújtja, és kértem, hogy talán ő mondja el inkább ennek a betegségnek bővebb lényegét, amely engem mint orvost rendkívül érdekel. Bezáratásom előtt mondott ugyan valamit a nap kozmikus sugarairól, de, sajnos, akkori téveszméim miatt (miket most nagyon szégyellek) nem fordítottam rá kellő figyelmet.
Valósággal kanosszát jártam, és nagyon jólesett levezekelnem vétkemet. A bölcs hinek közt valósággal gyereknek éreztem magam, aki a rossz fiúk bántása elől visszamenekült anyja karjába.
- Már említettem neked - kezdte Zatamon -, hogy az életfunkciókat a nap kozmikus sugarai befolyásolják. Minden élet forrása a nap, tehát az életakarat is onnan származik, a meleggel együtt jövő kozmikus sugarak alakjában. Ezt a sugárzást az agy mint antenna felfogja, és működése a sugaraktól meghatározott módon alakul. Ez az ösztön.
- Tehát a sugarak olyasféle hatást gyakorolnak az ösztönre, mint a hormonok a szervek működésére?
- Úgy van. Sőt, a nap kozmikus sugarainak az életre gyakorolt hatását részben már ti is ismeritek. Tapasztaltátok a protuberanciák és napfoltok egybeesését bizonyos élettünetekkel. Meglepődtetek a szoros korreláción, mit a naptevékenység és egyes betegségek, sőt a balesetek hullámzása közt észleltetek. Az életerő ilyen hullámzásaiból láthatjátok, hogy azt teljes egészében a nap kozmikus sugarai diktálják az idegrendszernek. A vitalitás és az ösztön a naptól jön. És amennyiben az ösztön csak ösztön marad, gondolkozás nélkül, nincs is baj. Láttad a hangyák kazo életét?...
- Mit?! - vágtam közbe meglepődve, mert ezt a hasonlatot már használta valaha. - Hogy jön az ész nélküli állat a kazóhoz, amely a hin társadalom észlényeinek komplikált életszabálya?
- Csak az a szabály komplikált, amely nem maga az élet, például a behinek agyrémei. Az élet egyszerű és magától jövő. Jól megélni csak egyféleképpen lehet, rosszul megélni pedig nemcsak nehéz, de nem is lehet. A természetben nincs ellentmondás, mert az ellentmondások önmagukat pusztítják el, mint ezt a behineknél láttad. Példát mondok: az állatvilágban a hosszú életű és szívós állatok szaporasága a legkisebb, viszont a rövid életű és esendő fajták igen szaporák. Ebben persze ti rendező erőt, a természet misztikus csodáit tisztelitek, holott ez nem más, mint a kazo: egyszerű matematikai igazság, maga a valóság: tény, ami másként nem is lehet. Ha a nyúlnak nem volna nagy a szaporasága, egyáltalán nem élne nyúl a világon, mert kipusztult volna. Most már elképzelheted, hogy ember sem élne, ha termelő munkájának ellentmondása támadna, tegyük fel egy olyan tévhitben, hogy nem táplálékkal, hanem kaviccsal vagy késsel kell táplálkoznunk. Beláthatod, hogy az ilyen állapotban élő ember éppúgy elpusztulna, mint az ivarképtelen nyúl. Ezt közületek a józanabbak úgy fejezik ki, hogy természetes kiválasztódás.
- Hát nem az?
- Sokkal egyszerűbb. Matematikai képlet: $a - a = 0$. Vagyis: ha élek, de életemet nem tartom fenn,

elpusztulok. Ez egyszerűen a létező valóság, a kazo, amit tehát nem kell tanulni. Tudás és tanultság csak a behinséghez kell, a kazo *így van.* Magától.
Kissé bántott, hogy úgy beszél hozzám, mintha az egyszereggyel sem volnék tisztában, és futólag megjegyeztem, hogy jól ismerem a matematika törvényeit.
- Ne mondjunk törvényt - felelte -, mert ez már valami szellemi alkotást jelent, míg a kazót nem kell *megérteni,* mert életünk másként nem is képzelhető.
- Eszerint tehát - mondottam - a behinség az elemi számtan iránti képtelenség, mikor az ember a legegyszerűbb kivonási műveletet sem tudja elvégezni.
- Nagyjából így van, de nem a számolási képtelenség miatt, hanem mert a beteg a számok jelentésével nincs tisztában. A behin azt képzeli, hogy a nem evés voltaképpen evés, és hogy a kés nem megszünteti, hanem elősegíti az életet.
- És honnan kerülnek agyába az ilyen szörnyű téveszmék?
- Magából az agyból. Az ember agya komplikáltabb felvevő készülék, mint a hangya idegrendszere, és mint ilyen, *önrezgést* is bocsát ki, ami *a nap kozmikus sugaraival keveredik.* Az agy pedig ezt a kevert hullámot fogja fel, miáltal a dolgokról való felfogása elferdül, és életfunkciói kisiklanak a kazóból. A valóságos célokon kívül az agy maga termel magának célokat, ferde ösztönöket, ketnit, kiput, bruhut, bikbamot, bötót és ezer egyéb nem létező dolgot, miáltal létük önmagát pusztítja el, és átmegy a nemlétbe.
- Mert nem értik a matematikát...
- Ismétlem: a kazót nem érteni kell, mert az magától így van. Egy meg egy, az kettő, és ennek a kifejezésnek: *1 + 1 = 3* nemcsak értelme nincs, hanem egyáltalán *nincs* is. Kazi! A kazo a levő, a kazi a nem levő, és aki kazi módra akar élni, az már nem is él.
- De a behinek éltek.
- De diszharmonikusan. Márpedig a diszharmónia feltétlenül kipusztítja önmagát. A kazi nem állhat meg. Sem a kés, sem a mufrukok levegőbe agyalt lélegzetei, sem a sárga kavics sohasem lesz táplálék. Mindezek nem létező dolgok, és az eredmény is a nem létező élet, a halál, aminthogy láttad is: a bötóért, négyszögért, ketniért és anebákért nem jóllakni és élni kell, hanem éhezni és meghalni. Egész múltjuk egymás irtásában merült ki. De a valódi célokért élni kell: sem házát építeni, sem gabonaföldeket learatni nem tud a halott ember.
Szavain hosszan gondolkoztam. Ismerősen csengtek, mintha már hallottam volna valaha, valakitől, de most nem ezen tűnődtem. A lényeg érdekelt.
- Ez így teljesen érthető - mondtam -, de te említetted, hogy az emberi agy komplikáltsága folytán kelti a zavaró önrezgéseket. Hogy van hát, hogy ez a behinek agyát megzavarja, míg a tiétek mentes tőle?
- Élettani kutatások bizonyítják, hogy szigetünk őslakói mind behinek voltak. De a kazóval vagy szerinted természettel diszharmonikus dolgok nem maradhatnak fent huzamosabb ideig, hanem elpusztulnak, és megmarad az, ami harmonikus. Így kifejlődik az egyetlen állóképes kazo szervezet is. Tudod, hogy a vérben fagociták fejlődtek ki, amelyek a bacilusokat felfalják, és fenntartják a kazo egyensúlyát, különben ember már rég nem élne. Ami pedig a bacilusok támadása volt, az volt az emberi gondolkozás megindulásakor az önsugárzás. A levegőbe alkotott célok körüli harcban addig pusztult az őshin vagy behin, míg végre a csíraplazma egy szerencsés mutációja folytán kitermelődött az új faj, a hin, amelyben már megvolt az önsugárzás ellenszere.
- És ez mi?
- Az, hogy az agyban villamos vezető rétegek alakultak ki, amelyek az önsugárzást *leárnyékolták,* azok tehát nem juthatnak ki, és nem zavarják a kozmikus sugarakat. Az így létrejött lények a hinek. Most már megérted azt is, mért tekintjük a behint egészen más fajnak.
- És hogyan léteznek még ma is behinek?
- A behinséget egy lappangó gén okozza, amely néha bennünk is előfordul, csak persze nem vesszük észre. De az ilyen lappangó génnel terhelt hinek párosodásakor könnyen megeshetik, hogy a zigótába mindkét szülőtől a behinség génje kerül. Ilyenkor az utód agyából hiányzik a villamos vezető réteg, tehát hin szülőktől behin utód származik.
- Szóval, a behinek elmezavara voltaképpen visszaütés az ősállapotra?
- Úgy van. Visszaütés az ősállapot diszharmóniájára. Most már megértheted, mért különítjük el a behineket, és mért zárjuk ki őket a velünk való párosodásból. A beteg faj állandó kiszűrésétől reméljük, hogy ez a káros lappangó gén néhány évszázad múlva teljesen eltűnik.
Most hirtelen nagyon sok minden kivilágosodott bennem.
- Szóval, ezért nem emberek a behinek? - kérdeztem.

- Ezért. A behin őshin. Elavult, meghaladott fajta. Megérted-e már a mi kazo életünket? Érted, hogyan lehetséges a termeszek összeműködése gondolkodó emberek közt is?
- Ti tehát visszatértetek a természethez?
- Nem tértünk vissza, mert a kazóból kilépni nem lehet, csak megsemmisülni. Mi egy matematikai folyamat magától értetődő eredményei vagyunk. Az önmagát kipusztító behin fajból termelődtünk ki mint egyedül állóképes megoldás.
Mélyen elgondolkoztam. Newton érezhette így magát, mikor az alma földre hullott előtte, és kitárult benne az egész mindenséget egyensúlyban tartó általános gravitáció. Éreztem, mint alakulok át egyik percről a másikra. Lelki szemeim előtt óriási perspektívák tárultak, és világok fordultak át sarkaikon. Hirtelen minden másként és tisztán állt előttem. A dolgok leegyszerűsödtek és kialakultak. Az égő csipkebokor lángja fáklyát gyújtott bennem, és hirtelen feltűnt előttem az Élet fájának törzse, aminek eddig csak leveleit láttam, és csak a legnagyobb biológusok tudtak az ágakig visszatapogatózni.
Hosszas töprengés után még egy kérdés tolult ajkamra:
- Mégis csodálom, hogy a behinekkel nem lehet megértetni az egyszerű valóságot. Ugyanis agyuk különben eléggé fejlett, számolni tudnak, sőt igen értékes matematikusokat láttam köztük, viszont a legegyszerűbb dolgokban...
- A behinek agya nem választja külön az önsugárzást a kozmikus sugaraktól, és az, hogy a felvevőkészülék komplikáltabban torzít, csak megerősíti a torzítás tényét. Ők minél többet tudnak, annál oktalanabbul gondolkoznak, minél éhesebbek lesznek, annál több ételt öntenek ki, minél kevesebb küzdelemmel lehet a mindennapi kenyeret kitermelni, annál inkább fogják egymást gyilkolni érte, és ha éhesen, szenvedve és betegen vergődnek, a mufruk "lélegzetétől", kiputól, bötótól, sárga kavicstól vagy a kés üdvétől fogják erejük visszaszerzését remélni.
- Pedig egész értelmes behinek is voltak - vetettem közbe. - Hallottam valami bikruról...
- Igen, vannak olyanok, akiknek gondolkozása megérti a kazo szükségességét, de lényük mégis behin, és ez gondolkodásukat is tökéletlenné teszi, és a teljes felismerésben gátolja.
- Hogy érted ezt?
- A behineket rögeszméik jellemzik. Az elképzelt tévhitek.
- Na és a bikru?
- Ne "a" bikruról beszélj. Ne gondold, hogy csak egy bikrujuk volt. Sokan voltak. Lehet, hogy te is az lettél volna.
- Ugyan?! - döbbentem fel meglepődve.
Igen. Ugyanis minden bikrut előbb megégetnek. Később elismerik, mert mint te is láttad, eszük van, sejtenek valamit, csak az önsugárzás nem engedi, hogy ez tisztán érvényesüljön, és mihelyt szavakra vagy pláne tettekre kerül a sor, minden visszájára fordul bennük. A bikruknak azonban megvan az a képességük, hogy eszük meg is tud nyilvánulni, de amint mondtam, lényükben behinek, és nem mentesek a tökéletlenségektől, a rögeszméktől.
- Rögeszméktől? Mi ez a rögeszme?
- A bikruság alapjában véve szintén rögeszme: *az a tévhit, hogy a behineknél a hallott szó és az agyvelő közt kapcsolat van.* Bikru az a behin, akinek egyetlen behinsége az, hogy nem ismeri fel, kik között él, mert ugyebár a behinkór ismeretével elképzelhetetlen volna, hogy valaki a valóságot akarja magyarázni nekik.
Mély, templomi csend következett, mit csak a madarak éneke és a tenger morajának ideszűrődő foszlányai törtek meg.
Zatamon felállt, jobb karját a nap felé tárta:
- Csak a kazo létezik!
Amint fektemből feltekintettem rá, úgy állt ott a tavaszi nap fényözönében, mint a megtalált élet szobra. Ruhájának könnyű redőit a szellő fodrozta, magas bronzhomloka villogott a fényben, míg szeme rebbenés nélkül fogadta a sugarakat.
Szemben, a hegyoldalon virágba borult fák, a fel-le kígyózó, ezüstös csavarvonal, a tenger, a madarak, a lent elsuhanó villámvonat és ez a mozdulatlan egészségember valami csodálatos harmóniában olvadtak össze egy tiszta világ bonthatatlan egészévé a kazo ragyogása alatt.
És amint eszembe jutott a közelmúlt szűk és nyomorék vergődése, magam is önkéntelenül a nap felé tártam karomat, és az újjászületés sóhaja tört fel belőlem.
Lelkemben a kazo fensége zenélt. Beteg és sötét gyötrelmek után kitárultak előttem a kapuk, és a megismeréstől részegen ittam a fényt.
Zatamon visszaült mellém.

*

Csak azt sajnáltam, hogy olyat tanultam, amit nem fordíthatok hazám javára. Először azért, mert a behinkór gyógyíthatatlan, másodszor azért, mert szerencsére nálunk nem fordul elő.
Visszagondolva korcs és atavisztikus agyuk borzalmaira, egész sorsuk mint magától jövő törvényszerűség tűnt fel előttem.
- Most már értelek benneteket - mondottam -, teljesen belátom, hogy a behinek megszüntetése nem volt embertelenség, hanem ellenkezőleg: maga a szükséges folyamat, a kazo, amely csak így történhetett, és így kellett történnie. Megváltás. Mily jó, hogy engem, a józan angol környezethez szokott embert kimentettetek ebből a számomra oly borzalmas társaságból!
Zatamon hosszan nézett a távolba, majd elgondolkozva szólt: - Az ember voltaképpen nem ismeri saját hangját, mert belülről, a koponyáján át hallja.
- Mit akarsz ezzel mondani?
- Mikor saját hangomat hallottam először beszélő szerkezetből, én sem ismertem rá. Idegennek éreztem.
- És mire vonatkozik ez?
- Arra, hogy te sem ismerted fel a behinek közt saját hangodat, mert először hallottad azt *kívülről.*
- Hogy? - kiáltottam fel megdermedve. - Csak nem azt akarod ezzel mondani, hogy...
- És nem ismertél rá a tieidre, mert kultúrátok *formában* különbözik. Az ő életük más szavakkal pusztítja el magát, mint a tietek, pedig a kettő azonos: a behinség. Avagy nem te mondtad nekem valaha, hogy az élet tartalma nem a kórház, gyár, kenyér, egészség, hanem a *lélek?*
Felugrottam. Minden tagom reszketett.
- Remélem, ezt nem mondod komolyan! - kiáltottam. - Csak nem akarsz minket összehasonlítani kavicsszorító és rézkockákat imádó futóbolondokkal?!
- És sohasem fogjátok magatokat meglátni - folytatta változatlan tónusban -, mint ahogy Liliputban is hiába utaztál. Behin fajtád csak a gyermekeket szórakoztatja a mulatságos "egzotikummal". Itt is hiába utaztál. Értelmetek nincs. Atavisztikus, átmeneti fajta vagytok, melynek előbb ki kell küszöbölnie magát a létező világból, hogy a kazo kialakítsa a harmonikus formát.
Pillanatokig azon a határon voltam, hogy tettlegességgel forrasztom torkára gyalázkodását. Hiába voltam tudatában, hogy értelem nélküli automatákkal van dolgom, akiknek gramofonszerű lefetyelését nem kell komolyan venni, ez a sértés már nemzetemet érte, mit gentlemannek mindenképpen kötelessége megtorolni.
Mondom, azon a határon voltam, hogy megütöm, úgysem üt vissza, és igazán az önuralom csodája, hogy fékezni tudtam indulataimat. Eszembe jutott ugyanis, hogy bezárhatnak a behin telepre, vagy talán engem is megszüntetnek, márpedig a hinek közt nincs jog, igazság és fórum, ahová az ember a rajta esett sérelmek orvoslásáért folyamodhatna.
Pillanatnyi habozás után mély megvetéssel végigmértem, megfordultam, és szavait válaszra sem méltatva, faképnél hagytam.
Ő pedig szótlanul nézett utánam.

Tizenkilencedik fejezet

Szerző megkísérli a hazajutást, de Zatamon nem osztja szándékát - Végül maga készít csónakot, és sikeresen kijut a tengerre

Ez a jelenet végleg megpecsételte sorsomat. Zatamon goromba szavai egyszerre újból megmutatták előttem a hin élet visszataszító valóságát, amit a közbejött behin borzalmak átmenetileg feledtettek velem. Egymás után tárult fel előttem sivatagszerű életüknek minden kibírhatatlansága, az egyedüllét, az emberek idegensége, rideg szívtelensége, a textilgyár monoton zúgása és végül a legszörnyűbb emlék: Zolema, az illattalan virág.
Soha ilyen kilátástalan zsákutcában nem voltam. A reménytelenség tudata lassan felháborodásomat is elnyomta, és elérkeztem ahhoz a látszólagos nyugalomhoz, mikor az ember már higgadt ésszel mérlegeli az öngyilkosságot.
Pedig számomra harmadik megoldás is nyílhatott volna, ami mindent jóra fordíthat: ha el tudok menekülni erről az elátkozott szigetről, és visszajuthatok hazámba. Börtönlakó nem csüng olyan vággyal a rácson beszűrődő vékony sugáron, ahogy én vetettem rá magam a visszatérés reményére.
Amint szívem dobogása csillapodott, megpróbáltam józan számítást csinálni, és arra az elhatározásra jutottam, hogy bármi módon megkísérlem a menekülést, és csak ha az nem sikerül, végzek magammal.
Az bizonyos volt, hogy nagy feladat előtt álltam. A hinek nem ismerik a hajózást. Mindenük a föld volt, abból éltek, ahhoz volt kötve egész gondolkodásuk. Talán éppen ezért nem tudtak lelkileg sem szárnyalni. A föníciaiak kereskedelmét, a rómaiak terjeszkedési lázát, a spanyolok kalandvágyát és a normannok kalózkodását éppúgy hiába kerestem volna köztük, mint hazám hivatástudatát a humanitás és a keresztény civilizáció terjesztése terén. Tudták, hogy a föld kerek és százezerszerte nagyobb az ő szigetüknél, de még csak meg sem kíséreltek más népekkel összeköttetésbe kerülni. Sem a hódítás, sem a gazdagodás vágya, de még csak a kíváncsiság sem hajtotta őket a határokon túlra. Egyszerűen nem érdekelte őket semmi saját létszükségleteiken túl. Csakis azokat a tudományokat művelték, amelyekből hasznuk volt.
A hajózás tudományát néhány könnyű sportcsónak képviselte, mikkel csak a folyón evezgettek, vagy a tengerpart mellett, de a nyílt tengerre még szélcsendes időben sem lehetett volna velük kimerészkedni. Így hát, ha el akartam innen jutni, előbb hajómat is meg kellett építenem.
Hosszas habozás után tehát rászántam magamat, hogy a haragot félretéve, mégis beszélek Zatamonnal, hogy segítségét kérjem.
Másnap estefelé újra felkerestem őt.
Őszintén feltártam előtte, hogy szigetükön nem bírom az életet, és ha nem akarja, hogy öngyilkos legyek, úgy eszközölje ki a hinek segítségét. Elmondtam, hogy értek valamit a hajókészítéshez, és ha néhány embert kapok segítségül, két hét alatt összetákolhatunk egy tengerálló csónakot, és örökre megszabadulnak tőlem, ami mindkettőnk számára az egyetlen megoldás.
Zatamon azt felelte, hogy nem érti, miért kívánja valaki a tökéletlenséget, de tény, hogy a behineknek vannak ilyen rögeszméik, amiről nem lehet őket lebeszélni. Azonban a hineket nem lehet rávenni, hogy olyan dolgot végezzenek, ami nekem kárt jelentene.
- Hogyan gondolod - mondta -, hogy kazo szervezetű lény eltérhessen a kazótól? Nem kényszerítheted a halakat szárazra, és nem táplálhatod szénával a kutyát, mert ha megkísérelnéd, már nem volna életük.
A korlátoltságnak ez a netovábbja annyira megdöbbentett, hogy pár pillanatig nem is tudtam, mit feleljek rá. Eleinte azt hittem, hogy a tegnapi sértődés beszél belőle, de viselkedésem miatti neheztelését leplezni akarja. Most pedig kapva kap az alkalmon, hogy árthasson nekem, és aljas szándékát ilyen udvarias kibúvó mögé rejti.
Csak lassan tért vissza belém a tudat, hogy ezeknek fogalmuk sincs az udvariasságról és a gentleman modor elemi szabályairól.
De ha tényleg nem hazudik, akkor kár minden további szóért. Úgysem érek el vele semmit.
Szó nélkül sarkon fordultam, és most már végleg otthagytam.
Elhatároztam, hogy bármi áron meg fogok szökni tőlük. Utolsó kísérletképpen megpróbálom a csónakot magam összeállítani, és csak ha ez nem sikerül, akkor végzek magammal.
Másnap egyszerűen elhagytam a kórházat. Senki se nézett utánam.
Bementem a városba. Egy garázsból autót és szerszámokat hoztam, kikocsiztam jó távol a várostól, és egy bővizű patak mellett, a sűrű bozótban kiszereltem a motort. Másnap másik kocsin egyéb szerszámokat, néhány vasrudat, lemezeket és különböző géprészeket vittem ki, sátrat állítottam néhány esőköpenyből, és pléhlemezekből nagy üggyel-bajjal kikalapáltam egy kezdetleges hajócsavart és

kormánylapátot.
Ezután deszkákat hordtam ki, úgy-ahogy összemesterkedtem egy kisebbfajta bárkát, kötélcsigákkal nagy nehezen vízre vontattam, és hozzáláttam a motor beszereléséhez.
A kihordással persze nem volt baj, a javakat senki sem őrizte, de a munkát dugva kellett végeznem, mert ha meglátják, nyilván behinnek néznek.
Nem akarom az olvasót a részletekkel untatni, elég az hozzá, hogy három hónapig az erdőben dolgoztam, éjjel a városban aludtam, de végre olyan munkám volt, ami mellett nem unatkoztam. Erőt adott a hazaszeretet, a honvágy.
Három hónap múlva egy hatalmas teherautóval majdnem az összes raktárakat végigjártam. Egyikből három hordó benzint, másikból olajat raktam fel, aztán mindenféle élelmiszert, kenyeret, kétszersültet, konzerveket szereztem be mintegy három hónapra elegendő mennyiségben. Utazásom ugyan minden valószínűség szerint nem igényelt többet két hétnél, de úgy gondoltam, miért ne tartalékoljak, ha van miből. Úgysem őrzi senki.
Eszembe is jutott, mi lenne, ha egy szép napon valami csirkefogó kifosztaná raktáraikat. Igaz viszont, hogy készleteik rendkívül nagyok, miket száz vagy ezer csirkefogó sem tudna érzékenyen megkárosítani, és ilyenek különben sincsenek a szigeten. Hatalmas raktáraikat szemlélve inkább az jutott eszembe, hogy hazatértem után rögtön expedíciót szervezek, hogy én tűzhessem ki itt elsőnek a keresztény civilizációt jelentő angol lobogót, mielőtt valami kapzsi gyarmatosító ország leigázná a sziget derék népét.
Így lassan áthatott a felemelő hivatás tudata, hogy Kazohiniába vetődésem tulajdonképpen a Gondviselés különös kegye, mely engem ajándékozott meg e dicsőséges és hazafias misszióval.
E tudat új erőt öntött belém, forró imában adtam hálát az Egek végtelen irgalmú Urának, és utána kettőzött erővel folytattam magasztos munkámat.
Már csak az édesvízkészlet volt hátra, de nem volt megfelelő tartály. Benzineshordóba csak nem önthetek ivóvizet!
Eszembe jutott, hogy a textilgyárban volt egy mosdóhelyiség, ahol a falon egy melegvíztároló edényt láttam. Elkocsiztam tehát a gyárba, és ott a legelső hint megkértem, hogy segítsen a tartályt leszerelni. Az persze kérdés nélkül, azonnal ráállt. Az bizonyos, hogy e tekintetben már ismertem őket. Még felrakni is segített, én pedig alig tudtam a nevetést visszafojtani, arra gondolva, hogy holnap hiába csavarják a csapot. Feltétlen azt fogják hinni, hogy halálos baleset ért, azért nem hoztam vissza a tartályt a javításból.
Útközben még benéztem a geofizikai intézetbe, melynek laboratóriumából egy igen finom iránytűt, szextánst, távcsövet és egyéb szükséges műszereket vettem magamhoz. Ezt persze már óvatosan kellett végeznem, megvárva, míg a fizikusok nem néznek oda. Mindezt aztán kiszállítottam és elhelyeztem bárkámon.
Minthogy hazafias munkámmal már teljesen elkészültem, már csak az indulás volt hátra.
Szándékosan nappal indultam el, mégpedig késő délután, mikor a hinek legnagyobb része kint sétál a tengerparton. Hadd egye őket a méreg, látva tovatűnő bárkámat!
Tehát alkonyat előtt beszálltam, mindent még egyszer jól átvizsgáltam, majd a Mindenható segítségét kérve utamra, begyújtottam a motort, és kihajóztam a tengerre.
A parttól mintegy kétszáz lépés távolságra megfordultam, és ettől kezdve a partvonulat mentén haladtam el Kazohinia előtt.
A bozótos részt nemsokára elhagyva, feltűnt a strand. A hinek százai hevertek, sétáltak, ültek vagy fürödtek. Csónakomra sokan felfigyeltek, én pedig a szabadság édes örömétől megittasulva, kiálltam a fedélzetre, sapkámat lengettem, és teletorokkal hahóztam. Egyszerre felszabadult bennem mindaz az emberi öröm, amit köztük el kellett nyomni magamban.
Annyi bizonyos, hogy a hinek felfigyeltek, mert minden arc felém fordult, és bámultak, mint borjú az újkaput.
A tudat, hogy kívül vagyok hatalmukon, és immár azt teszek, amit akarok, újabb lökést adott örömömnek, mely elemi erővel törte át gátjait. Sapkámat a levegőbe hajigálva, majd magam a földre vetve rúgkapáltam, good-bye-t kiabáltam feléjük, és szakadatlanul nevettem.
Azok egy darabig ámulva csodálkoztak rajtam, fel sem tudták fogni a helyzetet, majd többen felém kiabálva kérdezték, hogy mi történt velem. Én válaszul good-bye-t kiáltottam vissza, amiről úgy látszik, azt hitték, segítséget kérek, és abban a hitben, hogy elragadott a víz, többen a tengerbe vetették magukat, sőt ebben a pillanatban megszólalt a sziréna is, ami azt jelenti, hogy valaki fuldoklik, és két evezős csónak is felém indult mentőövekkel.
A komikus fordulat olyan nevetésre késztetett, hogy hasizmaim belefájdultak. Hagytam őket közel jönni, majd gázt adva, elsuhantam előttük. Aztán újra a fedélzetre lépve, ugráltam, táncoltam, fügét mutattam, és

a nyelvemet nyújtottam feléjük.
Azok egy darabig összevissza lubickoltak, majd tanácstalanul visszaúsztak a partra.
Amint a népes strandon túlértem, szívem hirtelen nagyot dobbant, és egy pillanatra elkomolyodtam.
A magános szikla tűnt fel előttem, melyen valaha Zolemával ültem, és nagy fellobbanással hittem, hogy találtam valamit.
Magasan, fent a szikla tetején most is állott egy hin. Talán éppen Zolema? A parttól már jól távol voltam, nem tudtam kivenni. Lehet, hogy nem is nő. Hiszen olyan egyformák. Egy a sok közül.
Ösztönös mozdulattal látcsövemhez nyúltam, de hiába figyeltem, arcát nem tudtam kivenni, mert feje pontosan a lenyugvó naptányérba esett, és a körötte sugárzó nagy fényességtől nem láthattam a részleteket.
Jókedvem egyszerre elpárolgott, az emlékek fájdalma szorította össze szívemet, és a kormánylapáthoz kapva, teljes gázzal a nyílt tengerre irányítottam bárkámat.
De szememet nem tudtam levenni róla. Az pedig csak állt szoborszerűen, mozdulatlanul, mintha az alatta levő sziklával egybe lenne forrva. Szemem elől mindinkább távolodott, és alakja lassan egészen belekerült a naptányér vakító fényözönébe. Amint távolodtam, a nap is úgy nyugodott le, mintha csak követte volna a látóhatárba merülő alakot, amely lassan csökkenve eltűnt a fényben.
Egy idő múlva már nem láttam külön a sziklát. Az egész sziget belefért a lenyugvó napkorongba, amely egyre lejjebb szállt, végül egy utolsó lobbanással eltűnt a végtelen vízben, örökre magával ragadva Kazohiniát is.
Nekem pedig nagy kő esett le szívemről, hogy e borzalmas szigetet, hol a szív, szeretet, szépség ismeretlen fogalom, és ahol a vigasztalan élet sivár börtöne oly sok szenvedést okozott, végre messze hagytam magam mögött.
És amint előrefordultam, lelki szemeim előtt ujjongva tárult fel a túlsó part reménye: a *lélek* földje.
Örömömet csak az zavarta, hogy még sokáig fájt a szemem, és súlyos szemrehányást tettem magamnak, hogy orvos létemre a napba próbáltam nézni, pedig tudhattam, hogy az emberi szem nem arra van teremtve, hogy túl erős világosságba beletekinthessen.

Huszadik fejezet

Szerző viharba kerül - Szerencsésen találkozik a Terrible-lel - Tiszttársai szívélyesen fogadják - Hazaérkezése

Amint távolodtam, örömöm is visszatért, és egy óra múlva újra sírtam, énekeltem, táncoltam, kiadva magamból mindazt az örömet, bánatot és belém fojtott lelket, ami egy hosszú év alatt bennem ragadt az őrültek börtönében.
Két napot utaztam így. Az éjjeleket félig aludtam át. A harmadik napon műszereim alapján megállapítottam, hogy elértem az indiai hajóút vonalát. Legfeljebb két nap múlva partot kellett érnem. A helyzet annyival is inkább sürgető volt, mert az ilyen szakadatlan üzemhez nem szokott motoromat mind többször kellett leállítani, tisztogatni vagy gyertyát cserélni.
Ezen a napon történt, hogy ebéd után az ég alján hirtelen fekete felhők gyűltek, és fél óra múlva rettentő viharba kerültem.
A szél borzalmas erővel kapta oldalba bárkámat, és félő volt, hogy elmerül. Erőm teljes megfeszítésével mertem ki a vizet, és motoromat is teljes gázzal szegeztem szembe a széllel.
Félórai borzasztó küzdelem után a motor hirtelen leállt.
Még csak ez hiányzott! Rögtön felbontottam, bőrig ázva, félkézzel a vizet merve, a fáradtságtól tántorogva dolgoztam, míg megállapítottam a szörnyű valóságot: két henger berágódott, és semmi hatalom sem mozdíthatta ki helyéből.
Teljesen ki voltam szolgáltatva az elemeknek.
De a java még csak most jött.
Mikor ugyanis a vihar elállt, műszereimmel kétségtelenül megállapítottam, hogy hátrább jutottam, mint voltam. Belekerültem abba a tengerárba, ami utazásom elején sodort az őrültek szigetére!
Leírhatatlan kétségbeesés vett erőt rajtam, csónakom fenekén elterülve, hajamat tépve dobáltam magamat, majd térdre emelkedve, magamon kívül könyörögtem Istenhez, hogy csak még egyszer mentsen meg a borzalmak újból való átélésétől, és segítsen vissza az életbe. Fogadkoztam, hogy soha többé tengerre nem szállok. Szavaimra csak a tenger zúgása felelt, én pedig elhatároztam, hogy ha megpillantom a sziget partjait, tengerbe ölöm magam.
Este következett, és feketébe öltözött a látóhatár, ami még vigasztalanabbá tette a helyzetet. Lámpát ugyan gyújthattam volna, mert akkumulátoromban még volt töltés, de nem mertem pazarolni. A kimerültségtől már éppen álomra csukódott szemem, mikor igen távol fénypontot pillantottam meg a horizonton.
A reménység új erőt adott tagjaimba, felugrottam, felkaptam egy reflektort, mint egy őrült, integettem arrafelé, és torkomszakadtából kiabáltam, bár tudtam, hogy úgysem hallatszik odáig.
Negyedóra telt el, míg észrevettek. Szirénabúgás felelt, majd láttam, hogy a hajótest felém fordul.
Hogy ebben a pillanatban mit éreztem, olvasóim úgysem képzelik el, én meg nem tudom leírni, de örökre felejthetetlen emlék marad számomra. Könnyeim megeredtek, és térdre hullva rebegtem hálát az Egek végtelen irgalmú Urának.
Újabb fél óra múlva a hajó közvetlen közelben állt, és mikor a nevét megpillantottam, örömmámorban sikoltottam fel.
A Terrible volt!
Mikor a mentőcsónak hozzám ért, sírva borultam a legelső matróz keblére, és mindkét arcát megcsókoltam.
A hajóra érve, a kapitány elé vezettek. Itt már nem lehetett bírni velem. Térdre hullva csókoltam meg az angol lobogót, majd felállva, szinte önkívületi gyönyörben az angol himnuszt énekeltem, mire körös-körül lerepültek a fejekről a sapkák, a szemekből kibuggyant a könny.
Senki sem tudta, de érezték, hogy mi történt velem, és nem zavartak.
Csak azután jutott eszembe, hogy magamat bemutassam.
Rövid pár szóban vázoltam a helyzetet, mire a kapitány egy hadnagy kíséretében az admirálishoz küldött.
Az admirálist az étteremben találtuk, ahol a tisztek éppen vacsoránál ültek. Díszes epoletjét megpillantva, merev vigyázzba vágtam magam, röviden bemutatkoztam, az admirális kezet fogott velem, nekem pedig újra kibuggyantak könnyeim.
Ő azonban kedvesen intett, hogy foglaljak helyet, a felszolgálók új terítéket hoztak, melynek minden darabján az angol királyi címer ékeskedett, majd egy pohárka whiskyt nyújtottak át.

Mindezeket egy teljes éve (vagy régebben? Mit tudom én?!) nem láttam, nem ízleltem! Az örömtől csak nehezen tudtam magamhoz térni, és bizony, jó időbe telt, míg torkomon, mit a fel-felcsukló sírás fojtogatott, az első falatot le tudtam küldeni.
Vacsora után az admirális maga kért fel, hogy amennyiben kedélyállapotom már megengedi, meséljek talán valamit élményeimről.
Nagy lélegzettel kezdtem mindent elbeszélni. Mondanom sem kell, hogy pár perc múlva tiszttársaim arcán, minden jóindulatuk dacára, több ízben észre kellett vennem a kételyt. Hogy bolondnak vagy hazugnak ne tartsanak, igyekeztem tárgyi bizonyítékokat szolgáltatni. Szerencsére bárkámat beemelték, ebből tehát néhány csomagolásra használt "Textilipar" című lapot tudtam bemutatni, rajta képekkel az üzemekről. Csak mikor folyékonyan olvastam és magyaráztam, kezdtek komolyan venni, de ekkor viszont mindenki körém húzódott, és szomjasan hallgatták történetemet. A templomi csendet csak néha szakította meg a spontán feltörő kacagás, mikor a hinek vagy behinek egy-egy őrültségét említettem, és csak akkor ült el, és vált bajtársi részvétté, ha megemlítettem, hogy mindezeknek én szenvedő alanya voltam.
Rendkívüli derültséget keltett, mikor a lábfej megfogásáról, a vaké-vakéról és a betik rézkockájáról beszéltem és büszkeségemre szolgált, hogy különösen az admirálisnak szereztem vele vidám perceket, aki a hihetetlen őrültségeken és céltalan ostobaságokon olyan jót kacagott, hogy csak úgy csörögtek mellén érdemrendjei.
Sikeremen felbuzdulva, magam is kedvre és derűre kaptam. Hévvel beszéltem a sárga kavicsról, levágott fülű nőkről, a bikbamról, a kiszámíthatatlan ketniről és kipuról, a kizsákmányoltságukat védő férfiakról. A derültség percről percre nőtt, és csúcspontját akkor érte el, mikor elmondtam, hogy útleírásomban Zemöki nem akart magára ismerni, és az egészen csak nevetett. Ekkor előadásomban meg kellett állani, mert hallgatóim hasizmai megfájdultak.
Mikor azonban az utolsóhoz, a kör és négyszög miatt dühöngő vérengzéshez értem, az arcok váratlanul elkomolyodtak. Az admirális pedig udvariasan megjegyezte, hogy nem kételkedik igazmondásomban, de itt talán nem jól figyeltem meg valamit, mert hogy emberek agyalágy rögeszmékért és geometriai idomokért vadállati vérengzésbe kezdjenek, ez a gondolkodás és agyvelő teljes hiányát tételezné fel, ami nemcsak emberekről, de oktalan állatokról sem hihető el. Az is valószínűtlen, hogy azt nevezzék szélsőségesnek és túlzó gyújtogatónak, aki tiszta belátással a valóságot és józanságot hirdeti, és hogy az ilyet mint a rend és civilizáció ellenségét vigyék máglyára. Ez talán mégis túlzás, és nemcsak az európai gondolkozás, hanem minden elképzelés számára hihetetlen. Valamit bizonyára rosszul figyeltem meg, vagy szenvedéseim zavarták meg tiszta látásomat.
Szavaimban való kétkedése már-már ellentmondásra késztetett, megfeledkezve a köteles tiszteletről, már nyelvemen volt újra az egész vérengzés leírása, mikor megdöbbentem.
Ugyanis, ahogy újra átgondoltam, itt, ebben a környezetben magam is annyira hihetetlennek láttam, hogy ezen az estén álomnak véltem. Csak útijegyzeteim másnapi átolvasása győzött meg újra, hogy valóság volt. Azon az estén azonban nem mertem szólni. Arról pedig végleg letettem, hogy a bikru tanairól szóló részt, mit ma sem tudok egészen hinni, elmondjam.
Hirtelen elcsendesedve válaszoltam, hogy e pillanatban magam sem vagyok teljesen biztos benne, és jobban szeretném, ha a mai izgalmak után felmentenének az őrültségek felelevenítésétől, és áttérnénk inkább józan és kedves dolgokra, amiket honfitársaimtól oly régen volt módomban hallgatni.
Szavaimat megértés fogadta, majd az admirális felállt, és kezében pohárral beszélni kezdett.
Közvetlen szavakkal üdvözölt, örömét fejezte ki, hogy az őrültek közül szerencsésen visszakerültem a kultúrvilágba, és erőimet újból imádott hazám szolgálatába van módom állítani.
Lelkes szavakkal emlékezett meg hazám nagyságáról és különleges elhivatottságáról, mely őt a béke és keresztény civilizáció őréül állította. És e felemelő békehivatás letéteményese a hadsereg, mely biztosítja a világ egyensúlyát, a krisztusi igazság fennmaradását és nem utolsósorban az angol polgárság családi tűzhelyének nyugalmát.
Átszellemült arccal, emelt hangon jelentette ki, hogy nincs felemelőbb tudat, mint az angol lobogó alá tartozni, mert ez adja az igazi lelki tökélyt, mi az angol polgárt büszkeséggel tölti el, és a világ minden más polgára fölé emeli.
- E boldog érzés magaslatára - így szólt - csak az élő és meleg honfiszív tud emelkedni, melyben él az ideálok és tradíciók szent tisztelete, míg az üres és sivár lélek távol marad tőle, és a pusztaságban tévelyeg. A lobogó és a Biblia tisztelete az a sziklaszilárd pont, ami tartalmat és célt ad életünknek, amely megkülönböztet minket az oktalan állattól, ez acélozza meg karjainkat a nemes harcokban, ez avatja hősökké a nemzet fiait, kik boldogan áldozzák életüket a becsületért és a hősi halál dicséért.

A katonai erények és a nemzeti eszme tisztelete a népek életének a forrása, ami nélkül halál és pusztulás volna sorsunk. Ápoljuk tehát szívünkben a magasabb rendű ideálokat, törhetetlen ragaszkodásunkat a Biblia és hazánk iránt, mert angol hazafi kardjával és becsületével él vagy hal.
Egyelőre még nem tudjuk - mondta -, hogy a jövendő háborúban a németek, franciák vagy a japánok ellen kell-e küzdenünk, de annyi bizonyos, hogy bármerre szólít őfelsége parancsa, gondolkozás és habozás nélkül sietünk a lobogó védelmére.
Bizton hiszem, hogy ha megszólal a trombita, korra és nemre való tekintet nélkül minden polgár örömmel áldozza életét az eszméért, mert ha valamennyien meghalunk is, Nagy-Britannia és az eszme örökké élni fog!
Poharát Őfelsége egészségére ürítette, majd az asztalon álló kis zászlót felkapva, háromszoros hip-hip-hurrát kiáltott nemzetünk jelvényére.
Megrázó jelenet következett.
A tisztikar felugrált, a szemekben könnyek csillogtak, és mindnyájunk ajkán felzendült a God save the King.
Az utolsó akkord elhangzása után a tisztek összeölelkeztek, és percekbe telt, míg mindenki újra elfoglalta helyét.
Most a tisztikar engem kívánt hallani. Szerettem volna méltóan megköszönni azt a mámoros boldogságot, ami oly hosszú szomjúság után körükben újra eltöltött.
Felemelkedtem, de kezemben reszketett a pohár. Torkom elszorult, és végül is csak azt tudtam kiáltani meghatottságomban:
- Hazám! Királyom! Éltem a tiétek!
A többit elnyomta a feltörő zokogás és tiszttársaim dörgő éljenzése.
Az admirális kezét nyújtotta felém.

*

Redriffbe hazatérve, nőmet és gyermekeimet jó egészségben találtam. Nőm a viszontlátás örömétől kezdetben szóhoz sem tudott jutni, később pedig a meghatottságtól könnyekre fakadva mondta el, hogy engem már mindenki halottnak hitt.
Gyengéd szavakkal igyekeztem vigasztalni, hogy immár semmi bajom, és életemet újból neki és hazámnak szentelhetem.
Nőm továbbra is zokogva, a gondos feleség aggodalmával kérdezte, hogy mi lesz az életbiztosítással, amit már elköltött házam fényének méltó megőrzésére, és hogy nem lenne-e ajánlatos feltűnés nélkül visszautaznom Kazohiniába, ott várva be a jogi elévüléshez szükséges harminc évet.
Ezt persze nem fogadhattam el, mert a csalás határát súrolta volna, mitől angol állampolgár jelleme távol van, másrészt már az egész tisztikar tudott megérkezésemről. Így hát azzal nyugtattam meg nőmet, hogy útleírásomnak kiadásából az életbiztosítást bőségesen vissza fogjuk fizetni, hiszen élményeim olyan tanulságosak, hogy kiadását minden kormányzat magasra fogja értékelni és terjesztését pártfogolni, hogy az alattvalók egy hitvány és ostoba behinekből álló és gonosz vezetők által kormányzott társadalom leírásából tanulják meg értékelni saját környezetüket.
És miután tapintatos, de határozott fellépésem a parkett-táncost is távozásra bírta hajlékomból, teljesen helyreállott a családi béke, ami oly kedves jellemzője a meghitt angol otthonnak.

Utószó a Kazohiniához

A regény egy modern Gulliver utazásáról szól. Az angol hajóorvos ismeretlen szigetre vetődik, olyan országba, amely elérte a technikai civilizáció teljes diadalát. Lakói, a hinek, tökéletes rendben élnek, érzések, vágyak, művészet, politika s a közönséges ember hasonló mozgatói nélkül. Gulliver hamarosan boldogtalanná lesz e számára sivatagi lét tökéletességében, s bekéredzkedik a behinek, a még emberi atavizmusokkal élő, lelkes lények zárt telepére. Ott rá kell jönnie, hogy a lélek nélküli rend számára légüres teréből egy rögeszmékkel zsúfolt pokol fullasztó füstjébe került, olyan őrültek közé, akik életük elpusztítására alkotnak maguknak isteneket, törvényeket, szabályokat. Mikor megszabadul a behin telepről, megszökik a szigetről, és visszatér otthonába. Ez a történet.

Kazohinia tehát első látásra gulliveriáda. A kritika annak idején egyértelműen úgy is fogta fel, mint a Swift műve nyomán világszerte újra- és újrasarjadó társadalombíráló irodalom egy magyar hajtását. Ez persze inkább csak irodalomtörténeti érdekessége, ha úgy tetszik, érdeme a műnek. Swift útja Magyarországon nincs szélesre taposva: Gulliver első egyenértékű fordítását csak Karinthy készítette el. A nagy szatírának Karinthy előtt nem is volt komolyan számba vehető hatása a felnőttek magyar irodalmára, de még az ifjúsági irodalom művelőire sem, pedig ezen a területen vált - természetesen gyermekek számára átfésülve - először a magyar olvasók szélesebb körében ismertté. Kazohinia a Swift nyomát követő magyar szatirikus irodalomnak - Karinthy Capilláriája és Faremidója mellett - legjelentékenyebb alkotása.

Első kiadása közel négy évtizede, 1941-ben jelent meg. A bírálók elég értetlenül fogadták, Karinthy maga azonban azt mondta róla, hogy minden hasonló munkáját odaadná érte. Babits izgalmasan érdekes, a maga nemében rendkívüli írásnak tartotta, és csak halála akadályozta meg abban, hogy Baumgarten-díjjal tüntesse ki. A mű lassan lépett ki az irodalmi élet félhomályos hátteréből. Része van ebben annak is, hogy szerzője nem szépirodalmi célt akart szolgálni művével, s nem vett részt semmiféle irodalmi mozgalomban. A Szathmári nevet hosszú ideig álnévnek tartották még az irodalom dolgaiban tájékozottabb közönség körében is.

Pedig a szerző valóban élő személy volt. Gyulán született, 1897-ben. Budapesten az első világháború utáni évek rendkívüli nehézségei között elvégezte a Műegyetemet, s a MÁVAG-ban kezdte mérnöki pályáját, órabéresként. Egyetemi évei alatt s a napi hivatali munka szűkös szüneteiben mégis makacs kitartással foglalkozott természet- és társadalomtudományi vizsgálódásaival. Alkalma volt megfigyelni a koldus, de nagyot mutató, párbajképes, de gyáva, monoklis úri társadalmat, lakkozott, de lyukas cipőben, az úri élet ezer szabályát, amik előírták, hogy a társaságbeli ember mekkora csomagot vihet szégyen nélkül, kivel tegeződhetik, hogyan kell asztalhoz ülnie, udvarolnia, irodalmi s politikai dolgokban véleményt nyilvánítania. Megismerte a közéleti tabukat, köszöngetett a Gessler-kalapoknak, átélte a világháborúkat, a világválságokat. 1930-ban annyira megérett benne világszemlélete, hogy szükségesnek érezte megfogalmazását. 1930-tól 1934-ig nagy igényű regénytrilógiát írt, "Hiába" címmel. A modern társadalmi formák kiúttalanságát igyekezett ebben ábrázolni és értelmezni. A munka nem jelent meg: mire elkészült, írója tartalmilag, formailag egyaránt kinőtte.

1935-ben fogott új művéhez. Többszöri átírás után elég érettnek érezte ahhoz, hogy megmutassa távolról tisztelt mesterének. "Karinthy nekem szellemi apám volt, az egyetlen magyar író, akinek az írás nem mesemondás volt, hanem eszköz az elsikkadt, agyonhínározott valóság felszínre búvárkodásához... Ő volt az első ember, aki Kazohiniát teljesen átértette. Mialatt beszélt, az volt az érzésem, hogy én magam beszélek, szavai legbelsőbb agysejtjeimből hangzanak. Soha senkivel nem volt annyira tökéletes szellemi kapcsolatom, mint vele" - írta erről a találkozásról. Persze azért, mert Karinthy jónak ítélte, még nem találták jónak a regényt a cenzorok. A második világháború egyre növekvő tébolyában egyre kevesebb remény volt rá, hogy napvilágot láthasson. Alapos cenzori vizsgálatok, kényszerű átdolgozások után egy sértődött sznob cenzor jóvoltából jelenhetett meg végre.

A bírálók mindjárt felvetették az elődök, mintaképek kérdését. Magyar elődökről - Karinthyt kivéve - nem igen lehetett szó. Bessenyei Tarimenese egészen más forrásból fakad, s a szűkebb szakmai körökön kívül alig ismeretes. Legkomolyabb előzményként Huxley Szép új világára lehetett rámutatni. Szathmári erről a következőket írja: "Tekintve, hogy Kazohiniát a Szép új világ megjelenése előtt két évvel írtam, nem is tudtam tökéletesebben utánozni. De az tény, hogy szerencsére született két évvel előbb, mert

valóban annyi hasonlóság van köztük, hogy ha a Szép új világot előbb olvastam volna, sohasem mertem volna megírni Kazohiniát." A hasonlóságot tehát nyilván az a szellemi törvényszerűség magyarázza, hogy azonos történelmi pillanatban és körülmények között az európai művelődés különböző területein egymástól függetlenül is lényegükben igen rokon jelenségek lépnek fel. Voltak azonban olyan bírálók is, akik félremagyarázták a könyvet. A legártalmasabb belemagyarázás szerint a szerző borzalmas falanszterként festette le a hinek társadalmát, hogy a mű azt mutassa meg: íme, óvakodjatok a kollektív civilizációtól, mert megélhetetlen, borzalmas. Az igazság éppen ezzel ellenkező.

Az első kiadás (Gulliver utazása Kazohiniában) hamarosan elfogyott; de a megszigorított háborús cenzúra nem engedélyezett újabb kiadást. A második kiadás (Utazás Kazohiniában) csak 1946-ban láthatott napvilágot. Ez sokkal teljesebb volt az elsőnél: tartalmazta a fasizmus idején kicenzúrázott részeket, újabbakkal bővítette a kalandokat s egy, a mű filozófiai értelmét - sajnos, elég szerencsétlenül - magyarázó utószóval is bővült. Ezt a kiadást is elkapkodta a közönség; az itt-ott azóta felbukkanó példányok nagy áron keltek el a megszaporodott rajongók között. A mostani - Kazohinia című -, ötödik, magyar kiadás - ötödik, mert a mű közben eszperantó és angol nyelven is megjelent - az előző kiadáshoz (1957) hasonlóan, minden értelembe vágó kozmetika nélkül lát napvilágot, tehát majdnem teljesen megegyezik a második kiadás szövegével. A szerző kizárólag apró, stiláris javításokat végzett rajta; mindössze az orvosi tudomány céljáról szóló rövid párbeszéddel egészítette ki; és elhagyta "A szegény csepűrágó dala" című utószót.

A regény körül támadt félreértések onnan származtak, hogy a magyarázók egyértelműen társadalmi szatírának fogták fel. Pedig legfőbb műfaji érdekessége az, hogy két, alapjában rokon, általában azonban külön úton járó műfajt házasított újra - s elődeinél határozottabb ellenpontozással - egybe: az utópiát és a szatírát. Mintha Morus Tamás nyújtana kezet benne Swiftnek. Kazohinia tudniillik nem a falanszter karikatúrája, hanem annak a tökéletes életnek megálmodott képe, amelyet Szathmári egy egészségesen fejlődő emberiség elé eszményül állítana. A behin telep látomása pedig, amelynél keserűbb szatírát kevesen írtak az emberi élet visszásságairól, arra szolgál, hogy még jobban kiemelje a tökéletes hinek életének szépségét és igazságát.

Ha a könyvet a maga szándékai és arányai felől nézzük, világos, hogy a kalandos történet, a regényes, fantasztikus, szatirikus környezetrajz, a felidézett alakok sokasága nem elsőrangúan szépirodalmi célt szolgál. Jelképes megjelenítése akar lenni egy bölcseleti alapgondolatnak. Ezt akarja úgy kifejteni, hogy a filozófia elvont fogalmai közt járatlanok is megértsék vagy legalábbis elgondolkozzanak felette. Szathmári szerint az ember mai életformáiban eltorzult lény. Kiszakadt a lét személytelen, ezért igaz, változatlan és örök egyensúlyt tartó törvényeiből. "Lelkes lénnyé" vált, aki a maga képére, vágyai, igényei s főleg rögeszméi szerint akarja megváltoztatni a lét tiszta valóságát. Életének eltorzítója, létének megkeserítője tehát a lélek. A lélek hozza létre a műveltséget, fűti a határtalan, tehát kielégíthetetlen igényeket, s teszi szerencsétlenné az embert.

Ennek a bölcsességnek az az előnye, hogy olyan egyszerű és következetes, mint egy szillogizmus. A szillogizmus azonban csak arra szolgál, hogy áttekinthető rendbe foglalja a gondolatainkat: az egész élet értelmezésére nem alkalmas. Kazohinia gondolati konstrukciónak és írói alkotásnak figyelemre méltó, nem pedig az élet értelmezésének. A természetben elfoglalt helyünknek és szerepünknek csak egyik-egyik arcát mutatja Kazohinia is meg a behin telep is. Az ember a maga valóságában a kettő között él egyaránt boldogtalanul és magárahagyottan a hinek természetes tökéletességében és a behinek teljes tébolyában. Mint Gulliver is, akinek alakjában Szathmári önkéntelen szubjektivitással és igaz emberi iróniával úgy rajzolta meg önmagát, hogy mi mindnyájan önmagunkra ismerhetünk benne.

Az irodalom gyakran megfigyelhető ironikus játékát láthatjuk Szathmári esetében is. Az alkotás elszakad szerzője szándékától, a maga törvényei szerint növekszik, és kerekedik egésszé. Az író egy életbölcseleti tételt akart képekkel hozzáférhetővé tenni; a képek azonban sokkal érdekesebbé, színesebbé, jelentékenyebbé válnak a tételnél. A regény filozófiai mondanivalója nélkül - sőt, mint Swift esetében is: anélkül, vagy éppen annak ellenére - rendkívül mulatságos, lebilincselő, változatos olvasmány. Az olvasó közvetlen élményeihez jobban kapcsolódik, éppen ezért sokkal népszerűbb az életünk groteszk, tragikomikus fonákját mutató behin telep rajza; ez elevenebb is mint a másik kép, amely a hinek világát rajzolja ünnepi áhítattal, de kissé az utópisztikus filmekből ismert közhelyek szerint. Szathmári azonban nem fél a közkeletű eszközöktől, még a ponyva elemeitől sem. Stílusának egyik lényeges jellemzője éppen a kicsit esetlen hétköznapiság: a naplót író átlagember pongyolasága. Olyan író ő, aki - eltérően szónokias, színes közstílusunk mestereitől - közlendői tartalmasságával, nem szavainak ékességével akar

hatni.

Érdemes megemlíteni, hogy 1935-ben a hinek technikai civilizációját a miénkhez képest körülbelül egy századdal haladottabbnak akarta ábrázolni a regény. Az azóta eltelt csaknem öt évtized minden akkori elképzelésre rácáfolt. A több fokozatú mozgójárda, a magától nyíló ajtó, a plasztikus mozi, az üzenetet szalagra rögzítő telefon, a ragasztással összeállított típusruha megvalósult. Az antibiotikus sugárkemence a különböző cillinekben és micinekben, a látótelefon pedig a televízióban szintén közel jutott a megvalósuláshoz. Fényképen láttunk már olyan szerkezetet is, amely a szívoperációk alatt nemcsak a szív, hanem a tüdő működését is helyettesíti.

Keresztury Dezső

Első rész

GULLIVER A HINEK KÖZT

Első fejezet

Szerző hazáját veszélyek fenyegetik, és elhatározza, hogy felajánlja szolgálatait - Beosztják az Invincible cirkálóra, és Sanghajba indul a kultúra biztosítására - Találkozása az olasz hajókkal - A hajót robbanás süllyeszti el, de szerző szerencsésen megmenekül

Második fejezet

Szerző felébred Kazohiniában - Találkozása a hinekkel, akik nagylelkűen segítik, de tiszteletteljes hálját félreértik, aminek egyelőre nem tudja okát találni - Megérkezése a hinek különös fővárosába - Méltatlanul bánnak az angol valutával - Szerző szeméremérzetébe súlyosan belegázolnak - Tapasztalatai a hinek vendéglőjében és az utcán - Vezetője meghívja lakására

Harmadik fejezet

Szerzőt orvosok vizsgálják meg - Kórházban helyezik el a belohinek közé, és megtanítják nyelvökre - Azonkívül megismerjük a kazo fogalmát, ami az országnak alapelve, jobban mondva állapota

Negyedik fejezet

Szerzőt kibocsátják a városba, ahol igen furcsa dolgokat tapasztal - A hinek egyáltalában nem ismerik a pénzt, mégis gazdagok - Szerző vitája a pénzről és a termelésről - Megismeri utcáikat, parkjaikat, az éttermet és a könyvtárt - Meddő kutatásai a hinek múltja és erkölcsei után

Ötödik fejezet

Szerző részben megismerkedik a hinek titkaival - Ebből a fejezetből megtudjuk, hogy a hineknek semminemű államformájuk nincs - Zatamon furcsa véleményei az igazságszolgáltatásról, szeretetről, lélekről és az irodalomról - Szerző nehéz sakkpartija tanárjával - Zavaros magyarázat a kazoról

Hatodik fejezet

Szerző kikerül a hin életbe, és orvosi gyakorlatot folytat - A hinek csodálatos orvostudománya - Szerzőt ártatlanul gyilkosságba keverik, mire elhagyja állását - A hinek nincsenek tekintettel a gyermeklélekre - Szerző szövőmunkás lesz, de az unalom majdnem katasztrófába sodorja

Hetedik fejezet

Szerző megismerkedik egy hin nővel, akibe lelket akar építeni - Kísérletei balul ütnek ki - Újra kórházba szállítják

Nyolcadik fejezet

Szerzőt a honvágy kínozza, és keservesen panaszkodik Zatamonnak - Zatamon furcsa kijelentéseket tesz hazájáról, de szerző bebizonyítja az európai kultúra igazát - Zatamon a behinekről beszél, akiket szerző már sokkal szimpatikusabbaknak lát - Kéri, hogy vezessék a behinek közé

Második rész

GULLIVER A BEHINEK KÖZT

Kilencedik fejezet

Itt elérkezünk szerző viszontagságos útjának legsúlyosabb napjaihoz, melyeket a behinek közt töltött - Ez a fejezet az első nap furcsaságaival foglalkozik

Tizedik fejezet

Szerzőt felveszik a konába, melynek jelentőségével egyelőre nincs tisztában - Szellemiségét erőszakkal elveszik - Különös állást kap - A behinek elmélete a kavics tápláló voltáról - Megtudjuk a lamik szó jelentését - A behinek furcsa gazdasági nézetei - A bötológia

Tizenegyedik fejezet

Szerző bejut a skoróba - Megismerkedünk a gondolkodás elferdítésének módozataival - A behinek meghamisítják a geometriát - Szerző afférja a gyermek bruhuja miatt, amelyet tudtán kívül tönkretesz

Tizenkettedik fejezet

Itt megismerkedünk a behinkór egy súlyosabb stádiumával: a kipuval - Zemöki és Zeremble összekülönböznek - A szék elrontásának módjai - A szuperzsinóristák - Egy behin a józan észt hirdeti - Vita a nő melléről és a lepkebilevekről - Egy híres mufruk története

Tizenharmadik fejezet

Pontos szabály arra, hogy mikor következetesek a behinek - Szerző furcsa tapasztalatai a négyszöggel és az égő házzal - A behinek humoristái, vagyis a fozofok és ezek mondásai - Mit neveznek a behinek alkotásnak? - A behinek bölcsei: a makruk és ezek szomorú sorsa - Szerző majdnem kiadja útijegyzeteit

Tizennegyedik fejezet

Szerző megmagyarázza a koncs és a namuk furcsaságait - A sárgafülűek és kékfülűek hóbortja, ami szerzőt is magával rántja - A Liftmester és a Gombócmester tragikus sorsa - A namuk zavaros beszéde a koncson - Szerző naiv kísérlete balul végződik, de mégis szerencsésen hagyja el a koncsot - Szerző hiába próbálja megérteni a tapasztalt furcsaságokat

Tizenötödik fejezet

Szerző megismerkedik a behinek legfurcsább hóbortjával: a nők étkezési szabályaival - A nagyrozsdák különös szokását is megismerjük - Szerző a sukkon majdnem pórul jár - Minduntalan összeütközésbe kerül a nők étkezési szabályaival, és emiatt sok szenvedésben és meghurcoltatásban van része

Tizenhatodik fejezet

Itt érünk el szerző kalandjainak legszomorúbb fejezetéhez, mikor a behineken kitör a bukunak nevezett dühroham, és szerző ennek csaknem áldozatul esik - A bikruról szóló részt szerző fenntartással közli

Tizenhetedik fejezet

Szerzőt máglyára viszik, de csodával határos módon megszabadul, majd fontos, de szomorú missziót tölt be, ami a behinek tragikus pusztulását vonja maga után

Tizennyolcadik fejezet

Ebben a fejezetben végre világosság derül arra, hogy mi a hinek különös életének titka, mi a behinség és mi a kazo - Szerzőt és hazáját Zatamon mélyen megsérti, ami őt döntő elhatározásra bírja

Tizenkilencedik fejezet

Szerző megkísérli a hazajutást, de Zatamon nem osztja szándékát - Végül maga készít csónakot, és sikeresen kijut a tengerre

Huszadik fejezet

Szerző viharba kerül - Szerencsésen találkozik a Terrible-lel - Tiszttársai szívélyesen fogadják - Hazaérkezése

Utószó a Kazohiniához

Keresztury Dezsőtől